

**JOE
VEEL
JA
JARVE
J'AIL**

55207 //

Eesti NSV Kehakultuuri- ja Spordikomitee

Kalaspordi Föderatsioon

VSÜ „Kalevi“ Tallinna Kalaspordiklubi

**JÕEVEEL
JA
JÄRVE-
JÄÄL**

Kirjastus „Valgus“ · Tallinn 1973

639.2
J 80

2

Tartu Riikliku Üliõue
Raamatukogu

81776

MUUDAME PLAANID TEGELIKKUSEKS

E. MARTINSON

Raamatus «Landi, õnge ja tirguga» oli juttu kalasportorganisatsioonidele kinnistatud veekogude majandamisplaanide koostamisest, rääkisime sellest, mida neis plaanides ette näha, et edaspidi hakkaks õnge otsa rohkem kala. Paraku on headest plaanidest üksi vähe kasu, kui neile ei järgne tegusid. Plaanide teoks tegemisel on aga kallis iga hea nõu. Allpool püüangi seda mõningal määral anda.

Alustan sellest, kuidas kiiremini suurendada veekogudes kahanema hakanud haugivarusid. See töö on küllaltki pakiline, sest tegemist on meie populaarseima spordikalaga. Pealegi on haug väga vajalik kala enamikule meie veekogudele — oma harukordse aplusega hävitab ta neis hulgaliselt väheväärtuslikke, haigeid ja nõrku kalu ning vabastab sel teel hinnalistele kalaliikidele ruumi kasvamiseks ja paljunemiseks. Sealjuures sirgub haug ise jõudsasti ja on maitsvaks leivakõrvaseks meie toidulaual.

Võib arvata, et haugivarude praeguse kahanemise üks olulisi mõjutajaid on viimaste aastate sademetevaesus, mis ei tõsta vett kevadel luh-tadele. Nii jäävad paljud haugide varasemad kudemisalad kuivaks ja seetõttu väheneb ka haugide uute põlvkondade pealekasv. Näib, et üksnes kalakaitseliste abinõude rakendamisega asja ei paranda. Seepärast on aeg hakata tõsisemalt mõtlema haugivastsete kunstlikule aretamisele ja veel enam sellele, kuidas vastseid enne veekogudesse laskmist suuremaks ja tugevamaks kasvatada, et neil oleks veekogus rohkem šansse ellu jääda.

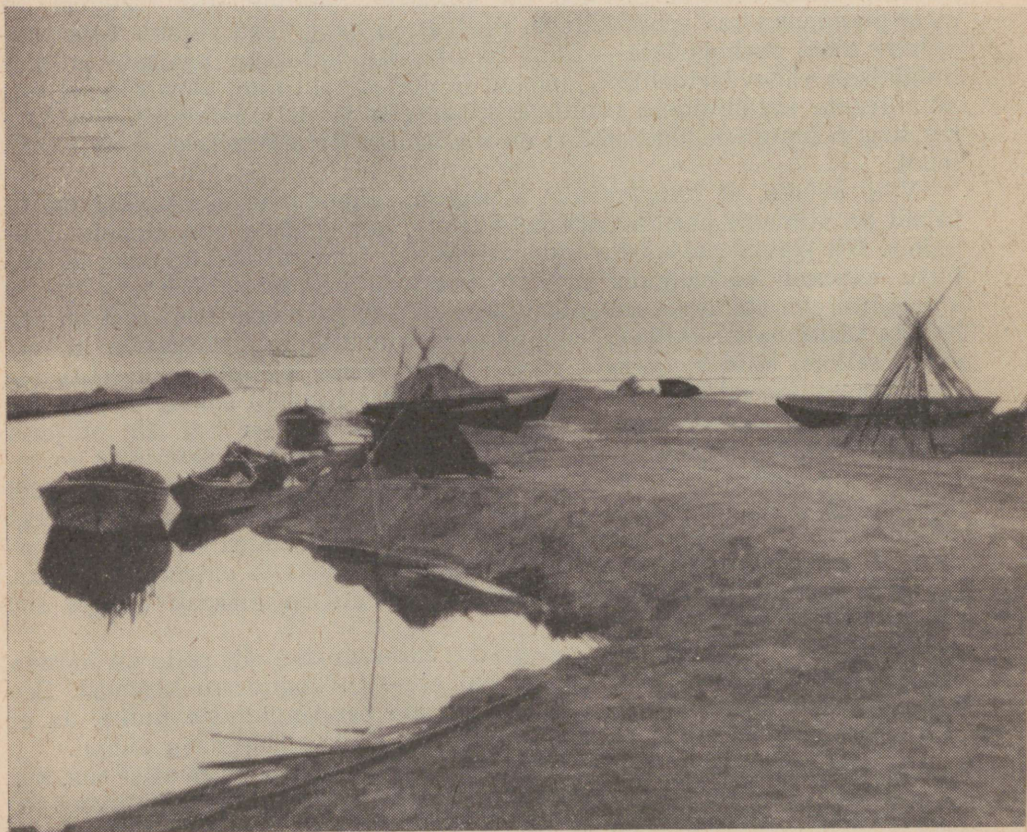
Praegu toodavad meie kalakasvatustamajad aastas ligi 15 miljonit haugivastset. See ei ole väike kogus ja peaks mõistliku kasutamise korral rahuldama kogu vabariigi vajaduse. Nii et kalasportorganisatsioonidel pole otsest tarvidust hakata omal käel haugivastseid aretama. Pealegi nõuab see töö tegijatelt ikkagi teatud vilumust ja samuti tehnilisi vahendeid. Viimaste muretsemine muudab aga haugivastsete omahinna kalliks. Kalakasvatustamajadest ostetud haugivastsete miljon maksab üksnes 400 rubla.

Mis puutub haugivastsete mõistlikku kasutamisse, siis selle all mõtlen ma vastsete järelkasvatamist kohapeal enne veekogudesse laskmist. See nõue peaks edaspidi kuuluma haugivastsete ostutingimuste hulka. Ja et säärane nõue ei ole asjatu, selles võime veenduda alljärgneva põhjal.

Olgu öeldud, et vastne ei ole veel maim. Maimuks saab ta alles siis, kui rebukott on täielikult resorbeerunud ja välja kujunenud täiskasvanud kalale omased elundid ning kui hakkab tekkima soomuskate. Kalakasva-

tusmajadest aga alustatakse haugivastsete väljaviimist palju varem, juba sel ajal, kui vastsetel on veel üks kolmandik rebukotist alles, kuigi suurem osa neist ujub inkubaatorite aluskastides vabalt ringi. See on aeg, mil vastsed hakkavad rebutoidult üle minema välisele, aktiivsele toitumisele ja millal väljaviimisega isegi mõni päev viivitamist võib jätta vastsed näljahätta. Teisest küljest on vastsed sel ajal veel füsioloogiliselt nõrgad ja abitud uue keskkonna tingimustega kohanemiseks. Seetõttu langevad paljud neist mitmesuguste röövikute ohvriks. Viimastest tuntumate hulka kuuluvad mitmed alamad vähilaadsed, selgujurid, vesihargid, -kiilid ja

Meerapalu. Tallinna Kalaspordiklubi kalakasvatajad käivad igal kevadel siin haugimarja kogumas.

-mardikad ning nende vastsed. Haugivastsete ohtlikuks vaenlaseks võivad saada ka konnad, konnakullesed ja mitmed kalda- või nn. literaalvõondis elutsevad kalaliigid. Näiteks kirjanduse andmetel kasvab igast tuhandest haugivastset paremal juhul ainult 1—2 püügikala. On selge, et üksnes vastsete vettelaskmisega veel veekogusid kalarikkaks ei tee.

Ehkki öeldu on üldiselt teada, pole senini midagi konkreetset ette võetud haugivastsete massilise järelkasvatamise organiseerimiseks. Võib-olla aitab seda asja mingil määral stimuleerida haugivastsete ostuvõimaluse sidumine nende järelkasvatamise kohustusega, millest oli juttu eespool.

Kalaspordlastele kõige kättesaadavamaks järelkasvatamise vormiks võiks pidada vastsete kasvatamist sumpades otse veekogus. Kahe-kolme nädala jooksul arenevad neist maimud, kes on küllalt tugevad, et veekogus enda eest väljas olla nii saagi jahtimisel kui ka vaenlaste vastu võitlemisel. Ja pole midagi imestamisväärsset selles, kui väidame, et veekogude asustamine haugimaimudega on 50 kuni 100 korda efektiivsem vastsetega asustamisest.

Haugivastsete järelkasvatamine sumpades pole meile enam uudis. Pionööri au selles kuulub kahtlemata Tallinna Kalaspordiklubile, kelle tähelepanuvääriivad tulemused haugivastsete järelkasvatamises Paunküla veehoidlas peaksid äratama huvi asja vastu ka teistes kalaspordiklubides. Kuidas seda otseselt tehti, eks sellest räägi lähemalt asjaosalised ise. Omalt poolt tahaksin vaid lisada mõningad andmed Riikliku Järve- ja Jõealamajanduse Teadusliku Uurimise Instituudi samalaadsete katsetuste kohta, kus lähtematerjalina kasutati Äksi Kalakasvatamajas aretatud haugivastseid.

● Haugivastsete järelkasvatamist korraldas instituut $4 \times 2,5 \times 1$ m suurustes sumpades. Sumbad olid valmistatud 1,5-mm silmasuurusega roostevabast metallvõrgust, kusjuures sumba avaveepoolne külg kindlustati laudadega tugeva lainetuse kaitseks;

● ühte sellisesse sumpa paigutati kasvama umbes 15 000 vastset. Et koos vastsetega ei satuks sumpadesse välisparasiite, vannitati vastseid enne sumpa laskmist üheprotsendilises soolalahuses;

● vastsete toidu moodustasid zooplanktonorganismid. Osa neist pääses sumpadesse väljastpoolt, läbi võrkseinte ja -põhja, ning osa toodi sisse mujalt;

● neil juhtumel, kui sumpades märgati hallituse, nn. saprolugnia tekkimist, töödeldi vastseid profülaktiliselt malahhiitroheline lahusega, mis seisnes selles, et nimetatud lahus (kontsentratsioon 0,5—1,0 mg/l arvestatult sumba mahu järgi) kallati ühetasaselt sumpa laiali. Sellega välditi vastsete massilist haigestumist saprolugniasse;

● vastsete kasvatamine kestis 15—20 päeva, see on kuni maimude üleminekuni rööveluviisile (selleks ajaks olid maimud ligikaudu 2 sm pikad);

● maimude püüdmiseks sumpadest kasutati madalaid kaprongaasist kahvasid, mis hoiavad hästi niiskust ega lase maimudel kuivada.

Muide, meil on käepärast veel teisigi huvitavaid andmeid vastsete sumpades järelkasvatamise kohta. Kuigi need käsitlevad siivastsete kasvatamist, saab üht-teist nendest kogemustest kasutada ka haugivastsete kasvatamises.

Ka siivastseid järelkasvatatakse metallvõrgust sumpades, kusjuures sumbad on mõnevõrra väiksemad ($3 \times 1,2 \times 1$ m). Nende sumpade sisse paigutatakse teised, väiksemad ($1,0 \times 0,6 \times 0,6$ m) kaprongaasist sumbad planktonorganismide, peamiselt vesikirbuliste kasvatamiseks. Viimastesse riputatakse väetisena (marlist kotis) hobusesõnnikut, mis stimuleerib vesikirbulistele vajaliku toidubaasi (bakterite ja vetikate) arenemist. Hiljem tuuakse sumpas ka vesikirbuliste kultuuri, kes hakkab seal intensiivselt arenema. Näiteks soodsate elutingimuste korral võib üks emane vesikirp anda suve jooksul kümnetesse miljonitesse ulatuva järglaskonna. Läbi kaprongaasist sumba seinte pääsevad haugivastsetele söödaks ainult noored, tillukesed vesikirbud, kuna vanemate ülesandeks jääb lakkamatult jätkata paljunemist. Nii tekib vastsetele kahepoolne «toidulaud» — väline ja sisemine. Tähtis on, et need «toidulauad» aegsasti, enne vastsete sissetoomist, ette valmistataks.

Vesikirpude kasvatamist võib edukalt organiseerida ka väljaspool sumpasid, näiteks mõne suurema veekogu kaldasopis või väikestes tiikides, kus vee sügavus ei tõuse üle 50—60 sm. Selleks puhastatakse veekogu põhi ja nõlvad taimestikust. Edasi järgneb väetamine (1,5 kg hobusesõnnikut ühe kuupmeetri vee kohta) ja vesikirbuliste kultuuri sissetoomine. Hiljem, 8—10 päeva pärast, korratatakse väetamist juba poole väiksemas koguses. Kui on näha, et vesikirpe on siginenud küllaldaselt, alustatakse nende püüki.

Nüüd, kus mitmed kolhoosid, sovhoosid ja metsamajandid on rajanud endale tiike karpkalade kasvatamiseks, avaneb reaalne võimalus ka samasuviste asustuskalade kasvatamiseks. Pole midagi lihtsamat kui samasuviste noorhaugide kasvatamine koos kahesuviste karpkaladega. Kasu saab sellest koguni kahekordselt. Praktika näitab, et haugivastseted ja -maimud, keda lastakse karpkalatiikidesse, toituvad seal putukatest, hiljem konnadest ja prügikalast, ega tekita mingisugust viga karpkaladele. Hoopis vastupidi, see osa tiigi toiduresurssidest, mida varem kasutasid prügikalad, jääb nüüd karpkalade tarbeks. Ettevaatlik tuleb olla ainult neil juhtumel, kui tiigid pole täiesti allalastavad või läbipüütavad. Siis võib sügisel osa hauge kergesti tiiki jääda, talve üle elada ja järgmisel aastal võivad nad karpkaladele juba kardetavaks saada.

Olgu märgitud, et tiikides kasvavad haugid palju kiiremini kui looduslikes veekogudes. Hästi toidurikastes tiikides võivad samasuvised haugid sügiseks kaaluda kuni 400 grammi. Jälgida tuleb ainult seda, et hauge ei

Tallinna Kalaspordiklubi aktiivsemad kalamarjakogujad Meerapalu sadamasillal ootamas kohalike kalurite randa jõudmist.

Vasakult: Martin Tomson, Aadu Lüüs, Vambola Saks ja Richard Jõulu.

asustataks liiga tihedalt. Normiks võiks olla 2000—3000 vastset ühe hektari tiigipinna kohta.

Haugide ja karpkalade kooskasvatamist meil juba praktiseeritakse. Nii on kasvatatud Kaiavere Kalamajandi ja Võru Metsamajandi karpkala karjatamise tiikides kuni 2000—3000 samasuvist noorhaugi aastas, mis teeb välja 100—150 isendit ühe hektari kohta. Nende tulemustega võib esialgu täiesti rahule jääda.

Mida saaksid siin ära teha kalasportlased? Mõistagi, et keegi endale selleks otstarbeks tiike rajama ei hakka, sest see käiks kalaspordiorganisatsioonidele üle jõu. Kergem näib leida mõni asjahuviline tiikide val-

daja, kes nõustub šefluse korras karpkalade kõrval kasvatama ka samasviseid noorhauge. Vaja ainult terasemalt ringi vaadata!

Pöörakem nüüd tähelepanu haugidelt meie siseveekogude uusasukale vikerforellile. Oieti ei saagi teda enam uusasukaks nimetada, sest ta on meil tiigikalana tuntud juba 1913.—1914. aastast. Ka praegu kasvatatakse meil vikerforelli ainult tiikides, kusjuures suurimaks forellitootjaks on Põlula Kalamajand. Näiteks 1970. a. andis majand eluskalana müügiks 18 tonni vikerforelli. Ja kui lõpetatakse rekonstrueerimistööd, tõuseb majandi forellitoodang vähemalt kahekordseks.

Korduvalt on katsetatud meil vikerforelli introdutseerida looduslikesse veekogudesse, kuid soovitud tulemusi pole see senini andnud. Need üksikud vikerforellide õnge otsa hakkamised Võhu jõel, Ahja jõe ülemjooksul ja Paide-lähistel jõgedel ei tõesta veel tema sinna püsima jäämist. Ent ometi elab vikerforelli looduslikult Ameerika Ühendriikides, Inglismaal ja mujalgi. Et vikerforell uute veekogude asustamisel suudab anda arvukaid populatsioone, seda kinnitab tema kodunemine mitmetes Uus-Meremaa ja Austraalia jõgedes.

Millest olid tingitud meie ebaõnnestumised? Oletada võib kahte võimalikku põhjust: 1) veekogu valikul ei lähtunud teaduslikest kaalutlustest ega arvestatud vikerforelli kohanemise nõudeid ja 2) introdutseeriti mitte küllalt elujõulisi asustuskalu ning neid lasti veekogusse suhteliselt väikesel arvul, mis ei taganud kohaliku kalafauna vastupanu ületamist.

Vikerforell, nagu iga teinegi forell, on külmalembene kala, kuid kohaneb kergesti ka kõrgemate veetemperatuuridega (16—20°C), kus ta kasvab isegi paremini kui jahedates vetes. Lühikest aega võib vikerforell taluda 28- ja isegi 30-kraadist temperatuuri. Samal ajal on vikerforell väga nõudlik hapniku suhtes. Ollakse arvamusel, et vikerforelli kasvuvees ei tohi hapnikusisaldus langeda alla 6—7 mg/l kohta. Ent vaatamata sellele leidub forellikasvandusi, kus kalade tiheda asustuse tõttu langeb hapnikusisaldus vees sagedasti kuni 4—5 mg/l. Sama võib täheldada ka Põlula Kalamajandis. Endastmõistetavalt ei saa seda pidada normaalseks, sest see pidurdab tunduvalt vikerforelli kasvamist.

Viimastel aastatel praktiseeritakse edukalt vikerforelli kasvatamist karpkalade karjatamise tiikides. Selleks sobivad sügavamad, vähese taimestiku ja põhjamudaga tiigid, kus vesi on puhas ja hapniku hulk vees ei lange isegi varajastel hommikutundidel alla 3 mg/l kohta ega soojene päeva jooksul üle 23—25°C. Noorte, kuni aastaste vikerforellide asustustiheduseks võiks lugeda 100—150 isendit ühe hektari tiigipinna kohta.

Nagu juba eespool vihjasime, on oluliseks teguriks vikerforelli introdutseerimisel asustuskalade suurus ja hulk. Mida suuremad on asustuskalad ja mida rohkem me neid korraga veekogusse laseme, seda kindlamad on väljavaated nende püsima jäämiseks. Näiteks Ameerika Ühendriikides lastakse ainuüksi Kalifornia veekogudesse aastas 7 miljonit 15—20 sm pik-

Ja saabusidki elusad haugid. Nüüd kähku marja võtma!

B. KAGANI fotod

kust forelli. Nähtavasti tuleb ka meil edaspidi orienteeruda suuremate asustuskalade kasvatamisele.

Põlula Kalamajand on praegu võimeline eraldama kalaspordiorganisatsioonidele ainult 5—8 sm pikkusi asustuskalu, sest suuremad jäetakse enda tarbeks. Tähendab, ülesanne seisab selles, et need eraldatavad noorforellid kasvatada suve jooksul vähemalt poole suuremaks. Seda saab teha kas tiikides või, kui see võimalus puudub, võrgust sumpades vahetult veekogus umbes samal printsiibil, nagu seda soovitasime teha haugivastsete järelkasvatamise puhul, s. o. tihendatud asustamise ja täiendava käestsöötmisega.

Saksa Demokraatliku Vabariigi paljudes järvedes kasvatatakse vikerforelle sumpades isegi tööstuslikult. Näiteks 1967. a. saadi sel teel 34 tonni forelli, mis moodustab ligi 18% kogu aastasest forellitoodangust. Ka meil Nõukogude Liidus juurutatakse vikerforellide sumpades kasvatamist.

Kasutatakse suuri, kuni 100 m³ mahuga sumpasid. Nagu katsetused näitavad, saab ühes sellises sumbas suve jooksul kasvatada üle 2 tonni forelli. Maha ei taha jääda sellest uuest algatusest ka meie kalamajandid. Igatahes Kaiavere ja Võrtsjärve majandis selleks vastavaid ettevalmistusi tehti.

Eriti levinud on vikerforellide sumpades kasvatamine Soomes. Seal on see kujunenud rohkem asjaarmastajate huvialaks. Lähemaid näpunäiteid, kuidas seda korraldatakse, leiame Pekka Reinikko brošüürist «Kirjulohe aapinen» («Vikerforelli aabits»). Peatume mõnel nende kogemusel lähemalt. Sumbad vikerforellide kasvatamiseks koosnevad tavaliselt puust raamistikust, mille sisse seatakse pisut väiksem tehiskiudvõrgust märss. See on ruudukujuline, mõõtmetes 2—3×2—3 ja sügavusega 1,5 m. Märsi silma suurus oleneb asustuskalade suurusest (10% kalade pikkusest) ja silma kuju moodustab ruudu, millesse kalad ei jää nii kergesti kinni kui rombikujulisse silma.

Meil oleks kohasem kasutada 6,5-mm silmasuurusega kapronvõrgust sumpasid (mõõtmed 2,5×2,5×1,7 m), millest meetriosa jääks allapoole veepinda ja 0,7 m pealepoole veepinda, et vikerforellid ei saaks sumbast välja hüpata. Vikerforell suudab hõlpsasti hüpata 4—5 korda kõrgemale, kui on tema keha pikkus. Et kaitsta kapronvõrku päikese lagundava mõju eest, värvitakse see aniliinvärviga tumedaks.

Sumba ülespanekuks valitakse 3—6 m sügavusega tuultest varjatud koht veekogus, mis ühtlasi asuks 80—100 m kaugusel kaldataimestikust, kus tavaliselt elutsevad teod, kes on diplostomadoosihaguse (parasitaarne silmakatarakt) edasikandjateks.

Asustuskalad tuuakse sumpa kevadel, kui vee temperatuur järves on tõusnud üle 3—4°C. Soovitavaks asustustiheduseks peetakse kuni 150 isendit ühe kuupmeetri sumba mahu kohta.

Vikerforellide sumpades kasvatamisel on eriline tähtsus kalade söötmisel. Soomes kasutatakse selleks mitmesuguseid kodu- ja välismaiseid granuleeritud kuivisöötaid. Et meil tsentraliseeritud korras forellidele söötasid ei valmistata, tuleb seda ise teha. Peamise komponendi söödasegus moodustavad prügikala või kalajäätmed (80—90%), mis aetakse läbi hakkmasina. Saadud farsile lisatakse juurde võimaluse piires verd või piima, jõusööta, kliisid, söödapärmi, peenestatud nõgeseid või fosfatiide (kuni 5%). Kõik see segatakse hästi läbi ühtseks tainataoliseks massiks. Siinjuures tuleb jälgida, et sööta ei satuks vähemalgi määral roiskunud aineid ja et sööda valmistamisel kasutataks hoolikalt pestud nõusid, hakkmasinat jms. Päevane söödaratsioon oleneb vee temperatuurist: vee temperatuuril 3—5° on see 2% forellide kogukaalust, 7—10° temperatuuril 3,5%, 10—15° juures 5—7% ja 15—18° puhul 7—8%. Forellide kaalu sumbas saame teada, kui korrutame kasvama pandud asustuskalade arvu nende keskmise tükikaaluga. Hiljem tuleb arvesse võtta ka võimalikku kalade kadu, mis suve jooksul moodustab umbes 10%. Päevane söödaratsioon on soovitatav

kaladele ette anda 4—5 korruga. Sööt visatakse pihuga sumpale nii, et forellid saaksid seda haarata lennult, see on enne põhja vajumist.

Vajalikku tähelepanu tuleb pöörata kogu kasvatamise ajal sumba külgedele ja põhja puhastamisele. Seda saab teha kas harjamise või lihtsalt võrgu raputamise teel. Veel parem on, kui kasutatav sump asendada hiljem uue, suuremasilmalise sumbaga.

Lõpetuseks tahaksin põgusalt peatuda veel ühel aktuaalsel kalavete rikastamise küsimusel. Nimelt tuleb juttu forellahvena aklimatiseerimisest meie järvedesse. Arvatavasti juba paljud kalasportlased teavad, et forellahven on tunnustatud spordikalal paljudes riikides, eriti populaarne on ta aga oma kodumaal Põhja-Ameerikas. Euroopasse toodi teda 1883. a., esialgu Saksamaale ja sealt edasi peaaegu kõikidesse Euroopa riikidesse.

Nõukogude Liidus on forellahven kodunenud Põhja-Kaukaasias asuvas Abrau ja Limantšiku järves. Abrau järve toodi forellahven sisse (ainult mõni isend) 1902. a. ja 1937. a. viidi sealt ka Limantšiku järve. Hiljem asutati forellahvenat ümber Moskva, Voroneži ja teiste oblastite mitmesse veekogusse, kus ta kasvab mitte halvemini kui Põhja-Kaukaasia järvedes ja mõnel juhul isegi paremini kui oma kunagistes koduvetes.

Forellahven kasvab suhteliselt kiiresti. Kaheaastaselt kaalub ta juba 200—300 grammi ja kolmeaastaselt 500—600 grammi. Täiskasvanud forellahven toitub väikestest kaladest ja võib kasvada üle 10 kg raskeks. Sugu küpseks saab forellahven kolmandal eluaastal. Viljakus on 10 000—15 000 marjatera. Koeb mais-juunis vee temperatuuril 15—19° kaldaäärsetes madalates kruusase või liivase põhjaga kohtades. Võib kudedada ka mudase põhjaga aladel, kui seal leidub substraadiks kõvu esemeid või taimestikku.

Sobivamateks veekogudeks forellahvena aklimatiseerimisel on kinnised või nõrga läbivooluga järved, kus vesi on võrdlemisi soe ja esineb rohkesti prügikalu. Sealjuures on forellahven olemustingimuste suhtes palju leplikum kui vikerforell.

Esmakordselt katsetati forellahvenat meile sisse tuua 1967. a. kevadel ja, nagu me teame, ebaõnnestunult. Kuid ei tohi unustada, et forellahvenat toodi kaugest Abrau järvest, kusjuures puudusid selleks nii vastavad kogemused kui ka kohased toomisvahendid. Veel halvem oli aga see, et isegi neile paarikümnele kalale, kes õnnelikult päralt jõudsid, ei leitud õiget kohta, kus neid oleks saadud kalakasvatajate käe all suguküpsuseni kasvatada.

Nüüd on sellest ajast möödunud mitu aastat. Vahepeal on kasvanud kalasportlaste read ja tugevnenud kalaspordiorganisatsioonid, kuid kesisemaks jäänud kalaveed. Kas poleks aeg võtta forellahvena aklimatiseerimine uuesti päevakorda? Asustuskalade toomise vahendid on vahepeal täiustunud ja Haaslava Kalakasvanduse juures leidub kindlasti võimalusi nende suuremaks kasvatamiseks. Nii et tarvitseb vaid härjal sarvist haarata ja mõte teoks teha.

HAUGIMAIMUDE JÄRELKASVATAMISEST ON KASU

K. KUUSK

VSÜ «Kalevi» Tallinna Kalasportklubi kalakasvatatajad on viimase kümne aasta jooksul lasknud nii majandada oleva isse kui ka teistesse veekogudesse ligi nelikümmend miljonit haugimaimu. Sellele vaatamata jääb saak aasta-aastalt kesisemaks. Niisuguse olukorra üks põhjusi on heade kudemiskohtade kaotaminek meioratsioonitööde tagajärjel. Veerežiimi muutusi veekogudes on rohkem talunud prügilakalad särng, ahven, kiisk jt. Seda enam, et haugide arv on vähenenud. Et prügilakala tarvitab toiduks ka haugimarja ja väikseid maimu, siis on kujunenud tavalisele vastupidine olukord: järjest kasvav hulk prügilakala sööb haugid ära! Töenäoliselt on nende kõhtu läinud ka enamik neist maimumiljoneist, mis veekogudesse oleme lasknud meie. Looduslik tasakaal on langenud haugi kahjuks sedavõrd, et vabas looduses on praegu haugimaimude arenemiseks ja ellujäämiseks vähe eeldusi. Ent kalakasvatatajate senist tööd ei tohi mingil määral alahinnata. Ilma selleta oleksid paljud kalasportlased vististi haugi lõhnagi ära unustanud. Ebaõnnestumised aga õpetavad ja sunnivad otsima uusi ja efektiivsemaid teid kalakasvatamiseks.

Alates 1969. aastast hakkasime haugivarusid täiendama uut moodi — võtsime käsile haugimaimude järelkasvatamise uue meetodi. Paunküla veehoidlasse ja Harku järve paigutasime kummassegi kolm puuraamidega marlikasti. Nimeta-

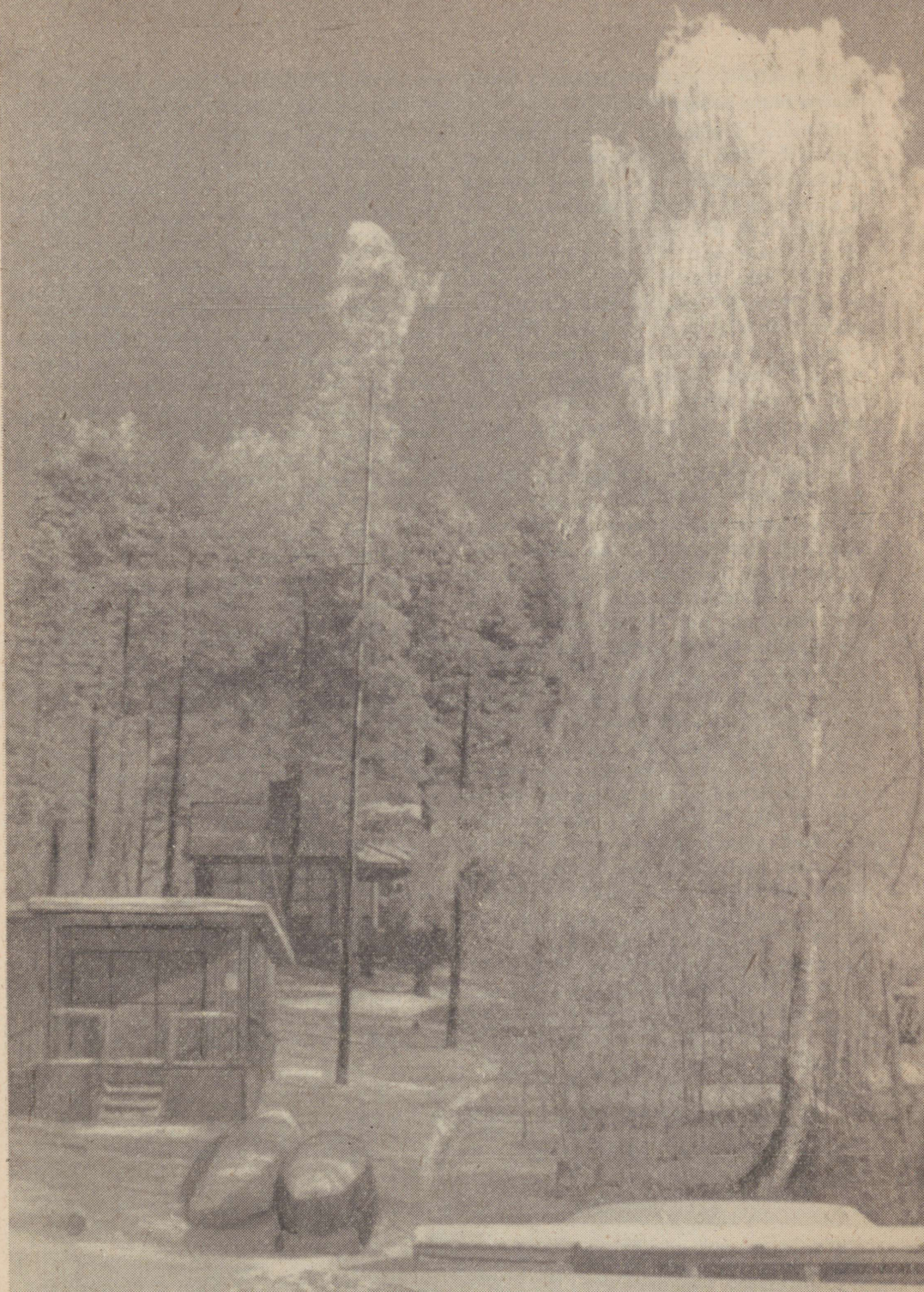
sime need haugihällideks. Katseks tehti kahe meetri pikkused kastid, mille kõrgus ja laius oli 80 sm. Ka pealt kaeti kastid marliga, kuid nii, et juurdepääs kasti säilis. Hällid kinnitati veekogu vaikse kalda lähedale teivaste külge nii, et hälli servad ulatusid veest välja umbes 10 sm ja kasti alla jäi vaba vesi. Igasse hälli pandi umbes 10 000 8—9-päevast haudemajast toodud haugimaimu.

Harku järvel katse ebaõnnestus. Järvest ei saadud toiduks vajalikku planktonit ja maimud hukkusid.

Hästi edenes asi aga Paunkülas. Veehoidla kalda ääres selgitas ihtüoloog Ants Oissar juba nädalapäevad varem välja kohad, kus kasvas massiliselt vesikirpe. Katse praktilised läbiviijad, klubi kalakasvatatajad Amanda ja Juhan Sõmera püüdsid hällides olevaile maimudele tihe date kapronkahvadega nii agaralt vesikirpe, et kalapojukeste kõhud olid lausa punnis. Toiduvaru hällides kontrolliti pidevalt. Niipea kui vesikirpude hulk vähenes, toodi toitu juurde. Kui maimud kohe algul ei saa piisavalt toitu, jääb nende seedeorganite areng seisma ja nad surevad. Seda juhtub pahatihti ka looduslikes tingimustes. Viiendal-kuuendal päeval püüti kahvaga särgede kudemiskohtadest vastkoorunud särjemaimu ja paigutati hällidesse. Oli tore vaatepilt, kuidas juba

Paunküla talvel.

B. KAGANI foto

haugiilmelised kalakesed haarasid särjemaime ehtsa haugivõttega.

Ohutuis tingimustes ja toidukülluses kasvasid kümne millimeetri pikkustest nõrkadest maimukestest kümne päevaga 3 sm pikkused vilkad haugipojad. Selles vanuses lasti nad kaldalähedaste veetaimedele vahele lahti. Nii suurtel maimudel on ohte juba vähem. Kui äsja koorunud maimukest sööb isegi puruvana, siis 3 sm pikkust ei taba enam särg ega ahvenapoegki. Nad oskavad juba vaenlase eest varjuda. Seega ei ole nad enam veeasukate abitud ohvrid, vaid hakkavad ise kõigutama looduslikku tasakaalu haugi kasuks.

Katseid maimude järelkasvatamiseks haugihällides jätkati 1970. ja 1971. aasta kevadel ning juba suuremas ulatuses. Kui 1969. aastal pandi kolme hälli kokku umbes 30 000 haugimaimu, siis järgmisel aastal neljateistkümnesse hälli 200 000, 1971. aastal aga juba 800 000 maimu kümnesse hälli. Katsed andsid häid tulemusi ja kogemusi. Eesti Mereihetöoloogia Laboratooriumi vanema teadusliku töötaja bioloogiadoktor Linda Rannaku hinnangu järgi oli haugimaimude ööpäevane iive tublisti parem kui looduslikes tingimustes. Võrtsjärve Limnoloogiajaamas tehtud toiduanalüüs näitas, et haugimaimude peamiseks toiduks oli vesikirp. Nii leidis ühe hällis kasvanud 2,7 sm (mööti ilma sabata) pikkuse haugimaimu kõhus 122 vesikirpu, peale nende veel üks hironomidivastne. Looduslikes tingimustes üleskasvanud, s. o. väljastpoolt haugihälli prooviks võetud haugimaimude menüü oli veidi mitmekesisem, kuid ühikuid oli vähem, leidis aga rohkem särjemaime. Ühel 3,8 sm pikkusel oli kõhus ka üks haugimaim ühe hironomidinuku kõrval. Võrdluspildi täpsust segab asjaolu,

et looduslik kudumine Paunkülas oli varem meie haugimarja viljastamisest ja inkubeerimise algusest.

Tähtis on, kui palju panna ühte haugihälli maime. Tahame ju väiksemate kulutuste ja tööga saada suurima koguse võitlusvõimelisi haugimaime. Nagu märgitud, panime esimesel aastal ühte hälli umbes 10 000 8—9-päevast haugimaimu. Kui palju nendest vabadesse laskmiseks järele jäi, on raske täpselt öelda. Kes neid lugeda jõudis. Üldise arvamuse järgi loetakse meie tingimustes haugimaimude järelkasvatamisel normaalseks, kui tuhandest võrsub sada elujõulist maimu. Meie katsete andmeil oli neid küll rohkem. Kaudselt arvestasime lõpptulemuseks kolme hälli kohta 10 000 maimu. Järgmisel aastal panime haugimaime hällidesse erineval hulgal: 10 000-st kuni 40 000-ni. Pilt eriliselt ei muutunud. Toitu ja hapnikku jätkus kõigile ja maimude kasv oli igas hällis enam-vähem ühesugune.

1971. aastal oli olukord eelmistest aastatest erinev. Pidime tegema nn. sundkäigu. Tavaliselt hoitakse haugimaime haudejaamas pärast koorumist 8—9 päeva. Seekord sundis haudejaamas kujunenud vee olukord teisipäeval koorunud haugimaimud ära tooma juba sama nädala reedel ja laupäeval, s. o. 3—4 päeva vanuselt. Haudejaamast väljastatakse maimud tavaliselt 40-liitristes piimanõudes arvestusega, et ühes nõus on 40 000 maimu. Seekord tuli aga kiirustada ja nõudesse pandi maime rohkem. Seejuures olid maimud arenemisjärgus, millal neid tavaliselt ei liigutata ja nad ise ka ei liigu, vaid seedivad vaikselt oma rebukotti. Huvitaval kombel ei juhtunud siiski midagi halba. Maimud talusid transportimist ja ümberpaigutust hästi. Arvesta-

nud, et maimud selles arenemisjärgus on haudejaamas olles miljonite kaupa koos suhteliselt väikestes basseinides, riskisime hällidesse paigutatavat kogust tunduvalt suurendada, nimelt kuni 200 000 ühte hälli. Ka see katse läks korda. Maimud hakkasid planktonit sööma ja kasvama. Nädala möödudes selgus, et hällis, kus oli kõige rohkem maime, oli juurdekasv siiski väiksem kui seal, kus oli 40 000—80 000 maimu. Ka hakkas esinema hallitust, mida eelmistel aastatel ei olnud märgata. Millest tuli hallitus, seda võib ainult oletada. Üks soodustavaid põhjusi oli kindlasti maimude suur arv hällis. Nad olid tihedalt koos ja seega kandus haigus hõlpsamini edasi. Hallitus võis alguse saada hällide raamidest, sest kasutasime

eelmiste aastate raamistikku, mis välisingimustes hoidmisel oli saastunud. Asjatundjate arvamuse järgi oleks tulnud raamid enne uue marliga katmist desinfitseerida kas formaliinilahuse või lubjapiimaga. Hallituse levimise kartusel laskisime maimud seekord varem lahti, umbes nädalase järelkasvatuse järel, välja arvatud ühe hälli kasvandikud, kus maime oli vähem ja hallituse märke ei olnud. Lahtilastud maimud olid siis 2,5 kuni 3 sm pikad.

Tulemus julgustas ja me otsustasime järgmisel aastal haugimaimud haudejaamast niisama varakult ära tuua, kõik maimud hällidesse paigutada ja veekogudesse lasta ainult järelkasvatatud maime. Arvame, et ka ühenädalane hällis hoid-

Puise paadisadam.

B. KAGANI foto

mine tuleb maimudele suureks kasuks. Nad on siis kohe kindlustatud toiduga ja vabas looduses esineda võivast toidupuudusest ning sellest tingitud hukkumisest päästetud. Kui kõht kord kõvasti täis söödud, siis võib ka väike maim natuke paastuda, seedeorganid on korras. Teiseks on hällidest võetavate maimude veekogudesse laskmisega rohkem aega kui kohe autolt mahavõetavatega. See tagab korrapärasema töö ja sobivamate vettelaskmispaijade suurema valikuvõimaluse. Kogemused näitavad, et just selleks on seni jäänud aega napilt ja töö seetõttu puudulikuks.

Nüüd veidi lähemalt eespool nimetatud ühe hälli haugidest. Otsustasime selles maime hoida niikaua kui võimalik. See kestis kolmkümmend kolm päeva. Siis hakkas marli pudenema, augud tulid sisse. Saime sellest hällist kätte 70 ilusat «haugipulka» pikkusega 64 kuni 88 mm, kaaluga 3,06 kuni 7,31 grammi. Pikkus on mõõdetud soomuskatte lõpuni. Andsime neist kümnekonna analüüsiks Eesti Mereihetüloogia Laboratooriumile. Selgus, et need suured haugimaimud olid söönud peamiselt särjemaime, mida leidsid mõnel kõhus kuni 21 tükki pikkusega 11—12 mm. Haugimaime ei leidunud, seega leiab kinnitust oletus, et küllaldase toidu puhul haugimaim liigikaaslast-omasugust ei söö. Et hällis oli särjemaime toiduks rikkalikult, siis oli haugimaimude juurdekasv ka märkimisväärne — kaks korda suurem, kui vastav kirjandus määrab haugimaimude juurdekasvuks vabas looduses.

Hällide konstruktsioon on meil vabalt võetud. Laius ja kõrgus vastavad müügiloleva marli laiusele. Marli kasuks räägib tema odavus. Kahjuks marli rohkem kui üks hooaeg vastu ei pea. Ka saastu-

vad marlist seinad kiiresti vetikatega, mis takistab veevahetust. Kastisügavus võiks olla poole väiksem, siis näeb paremini hälli põhja ja seda saab puhastada maimude transportimise nõudest kaasa-tulnud inkubeerimisjäätmetest ja surnud maimudest. Ka on niisugused hällid poole kergemad tõsta ja vedada.

Haugimaimude selline järelkasvatamine on uudne ettevõtmine. Ei ole andmeid, et sel viisil oleks mujal hauge kasvatatud. Seepärast on katsetamistel vaja veel ühist nuputamist ja abi teadlastelt. Peab märkima, et meie kolmeaastase töö tulemused on juba elukutseliste kalakasvatajate ja ihtüoloogide tähelepanu köitnud.

Paunküla veehoidlas on praegu palju alamõõdulist haugi. Kevadisel püügipäeval pole haruldane, kui püüdjäl tekib kontakt paarikümne alamõõdulise kalaga. Aasta-paari pärast kõlbavad nad juba kotti panna. Siis rõõmustavad saagisaajatega koos kõik meie kalakasvatuse entusiastid, eespool mainitutele lisaks eelkõige Peipsil haugimarja võtja ja viljastaja, klubi nõukogu liige Richard Jõulu, meie amatöör-ihetüoloog Lembit Kurg, marjavõtjad Boris Kagan, Martin Tomson, Aadu Lüüs, Vambola Saks, hällide hool-dajad-kalakasvatajad Ludmilla Luik, El-friede Kalda, Linda ja Jaan Kaseorg, Arnold Sulg, Leida Tigane jt., kes kalakasvatustööle nõu ja jõuga kaasa on aidanud. Ja et nüüd on juba nii palju tööd tehtud, siis tuleb kalavarude säilitamisele pöörata senisest suuremat tähelepanu. Seepärast kehtestati Paunkülas kord, et kala saab seal püüda ainult lubade alusel, kusjuures püügilubade andmisel arvestatakse esmajärjekorras seda, mida head keegi on kalavarude täiendamiseks ja kaitseks teinud.

KAS OLEME VÕLGU LOODUSELE?

V. RAJAS AAR

See nädalalõpp tuli küll nagu lunastus. Kogu eelnenud nädala lõõskas tuul Pilpa-küla poolt. Aknaid ei tohtinud lahti teha, siis mattis lausa hinge. Kuid ka suletud akende vahelt pressis tuppa vastikut lehka. Selle eest ei olnud kuskil pääsu, ei vannitoas, söögilauas ega voodis. Isegi unenägudes kangastusid mingid haisvad porimülkad ning jälitasid surmatoovad gaasipilved... Siis selgus kõik — põles prügimägi! Muidugi, ega pahast lõhnast ju keegi lausa hinge heida, aga see on otsekui praadimine aeglasel tulel. Nähtavasti ja üsna kindlasti on ka sellega võimalik harjuda, õigemini, leppida kui paratamatusega. Ainult et inimene ei taha seda laadi paratamatustega leppida, organism tõstab mässu, sest ta vajab puhas õhku.

Aga mida kujutab endast meie sajandi «puhas õhk»? Maakera atmosfäär rikastub pidevalt süsihappegaasiga. On välja arvatud, et igal aastal heidavad maailma tööstused atmosfääri 6 miljardit tonni süsinikku. Maakera pinna igale ruutkilomeetrile ladestub praegu 50 tonni tolmu aastas. Ainuüksi autode heitgaasidega lendub igal aastal õhku üks kilogramm väga mürgiseid seatinaühendeid. Lõuna-Inglesmaa tööstusrajoonide rikutud õhk jõuab 300 km kaugusel oleva Iirimaani. Üldtuntud on Los Angelese, New Yorgi ja Londoni smog.

Tookord tuli nädalalõpp tõesti nagu hingeõnnistus. Ära siit linnast ja võimalikult kõhku! Metsa, vee äärde. Vaikusse. Puhtasse õhku. Me ütleme sageli — vabasse loodusesse. Ja inimeste tung sinna muutub järjest suuremaks. See on

globaalne nähtus. Nagu igal asjal, nii on ka sellel nähtusel kaks külge, positiivne ja negatiivne. Mitte kellelgi ei ole mingit kahtlust selles, et inimeste tung vabasse loodusesse on igati põhjendatud, normaalne ja kõigiti hea. Ja samal ajal ei tohi unustada, et me üldjuhul tahmatult võtame sinna vabasse loodusesse kaasa ka oma sissejuurdunud pabelised harjumused. Esimeses järjekorras üleolevalt ülbe suhtumise loodusesse, sellesamas vabasse loodusesse, kust inimene ise on pärit. See suhtumine väljendub hoolimatutes taime, looma, linnu, kala, vee, õhu jne. vastu. Oh, üks puu ees või taga, üks kala rohkem või vähem, mis sellest, neid on ju nii palju! Aga kas neid ikka on nii väga palju?

Inimene kui Maa ainsa mõtleva olendi missioon seisab looduse säilitamises ja mõistlikus kasutamises. Inimene ei saa eksisteerida väljaspool loodust. Seega on põhjendatud ka tema tung loodusesse just praegu, teaduse ja tehnika revolutsiooni ajastul. See on otsekui vastukaaluks tsivilisatsioonile, tehniseerimisele, betoonile, plastmassile, televiisorile, automaaniale jne.

Ent ühel ilusal päeval võime märgata, et vaba loodust sellisel kujul, nagu me seda vaimusilmas ette oleme kujutanud, enam ei ole, et on vaid sogase veega jõed, laastatud puud, pudelikilde ja risu täis metsaalune, lagastatud kaldaperved... Õnneks ajalood nii veel ei ole. Kuid säärase olukorra tekkimise võimalikkusele viitavaid sümptomaatilisi koldeid võime leida küll.

... Astusime pikkamööda. Sirge metsa-

rada oleks nagu joonlauaga välja mõõdetud. Mõlemal pool võimutseb noore metsa tihnik. Kunagi ammu oli sel kohal olnud raudtee — seda mööda sõideti rabasse tööle. Aga sinna on oma neli-viiskümmend aastat, kui rabas viimati töö käis. Kunagisest turbatööstusest on alles vaid karjäärisüsteemid, mis võtavad enda alla võrdlemisi suure maa-ala. Karjäärid on loomulikult vett täis, kitsad karjäärivahed aga kenasti noori kaski, mände ja

haabu peale kasvatanud. Kohati meenuvad karjäärid paralleelselt voolavaid ilusate kallastega jõgesid, kohati — seal, kus karjäärivahed on kadunud — aga pilliroogu kasvanud järvi. On lagedat vett, on ka sügavamaid kohti. Rohkesti pesitseb siin mitmesuguseid veelinde. Rabast peavad lugu põdrad ja kitsed. Vees aga elavad kogred, tänu kohalikele õngemeestele, kes neid aastate eest karjääridesse sisse on toonud. Ei puudu isegi ahvenad

Fotoläüts tabas röövpüüdja.

K. JAKOBI foto

ja haugid. Siia on asja nii jahi- ja kalamehel kui ka muidu loodusesõbral. Nii-sugune on Aruküla raba.

Sinna me suundumegi. Ilm on ilus, õnged on kaasas, rahu ja õndsus hinges, rõõm südames. Ainult meile kahele teadaolevate märkide järgi otsime üles selle õige karjäärivahe ja poeme tihnikust läbi. Peagi jäävad puud hõredamaks, jalge all vetrub mõnusalt rabataimedest madrats. Kusagil eespool häälitseb part, küllap hoiatab poegi lähenevast hädaohust. Ju ta pole siis kursis uue jahikalendriga. Aeg-ajalt lööb sulpsu hauginolk. Ja õhk, missugune õhk! Selles on segunenud kümneid lõhnu, mida levitavad männivaik ja sookailud, kanarbik ja turvas, kõdunevad puulehed ja vesi. Õhk on lausa paks ja joovastav. Juba üksnes see tasub kuhjaga jalutuskäigu suvises rabas.

Varsti jõuame ühe suurema karjääri äärde. On teada, et siin koger võtab. Järsku lööb ninna suitsuvingu. Kas tõesti põleb? Kiirendame sammu. Puude vahelt tõuseb suitsupilvi. Astume lähemale ja silmale avaneb masendav pilt. Raba põleb. Terve karjäärivahe on kaetud halli tuhaga, puud kõrbenud, juurikad alles suitsevad. Õnneks on mõlemal pool vesi, tuli saab liikuda vaid piki kitsukest riba. Seepärast saame kerge vaevaga tulekolletest jagu. Mis muud siin saab olla, kui mõni hooletu kalamees jättis tuleaseme kustutamata. Ometigi veepuudvad siin ei ole. Aga näe, rabas on nüüd haav, mis ei armistu niipea.

Meie püügikohad on natuke maad edasi, kaunite noorte kaskede juures. Aga mis see siis on? Hulk elujõulisi puid otse vee ääres on rinnakõrguselt maha raiutud, mõned lihtsalt jõhkralt maha murtud. Milleks see vajalik oli? Vististi segasid puud õngeritvade vibutamist. Oleme

meiegi sellega hädas olnud. Aga ikkagi on võimalik alati leida mõni laiem vahe, kust saab õnged vette visata, ilma et oleks vaja puid rikkuda.

Ilus kallas on inetuks muutunud. Tal pole enam endist võlu. Kauni päeva eelaimus on sootumaks kadunud. Selle asemel hakkab kusagile hingesoppi kogunema viha ja samal ajal ka nõutust. Kuidas saab inimene olla nii nõme ja julm? Tulla loodusesse selleks, et tunda mõnu mõttetust laastamisest? Või oli kalapüügihasart nii suur, et polnud aega ümber ringi vaadatagi? Aga puruks pekstud pudelite killud, tühjad konservikarbid ja kokkukärgardatud paberinutsakud laiali mööda maad? Siis ikkagi mõnus äraolemine, «grüünes» käimine?

Kummaline lugu nende pudelitega. Kui pudel saab tühjaks kodus, siis see kas jäetakse majapidamise tarbeks või viiakse kauplusse tagasi. Metsas või jõe ääres tühjendatud pudel lüüakse ilmingimata kildudeks, visatakse vees oleva kivi vastu või tehakse muud selletaolist, peasi, et tükid taga. Mis pärast saab, selle peale ei mõelda. Aga pärast juhtub sageli nii, nagu juhtus suvisel süstamatkal mööda Pärnu jõge. Tori põrgu juures tegime vahepeatuse. Randusime kõrge kalda all. Mees astus süstast madalasse vette ja karjatas. Lonkas kaldale, vererida järel. Õnneks oli grupis arst, kes andis kiiresti esmaabi. Sügava lõikehaava tekitajaks oli haraline pudelipõhi. Sellele mehele ei olnud edasine matk enam sugugi mõnus puhkus. Veel hulk aega hiljemgi andis jalg ennast tunda.

Populaarsed väljasõidu- ja kalastuskohad on enamasti kõik väga armetu väljanägemisega. Laastatud puud ja põõsad, risu igal pool, lõkkeasemeid kümnete kaupa. Vana lõkkeaseme kasutamist pee-

takse nagu häbiasjaks. Igaüks katsub oma lõkke jaoks leida ikka uue ja selle kõige ilusama koha. Eriti troostitu ilmega on linnadele suhteliselt lähedal asuvad paigad. Kui meestelaviin on käinud üle näiteks kevadise Tiskre oja kaldad mereahvena tuleku ajal, siis on must maa taga. Lausa hale on vaadata murtud puid ja põõsaid ning lagastatud ümbrust. Ja siingi on lõkkeasemed, kus riivavad inetult silma suured söestunud, pooleldi põlenud puud ja palgijupid. Lõkkeasemed Tiskre oja ääres on päris patuasi. Siia ei tulda ju nii pikaks ajaks, et tekiks vajadus sooja toidu järele. Ja lusti pärast tuld teha, seda keelab juba linna rohelise võõndi statuut. Ei õigusta tuletegemist ka külmakartlikkus: kui külmetumist kardetakse, pandagu soojemalt riidesse!

Ligikaudu niisamasugune on olukord Põlküläs Vasalemma jõe alamjooksul, Kasari ääres kevadise särjepüügi aegu ja mitmel pool mujal. Ega seal õngeridva jaoks naljalt vaba kohta leia. Ja kui sul juhtub kala ka veel mitu korda järjest võtma, siis läheb lugu õige hulluks. Meestesumm vajub sinu ümber kokku ja algab üks suur sagin. Ei aita muud, kui keri õnged kokku ja otsi vaiksem koht. Sest ega üks õige kalamees saa ainult saagist hoolida. Teadagi, üks saak ole samuti tähtis. Ilma kalata ei taha keegi jääda. Aga selle kõrval peab oskama mõnu tunda pütigist ja üldse vabas looduses olemisest. Kära, müra ja sagin on selle toiming juures küll absoluutselt vastunäidustatud. Inimene otsib vaikust ja rahu. Kui seda ei leia ka vabas looduses viibides, siis... Kalapütigist ja kalalkäimisest jääb sel juhul vähemasti pool mõnu saamata.

Kurb on, kui inimene ei oska loodusest rõõmu tunda. Niisugune inimene jääb elus paljust ilma. Enamasti käib sellega

kaasas ka hoolimatus looduse vastu. Selles on ka loogika. Kui loodus mulle midagi ei paku, kui ma ei oska teda hinnata ega temast lugu pidada, miks peaksin tema eest siis hoolitsema? Ilmselt tuleb niisuguse nähtuse juuri otsida lapseõlvest, kasvatuses. Austust ja armastust looduse, elusolendite vastu saab inimesele sisendada üksnes maast-madalast. Ainult seda laadi puudujääkidest annab tunnistust asjaolu, et meie kalavetel võib kohata küllalt inimesi, keda kannustavad tagant vaid püügihasart ja saagiahnus.

Sellega võib veel kuidagi leppida, kui tegemist on püügivõistlusega, mida meil aeg-ajalt korraldatakse. Siis on ainsaks eesmärgiks kalade arv ja kogukaal. Mida rohkem, seda parem! Niisugused võistlused võivad meeldida ja võivad ka mitte meeldida. Kahjuks teisi kriteeriume pole seni kehtima pandud. Minule isiklikult seda sorti võistlused ei meeldi. Püüan neist kõrvale hiilida, kui vähegi võimalik. Aga mõnikord on seksiooni au nii kõvasti kaalul, et mitte ei õnnestu. Ja siis püüame kala; mida rohkem, seda parem. Meenutab nüri tükitööd. Ent ka kired võivad kergesti lõkkele lüüa. Mõni paatkond püüdis keelualal, keegi andis oma kalad sõbrale. Keegi jälle nägi ja tõstis õigustatult kära. Pärast üleüldist klaarimist tühistatakse paari mehe püügitulemused. Aga paks veri jääb ja asja ülesvõtja on tagatipuks see kõige suurem suli ja ülepea must mees. Nii see asi käib. Ei, minu arvates süvendavad niisugused võistlused merkantiilset suhtumist loodusesse.

Mativõtmise mentaliteet on selletagi laialt levinud. Esmajoones minnakse ikka loodusest midagi saama, ilma et kavatsetaks üldse midagi vastu anda. Tõepoolest, saada sealt esialgu veel on — värs-

ket osoonirikast õhku, kala, linde ja loomi, seeni, marju ja pähkleid, rääkimata muidugi puidust ning mitmesugustest maa-põuevaradest, ilma milleta inimese elu on mõeldamatu.

Aga piirdume käesolevas veesukatega, kelle kasvatamise ja säilitamisega nii mõnigi meist, kalameestest, näeb tohutut vaeva. Maim inkubeeritakse ja kasvatatakse kohapeal, maim ostetakse raskete rahade eest isegi välismaalt. Nad lastakse veekogudesse ainsa eesmärgiga — rikastada ja suurendada meie kalavarusid. Aga kui palju neist püütakse enne, kui maimust suguküps kala jõuab kasvada? Alamõoduliste kalade püüki harrastatakse üsnagi rohkesti. Enamasti kipub see olema maimude mõttetu hävitamine. Forellimaim on ablas. Ta on küll väike, aga kui neid saab vaevata sadade kaupa püüda, teeb see kokku mitmeid kilogramme hörkõrna roosat liha. Seda on siin-seal Eestimaa forellijõgedel ette tulnud. Tavaliselt ei ole aga tegemist isegi mitte liha-hankimisega. Püütud maimud jäetakse lihtsalt maha vedelema. Väiksemaid kui sõrmepikkusi ahvenaid on leitud kümnete viisi näiteks Maardu järvel jääaukude juures. Pärast konksu otsast päästmist ei ole püüdjä vaevaks võtnud neid jääauku tagasi visata. Olgu pealegi prügikala, aga Maardu järves ei ole ta sugugi nn. kääbusahven, vaid täiesti kasvujõuline. See-ga siis on tegu ikkagi maimuga, kes paari aastaga kasvab korralikuks pannikalaks.

Võib mõista inimest, kes sportlikust huvist püüab igasugust kala, olgu suurt või väikest. Alamõodulist on ju alati võimalik tagasi lasta. Tõsi küll, iga kord see ei õnnestu. Kala, ka õige väike, võib konksu sügavale kurku neelata, ja teda vette tagasi surema lasta pole ju ka erilist mõtet. Need asjad on teada ja igaüks talitab siin

oma südametunnistuse järgi. Lõppude lõpuks ei ole vist keegi meist patust päris puhas.

Hiljaaegu juhtusin nägema meest, kes lepamaimuga hauginolke meelitas. Tal olid pikad kummisaapad jalas. Ta õiendas madalas vees keset kiiret voolu rohu- ja kõrkjapuhmaste vahel. Tegelikult oli ta tulnud siia ahvenaid jahtima. See oli koht, kus prisked ahvenapoisid üsna ahnelt lepamaimu rābasid. Sel õhtul aga ahven millegipärast ei võtnud. Ja mees lülitus ümber. Õigust öelda olid need hauginolgid alles päris parajad piibunõelad. Muidugi, eks nendegi püüdmine nõua teatud kätevilumust. Mehel oli nõks käes ja haugipojad siplesid tal ühtelugu konksu otsas. Mees päästis neid kiirete liigutustega konksu otsast lahti ja pistis... taskusse. Teises taskus oli tal pudel lepamaimudega. Niisama kiiresti oli uus lepamaim konksu otsa seatud ja õng uuesti vees. Nojah, niisugune püük võib lõbu pakkuda küll. Aga miks taskusse? Need ju alamõodulised...

Taskusse rändasid haugipojad aga seepärast, et püüdja oli üks neist, kes on harjunud looduselt ainult võtma.

Oh seda saamaahnust! Kui paljudelt on see ahnus nõudnud isegi elu, kui paljud on lõpetanud invaliidina. Oleme ju lugenud teateid õnnetusjuhtumitest elektri ja lõhkeainega püüdmisel. Aga inimene on kummaline olend. Teda ei pidurda keelud ega surmaoht, kui mõistust tumestab ahnus. Mis loodusearmastusest siin üldse saab rääkida. Kahju on ainult sellest, et ühe inimese mõttetu tegu võib ainsa hetkega hävitada sadade inimeste aastatepikkuse vaeva. Ja seda juba ei hüvita millegagi.

Küllap inimene on ikka päris suur võlglane looduse ees!

LOODUS, INIMENE, FANTAASIA

Ü. TOOTSEN

SABADEST JA SARVEDEST ...

Viirpagoide vile vidin käib alguses kõrvadele. Siis märkavad nad võõrast ja jäävad wait. Uudistavad. Kauaks neil selleks kannatust pole, ja väle hüplemine puurivarbadel jätkub päheõpitud vidina saatel. Nagu lapsed. Üks ulakas aga on osanud puurivarbade vahelt läbi pugeda ja siutsub nüüd kardinapuul.

«Ükski teine sellega hakkama ei saa. Aga temal on see kunst käes ja käib nüüd teistele oma vabadust demonstreerimas. Muudkui õrritab,» selgitab korteriperemees. Korter ise aga on täis pilte, nikerdusi, kujukesi, pahklikke keppe ja muid vigureid. Piseke ja hubane korter, täis suvist linnulärmi.

Siin elab Roman Salukivi oma abikaasaga. Perenaine askeldab köögipoolel ja nüüd on toa ainus laud peremehe päralt.

See on täis ... noh, kuidas seda öelda? Ütleme nii — laud on täis seda, mis kalast järele jääb, kui kõik ära süüa, mis süüa annab: kuivatatud kalade nahku, uimi — küll selja-, küll kõhu-, küll sabauimi, lõpuskaari, soomuseid ... Isegi luid.

«Veidi aega tagasi sõin tüki heeringat. Naha võtsin aga enne maha. Ilus hõbedane nahk, seda läheb vaja ...»

«Ei meie peres tohi keegi kala koos nahaga süüa,» hõikab seepeale köögist perenaine, kes juhtus juttu kuulma.

Laul on veel pintsetid, vahe nuga, pisekesed pintslid ja päris suur liimipott.

«Lateksliim PVA. Kuivab ruttu, jääb elastseks ega määri.»

Siin on veel paras papitükk, millele juba üks hall haugi seljanahatükk on kleebitud, mis nii taeva moodi näib, paar sabauime, mis kangesti põõsaste moodi paistavad, üks ei-tea-kelle nahast järvelaik ja nüüd panevad pintsetid hästi hoollega paika tumedast angerjanahast tükki, mis pildil nii ilusaks männitüveks muutub!

Ja nii sellest, vabandust, rappehunnikust sünnibki tükkhaaval midagi hoopis imelist: pilt rabajärvest üksikute mändide vahel.

Just nii ongi valminud need veerand-sada pilti, mis kõigepealt «Flora» sektisioonis, seejärel Tallinna Kalaspordiklubis väljapanduna vaimustust ja hämmeldust tekitasid.

Praegu on need pildid siin tuba mööda laiali — läbisegi voodil, muist põrandalgi, et meil oleks parem vaadata.

«Välgu valgel».

«Merepõhjas».

«Lilled emale ...».

Vaatad, näed ja ikka ei usu, kuidas küll neistsamadest uimedest-soomustest-nahatükikestest saab nii mitmekesiseid, nii paljude värvitoonidega ja struktuuri-mustritelt erinevaid pilte!

Siin on merepõhi kivide, vetikate, kaladega. See otse elab. Ja kuigi talle pole midagi juurde pandud ega midagi juurest võetud, meenutab see silguselgroog ainult vetikat ja mitte kuidagi enam seda, mis ta tegelikult on.

Lillevaas ilusate õite, karikakardegaga.

Kohev, värsk, just nagu praegu nopi-

Roman Salukivi ja tema näputööd.

G. LOSSI foto

tud. Tegelikult vaid ... peotäis suuremaid ja väiksemaid kalasoomuseid ...

Suured maastikud küngaste, järvede, põõsaste ja metsatukkadega. Männid mererannal. Lilled.

«Kust ikkagi see mõte tuli, et just sellest materjalist hakata kollaaže tegema? Kollaažiks neid ikka peab nimetama, seni kui õigemad nime pole?»

«Nojah, ei tea ... Näinud ega kuulnud sellistest varem polnud, ei tea ise ka, kuidas neid õieti nimetada.»

Mõte aga ... Nägin kord postkaarte, mida «Uku» müüb. Sellised rohukõrrest, oksakestest ja muudest taimetükikestest postkaardisuurusele valgele või värvili-

sele kartongile kleebitud ornamendid või figuurid, lilled.

Tuli tahtmine ka proovida, aga aasta-aeg oli hiline, polnud sellist materjali käepärast. Kalamaterjali oli aga külluses ja ... korra proovisin. Tuli midagi välja ja ... Nii neid saigi tegema hakatud,» seletab Roman Salukivi, ise aga sätib ja passitab üht nahajupikest teise kõrvale ja pilt muudkui võtab elu ja ilmet juurde.

«No ega see ikka vist nii kah ei ole, et muudkui tuleb tahtmine, võtad kätte ja teed. Küllap peab ikka kunstivaistu ka olema? Joonistamise või maalimisega oled ikka enne tegelnud?»

«Kunagi noorest peast veidi maalisin

jah. Emaga koos, tema teeb praegugi veel akvarelle. Aga see oli nii möödaminnes.

Eks tegemine ise õpeta. Õpid toone valima, suvel varud võimalikult palju eri kalaliikidest materjali... Ega meie kaladest küll sellist liiki vist ole, mida ei oleks kasutanud.»

«Jõuad oma püütud kaladega ennast ikka varustada?»

«Kus sa sellega, enam ei jõua! Aga mul on käärid alati kaasas...»

See tähendab, et Roman Salukivi on üleliidulise kategooriaga kalaspordikohtunik ja igal võistlusel, nagu ta ise ütleb, on «sabad ja sarved» tema omad. Ja üks nüüd tea ju kõik oma seksiooni ja ka klubi kalamehed Salukivi harrastust, ning nii üks kui teine pakub ise neid «sabasid ja sarvi».

Vahepeal on töölemineku aeg kätte jõudnud, Roman paneb asjad kokku.

«Kõige suurem häda ongi selles, et ei saa kunagi üht asja korruga algusest lõpuni valmis teha. Ja pooleli pole ka kuhugi jätta. See kokku- ja lahtipakkimine ongi kõige tülikam. Materjali lõhub ka,» seletab ta pilte kokku kogudes.

Saame valmis, ja ma sõidan temaga kaasa. Tööle, «Flora» värvitsehhi Tulika tänavas. Roman Salukivi on selle tsehhi «põrgukatla» segaja. Nii mulle küll tundus, sest sikatiivi ja värnitsa keetmine on must töö sõna otseses mõttes. Ja ohtlik ka. Mõistagi olin ma päris tumm, kui Salukivi siia juurde veel kommenteeris:

«Siin olen ma nüüd varsti kümnendat aastat. Aga enne seda keetsin hoopis magusamaid ja peenemaid asju. Ma olen ju ametilt väljaõppinud kondiiter...»

Kondiitrist, pealegi kui mees ise magusamaias, peaaegu et... tõrvakeetjaks!

«Eks ikka see kalalkäimine,» teeb mees mulle asja õhtupoolikul saunas selgeks.

Soome saun — see neil siinsamas endil tehtud, keldrisse vanasse duširuumi. 140° võtab tunniga üles nagu nalja. Ukse ees vägev puust käepide. Salukivi meisterdatud.

Kuumus ei lase laval palju rääkida. Käime duši alt läbi ja istume pingile õlut rüüpama. Siis ta jätkabki:

«Nojah. Kondiitri kõige kibedamad tööpäevad on ikka laupäeval-pühapäeval. Kõik nädalalõpud kinni. Aga see kalakihvt veres...»

Nii mees vahetaski ameti. Et saaks kalal käia! Siin tunnitöö, graafiku järgi, nädalalõpud vabad.

Ärgitangi meest kalajuttusid pajatama ja ikka sellest suurest kalast rääkima. Aga Roman Salukivi ei ole vist hädavaletamistki selgeks saanud, kalamehevalet rääkimata.

«Pole mul nende suurtega suurt kiidelda midagi. Minu püütud suurim haug kaalus 7 kilo 640 grammi. Ja veerand tunniga olen kolm haugi saanud. Ja endapikkuse haugi tõmbasin ka paadi äärde. Kala nägin ja seda kah, et lant vaid moka servast hoiab. Nagu sumaku tegi, nii ta läinud oli. Peaaegu oleksin järele hüpanud!»

Ühe kahe kilo ja kahesajagrammise linaski olen ka püüdnud. Õngega. Oli põrakas!»

Ega igale mehele olegi antud linaskit õngega püüda. Nii suurt pealegi! Kuid Roman Salukivi on ju I järgu kalasportlane...

Rüüpame õlut ja siis — sauna tagasi.

«Praegu pole neil piltidel õiget paika kuskil,» tuleb Salukivi hommikuse jutu

Käsil on järjekordse kollaaži valmistamine.

G. LOSSI foto

Roman Salukivi kollaaž «Välgu valgel».

Ü. TOOTSENI foto

juurde tagasi. «Seisavad pakis riuli taga. Kui meie seksiooni maja valmis saab, siis viin sinna. Seal saab ka kõik need muud puust vigurid, nagid ja uksekäepidemed paika panna.»

«Kas mõne pildi ära ka müüd?»

«Ei müü. Kes sõber on, saab sünnipäevaks.»

Seepeale ei saanudki ma jätta lisamast, et minu sünnipäev on 13. juunil...

ILU ON IGAS OKSARAOS!

«Suurepärane!»

*

«Poleks uskunud, et midagi nii ilusat võib luua mitte millestki.»

*

«Jätkugu teil ikka jõudu ja tahet ka meile ilusa tegemist õpetada!»

*

* * *

See Roman Salukivi kollaaž kannab nimetust «Männid».

Ü. TOOTSENI foto

Ja nii edasi, ja nii edasi. Kümned sissekanded paksus raamatus, kuhu igaüks, kes külastas Roman Salukivi ja Emma Kännu ühist kollaažinäitust, võis oma arvamus kirja panna.

Astume akna juurest, mille laud kaktusepottidest kuhjatud, läbi ja tõuseme mööda treppi teisele korrusele.

«Töötuba on mul seal üleval,» seletab Emma Känd.

Aga sinna üles minna nii ruttu ei saagi. Kogu sein piki treppi on neidsamu kol-

laažpilte täis riputatud. Maastikud, maastikud, lilled... Nüüd need enam nii ei üllata kui esimest korda nähes. Iluga harjub ruttu...

«Mulle endale meeldivad need taime-dest tehtud pildid rohkem,» jätkab pere-naine töötuppa jõudes.

Siin on teistsugused pildid. Teised motiivid, teine materjal, teine teguviis.

Aasad täis lilli, üksikud lilled. Pildid on värvikad, varjundirikkad. Eemalt ei oska öeldagi, millest need tehtud on. As-

tun päris ligi ja uurin lähemalt. Valik on rikkalik: samblikud, samblad, valget kase-tohtu, õlgi, umbrohuvilju, oksaraokesi, okkaid...

Siinsamas seinal on riul paljude-paljude karpidega, peal kirjad: «Samblad», «Punased lehed», «Rohelised lehed», «Seemned»...

«Materjali peab palju olema ja väga paljudes värvitoonides. Sügisene aeg on selle korjamiseks kõige parem, siis on rohkem värve.»

«Aga kas need pildid pikapeale värvi ei muuda?»

«Ei muuda, sest teen need ju kuivanud materjalist. Näete, need viinapuu- ja sini-kalehed siin on täpselt sama tooniga nagu siis, kui ma neid pilte tegin. Esimesi pilte.»

«Millal see oli?»

«Ega ma neid pikka aega ole teinudki. Kevadel saab kolm aastat...»

Istume. Emma Känd võtab pooleli oleva töö — kalanahkadest vesiroosi järvelai-gul. Mina vaatan ja kuulan.

«Mis see valge on, millest vesiroosi õied tulevad? Kellel nii hõbedane nahk on?»

«See polegi nahk. See on argentiini uju-põis.»

Üllatab mind siingi see, et ka Emma Känd pole varem maalimise-joonistami-sega suurt tegemist teinud. Koolipõlves vahest joonistustunnis. Käsitööga aga küll!

«Eks see ikka on emast. Ma olen maa-laps, Võrtsjärve äärest Valgutast. Meid oli palju lapsi, isa tegi kõvasti tööd ja meil tuli ka rabada. Ema aga oli rohkem ilumeelega. Meil oli iluaed, puhas, palju

lilli. Nagu veidi vaba aega oli, nii olime koos emaga jälle istutamas-rohimas. Töö-ajast ju isa ei lubanud! Eluaeg olen en-dale ka tahtnud kas või pisikestki aeda...»

Nüüd see siis lõpuks on. Täiesti pisike, siinsamas maja ees Sõpruse pst. 22. Kui maja, aga need siin ehitati kõik tulevaste korteriomanike abiga, valmis sai, oli Emma Känd esimene, kes oma maariba peale kiviktaimla tegi. Nüüd on need kõi-gil. Ainult et sellel lapil on ikka selliseid taimi, mida teistel pole.

«Ma lihtsalt ei saa ühestki ilusast tai-mest, puust või lillest mööda minna. Loo-duses käia mulle meeldib, rännanud olen palju... Eks üht-teist on lõuna poolt kaasa toodud...»

Sellest räägivad paksud albumidki. Pil-did on ka enda tehtud.

Eks sellest looduselembusest kalalkäi-minegi. Sest Emma Känd on ju Tallinna Kalaspordiklubi üks agaramaid naisi. Pole seal naisi üldse kuigi palju — paari-kolmekümne ringis. Kirglikke on üpris vähe, aga kui keegi seda on, siis Emma Känd kindlasti. Kui muust ei usu, siis paksust aukirjade pakist. Eks sealtkaudu see kalamaterjalist piltide tegemise mõte ka tulnud.

Vesiroos hakkab valmis saama ja ka kriitik on jaol — tütar Heli, päriskunst-nik, «Uku» rahvusliku mööbli tegija.

«Ega talle need pildid meeldi,» ütleb ema juba ette.

«Ei meeldi jah! See pole ikka mingi kunst. Vorm ja sisu, materjal ja sisu — need peavad vastavuses olema. Aga see siin on midagi võõrast, see on vastu-käiv... Kunstile see ei sobi. Nagu kipsist luiged...»

«Aga mis need kokkukeevitatud kon-servikarbid, prügiämbrid ja torujupid

Emma Känd lemmikharrastusega tege-lemas.

U. TOOTSENI foto

paremad on, mida moodsaks skulptuuriks kutsutakse,» püüan värsket loomingut kaitsja osas olla. «See siin on vähemalt silmale ilus vaadata.»

«Kui kunstnikud alati ainult seda teeksid, mis momendil maitsele vastab, «ilus vaadata» on, jääks kunst seisma,» pööritakse mind.

Emma Känd ise on kõige rahulikum. Ju on endale ammu oma seisukoha leidnud: «Ma ei tee seda ju teistele. Teen enda meeleheaks, puhkuseks. Miks ma ei või teha, kui on ikkagi hea meel, kui pärast midagi välja tuleb? Ja meeldinud on need asjakased pärikunstnikelegi...»

Meeldivad mulle ka. Ja vaevalt et kõiki neid sadu, kes näitust kiitsid, maitse puudumises süüdistada saab.

Aga jah, peamine on ju — rõõm endale. Puhkus, hobi. Närvirahustus.

Sest töö on sel naisel raske. 20 aastat ühtejärke Tallinna Psühhoneuroloogia Haiglas õena ja vanemõena. Rõõmu ja silmailu on ta siingi suutnud külvata palju: kiviaknaid, lillepeenrad, sajad, sajad lilled... Kellele oleks seda veel rohkem vaja kui haigele, veel enam — hingelt haigele inimesele! Kui palju ütlemata tänuõnu on mõeldud ehk sellest ilust jõudu saades. Ütlemata sellepärast, et alati pole teatudki, kellele öelda.

Aga nende ilusate hetkede eest, mida mulle andis selle pisikese töötoa pildigalerii, ütlen ma küll: suur aitäh, Emma Känd! Soovin sama mis teised: «jõudu, tahtet ja kannatust!»

Aino Koort...

KÕIK KOLM

Ja veel tahan ma rääkida kolmest inimesest, kellel on üks perekonnanimi: Koort.

Enn Koort — perekonnapea, Tallinna Linnuvabriku ekspediitor,

Aino Koort — perekonnapea teinepool ja

Signe Koort — nende tütar, Maardu keskkooli 5. klassi õpilane.

Üks perekonnanimi ja kaks ühist hobi: kalasport ja kunstilooming.

Sel päeval kui ma Kallaveres Stardi tn. 6 korterisse nr. 2 astusin, arvasin algul kuhugi Walt Disney muinasjututuppa sattunud olevat. Korrapealt ümbritsesid mind metsavaimud ja kõikvõimalikud ko-

letised, saurused, varaanid, lohed... Ning veel üpris kentsaka kujuga tuttavad: Vanemuine, Kaval Ants ja Vanapagan, Don Quijote ja Sancho Panza, kolm musketäri ning kümned, kümned teised.

Terve see maailm oli mu ümber, vaatas vastu kõigilt neljalt seinalt, riiulitelt, põrandalt, laudadelt ja lae alt.

«Maardu järve kaldaristu,» muheleb peremees. «Kõik kalapüügilt koju tassitud.»

«Kõik kohad teisi täis,» lisab perenaine. «Mõnikord tüütab päris ära!»

Aga näha kohe näost, et ei neist ole ära tüdinenud keegi, ka pisike Signe mitte, kuigi mängib praegu akordioni.

Neid pisikesi oksa- ja juurikajuppidest fantastilisi ja siiski tuttavate loomade-inimeste vormidega kujukesi on paarisaja

Enn Koort ja ..

Signe Koort loomingulises tegevuses.

Ü. TOOTSENI fotod

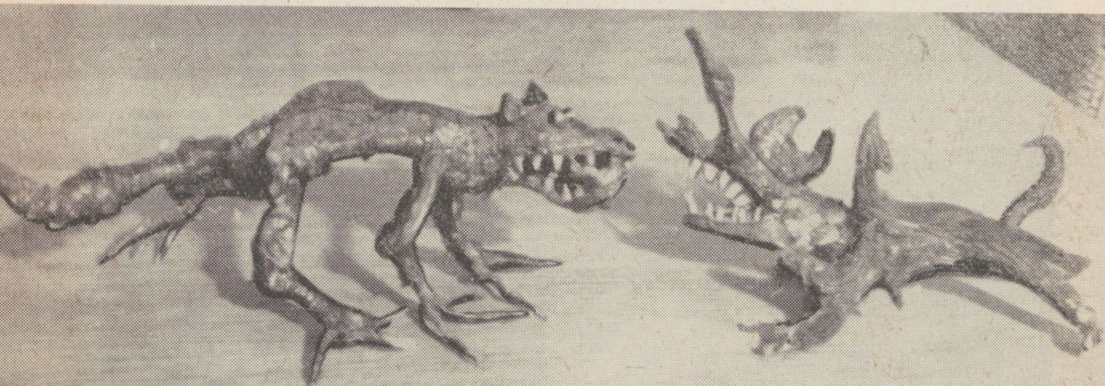
Enn Koorti «Varaanid» ...

ringis. Vaatad neid ja mõtled: küll võib ikka üks inimene pime olla, kui talle sõna otseses mõttes puust ette ei tehta. Kui paljudele sellistele oksaraagudele oled ise metsas seenel-marjul käies otsa komistanud, kukkunud ja vandunud, aga mitte osanud nendes midagi ilusat või vormikat näha. Siin tõstab inimene selle oksa maast üles, keerutab teda veidi seda- ja teistpidi käes, võtab noa, löikab ühe tüüka maha või nokitseb pisut teise kallal, asetab ta siis selili või külili ja — imet küll: oks elab! Vaatad ja võta või jäta: hirm mis hirm!

«Eks mõnikord on endal ka nii, et vaatad seda oksalasu, vaatad üht, vaatad teist juurikat, vaatad nii ja naa, aga midagi ei koida. Siis paned kõik kotti tagasi ja jäätad sinnapaika. Ei ole seda parajat vaimu peal,» seletab Enn Koort.

«Mõnikord jälle olen seadnud endale sihiks leida sellist algmaterjali, millest saaks midagi etteavatsetut teha. Aga ei leia! Näiteks sain ühe pahkliku oksajupi, mis kohe lõi kujutise Sancho Panzast. Aga Don Quijotet — no küll andis otsida!»

Kõik see fantaasiamaailm ongi peamiselt Enn Koorti kätetöö. Aga viimasel ajal on ka naine ja tütar selgeks saanud selle õige nägemisoskuse ja oma lisa toonud.

«Kolm musketäri» ja ...

Kuigi seni on nad mõlemad rohkem teinud kollaažpilde, mis mulle nüüd juba hästi tuttavad — ikka neistsamadest kalajäätmeist. Vaid üks huvitav asi: kõik nad — Salukivi, Känd, Koortid — hakkasid neid tegema üksteisest sõltumatult ja esimeste piltide tegemise aegu polnud keegi veel teiste omi näinud. Kõlab peaaegu usumatult, aga tõsi ta on!

Enn Koort seletab, et see omalooming sai alguse aastat kolm tagasi. Siis oldi maal, naise isakodus. Isa oli väga haige ja tema meeleolu tõstmiseks mõeldi kõike

välja. Juhus andis kätte ühe huvitava juuremügeriku, mis nii väga meenutas konna. Nalja tegi see kõigile palju ja siis tekkiski huvi midagi selletaolist veel leida. Leitigi.

Eks kalastusretked andsid sellist materjali kõige rohkem. Asi oli lõbusam ja kõigile huvitav veel seetõttu, et kõik kolm — Enn, Aino ja Signe — on kanged kalastajad! Signe suurim kala on sikutiga Jussi järvest püütud 400-grammine ahven. Oli teine nii suur, et peaaegu poleks pisikest jääaugust välja tulnud.

Vahepeal on töölaud korda tehtud. Signe ja ema laual on pooleli üks kalanahkadest kollaaž, isa kallab lauale suure veest uhutud-pestud juurte ja okste hunniku. Tütrel ja emal läheb töö kiiresti ja vilunult. Isa otsib ja vaatab küll üht, küll teist oksa. Sätib seda enda ette küll üks, küll teine ots ees, paneb paar oksa kokku... Fantaasialend peab olema tõesti tugev, et näha selle risu hulgas midagi konkreetset.

Ja ometi ta näeb! Ühel heal hetkel kibub suu muigele, nuga teeb paar lõiget, ja suure suu ning ninaga kloun on valmis!

«Kujusid on palju, aga kas on ka meeles, kust üks või teine saadud, millal tehtud?»

«Metsavaimud».

«On küll! Igaühega tuleb kohe midagi meelde, see järvesopp, see päev, mil tehtud sai! Tuleb küll meelde.»

«Kas varem teist keegi mingi kunstiala-ga tegemist on teinud?»

Ja jälle: mitte keegi! Alles nüüd, päris täiskasvanud peast, ilmnes see oskus. Ma ütleksin — anne! Ah jaa, Signe käib kunstiklassis.

Nii et — kui prooviks õige ise ka... klaverit mängida? Eluaeg pole proovinud, aga ehk tuleb välja!

Aga lahtiste silmadega käima tuleks küll õppida. Nägema looduse ilu ka hasartse kalapüügi päevil ja püüda olla veidi-veidi lapselikum, ärksam — eks fantaasialendki saab siis kergemad tiivad!

Ü. TOOTSENI fotod

KASTRE-PERAVALLA KALAVEED

P. VASSAR

Kastre-Peravallaks, kohapeal lihtsalt Peravallaks kutsutakse endise Kastre-Võnnu valla Peipsi-poolset osa tagapool Ahja jõge. Põhjapiiriks on tal Emajõgi, lõunapiir ulatub kuni Rõkkani välja. Idaservas lahutab Peravald Peipsist Meeksi metskonnale kuuluv rabariba.

Üldiselt on Kastre-Peravalla lame tasandik. Tema põhjaosa moodustab osake Emajõe suudmeala suurest madalikust, mille ulatus lõunast põhja (Ahunapalust Varnjani) on üle paarikümne kilomeetri.

Nagu ilmekalt näitab siinsete jõgede suund, madaldub maapind lõunast põhja. Metsane lõunaosa on soisest põhjaosast kohati kuni 18 meetrit kõrgem. Soode ja rabade pind on peaaegu niisama kõrge kui Peipsi tase. Väikese languse tõttu on jõgede vool aeglane (Ahja) või alamjooksul koguni vahelduv (Akali), voolates kord Peipsi poole, kord Peipsist sisemaa suunas, olenevalt Peipsi taset mõjutavatest tuultest.

Omapäraseks pinnanähtuseks on nii soodes-rabades kui ka metsas asuvad liivaseljadikud. Need on kuni paarsada meetrit laiad ja kuni kolm kilomeetrit pikad omaegsed Ürg-Peipsi rannamoodustised, luited. Soos kannavad nad enamasti saarte, metsas palude (ka kinkude ja nina) nimetust. Nimelisi seljandikke on rohkem kui 70. Saared ja palud on ümbruskonna kaunimaks ehteks, mis sinise soo- ja metsamaastiku teeb erinevaks mis tahes teisest kodumaa samalaadsest nurgast. Minevikus kasvas seljandikel tore mets, kus ei puudunud isegi põlised tam-

med. Röövraiete tõttu on paljud saared ja palud tsaariajal ja kodanliku perioodi algpäevadel palgipuudest lagedaks tehtud. Sellegipoolest jätavad ühtlaselt tasases pruunikas soos kerkivad rohelistes saarekuhelikud võimsa ja mällusööbiva mulje.

Kastre-Peravalla südamikuks on Ahunapalu ja Apnasaare. Maad mööda on pääs sinna vaevaline ja keerukas. Peamiseks ühendusniidiks on kas Kastre—Kikassaare—Tasa või Lääniste—Liispõllu—Agali tee. Esimest mööda pääseb sõidukiga kuni Kikassaare parveni, teine on pisut sõidukõlblikum, kuid ainult kuival ajal. Üeldut arvestades on mugavam liiklusvahend kohalesõiduks mootorpaat ning kohapeal liiklemiseks sobivamad omaene se jalad. Öigupoolest ei olegi kalasõbral siin ilma paadita midagi teha. Kui mõnes paigas pääsekski ühe või teise järve kaldale, siis vohava taimestiku tõttu ei saa ligi vabale veele, aga jõgede perved on õõtsikulised ning läbi lõigatud tümadest harudest, mida kohalikud elanikud kutsuvad tsollideks. Ometi on Kastre-Peravalla loodus nii omapärane, kütkestavalt ürgne ja metsikult vägev, et iga paadimees teeks halvasti, kui ta istuks ainult aerude taga ja loobuks jalgsimatkadest ümbruskonnas. Ei tea ühtki soodsamat maa kohta, kus linnainimene võib nii kerge vaevaga pääseda tohtu soo- ja metsalagamiku südamesse. Kõigest tunnike paadisõitu Emajõest mööda Akalit Kalli järve ja sealt Poltra jõkke kuni Kodra tsollini. Sealt ainult mõnisada meetrit

astumist ja jõuategi Tasa triangulatsiooni tornini. Vaade sellest tornist ümber ringi kilomeetrite viisi laiuvale soole on juba ise elamus, mis jääb eluajaks hinge püsima. Kõrgsoo ja raba, rohelised soosaarte kuplid, taamal sinetavad metsamüürid ja idas kõrgele vastu taevast tõusev Peipsi nagu meri. Pääkeses veiklevad järverebendused, looklevad rabajõed oma kõrkaperveliste harude ja laiuvate koolmetega. Tuul kannab ninna järvede, sookailude, kaskede-leppade ja pääkeses hõõgivate okaspuude lõhna. Säärast lõhna, mis meenutab muda, kalmuseid, rabavett, närbuvaid puulehti, niisket sammalt ja vaiku, võid tunda üksnes suvises soos. Kostab rootsiitsitaja sädistavat siutumist, kurgede kõlavat kruuksumist, taevasiku mahedat mõhitamist ja koovitaja valju hõiget. Kõik upub põuasesse vinesse, maheneb piirjoonelt, sulab ühtseks tervikuks, mille nimi on ürgsoo.

Tekib küsimus, miks on sinne loodus jäänud inimkätest puutumatuks. Miks üldse siin nii vähe inimesi liigub? Küllap on põhjus selles, et see paik asub rahvarohketest asulatest ikkagi liiga kaugel. Kes näiteks Tartust mööda Emajõe pärivett üle 40 km maha sõidab, suundub kalakuulsale Peipsile. Keegi ei mõtle Peipsi vahetust lähedusest pöörduda lõunasse, kalasaagi suhtes vähetõotavale Akalile ja temaga ühenduses olevatele rabajärvedele. Peipsi tõmbejõud on niivõrd sundiv, et Kastre-Peravald ei tule kellelegi pähe. Ainult sügiseti liigub siin kuremarjulisi, ja kuigi neid mõnel päeval võib loendada üle paari tuhande, kaovad nad avarale soole laiali nagu tilgad merre.

Paljud ei teagi, et Kastre-Peravalla veed on väga kalarikkad. Igatahes hau-

gisaagi suhtes ei ole Peipsi ega ükski teine kodumaa veekogu nii helde nagu Poltra jõgi. Tõendagu seda tõsiasi, et 24. augustil 1958. a. püüti siin ühe spinnin-guga 6 tunni jooksul 76 haugi! Või veelgi haruldasem juhtum: Leegu järvest saadi sama aasta 14. septembril viie spinnin-guheitega 5 haugi! Tõsi küll, viimastel aastatel on Kastre-Peravalla kalaõnnis-tus tugevasti kahanenud, nii nagu hau-gisaagid on kahanenud mujalgi, kuid ilma peata ei jää seal tänagi. Kahtlemata on kohaliku kalarikkuse peamiseks põh-juseks vahetu ühendus Peipsiga.

Kalapüügijõgedest tulevad Kastre-Peravallas kõne alla Ahja, Akali, Leegu, Kalli ja Poltra, järvedest Ahijärv, Kalli, Leegu ja Soitsejärv. Kalli järvest 800 m kirde pool asuv Äijärv (ka Munajärv ja Umbjärv) ning Selgjärv Järvseljal ei ole püügijärvedena tähtsad, sest paadiga neile juurde ei pääse. Küll tuleks aga arvesse Võngjärv, kuigi see territoriaalselt asub väljaspool Kastre-Peravalla piire, mõnikümmend meetrit lääne pool Ahja jõge.

Kõigi nende veekogude ühine tunnus on madal ja tasane põhi, välja arvatud Ahja jõgi, kus kohati leidub väga sügavaid võrendikke. Järved on tekkinud Ürg-Peipsi taandumisel lohkudesse jää-nud veest. Alates keskholotseenist on Peipsi uuesti paisuma hakanud, mistõttu järved aegamööda laienevad, uputades kaldaid ja sopistudes madalates kohtades kaugele luhale. Nagu kõik rabaveed, nii on ka siin vesi huumusainete ja rauaühendite rohkuse tõttu hästi pruuni värvusega. Tublisti heledam on Ahja jõgi, mille põhivaruks on Lõuna-Eesti põlluveed. Vee tumeduse tõttu on kalad intensiivse värvusega — seljapooled tõmmud, kõhud kollakad. Eriti ilusad on

suured ahvenad — tumerohkad seljad, süsimustad vöödid, apelsinkollased köhud, veripunased alumised ja sabauimed ning pärlmutrina veiklevad lõpuskaaned.

Vaatamata madalusele on järved vähese ja liigivaese taimestikuga. Valitseb järvekaisel, kohati esineb pilliroogu, hundinuia ja soolssi. Ujulehtedega taimedest leidub vesikuppused, veesises-test — penikeeli. Taimestiku poolest kõige rikkam on Võngjärv.

Vaatleksime Kastre-Peravalda kalamehe pilguga.

Ahja jõgi, täpsemini selle jõe alamjooks Ahijärvest kuni suubumiseni Emajõkke. Suudme kaugus Tartust Emajõe pidi 34 km. Kõnealus piirkonnas voolab Ahja jõgi suurte loogetega lõunast põhja. Jõe laius on 40—50 meetrit, suudme pool veelgi suurem. Jõeale annab veetlevuse kõrge veetase, olles kallastega triiki, mistõttu avaneb hea vaade kaugele soole. Kohati suleb nähtavuse peaaegu veepiirini liginev mets või siis teevad seda määratu suured pajupuhmastiku pallitaolised kogumikud. Kaldad on siin-seal roostunud ning palistatud järsku lõppeva vesikuppude vööga.

Jõgi on aasta läbi ühtlase saagikusega. Levinumad liigid on haug, ahven, särg, säinas, latikas ja luts. Öngekala pärast tavaliselt Kikassaare parvest kaugemale ei minda, kuid spinningu või vedeliga haugi püüdes sõidetakse läbi kogu vaatlusalune jõeosa ja minnakse veelgi kaugemale, sageli kuni Ahja—Mehikoorma maanteel oleva Kadaja sillani. Haugi suhtes on kõige lootustandvamateks püügikohtadeks suured lammid jõekäärudes. Ahja alamjooksu kuulsus pärast sägapäügi keelustamist põhinebki tema haugiohtrusel. Kahjuks on Ahja haug enamasti väike, keskeltläbi 0,6—0,8 kg.

Ahijärv on mõne meetri pikkuse kaelaga ühendatud Ahja jõega. Asub jõe paremal kaldal, suudmest 15 km ülespoole. Pindala 30 ha, suurim sügavus 2 m. Kaldajoon on vähe liigestatud, kallas madal ja mudane. Suure kauguse tõttu ei leia kalastusjärvena erilist kasutamist. Kes aga siiski sinnakanti on juhtunud, võib proovida püüda haugi ja ahvenat. Tulemused ei ole põrmugi kehavamad kui Ahja jões.

Võngjärv asub Ahja vasakul kaldal, suudmest 10 km ülespoole. Pilliroogu kasvanud kümmekond meetrit pikk kael seob järve jõega. Võngjärve pindala on 15 ha, suurim sügavus 2,5 m. Kaldajoon suuremate soppideta, kallas soine. Läänekaldal peaaegu veepiirini küündiv mets, põhjas pisut kaugemal kasvav kasestik, lõunas pajupuhmastik — need sulevad tee sealtpoolsetele tuultele, mis pärast Võngjärvi on enamasti peegelsile vaikne järveke, mille hurma kollaste vesikuppude ja valgete vesirooside ujuv-vaip veelgi süvendab.

Eriti tulemusrikas on ahvenapüük, toimugu see ussiõnge, kirptirgu või spinninguga. Ahvenad on kuni poole kilosid. Ussiõnge ja kirptirguga trehvab ka särgi ja nurge. Kaelaosas püütakse säinaid. Hauge saab märksa rohkem ja suuremaid kui Ahja jões, eriti kevadel ja varasuvel.

Akali jõe suue Emajões asub Praagalt umbes 2 km ülespoole. Öigupoolest on Akali, Kalli ja Poltra ühe ja sellisama jõe eri lõikude nimed. Akaliks kutsutakse jõe ülemjooksu suudmest kuni Peipsiga ühenduses oleva mõnekümne meetri pikkuse Kaevandu kanalini. Jõeosa Kaevandust kuni Kalli järveni tuntakse kirjanduses Kalli jõe, rahvasuus ainult Sitapea jõe nime all.

Kalli järve suubuvat osa kutsutakse Poltra, Ahunapalu ehk Peravalla jõeks. Näib nii, et ühele jõele eri nimede panek on kõigiti õigustatud, lähtudes vastavate jõelõikude teravalt erinevast väljanägemisest.

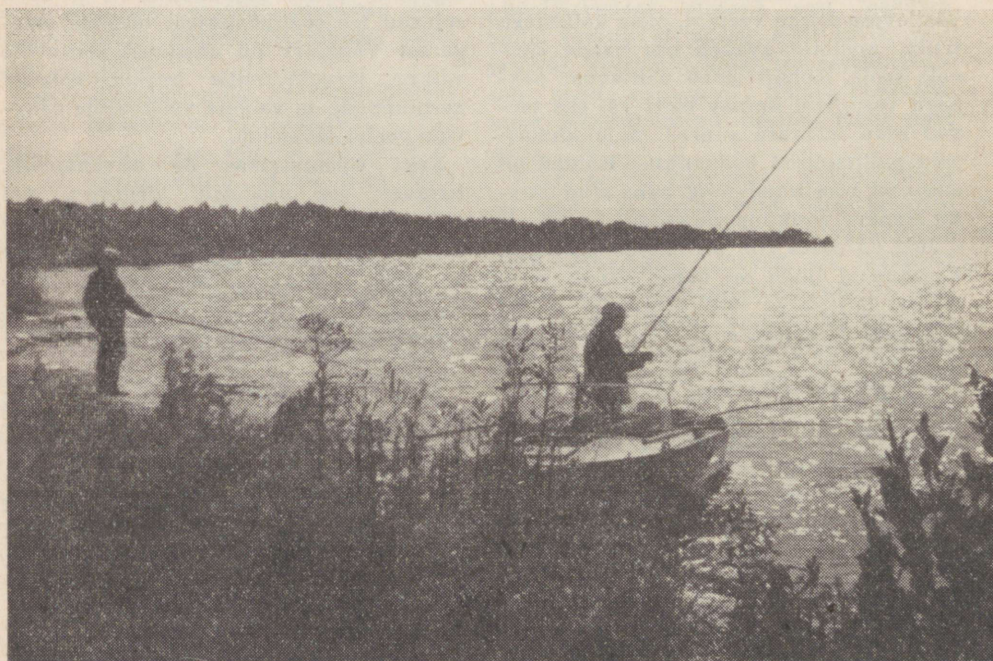
Akali (pikkus umbes 3,5 km) on suhteliselt pikkade loogetega lai (kuni 100 m) ja madal, vohavate kobrulehtedega nagu veepealse katusega kaetud jõgi, milles sügavam kitsas ja taimestikuvaba renn tähistab voolusängi. Vesi on sissevoolava Emajõe tõttu hele, aga väikese läbipaistvusega. Sellevastu Kalli jõgi (kuni 3 km pikk) on märksa tõmmum, siiski läbipaistvam, ühtlasi taimestikuvaesem

ja kohati üle kolme korra laiem Akalist. Ta meenutab pigem piklikku järve kui jõge. Kindlasti kuulub ta kodumaa laiemate jõgede hulka. Sügavus palju üle meetri ei ulatu. Poltra jõgi (paadiga läbitav osa umbes 7,5 km) on kõige tumedaveelisem, madal, turbamättalise põhjaga, väga käärunine ja sopiline, kõrge taimestikuga. Jõgi on kogu pikkuses lai, küündides mõnes kohas 100 meetrini, kuid Ojaperast peale aheneb juba ülehüpatava laiuseni, kuni lõpuks muutub jälgimatuks, minnes üle kuivenduskraaviks.

Akali—Kalli—Poltra jõgi on otseses ühenduses Kalli, Leegu ja Soitsejärvega,

Siis kui Peipsil tormab.

K. JAKOBI foto

mispärast neil kõigil on palju ühist looduslikus olukorras ja kalade elutingimuses. Kalli järv on pindalalt Kastre—Peravalla suurim veekogu — 175,9 ha. Maksimaalne sügavus 1,4 m. Kaldad on nõrgalt liigestatud, madalad ja soised. Pisut kõrgem on kallas endise Kalli talu kohal. Samas on järve põhi sobiv suplemiseks, liivane, mujal aga mudane ja turbamättaline. Vesi on pruun. Taimestik on liigilt vaesepoolne. Esineb peamiselt järvekaislat, vesikuppe, kõõluslehte ja penikeeli.

Leegu järv on Kallist rohkem kui kaks korda väiksem — 84,1 ha. Suurim sügavus 1,6 m. Poltra jõega on ühendatud 1,2 km pikkuse Leegu jõe kaudu. Kaldad madalad ja turbased. Kõrgem seljandik asub idakaldal, kus kasvab jändrik männimets. Vesi pruun. Taimestik sama mis Kalliski.

Soitsejärv — pindala 6,3 ha — on õigupoolest Poltra jõkke suubuva kilomeetripikkuse Soitsejõe haraline lamm. Väga madal, mudase, osalt turbamättalise põhjaga. Leegu järve poolset kaldal pajupuhmastik, mujal hõredalt sookaski. Taimestik sama mis eelmistes järvedeski.

Kirjeldatud jõed koos oma järvedega alluvad suuresti Peipsi mõjutusele nii veerežiimi kui -loomastiku osas. Seoses kevadise lumeminekuga soodes tõuseb veepind jõgedes-järvedes nii kõrgele, et kogu ümbrus muutub lainetavaks luhamereks. Vesi hakkab valguma Peipsisse. Hiljem, Peipsi pinna kerkides, voolab Peipsi vesi Akali jõe ja Kaevandu kanali kaudu tagasi sisemaale. Suve alguseks on Peipsi ja Kastre—Peravalla vesikonna tase tasakaalus. Nüüd oleneb voolusuund ainult tuultest, mis Peipsi siinpoolset taset kas tõstavad või alandavad.

Kas kalale?

K. JAKOBI foto

Vastavalt sellele kõigub Kastre—Peravalla veestiku tase aastas keskeltläbi poolteise meetri ulatusel. Seoses vete liikumisega esineb kalade perioodilisi rändeid. Vee tõusuga koos tungivad paljud lepis- ja noorkalad soojõgedesse ja -järvedesse, vee taganemisel aga põgenevad taas Peipsisse. Nende parvede liikumine ahvatleb röövkalu, kes saaki jälitades teevad saalimise kaasa. Eriti suured ränded on kevadise suurvee ajal, mil Peip-

sist tulevad luhamerre kudema haugid, säinad ja latikad. Peale nende kalade leidub siin aasta ringi ka särgi, roosärgi, nurgi, lutse ja ahvenaid. On saadud isegi linaskeid ja angerjaid. Kuid tööle au andes tuleb tunnistada, et väikese kala suhtes ei suuda Kastre—Peravalla siiski võistelda Peipsiga. Ka säina ja latika pooldest on Emajõe käänud tublisti helde-mad kui Akali ja Kalli jõe peamised nende kalade püügikohad Kaevandu lähedal. Seepärast võib soojärvedel-jõgedel õngemehi kohata ainult neil päe-vil, kui torm ei luba paate Peipsile. Mil-les aga siinsed veed on ületamatud, see on haugirohkus.

Armastatuimad püügikohad Akalil on jõe hargnenud suudmealal ja pikal sir-gel Kaevandust kuni esimese käänu-ni. Kalli jõel annab parimat saaki jõe lai osa järvest alates kuni jõe kitsenemiseni enne Kaevandut. Poltra jõgi on kõige heldem paljudes lühiharudes, tsollides, ja Apnasaare endisest parvest ülespoole. Kalli järves hoidub haug läänekaldale ja eriti ohtralt liigub neid edelasopis olevas Sääpera tsollis. Ka Leegu järves on pa-rim haugiõnn läänekalda lammides ja harudes. Soitsejärves erilisi eeliskohti veekogu väiksuse tõttu märgata ei ole.

Varematel aegadel oli soodsaimaks püügiajaks konnakapsa õitsemise pe-riood. Et aga Peipsi ja Pihkva järve bas-seini kalapüügi eeskirjade kehtestami-sega igasugune kalapüük selles piirkon-nas on 15. maist kuni 25. juunini keela-tud, siis on haugipüügi uueks tippajaks kujunenud august.

Lõpuks olgu veel kord rõhutatud: hea õnne korral — aga õnn on siin enamasti hea — võib mõneliikmeline paatkond paari tunniga hauginormi kätte saada, mispärast kasutatagu soodsat võimalust

soos ringihulkumiseks ja maastikuga tutvumiseks. Siin on ussina mätaste va-hel keerlevaid jalgradu, nagu püssist lastud mitmekilomeetrise sihiteid, kori-sevaid laukaid, roheliste uppuvaid liiva-saari, vaigulõhnalisi männikuid, läbitun-gimatuid pajuparisid, kõrgeid palusid, lillelisi heinamaid ja lõpuks džunglit meenutavat ürgmetsa, inimkätest puutu-matut põlislaant, mida Eestis kuskil mu-jal ei kohta. Kui kord siia pärakolkasse on juba tulnud, siis viivitatu äramine-kuga. Unustamatud on õhtused lõkkes metsaserval kuival künkal, kui hämar-duvat sood katab piimvalge udulinik ja leegi kuma väreleb puujässide ladvus. Tagantjärele tundub meeldiva mälestu-sena isegi sääskede pirin, mis koos vut-tide tilksuva häälituse, uniste partide prääksatuste, öökullihuigete, jõe jooma tulnud põdrakarja astumismüdina ja haugi sulpsatustega moodustab öise soo salapärase kõnekuse. Keset ööd võib paadis ärgata järsust kisast — tiibade plaksatustest, vee solinast ja pilliroo praksumisest — rebane-röövel on otse paadipära taga kaela langenud maga-vale pardipaarile.

Agas kui sääsk ajab hirmu nahka, siis miks mitte siia sõita mõnel kuldsel sep-tembripäeval, mil õhk on juba märksa jahedam, ühtlasi imevärselt läbipaiste-v, et taamal kollendavate kaskede ja vere-tavate haabade lehti võib loendada üks-haaval. Kõrges kahvatusinises taevas ripuvad liikumatult harvad pilvemüga-rad, mis lumivalgete laikudena peegel-duvad rabalaugaste tõrvtumedas vees. Päike on veel nii soe, et hilised kiilid lendlevad klaasise sirinaga põõsaste ko-hal. On tuuletu, mispärast imestad, miks pikad härmalõngad kaovad ühes suunas kaugele soole otsekui nähtamatust käest

kerituna. Aga vaikus on nii suur, et kõrvadel hakkab valus seda kuulata.

Kui ei viitsita mätaste vahel ringi vantsida, siis käidagu ära vähemalt Leegu põndakul, kus jändrikud männid juba maapinnalt sirutavad välja väänlevaid oksid, mida mööda nagu redelitpidi võib astuda puulatva. Brošüüris «Ajalooline Emajõgi» öeldakse, et vanasti kutsuti Leegu järve Pühajärveks, kusjuures lisatakse õigusega: «Ja ega ta oma idakalda poolsaare ilu poolest päris-Pühajärvele alla annagi.»

Ei ole karta Kastre—Peravalla maastiku ja looduse omapärase ilu vaka alla jäämist. Pigem on karta, et koht muutub pikapeale üleliia külastatavaks. Tegemist on küll päratu lagamikuga, aga inimese, eriti turistist inimese kõikvõimsus looduse palge muutmisel on kurvas mõttes hästi tuntud. Eks anna kartuseks põhjust juba jõhvikahooaja järelpildid laevade maabumiskohtades. Lõkete tegemiseks maharaiutud kaldapõõsastik, murtud kaserelvad, maasvedeleivad pudelid, konservikarbid, mätastel lipendav paberipraht — kõik kõneleb nukrat keelt inimese barbaarsest suhtumisest loodusesse.

Suurt kahju tekitab ettevaatamatu lõkketegemine või lihtsalt hooletu ümberkäimine tikkudega. Kahjutuli ei ole soos sugugi haruldane. Sageli tekib see sihilikul kulupõletamisel. Hävib määratute lahmakate viisi mitte üksnes pinnataimestik, vaid kõrbevad ka suuremad puud ja põõsastik. Ulatuslikult lokkab salaküttimine ja röövkalastamine. Kuigi inimesi võib soos kohata haruharva, on püssikõmmutamist kuulda ootamatult tihedalt ja seda isegi väljaspool jahiaega. Hoolimata asjaosaliste vandeseltslaslikust vaikimisest, tilgub va-

hel läbi, et ohvriks ei lange mitte üksnes pardid, tedred ja kurvitsalised, vaid armu ei heideta ka metssigadele, kitselele ja põtradele. Kalapüügi järelevalve nõrkus ilmneb kujukalt mõrdade röövellikust paigutamisest kalateedele kevadise suurvee ajal. Kalakaitse eeskirjadest suurt ei hoolita. Püük keelualjal ja keelatud riistadega on päris tavaline nähtus. Röövpüüdjad tunnevad end nii julgelt, et luhal raiutakse kalu västraga lausa varjamatult. Eks üldisest veendumusest karistamatuses räägi küllalt selget keelt kas või paljude jõhvikaliste harrastatav marjakorjamine nn. kombainiga.

Kahtlemata laiendab üha kasvav külastatavus loetletud pahesid veelgi ning toob kaasa uusi. Mõeldagu näiteks üksikutel soosaartel kasvavatele vägevatele kadakatele, mis võivad kallale ahvatleda kirvemehi, kes üha rohkem janunevad suveniiride tootmiseks vajalike kadakapakkude järele.

Kõike arvestades on vaja tõsiselt teetada 1971. a. «Eesti Looduses» nr. 1 avaldatud mõtet, et Kastre—Peravalla loodust püütaks kaitsta inimkäte tehtavate parandamatute muudatuste eest. Siinjuures aga ei piisa ainult kuivendustöödest hoidumisest. Maastiku ilme säilitamise kõrval tuleks luua tugev seaduslik alus sinise linnustiku, ulukite ja kalade — kõige elusa soodsaks arenguks, Asi vajab arukat läbimõtlemist, head organiseerimist, sihipärast tööd elavkoosluse reguleerimisel, järelevalve tõhustamisel ning viljakat propagandat elanikkonna seas. Siin enam teisiti ei saa, kui tuleb vähemalt Kastre—Peravalla põhjaosa kuulutada looduskaitsealuseks maaalaks.

Igatahes kalasportlased tervitaksid sellist otsust kõigest hingest.

LÕUNA-EESTI FORELLIJÕGEDEST JA NENDE ASUKAIST

E. KOOST

Forellipüük on spinningistile suur elamus. On ju jõforell üks meie kaunimaid ja väärtuslikumaid kalu. Tema püüdmine nõuab nii esmaklassilisi püügivahendeid ja spinningu või lendõnge suurepäraselt käsitlemisoskust kui ka nende paikade ja looduslike tingimuste head tundmist, kus jõforell elutseb.

Paljud Põhja-Eesti kunagised kalarikad jõed on tänapäevaks minetanud oma tähtsuse forellijõgedena. Kuigi Lõuna-Eesti on selles suhtes paremas olukorras, teeb lõheliste arvu vähenemine ka sealses jõgedes kalasportlastele ja looduse sõpradele muret.

Käesoleval ajal on forellipüük küll limiteeritud: päevas võib püüda kolm kala, ent seegi väike norm on jäänud paljudele kättesaamatuks.

Mis tõmbab siis inimesi ikka ja jälle forellijõgede kallastele? Vastuse saab igaüks, kes on sinna kas või ühegi retke teinud. Elab ju meie tähniline vetelidus ainult ääretult puhtas, kiirevoolulises ja allikarikkas vees. Ta on otsekui jõevee kvaliteedi indikaator. Jõed ise aga asuvad meie sünnimaa kaunimates paikades, kus paljudest kärestikest allatormavad vahutavad veemassid on uuristanud devonikaljudesse koopad, nn. taevaskojad, millest igaüks on omaette vaatamisväärsus. Jõekaldad on kevadel õilmitsevaist toomingapõõsastest nagu valges vahus ning lugematutest veepiiskadest piserdatud õhk tiine toomingate uimas-

tavast aroomist. Ja kogu see kaunis loodus kaigub suliselanike mitmehäälsest laulust, mida täielikult saab nautida üksnes see, kes viibib neis paikades õhtu- või hommikutundidel. Kui juhtubki, et kalasportlase seljakott jääb tühjaks, ei ole kalalkäimine olnud asjatu: loodusest hangitud emotsioonide küllus kompenseerib saamata jäänud püügimõnu mitmekordselt.

See ongi põhjus, miks paljud kalasportlased pöörduvad ikka ja jälle tagasi kaugel asuvatele forellivetele isegi siis, kui püügitulemused üpris kesiseks jäävad.

Ja ei ole midagi imelikku selleski, et forelliküttide rivi eesotsas sammuvad vaimse töö tegijad — kunstnikud, kirjanikud ja teised loomingulised töötajad, kellele püügiretkilt saadud muljed on sageli aktiivse loomingulise tegevuse otseseks lätteks. Ent samas rivis katavad raskel maastikul kümneid kilomeetreid ka paljude teiste kutsealade esindajad, kelle loodusearmastus on niisama suur kui püüd likvideerida kutsetööst tingitud liikumisvaegust.

Kõik need Lõuna-Eesti kalaspordiklubide forellikütid on nüüd koondunud ühte klubidevahelisse organisatsiooni — Lõuna-Eesti Forellijõgede Komisjoni, kelle ülesandeks on sealsete forellivete majandamine.

Niisuguse organisatsiooni moodustamist tingisid mitmed asjaolud. Esiteks.

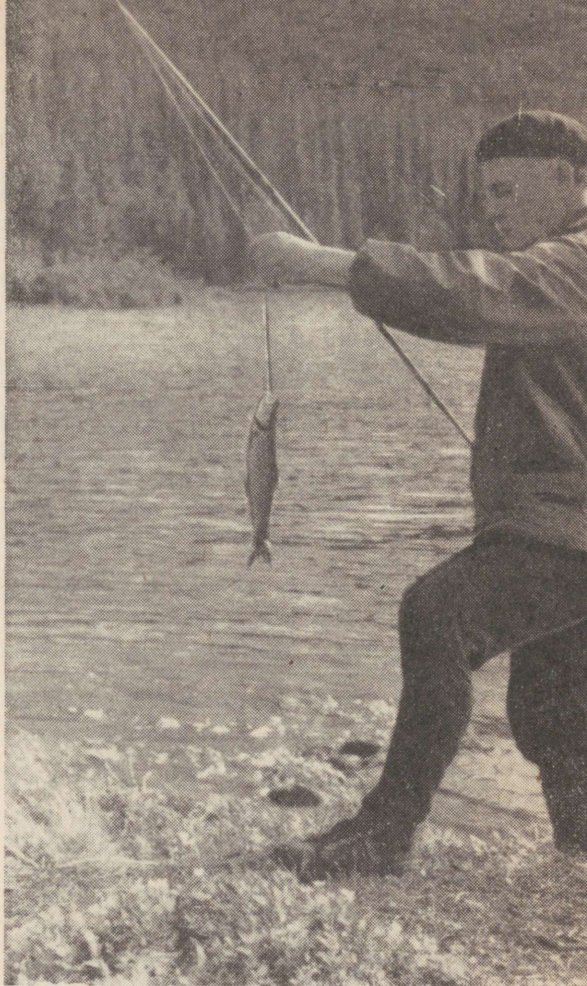
Kalavarude pidev vähenemine forellijõgedes nõudis efektiivsete abinõude rakendamist, et taastada Ahja, Võhandu, Piusa, Elva ja Pärlijõe endised kalarikkused. Et mainitud jõgedes forellide levikuala kogupikkus on üle 100 km, käis sellise veekogu majandamine ühele kalaspordiklubile üksinda üle jõu.

Edasi oli vaja kindlaks teha kalavarude vähenemise objektiivsed põhjused eraldi iga veekogu kohta. Tuli välja selgitada forellide loodusliku juurdekasvu võimalused ning soodsamad elu- ja paljunemistingimused. Seejuures tuli arvesse võtta neid olulisi veerežiimi muutusi, mille olid esile kutsunud põllumajandusliku maa uute massiivide kasutuselevõtt ja ulatuslikud maaparandustööd. Saadud informatsiooni alusel tuli rikastada veekogusid hinnaliste noorkaladega, mis jällegi nõudis nii suurt tööjõukulu ja nii suuri summasid, et see ühel klubil üle jõu käis.

Tähtsusetu ei olnud ka vajadus organiseerida ühine võitlus ebaseadusliku püügi vastu.

Forellijõgede normaalset majandamist takistasid samuti üksikute kalaspordiklubide nii-öelda individuaalsed huvid oma forellivete piirkonnas. Tähtsamad forellijõed ei asu hoopiski mitte ainult ühe klubi, vaid sageli mitme ja pealegi erinevate spordiühingute klubide tegevuspiirkonnas. Ükski klubi ei olnud üksikult huvitatud sellest, et teha oma jõelõigis suuri materiaalseid kulutusi veekogude rikastamiseks kallihinnaliste noorkaladega, sest puudus garantii, et need kalad jääksid püsima selle klubi tegevuspiirkonda.

Kuni 1966. aastani olid nii Võru kui ka Tartu kalaspordiklubi kehtestanud oma forellijõgedel mitmesuguseid kitsendusi

Kunstnik Ernst Hallop Koola poolsaarel Seidjärvest forelle püüdmäs.

A. IVASKI foto

ning paigutanud jõgedesse noorforelle, ent see töö oli juhuslik, ilma teaduslikult põhjendatud ja pikaajalise üldplaanita. Pealegi oli viimastel aastatel kujunenud olukord, et noorkala polnudki vabariigis enam kuskilt saada. Põlula Kalamajand varustas varemalt klubisid jõeforellimaimudega või viljastatud marjaga,

kuid ta lõpetas sellelaadse tegevuse ning spetsialiseerus turukala tootmisele.

Kõik need ja paljud teised põhjused tingisidki sellise organisatsiooni loomise, mis ühendaks kõiki Lõuna-Eesti forellipüügientusiaste ning likvideeriks klubidevahelised segavad ametkondlikud barjäärid ühise eesmärgi — meie forellijõgede heaperemeheliku majandamise nimel.

1966. a. sügisel jõuti niikaugemale, et Lõuna-Eesti kalaspordiklubide esindajad tulid kokku ning otsustasid oma jõupingutused ühendada ja moodustada vastava organi forellijõgede ühiseks majandamiseks.

Pärast aastaid kestnud ihtüoloogiliste andmete kogumist, küsimuste spetsiaalset uurimist ja läbitöötamist koostati teaduslikult põhjendatud majandamisplaan viieks aastaks, mille kinnitas Eesti NSV Metsamajanduse ja Looduskaitse Ministeeriumi Kalamajanduse Valitsus 31. märtsil 1970. a.

Forellijõgede komisjoni taotlusel kehtestas Eesti NSV Metsamajanduse ja Looduskaitse Ministeeriumi Looduskaitse Valitsus sama aasta 17. aprillil kõigi Lõuna-Eesti forellijõgede kohta erieeskirjad. Nende eeskirjadega tunnustati eespool mainitud jõgede teatavad lõigud kaitsealaks, kus võis kala püüda ainult eriloaga, mille annavad välja forellisektsioonid või Lõuna-Eesti kalaspordiklubid vastavalt forellijõgede komisjoni juhendile. Elavsööda kasutamine keelati ning tehti muidki kitsendusi.

Kuid tähendatud aktidega ei olnud veel kõik organisatsioonilised küsimused lahendatud. Forellijõgede komisjon ühendas forellikütte Lõuna-Eesti kalaspordiklubidest, mis kuulusid erinevatesse spordiühingutesse (VSÜ «Kalev», VS

«Jõud» jt.). Jõgede ühiseks majandamiseks oli vaja reguleerida õiguslikud suhted klubide ja forellijõgede komisjoni vahel, lahendada finantsalased vahekorrad ning määrata kindlaks kalaspordiklubide, forellisektsioonide ja nende liikmete vastutus majandamisplaanist või põhimäärusest tulenevate kohustuste täitmise eest ja lahendada paljud teised küsimused.

Kõik need probleemid leidsid lahenduse Lõuna-Eesti Forellijõgede Komisjoni põhimääruses, mille 1971. a. kinnitasid Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuv Kehakultuuri- ja Spordikomitee ning Eesti NSV Kalaspordi Föderatsioon.

Põhimääruse kohaselt saavad kalaspordiklubi forellisektsiooni liikmeks olla ainult need kalasportlased, kes võtavad aktiivselt osa forellijõgede kalavarude suurendamisest ja kalakaitselisest tegevusest. Igas sektsioonis seatakse sisse täpne arvestus liikmete ühiskondliku koormuse üle forellivete majandamisel ning püügitulemuse registreerimine.

Sektsiooni liikmed, kes täidavad neile pandud ühiskondlikke kohustusi, saavad forellipüügiloa kogu hooajaks. Need liikmed, kes ei ole osa võtnud majandamisplaanist või põhimäärusest tulenevate kohustuste täitmisest, arvatakse sektsioonist välja ning nad võivad kala püüda forellijõgede komisjoni majandatavatest jõgedest ainult üldistel alustel kõigi teiste kalasportlastega, s. o. vastava soovituse olemasolul ühekordse loa alusel, kui forellijõgede komisjoni eraldatud limiit võimaldab ühekordsete lubade väljaandmist.

On arusaadav, et sellise hinnalise kala nagu jõeforell püügi lubade väljaandmisel tuleb läheneda kalasportlastele diferentseeritult. Need, kes on aktiivselt aida-

nud kaasa forellivarude suurendamisele, tuleb asetada eelistatud seisundisse, võrreldes nendega, kes pole selles suhtes midagi nimetamisväärset korda saatnud.

Samuti nagu forellisektsioonid ja nende liikmed, kannavad vastutust forellijõgede hooldamise eest ka kalaspordiklubid, kes vastavate plaaniliste kohustuste põhjendamata mittetäitmise korral kaotavad olulisi õigusi forellijõgede kasutamisel.

Kõik need abinõud peaksid tunduvalt parandama forellijõgede majandamise olukorda.

Kõrvuti organisatsiooniliste abinõudega on forellijõgede komisjon viimasel ajal aktiveerinud tegevust ka forellijõgedel. Nagu aastakümneid varem, lasti ka 1970. a. Ahja ning Võhandu jõkke ihtüoloogide soovitusel 100 000 mereforellivastset, mis saadi Sindi kalakasvatustest. Samal suvel paigutati Elva jõe ülemjooksule 4000 üheaastast vikerforelli, kes kontrollpüügi andmetel olid 1971. a. kevadeks kasvanud juba 16—19 sentimeetri pikkuseks. Kõike seda tehti Elva, Põlva, Tartu ja Võru Kalaspordiklubi ühiste vahenditega, kusjuures kogu töö tegid Tartu forellisektsiooni liikmed, kellel olid vastavad kogemused olemas. Hindamatut abi andsid seejuures N. Sachris, A. Veermäe, Ü. Torpats jt.

Kalakaitse tõhustamiseks ning Eesti NSV siseveekogude kalapüügieeskirjade § 4 p. 8 nõuete täitmiseks hakati forellijõgede kallastele paigutama vastavaid keelusilte. Et papist sildid ennast ei õigustanud, telliti metallist sildid. Trükiti Lõuna-Eesti forellijõgedel kehtivad erieeskirjad, mis paigutati jõgede lähedal asuvate hoonete seintele ja ametiasutustesse, samuti jagati need välja miilitsa-, metsavalve- jt. töötajatele. Alustati infor-

matsiooni kogumist isikute kohta, kes tegelevad röövpüügiga, et neil vajaduse korral silm peal hoida.

1971. a. alguses koostati brošüür «Lõuna-Eesti forellijõgedel kehtivate eeskirjade kogumik», mis sisaldab kõik forellijõgede kasutamise ühenduses olevad eeskirjad, kaasa arvatud forellijõgede komisjoni põhimäärus ning püügilubade väljaandmise kord. Nende eeskirjade hea tundmine on esimene eeltingimus forellipüügiloo taotlemisel.

Forellide kudemise ajal tegid Tartu forellisektsiooni liikmed suure grupi kalasportlastega õiseid kontrollreide forellide kudemiskohtadesse. Kuigi röövpüüdjad ei õnnestunud tabada, piiras kalasportlaste niisugune aktiivsus igal juhul röövpüüdjate tegevusvabadust.

Forellijõgede kalavarude suurendamisel ja kaitsmisel, aga ka kalade püüdmisel on juhtivat osa etendanud Tartu Kalaspordiklubi forellisektsioon oma ligemale 50 liikmega. Aastate jooksul on just selle sektsiooni liikmetelt saadud täpset informatsiooni veekogude ihtüoloogiliseks uurimiseks, ilma milleta kalakaitse-line töö on mõeldamatu.

Tartu forellisektsiooni tegevust on ilmselt soodustanud asjaolu, et seal on hulk staažikaid forellikütte, nagu L. Tamm, Ü. Torpats, N. Sachris jt., kelle näpunäited on olnud heaks abiks kõigile algajatele forellipüüdjatele. Peamiselt mainitud seltsimeeste initsiatiivil on igal aastal mitmed forelliküttide grupid käinud väljaspool Eesti NSV piire. Koola poolsaare forelli- ja harjuseveed on iga suvised püügikohad paljudele Tartu forellisektsiooni liikmetele. 1970. a. suvel ulatusid aga forelliküttide retked veelgi kaugemale. J. Aland, V. Ulst ja R. Homan käisid siis «kätt proovimas» Mongoolia

piiri lähedal Tuva autonoomses oblastis Hamzara forellijõel. Kõikidelt nendelt püügiretkedelt on valmistatud hulgaliselt kitsasfilmi ja värvilisi diapositiive, mida demonstreeritakse seksiooni klubiõhtutel Eesti NSV Kirjanike Liidu Tartu osakonnas või Tervishoiutöötajate Majas, mille paljud liikmed on ka aktiivsed forellikütid.

Forellipüük nõuab esmaklassilisi püügivahendeid. Kuigi kodumaiste kalasportdivahendite kvaliteet on viimastel aastatel märgatavalt tõusnud, ei küüni veel kaugeltki mitte kõik kaubandusvõrgus müügil olevad forellilandid paremate rahvusvaheliste standardite tasemeni. See asjaolu on virgutanud kalasportlaste individuaalset omaloomingut: parimate näidiste eeskujul valmistatakse ise päris tõhusaid ja originaalseid püügivahendeid. Nii et edukaks forellipüügiks on vaja tunda ka metallitöötlemise tehnoloogiat!

Forellikütid võiksid vaadata hoopis optimistlikuma pilguga tulevikku, kui leiaksid lahenduse mõned seni lahendamata probleemid. Keerulisem neist on kalavarude suurendamise probleem. Selle ülesande lahendamine on forellijõgede komisjoni tegevuses üks tähtsamaid nii käesoleval ajal kui ka lähemas tulevikus. Kuid häda on selles, et meie vabariigis ei ole ühtegi kalamajandit, kust võiks saada jõeforellimaime. Isegi siis, kui E. Vilde nimeline kolhoos jõuaks niikaugele, et ta oleks suuteline müüma peale vikerforellimaime ka jõeforellimaime, ei oleks küsimus veel lõplikult lahendatud. Näib, et Lõuna-Eesti forellijõed võib hoida kalarikkad alles siis, kui vastavad kalasportklubid rajavad mõnele selleks eriti sobivale forellijõele forelli-haudemajad ja noorforellide järelkasvatuse.

Tundub, et selleks on vaja teha ainult mõningaid väikseid kapitaal mahutusi ja palgata üks koosseisuline töötaja, kes peaks ka selle jõelõigu üle järelevalvet. Kalasportklubide forelliseksioonid oleksid suutelised abistama sellist majandit pidevalt ühiskondliku tööjõuga vastavalt forellijõgede komisjoni põhimääruse nõudeile.

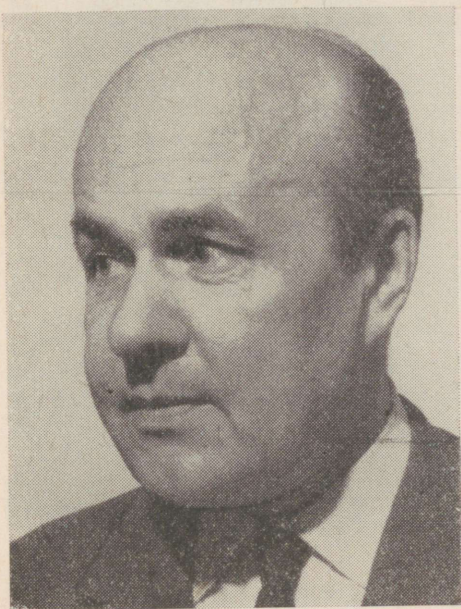
Niisuguse majandi järkjärguline rajamine peaks käesoleval ajal saama forellijõgede komisjoni esmaseks ülesandeks, kusjuures soodsate tingimuste korral võiks sellest välja kujuneda jõeforellide kultuurmajand, kus saaks kala püüda ainult igakordse tasu eest. Sellest saadavate sissetulekute arvel võiks siis rikastada ka teiste forellijõgede kalavarusid.

Teiseks tähtsamaks ürituseks forellijõgede komisjoni majandatavatel jõgedel on kalakaitse organiseerimine. Vastavat kalakaitsealast selgitustööd tuleks alustada kõikides koolides, mis paiknevad forellijõgede läheduses. Õpilasi tuleks põhjalikult tutvustada forellijõgedel kehtivate eeskirjadega ning selgitada põhjusi, mis tingisid niisugused kitsendused. Kõrvuti sellega tuleks kooliõpilastest-loodusesõpradest organiseerida forellijõgede kaitseks noortegrupid, kes saaksid abistada röövpüüdjate tabamisel.

Ühiskondlikud kalakaitseinspektorite brigaadid tuleks moodustada kõikides forelliseksioonides ning korraldada neile vastavaid seminare, et nad oleksid suutelised lahendama kõiki kalakaitsealaseid küsimusi.

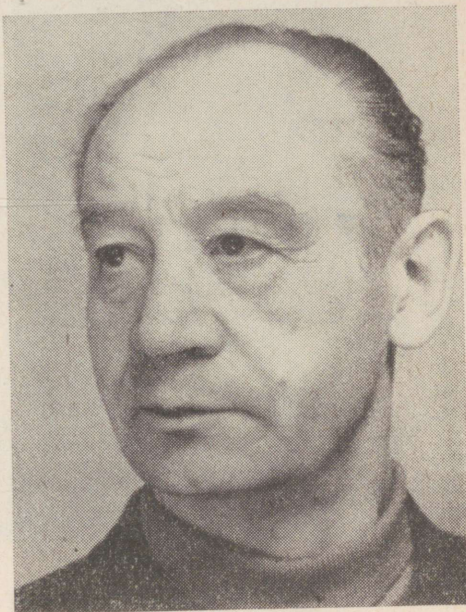
Kui need Lõuna-Eesti Forellijõgede Komisjoni majandamisplaanis ettenähtud ulatuslikud ülesanded leiavad õigeaegse lahenduse, oleks kalasportlaste-loodusesõprade auvõlg meie järeltulevate põlvete ees tasutud.

KALASPORDI TEENEKAID AKTIVISTE

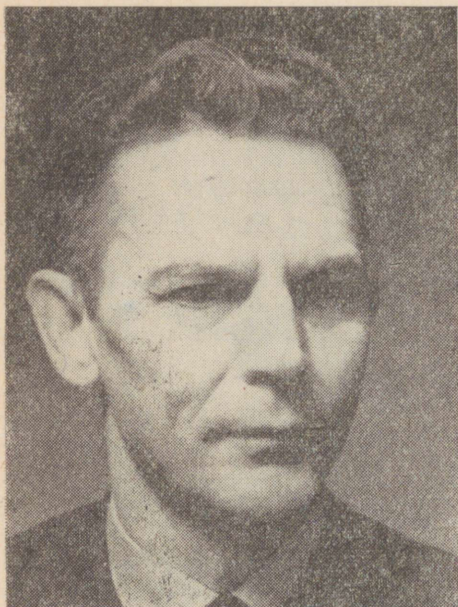
ELMAR ILVES

on Eesti NSV Kalaspordi Föderatsiooni presiidiumi liikmena, kalaspordikohtunike kogu esimehena ja VSÜ «Kalevi» Tallinna Kalaspordiklubi presiidiumi liikmena pika aja jooksul aktiivselt osa võtnud kalaspordiliikumise arendamisest meie vabariigis. Pirita jõe komisjoni esimehena tegi ta palju ära kalavarude kaitsmiseks selles veekogus. Kui päevakorras on klubi tegevusplaanide kavandamine, siis on ta alati nõu ja jõuga abiks. Töötab põhimõttel: tegude keel on selgem kõigist väljendusvahenditest.

RAIT IVALO

teeb VSÜ «Kalevi» Tallinna Kalaspordiklubi ja Eesti NSV Kalaspordi Föderatsiooni juhtivate organite koosseisus mitmekesisist tööd kalaspordi arendamiseks. Klubi nõukogu presiidiumi liikmena on võtnud osa kalaspordi edendamise kavade väljatöötamisest, teinud tõhusat tööd kalaspordi propageerimisel ja astunud samme klubi tegevuse igakülgses arendamiseks. Oma kutsetöös saadud rikkalikke kogemusi on ta jaganud klubi nõukogu presiidiumi ja erialakomisjonide liikmeile.

ELMAR KOHV

on VSÜ «Kalevi» Tallinna Kalaspordiklubi nõukogu liikmena võtnud enda hooleks spordikomisjoni juhtimise. Sageli on sellele ametile lisandunud veel klubi võistkonna kapteni kohustused. Ja kui asja huvid on nõudnud, on ta täitnud ka kalaspordikohtuniku ülesandeid. Klubi spordirahvas on spordikomisjoni eestvedamisel edukalt esinenud peamistel võistlustel. Elmar Kohv on saavutanud praeguseks kõige kõrgema spordijärgu kalaspordis — esimese järgu. Tal on kavas oma töökohta kehakultuurikollektiivi kalaspordisektsiooni tegevuse laiendamine, sest ta uurib teise kehakultuurikollektiivi kalaspordisektsiooni kogemusi.

HARRI OHTLA

koordineerib VSÜ «Kalevi» Tallinna Kalaspordiklubi presiidiumi liikmena klubi sportlikku tegevust, täidab presiidiumi sekretäri ülesandeid ja teeb muudki, mis klubi mitmekülgses tegevuses kordaseadmist vajab. Palju oma vabast ajast on ta pühendanud kalakaitsele, distsipliini ja korra tugevdamisele kalasportlaste seas. Edukalt on ta tegutsenud ühiskondliku kalakaitseinspektorina. Kalaspordisektsiooni esimehena on ta eriti palju hoolt kandnud selle eest, et sektsiooni liikmed esineksid edukalt talipüügivõistlustel ning võtaksid osa mitmesugustest klubi üritustest. Sageli on valitud teda ka komisjonide koosseisu.

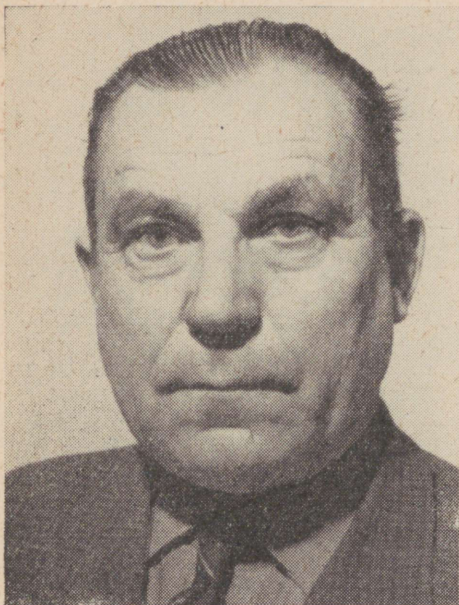
VOLDEMAR PIHLAU

nimi on tuttav kalasportlastele, pedagoogidele, kodu-uurijatele ja paljudele teistele. Kalasportlased tunnevad teda ennekõike VSÜ «Kalevi» Haapsalu Kalasportklubi hea organiseerimisvõimega esimehena; koolidirektorina on ta teatud-tuntud inimene pedagoogide ringkonnas; kodu-uurijad, need väsimatud ajalookirjutajad, on oma kokkutulekul ikka ja jälle kohtunud ka Voldemar Pihlauga, kes südame, sõna ja sulega kodu-uurimistegevuseski kaasa lööb. Olgu see VSÜ «Kalevi» kalasportlaste vabariikliku kokkutuleku korraldamine või kodu-uurijatele meeldejääva kokkutuleku organiseerimine, kõigega tuleb ta toime.

NILS SACHRIS

juhib Lõuna-Eesti Forellijõgede Komisjoni tegevust, mis on seadnud eesmärgiks Lõuna-Eesti kaunite forellijõgede kunagise kalarohkuse taastamise ja püügi reguleerimise. Seega esiplaanil kalakaitse ja -kasvatus ning alles siis püük. Ja tulebki rõhutada, et Nils Sachris on ennekõike suur loodusesõber, kes armastab viibida looduses, vaadelda loomi ja linde ning tunda rahuldust looduse ilust. Ühtlasi on ta VSÜ «Kalevi» Tartu Kalasportklubi üks asutajaliikmeid ning selle klubi tegevuse kauaaegseid korraldajaid ja suunajaid. Meelsasti lööb ta kaasa ka mitmesugustes looduskaitseüritustes.

VAMBOLA SAKS

hakkas kalaspordiga tegelema pärast jõukatsumisi teistel spordialadel. Alguses oli ta VSÜ «Kalevi» Tallinna Kalaspordiklubi kalaspordibaaside rajajate hulgas. Seejärel huvidering laienes ning nüüd võime teda näha nii kalakasvatus- kui ka kaitsetöödel. Kõige südimalt lööb ta kaasa koguni kalaspordikohtunikuna. Vabariiklik kategooria on tal juba ammu olemas, loodetavasti pole kaugel seegi aeg, kui käes on ka üleliiduline kategooria. Ent sageli võib teda leida hoopis staadionilt spinninguheitel teemas — treeninguta enam läbi ei saa. Ta võtab osa peaaegu kõigist suuremaid spinningusporti kompleksvõistlustest.

VELLO SALUSTE

lööb VSÜ «Kalevi» Tallinna Kalaspordiklubi tegevuses kaasa klubi moodustamisest peale. Ent mitmesugustest kalaspordiüritustest võttis ta osa juba varemgi. Kümnekond aastat tagasi lülitus ta ühiskondliku inspektorina aktiivsesse kalakaitsetöösse. Seejärel on ta olnud juhtival kohal ühiskondlikus kalakaitse nõukogus, hoolitsedes meie kalavete puhutuse ja kalavarude kaitsmise eest. Klubi nõukogu liikmena juhib talle usaldatud tööloiku temale omase järjekindlusega. Töö kõrvalt õppides lõpetas ta Tartu Riikliku Ülikooli ning teda kui diplomaeritud juristi on kutsutud komisjonide koosseisu.

AUGUST SUKK

kuulub VSÜ «Kalevi» Tallinna Kalasportklubi veteranide hulka, kes suure osa oma väljateenitud vanaduspuhkuse ajast pühendab kalasportile. Ta on pensionäride-veteranide sektsiooni juhatuses sadade klubikaaslaste huvide eest väljas olnud ja hoolsa töömehena oma kohustusi regulaarselt täitnud. Seda ka siis, kui ühiskondlikus korras on tulnud tööd teha mõnes kalasportdibaasis või kirjasona paberile panna. Klubi majanduse korrasoleku eest on ta samuti hea seisnud, andes nõu, kuidas mõnda asja otsustarbekamalt, odavamini ja paremini teha. Kalalkäimist peab ta kasulikuks ennekõike seepärast, et saab palju liikuda.

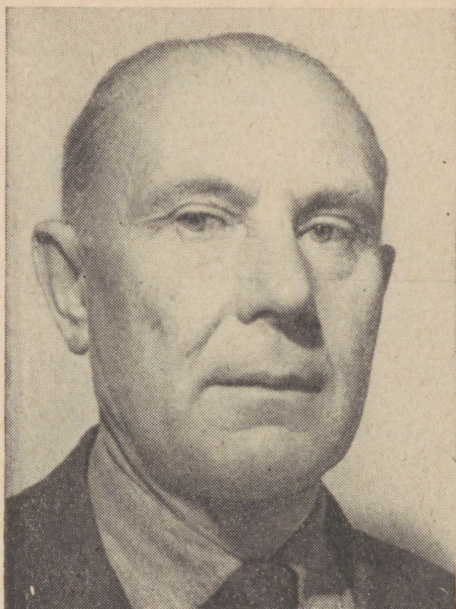
DANIEL TOIM

on vabariigi kalasportlaste hulgas tuntud kui kauaaegne Eesti NSV Kalasportliiga Föderatsiooni presiidiumi liige, aktiivne spordiorganisaator ja üleliidulise kategooria kalasportdikohtunik. Mitmeid aegu on ta olnud Eesti NSV Kalasportliiga Föderatsiooni presiidiumi aseesimees. Sellest tingituna oleme teda sageli näinud kohtadel kalasportklubi tööd üle vaatamas ja nõu andmas, seminaridel esinemas ja suuremaid kalasportdivõistlusi juhtimas. Lisaks sellele on ta osav ja otsitud kaaslane kalavetel, tuumaka sõnaga lektor ja muheda huumori sõber. Kalasporti on ta harrastanud sajandi esimestest kümnenditest peale.

LINDA TOIVOKAINEN

on üks neist, kes kalaspordivõistlustel peaaegu alati VSÜ «Kalevi» Tallinna Kalaspordiklubi esindab. Ta on osa võtnud väga paljudest õngitsemisvõistlustest. Ja enamasti on ta tulnud ka esikohale, kui mitte just üldjärjestuses, siis naiskalasportlaste arvestuses kindlasti. Nii on see olnud vabariigi meistrivõistlustel, Tallinna linnavõistlustel ja ka klubi sisevõistlustel. Oma eduka esinemise põhjuste seas nimetab ta ühe olulisemana tõsi-asja: tuleb tunda veekogu ja osata pak-kuda kalale sööta, mis talle meeldib. Veekogu aga olevat võimalik kiiresti tundma õppida, kui juba kogemused ole-mas.

VALTER TOONEKURG

on kalaspordivõistlustel kaitsnud VS «Jõu» värve. Muul ajal aga on ta tegel-nud kõiki vabariigi kalasportlasi huvita-vate probleemide lahendamisega Eesti NSV Kalaspordi Föderatsiooni presiidiumi aseesimehena ja mitmetes ühiskond-likes ametites. Viimastel aastatel on te-ma südameasjaks olnud sporditöö suu-namine vabariigi kalaspordiklubides. Kui on käsil olnud uute võistlusmäärus-te väljatöötamine ja võistlusjuhendite käikuandmine, siis on tal tulnud ikka sõ-na sekka öelda. Võistlustel on ta esinenud märkimisväärse eduga ja kalapüügilgi peab kõige tähtsamaks sportlikku mo-menti.

UUT JÄÄALUSES LATIKAPÜÜGIS

M. PAAVER

Ega see enam uudis olegi, võib mõni õngitseja väita. Meil juba aastaid tümmisääse vastsega latikaid tõmmatud. Püük käes, vaata et pareminigi kui ussiga. Tõsi ta ju on, aga...

Sel teemal pole meie perioodikas, spetsiaalsetest väljaannetest rääkimata, veel sõna võetud ega kogemusi vahetatud. Aastaid tagasi kirjutasin raamatus «Õngemees kalavetel» latikapüügi kogemustest Tamula järvel. Seal vihjasin talvisele sääsevastsega püügile. Kui toorkord veel kogemused puudusid, siis nüüd ei saa seda enam väita. Allpool peatungi sel teemal veidi pikemalt.

See püügiviis on Vene NFSV-s aastakümnete jooksul väga läbi löönud, ainuvalitsev jääalune latikapüügiviis. Ja peab ütleva, et sealt on see ka meie kanti levinud. Veel kümme aastat tagasi ei teadnud Võrus keegi, et latikas tolle «punase pärli» vastu niisugust huvi tunneb, rääkimata sellega püüdmisest.

Kõigepealt tutvustan kirptirku (mormõska) ja sööda kinnitamist selle külge, siis veel üht-teist püügitehnikast ning lõpuks püügikoha talvist sissesöötmist, püügiaegset peibutamist ja muudki.

Kirptirku kasutatakse tümmisääse vastsega püüdmisel rohkem ja suurema eduga kui tavalist õngekonksu. Millegipärast ahvatleb see kala paremini. Kirptirk kujutab endast tillukest ühe kõnk-

suga sikutit või õigemini püügiriista, mille keskossa on tehtud auk. Kujult on neid mitmesuguseid: pirni- ja tanguterataliisi, päris ümmargusi, kala silma imiteerivaid jne. Konks (keskmise suurusega särje konksuke) joodetakse tinaga kirptirgu ühte otsa nii, et suurem osa konksu säärest tina sisse jääb. Konksu teravikku tuleks painutada pisut ülespoole, säärest eemale. Konks olgu võimalikult peenest materjalist ja selle ots peab olema nõel-terav.

Õngenöör kinnitatakse konksu sääre külge. Esmalt aetakse nöör ülalt läbi tirgus oleva augu ning alles siis sõlmitakse ots konksu sääre külge. Nii jookseb nöör kirptirgu alt läbi. Tirk on aga tehtud selliselt, et ta alati ühes asendis püsiks — konksu teravik ülespoole.

Latikapüügi talveõng koosneb veelühikesest keriharkidega varustatud ridvast, õngenöörist, ujukist ja seda tasakaalustavast tinast. Nööriks kasutatakse tavaliselt peenikest (0,1–0,2-mm) tamiili. Seaduseks on, et söödastatud kirptirk lastakse alati põhja. Ujuk tuleb reguleerida nii, et ta asuks 5–10 sm vee all. Ujukina soovitan kasutada piklikku penoplastist «korki», mis ei tohi eriti suur olla, sest selle tasakaalustamiseks tuleb siis panna palju tina, mis aga latikale eriti ei meeldi. Latikas püüab sööta põhjast üles tõsta, ja kui tina on palju, tun-

neb kala takistust ning jätab sööda sin-
napaika.

Raske on täpselt määratleda, kui palju
võib latikas söödastatud kirptirku kor-
raga üles tõsta. Seda peab igauks ise kat-
setama, et siis ujuk nõutavasse süga-
vusse uputada. Asi on nimelt selles, et
ujuki ülestuleku teatud momendil tuleb
haakida. Mina olen tavaliselt lasknud
ujukit tõusta 7 sm ning siis haakinud. Ei
saa öelda, et palju oleks otsast ära läi-
nud.

Kõne all oleva püügitehnika kõi-
ge vastutusrikkamaks ja ka keerulise-
maks operatsiooniks pean sääsevaste
konksu otsa ajamist. On ta ju küllaltki
väike ja õrnake, ja mis kõige hullem, esi-
mese valeliigutuse puhul võib konksu ter-
ravik ta verest tühjaks lasta. Kuid sää-
sevastne tuleb konksu külge kinnitada
nii, et ta põhjas veel mõnda aega elaks.
Tamulal õngitsejad kasutavad peamiselt
kolme viisi: 1) sääsevaste tavaline aja-
mine konksu otsa, 2) sööt kinnitatakse
konksule kummirõngakese abil ja 3)
sööt liimitakse konksu külge.

Mina neist viimati mainitud vigureist
suurt lugu ei pea, seepärast kasutan esi-
mest moodust: ajan sääsevastsed kõige
algelisemal kombel konksu otsa. Vastne
võetakse vasaku käe pöidla ja esimese
sõrme vahele nii, et tema kaheharuline
saba jääb peopesast väljapoole. Konksu
teravik juhitakse mustja pea tagant
täpse löögiga sääsevaste kesse. Kui
konksu teravik peast läbi tuleb, pole mi-
dagi katki. Näpuga lükatakse vastne pisut
tagasi. Mingil juhul ei tohi konksu tera-
vikku püüda lükata pea poolt saba poo-
le, keskest või saba poolt haakida!

Tavaliselt aetakse konksu otsa vähe-
malt kolm vastset. Esimesed kaks lüka-
takse hiljem konksu sääre peale, kol-

«Isa püüab, mina loen...»

M. PAKLERI foto

mandaga aga kaetakse teravik eespool
kirjeldatud viisil.

Kummirõngakese abil on söötmine pi-
sut keerulisem ja siin on palju erinevaid
variante. Lihtsam neist on järgmine:
väljavenitatud kummirõngale laotakse
3—4 vastset ning seejärel lastakse rõn-
gas pingevabaks. Vastset peavad jääma

rõnga vahele jällegi ainult peadpidi. Konks aetakse lihtsalt kummirõngast läbi. Paljud tarvitavad seejuures erilist laadimispulka, kusjuures ka konks pannakse rõngasse.

Liimimisel kasutatakse tillukest kummiriba, millele kinnitatakse vastsed jällegi peadpidi. Konks kas aetakse ribast läbi või liimitakse kummiriba külge. Mõned sellisele menetlusele spetsialiseerunud õngitsejad teevad põhilised söötmisoperatsioonid kodus, et siis jääb pakase käes ainult kodunt toodud söödakimbukese konksu otsa panna.

Oluline on, et sööt vees konksu otsast ära ei läheks ja et sääsevastsed põhjas veel mõnda aega elaksid ning liigutaksid. Niisuguste veekogu põhjamudast ülespoole pürgivate elusate sääsevastsete vastu latikas külmaks ei jää. Ta haarab algul söödapuntra õrnalt mokaade vahele, tõuseb sellega pisut ülespoole ja alles siis hakkab meeldivat suutäit alla neelama. Sel momendil ongi soovitatav kergelt haakida. Kergelt seepärast, et latika mokad on väga õrnad: tugeva haakimise korral võib konksu neist läbi tõmmata ja kala ongi läinud.

Kogenud latikapüüdjäl tuleb väga harva ette, et kala ära läheb. Võib ju ka juhtuda, et kala pooles vees otsast lahti rabeleb või isegi konksu katki murrab. Kuid selline asjaolu pole suutnud püügi põhitõdesid revideerima panna, konksu tugevamaks tegema või midagi muud ette võtma.

Kui kala pikemat aega sööta ei puuduta, tuleb see vahetada. Surnud sääsevastsed muutuvad tavaliselt mustjaks, neile tekib rohekas vaseroostetaoline läige. Tühjaksjooksnud vastsed aga muutuvad heleroosakaks. Selline sööt enam kala ei ahvatle.

Püügiriista ja -tehnika kohta veel niipalju, et jämeda tamiiliga ei maksa proovida. Latikas ei tule sööda ligigi. Kuigi suur konks teda ei häiri, takistab see sööda otsapanekut, õigemini — teeb selle täiesti võimatuks. Nii et mida peenem ja tugevam õngenöör, mida peenem ja teravam konks, seda hasartsem on võtmine ning püüki edukam. Õngitsejal ei maksa karta nööri katkemist ja konksu nõrkust. Olen näinud, kuidas 0,1-mm tamiiliga ja imestamapanevalt tillukese konksuga varustatud kirptirguga on välja tõmmatud enam kui 3 kiloseid latikaid. Muidugi oleneb palju õngitseja meisterlikkusest.

Talvine püügikoha sissesöötmine erineb suvisest. Kui suvel paadist püüdes on võimatu täpselt ühte ja sama kohta sööta, siis talvel märgistab õngitseja jääaugu, söödab alati ainult seda ja püüab sealt. Seepärast ei maksa koha sissesöötmisega liialdada. Küll aga tahab latikas, et sööt antaks iga päev täpselt ühel ja samal kellaajal. Sissesöötmiseks kasutatakse keedetud kartuleid, tangu, hautatud herneid ja kohupiima. Püügikoht söödetakse sisse 3—4 päeva jooksul. Püüki aga alustatakse järgmisel päeval samal kellaajal, kui söödeti. Kuid nüüd enam sööta ei anta. Püügiaegset söötmist nimetatakse peibutamiseks. Peibutus sööta antakse minimaalselt ja vaheaegadega, et latikaid püügikohal hoida. Selleks sobivad hästi leotatud saia- või leivapuru, näpuotsatäis tummisääse vastseid, paar-kolm keedetud kartulit, mis peenestatult kogu püügipäeva jooksul vaheaegadega põhja lastakse.

Erinevalt teistest lepiskaladest on latikas väga täpne. Toitumise tingrefleksid, mis õngemees oma tegevusega esile on

Harku järv talvel.

V. PETERSONI foto

kutsunud ja mida ta alateadlikult reguleerib, püsivad suhteliselt kaua. Nii kasutasin Tamulal 1971. a. jaanuaris pikka aega jääauku, mille oli teinud E. Valper. Alles teisel püügipäeval sain teada, et latikas on harjunud seal toituma kell 14. Nii jätkus see kahe nädala jooksul, kuigi keegi kalu enam ei söötnud.

Olen tähele pannud, et talvisel latika-

õngitsemisel sääsevastsega on kala eriti kartlik. Kuigi vett on oma 5—6 m + paks jää, püütagu alati olla absoluutselt vaikselt. Isegi jääl kõndimine, tuuraga toksimisest rääkimata, kõvasti kõnelemine ja kalakastiga kolistamine võivad kalad õige pikaks ajaks alt ära hirmutada. Kes tahab tõelist püügielamust, pangu see tõde kõrva taha!

MINU KOKKUPUUTEID TURVAGA

L. SOONPÄÄ

Oma kalapüügikarjääri algaastail ei tundnud ma vähimatki huvi turva vastu. Suurel määral muidugi seepärast, et ma selle kalaga oma püügipraksises kokku ei puutunud. Nägin teda elus esmakordselt 1951. aastal Reiu jõe kaldal ühe kohaliku kalamehe kotis. Õigemini oli seal neid küll rohkem — vististi 4—5 tükki — ning mees ütles, et ta olevat nad püüdnud vähilihaga. Muidugi ei saanud see minus turva suhtes uudishimu läita.

Pisut rohkem huvi tekkis mul selle kala vastu kirjandust lugedes. Mõningate meeste jutust selgus, et ta on üpris kaval kala. Nii näiteks kirjutas Elmar Kits ühest turvast Ahja jõel, kes kõik tema õngenööri leidunud sõlmed oli ära lugeanud ja sabaga «adjöö» viibates minema ujunud. Mõningad turvatutvusega sõbrad, kellega märgitud kirjutust arutasin, väitsid, et too Elmari mainitud kala üks oma liigi nõmedamaid oli, sest intelligentne läbilõiketurb oleks kindlasti nood sõlmed lahti harutanud. Selge, et niisugune jutt mulle juba mõnevõrra mõjus.

Oma esimese turva püüdsin täitsa juhuslikult. See oli 1954. a. augustis Kääpa jõel Saare koolimaja all. (Nii on kirjutatud minu kalapüügipäevikus!) Seal on Kääpa jõgi imekitsas, kuid küllalt sügav. Loopisin lanti ja kuna ma niisuguses pisikeses jões ei uskunud suuremaid haige olevat, siis kasutasin väikest «lailalit», et ka ahven soovi korral saaks «kalaspordist» osa võtta. Mu oletused näisid paika pidavat, sest olin saanud paar tillukest haugi ja mõned «panniah-

venad». Ühe tagasikerimise ajal tundsin aga jõulist lööki — haakisin, ja kala oli otsas. Vastupanu oli üsna tugev ja veidi võõrastav oli seegi, et too kala põhja lähedale hoidis. Kerisin ta enda juurde ja tõstsin kaldale. Mu üllatus oli suur, sest sellist kala polnud ma varemalt saanud. Tänu raamatutarkusele, Reiu-äärsele kogemusele ja kala haruldasele «soomussärgile» tundsin temas kohe turva ära.

Endast mõista kaalusin ja mõõtsin selle esmakordselt püütu kodus ära. Tulemus: 975 g ja 41 sm! Kuigi ma järgmiselgi aastal samast kohast niisama suure turva püüdsin, ei tekkinud mul ometi selle kala vastu erilist huvi. See on ka mõistetav: minu tolleaegsetes tavalistes püügivetes (Vääna, Keila, Pirita jõgi ja mõningad forelliojad) ju turbi ei leidunud.

Olukord muutus alles 1956. aastal, mil külastasin üht sõpra Valgemetsal. Viibisin siin 2—3 nädalat ning kuigi olin kavatsenud forelle ja harjuseid kimbutada, jäi aega muukski üle. Puutusin nüüd peaaegu iga päev turbadega kokku. Tundub, nagu oleks seda kala Valgemetsa ümbruses tol ajal massiliselt olnud. Lanti nad ei haaranud, kuid nägin neid tihti taevaskodade all võrendikes edasi-tagasi «promeneerimas», ilusasti aastakäikude järgi korraldatud ikka mini-midi-maxi!

Minu sõbra suvila kohal oli väiksemate mõõtmetega taevaskoda, mille võrendikus ma sageli noid paraaditsevaid kalu nägin. Kord viskasin nendele mõned lei-

vakuulikesed. Põlglikult pöörasid nad kõrvale ja kadusid mu vaateväljalt. Taipasin põõsa taha varjuda ja jälgisin sealt jõepõhjas selgelt nähtavaid kuulikesi. Varsti ilmusidki esimesed «kosilased» — need olid minide klassist. Nad tonksisid ninaga leiba üsna umbusklikult ja juba neelasidki mõned ettevõtlikumad toidu

alla. Kohale ilmusid midid ja nüüd tehti puhas töö. Kuid saalimine jõe põhjas kestis, ilmselt lootsid nad, et ehk on mõni kuulike kahe silma vahele jäänud.

Veeretasin leivast uued kuulikesed, ühe sisse pistsin aga õngekonksu. Olin lugeanud, et turb olevat nõõri suhtes ettevaatlik, seepärast kasutasin õige peent ta-

Viidikapüüdjad.

K. JAKOBI foto

miili (0,15 mm). Varsti läks kuulikeste ümber sagimiseks lahti. Olin seekord üldse suuremad palad meisterdanud, et need üsna minid rumalast peast mu sööta liig kähku ära ei neelaks. Seekord ilmusid mini-mididele seltsiks ka maxid. Neid oli kolm ja nad liikusid üsna auväärselt vähemate keskel. Kui jõe põhi muust söödast lagedaks sai, jäi too nööri-ga kuulike alles. Tema ümber keerlemine muutus üha närvilisemaks ja erutatumaks. Too kalade kadrill jõe põhjas meenutas mulle mesilaste lendlemist lennuaugu ümber, arvasin isegi vihast suminat kuulvat. Ja siis oli kuulike järsku kadunud. Haakisin — ilmselt liiga järsult, sest ma õieti ei tundnudki kala raskust, ainult nõor katkes. Kordasin seda veel paar korda — ikka samade tulemustega. Muidugi oli selles oma süü ka nõõril — tol ajal oli meie tamiil liiga habras. Kuid huvitav oli see, et kui järgmisel päeval proovisin 0,3-millimeetrist nõõri, siis ei võtnud suuremad isendid. Nii ma siis katsetasin 3—4 päeva ja ikka oli nii, et kui kasutasin 0,15-millimeetrist tamiili, siis see rebenes enneaegu, kui aga võtsin jämedama nõõri, siis ei võtnud kala! Mõne turva ma ikkagi kätte sain, niisuguseid 200—300-grammiseid, kuid nood päris suured (võisid olla 2—3-kilosed) jäid minust jökke. Tookord ajasin ma kõik nõõri süüks, kuid päriselt nii see ka ei olnud, nagu näitasid hilisemad kogemused.

Aasta hiljem Põltsamaa jõe ääres märkasid ma, et tähtis pole ainult maskeerimine, vaid peab arvestama ka turva kapriise. Kalapüügi-alased autorid ja autoriteetid väidavad, et turb võtab iga-sugust sööta, kuid nad unustavad mainimata, et mõnikord on ette tulnud olukordi, kus see kalake on teatava söögi

oma menüüst ajutiseks kustutanud. Nii näis see olevat Põltsamaa jões mainitud suvel. Kohtasin seal kohe esimesel päeval kohalikku kalameest. Too oli jutukas mees ning, nagu mulle näis, üsna suurte kogemustega. Ka polnud ta põrmugi kade. Kui kuulis, et mind huvitab turb, näitas ta mulle kätte paremad turvakohad. Ühtlasi informeeris ta mind turbade toidukaardist. Mehe jutu järgi pidi sealse turva maiusroaks olema konnapoeg, kuid ka sai ja leib kõlbavat.

Mulle ei meeldi konnapoegadega jännata, ja et mul oli leib käepärast, siis kat-susin sellega. Enne olin veendunud, et selles nurgavõrendikus, kus püüdmist alustasin, turbi tõepoolest oli. Kõrgelt kaldaservalt õnnestus neid isegi ära lugeda — neid oli 9 ja kõik prisked poisid (pidasin nii paarikilosteks). Istusin püügikohale, taustaks järsk kallas ja ees kõrkjad. Maskeerung missugune! Laskisin konksuga leivatüki pärivoolu minema. See kaugenes minust ca 20—30 meetri peale ja et seal vool järsult pööras, siis kaugemale lasta ei saanud. Üsna mitu leivatükki kulutasin niimoodi ära, kuid tulemusteta. Kerisin õngenööri kokku. Nüüd märkasid, et minu selja taha oli si-ginenud poisike, nii 9—10-aastane. Tema pillirooridva külge oli monteeritud mingi logisev agregaat, nähtavasti rull, ja sellele oli keritud peaaegu millimeetri jäme-dune nõor, millele jätkuks pandud pisut peenem tamiil. Kui ma lahkusin, laskis poiss rullilt nõõri järele ning virutas sööda hooga võrendikku. Hakkasin astuma.

Olin vahest kümme-kond sammu eemale jõudnud, kui kuulsin selja taga rabelemist. Poiss oli kaldale roninud ning liikus tagurpidi, õngeritva püsti hoides, jõekal-dast eemale. Ridva võnkumisest taipasin,

Võtu ootel...

H. KARRO foto

et õnge otsas on kala — ja arvatavasti üsna suur. Ootasin huviga, mis saab edasi! Poiss oli taganemisega pajupõsastesse sattunud, kaugemale enam ei saanud, ja sellele, et nöör rullile kerida, ta nähtavasti ei tulnud. Viimases hädas otsustas ta minu poole pöörduda. «Onu, aidake!» kuuldus põsastest nutune hääl. «Keri nöör rullile,» hüüdsin ja astusin sündmuskohale. Poiss oli suure turva läbi kaldarohu juba liivale vedanud ja parasjagu minu kohale jõudes vabanes kala konkust. «Ära läks!» kuulsin põsastikust ahastavat hüüdu. Hüppasin kaldast alla, haarasin viskleva kala ja heitsin selle pea-aegu poisi juurde põsastikku. Oi seda rõõmu ja õnne, mis nüüd oli. Kaalusime

kala ära — oli midagi kolme kilo ringis. Sain teada, et poiss püüdis juustuga.

Siitpeale hakkasin sööda varieerimisele suuremat tähelepanu osutama, ja peab tunnistama, heade tulemustega. Siiski oleks täiesti väär turvapüügi edukust söödavaheldusele rajada. Minu kogemuste kohaselt on peamiseks edu pandiks ikkagi maskeering. Kui turb sind ei näe, siis võib su nöör isegi sõlmiline olla. Seepärast nähtavasti ongi minu resultatiivsemad turvapüügid olnud siis, kui olen püüdnud ujuvsöödaga nii 20—30 meetri kauguselt. Kuid on ju mitmeid turvakohti jõgedes, kus sööda ujutamine võimatuks osutub. Eks seal pea siis nähtavasti skalpi ihaldava indiaanlasena kohale roomama.

KAS OSKATE ERISTADA LÕHI PEREKONNA ÜSIKUID LIIKE?

J. A R M A N

Lõhilaste 9 sugukonda oma 36 liigiga kuuluvad maailma hinnalisemate kalade hulka. Nõukogude Liidus on lõhi perekonna (*Salmo*) esindajaid 9, nendest meie vabariigis 4. Meie vetes elavad lõhi (*Salmo salar*), iherus ehk meriforell (*Salmo trutta*), hörnas ehk jõeforell (*Salmo trutta fario*) ja vikerhörnas ehk vikerforell (*Salmo irideus*). Huvitav spordikala harjus on küll ka lõhilaste sugukonnast, kuid kuulub teise perekonda (*Thymallus*).

Kõik meie vete lõhi perekonna liigid on väga sarnased, kuigi igal neist on ka oma erinevused. Põhja-Eesti jõgedes, näiteks Pirital, võime kohata kõiki 4 liiki. Ka kalakaitse-eeskirjad nende kohta on erinevad. Lõhi ja iheruse püük jõgedes ja nende suudmealal 1 km raadiuses on aasta läbi keelatud. Hörnast on lubatud püüda 1. detsembrist kuni 31. märtsini. Vikerhörna suhtes eeskirju kehtestatud ei ole. Erinevad on samuti nende kalade töenduslikud alammõõdud: lõhel 56, iherusel 45 ja hörnal 25 sm (ninamikust soomuskatte lõpuni). Ebaseaduslikult püütud kalade eest nõutakse sisse riigile tekitatud kahju, selle suurus oleneb liigist: lõhil 40 rubla, iherusel 20 rubla ja hörnal 3 rubla. Selleks et iga forelliõngitseja või kala- ja looduskaitse ühiskondlik inspektor saaks täita kalakaitse-eeskirju, on vaja neid kalu tunda ja osata eristada. Väga sarnased on nende liikide noorkalad, mis raskendab määramist. Eriti sarnased

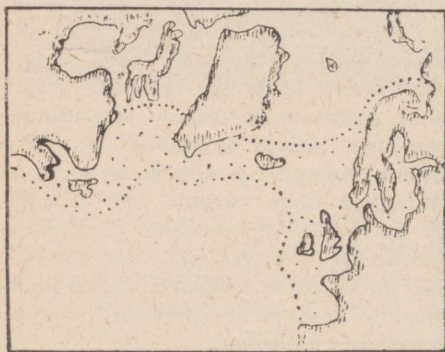
on iherus ja hörnas ning hörnast peetakse koguni iheruse teisendiks, kes aja jooksul on kohanenud elama magedas vees. Peale selle esineb veel segaverelisi hübriidseid vorme.

Kalade eristamise tunnused on kahe- või kolme- ja neljajärgsed. Plastilised ehk muutlikud tunnused muutuvad koos eaga ja olenevad suurel määral väliskeskkonna tegureist. Sellisteks tunnusteks on lõhidel saba kuju ning täppide kuju, asetus ja värvus. Meristilised (möödetavad, loetavad) ehk muutumatud tunnused on sahkluu (asub suulaes) kuju ja hammaste arv, lõpuskaane luude liitumise, keeleluu (asub keeles), soomuste, lõpuspiide ja kuulme luude kuju. Kalade määramisel on väga oluline ka soomuste ja uimekiirte arv, s. o. soomuse ja uime valemid. Lõhi liikidel need kattuvad, välja arvatud küljejoone soomuste arv vikerhörnal. Liigi määramisel on soovitatav kasutada võimalikult mitmeid eristamise tunnuseid, see vähendab eksimise võimalust.

Lõhi ehk atlandi lõhi on oma perekonna kõige suurem esindaja ja kõige laiem levikualaga. Ta kasvab kuni 160 sm pikaks (harilikult 80—125 sm) ja kaalub kuni 40 kg (8—10 kg). Ta on levinud Põhja-Atlandi rannikuvetes ja Põhja-Euroopa rannikumeredes (Valges ja Läänemeres) kuni Petšoori suudmeni põhjas ja Portugalini lõunas (vt. joonis 1). Ta on sagedane kala ka Briti saarte ja Islandi ümbruses ning Atlandi ookeani

läänerrannikul. Lõhi elab ka mõnes sügavamas järves (Laadoga, Saima, ka väiksemates Karjala ja Norra järvedes). Läänemere lõhi tõuseb meil kudema ainult Narva, Kunda, Selja, Valge-, Piritu, Keila, Vasalemma ja Pärnu jõkke, harvemini eksib ta Loobu ning Vääna jõkke.

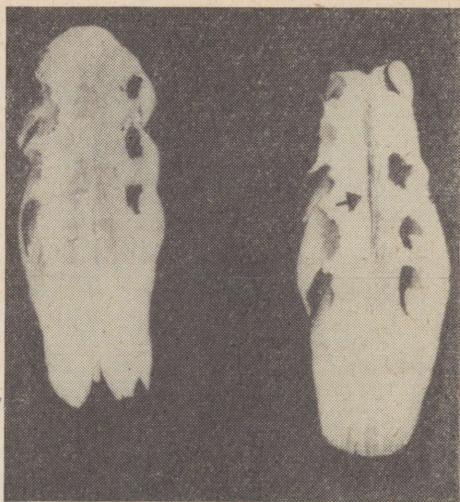
Lõhi sarnaneb kõige enam iherusega. Mustad täpid keha külgedel on tal x-kujulised ja ulatuvad tagapool seljauime kuni küljejooneni. Seljauim on täppideta (iherusel täppidega), lõpsluud aga täpilised. Ülalõua tagaserv ulatub lõhil silma pupillini (iherusel kaugemale). Lõhi rasvauime eesserv on kohakuti pärakuuime aluse tagaservaga (iheruse rasvauime eespool, vt. joonis 9). Soomused on lõ-

Joon. 1. Lõhi levila.

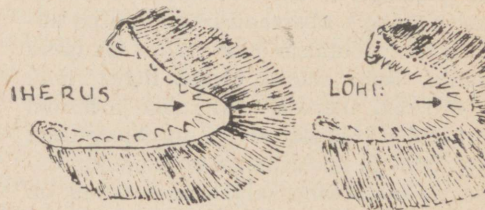
hil suuremad ja seetõttu soomuste ridade arv rasvauimest kuni küljejooneni (incl.) on 11–15 (enamasti 13–14), iherusel 14–19 (16).

Lõhi noorkaladel on uimed suuremad kui iherusel, lõhi rinnauime tipp ulatub seljauime algusjooneni, iherusel on see lühem.

Joon. 2. Lõhi ja iheruse (noolega) keelalu.

Lõhi saba on nõgusa väljalõikega, noorkaladel on sälk suurem kui täiskasvanud isendeil. Värvus on meres hõbedane, kauemat aega jões olnud kalad tumenevad. Enne merre laskumist muutuvad noorkalad samuti hõbedaseks. See on kohastumine uue keskkonnaga.

Joon. 3. Lõhi ja iheruse lõpuskaare lõpuspiide otsad.

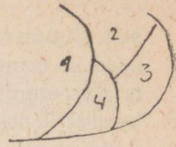
Lõhi sahkluu laba on viisnurkse kuju-
ga ja sellel hambad puuduvad. Keeleлуу
hammaste vahel puudub märgatav vaoke,
nagu see on iherusel (vt. joonis 2). Vii-
mase tunnuse määramine nõuab kala lah-
kamist, seega välitingimustes ei saa seda
tunnust praktiliselt kasutada.

Kõige paremaks ja kergemaks lõhi
määramise tunnuseks on lõpuspiide kuju.
Kui tõstame kalal lõpuskaane üles, siis
näeme punaseid lõpuslehekesi ja kaare
seespoolsel küljel asuvaid lõpuspiisid. Lõ-
puskaare otstes lõpuspiid lühenevad, kuid
on teravaotsalised kogu lõpuskaare ula-
tuses. Lõpuspiide kuju ongi määrav lõhi
eristamisel iherusest, sest iherusel on lõ-
puspiide otsad tõmbimad (vt. joonis 3).

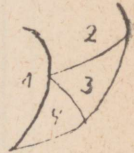

Joon. 4. Iheruse levila.

Iherus kasvab kuni 1 m pikaks (ha-
rilikult 50—60 sm) ja 16 kg raskeks (2—3
kg). Levib Euroopa rannikul, samuti
Gröönimaal ning Mustas meres (vt. joo-
nis 4). Puudub Atlandi ookeani lääneosas
ja Jäämeres. Tema teisend järveforell
elab suurtes ja sügavates, samuti allika-
listes mägijärvedes. Iherus koeb meil sa-
mades jõgedes kus lõhigi, lisaks neile veel
väikestes merre suubuvates ojakestest.

LÕHI

IHERUS

Joon. 5. Lõhi ja iheruse lõpuskaane luude
asetus:

1. Eeskaas. 2. Kaas. 3. Aluskaas. 4. Vahekaas.

Autoril olemasolevatel andmetel käib
iherus kudemas Pärnu jões, Timmkanal-
is, Loode, Lemme, Priivitsa, Koidu, Saa-
re ja Paadrema ojas Pärnu basseinis;
Paatsalu, Roomu ja Riguldi jõekestest Väi-
namere basseinis; Utria, Sõtke, Püha,
Purtse, Voka, Pada, Toolse, Lengi, Must-
oja, Altoja, Vainupea, Võsu, Tõnuoja, Pu-
disoo, Loo, Tülivere, Paju, Valkla, Kaher-
la, Jägala, Türisalu, Trepioja, Kloostri,
Vihterpalu, Vaisioja ja Nõva jões
lahe basseinis; Lehtmetsa (ehk Tertsii),
Pidula, Lige, Küdema, Jamaja ja Puna-
pea (Poka) ojas Saaremaal ning Laiuse,
Vanajõe, Poama, Jõgisuu, Kärkla ja Öngu
jões Hiiumaal.

Iherusel on täppe tihedamalt kui lõhil
ja need ulatuvad ka allapoole küljejoont.
Saba lõige on väljapoole kumer või ko-
guni sirge (vt. joonis 9). Suurematel noor-
kaladel lõhile omased põikivöödid tavali-

selt puuduvad, kuid mõnikord võivad need ka esineda. Näiteks 1970. a. oli Pidu-la jões enamik noorkalu enne merre las-kumist vöotidega. Noorkalade liigi erista-misel ei ole see tunnus ainumäärav.

Joon. 6. Hõrna levila.

Iheruse eristamiseks kasutavad saksa autorid ka lõpuskaane luude asetust (vt. joonis 5). Lisaks nimetatud tunnustele on ühest ja samast kohast võetud soomused lõhil ümarikud, iherusel aga piklikud.

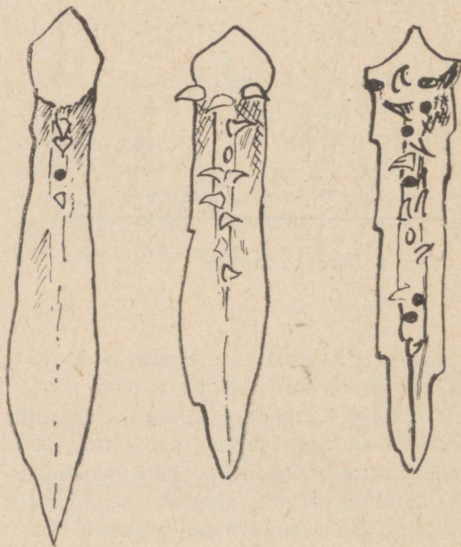
Hõrnas ehk jõforell kasvab kuni 60 sm pikaks (alammõõt 25 sm) ja 3,7 kg raskeks. Ta elab selgeveelistes ning käre-davoolulistest allikalistes veekogudes, ena-masti jõgedes ja ojades, kuid ka järvedes. Levila haarab kogu Euroopa, põhjas Skandinaavia poolsaarest Aafrika põhja-osani ja idas Himaalaja mägedeni (vt. joonis 6). Teda ei leidu Ameerikas ja Si-beris. Hõrnast on sisse toodud Austraalia-sse, Uus-Meremaale, Indiasse, Aafri-ka-sse, Põhja-Ameerikasse.

Autoril olemasolevail andmeil esineb hõrnast Eestis Ahja, Võhandu, Pärli-, Piusa, Elva, Pirita, Valge-, Selja ja Loobu jões, samuti Jägala, Pedja, Põltsamaa ja Pärnu jõgikonnas.

Hõrnal kindlaid tunnuseid, mille järgi teda võiks iherusest eristada, ei ole. Mit-med autorid vihjavad võimalusele erista-da teda ainult täpilisuse abil. Hõrnal on selg ja küljed kirjatud mustade või tume-date ja punaste täppidega, millel on hele-dam ääris. Punased täpid võivad ka puu-duda. Noortel kuni 9 sm pikkustel isendi-tel esineb sageli nagu iheruselgi keha kül-gedel 6—9 tumedat laiku. Hõrnal kui jõe-vormil ei esine kunagi hõbedast värvust, saba on tal, erinevalt iherusest, ilma täp-pideta.

Sahkluu on hõrnal erinev, võrreldes ka-he eelmise liigiga. Sahkluu laba on tera-valt kolmnurkne, tema varrel hambad aga kahes reas ja säilivad kogu eluajaks (vt. joonis 7).

Vikerhõrnas ehk vikerforell kas-

Joon. 7. Lõhi, iheruse ja hõrna sahkluu suulaes.

vab 50—70 sm pikaks, ta kodumaaks on Põhja-Ameerika lääneranniku mägiõed (vt. joonis 8). Möödunud sajandil toodi ta Euroopasse, Jaapanisse, Austraaliasse, Tasmaaniasse, Uus-Meremaale, Lõuna-Aafrikasse ja Madagaskarile. Vikerhõrnas on hästi kohandatav elama tiigis, seetõttu on ta tuntud ja levinud tiigikalana. Eestis kasvatatakse teda Põlula kalamajandis, samuti teistes väiksemates tiigimajandites. Põlulast on vikerhõrnast lastud ka paljudesse siseveekogudesse ja isegi Väinamerre.

Väliselt on vikerforell samuti täpiline nagu eelmisedki liigid. Kirjatud on ka kala saba. Keha külgedel on punajas vikerkaare värvides küütlev pikivööt, mis kudemise ajal, eriti isakaladel, on ere.

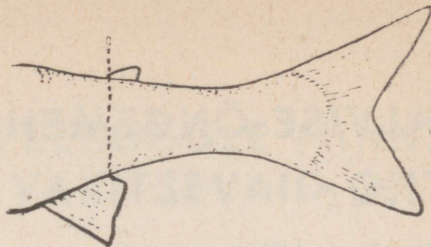
Vikerhõrna sahkluu laba on viisnurkne ja nelja hambaga, varrel hambad ühes reas. Vikerhõrnast on kerge eristada kolmest eelmisest liigist küljejoone soomuste suurema arvu järgi. Kõikidel teistel liikidel on küljejoones 105—132 soomust, vikerforellil aga kõigub see arv 135—177 piirides.

Käesolevas kirjutises on kõigi nende liikide eristamise tunnused antud enamikus kirjandusandmete järgi. Selleks aga, et

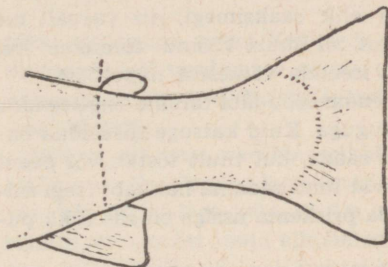

Joon. 8. Vikerhõrna levila.

5 Jõeveel ja järvejääl

LÕHI

IHERUS

Joon. 9. Lõhi ja iheruse rasvauime asetus.

saada täpsemat ülevaadet meie vabariigi vetes elavate liikide kohta, palume kõiki asjaarmastajaid, kõiki õngesportlasi, käesoleva artikli lugejaid, koguda püütud kalade kohta järgmised andmed:

- 1) püügikoht (jõgi) ja kuupäev,
- 2) märkida arvatav liigi nimetus,
- 3) lugeda küljejoone soomuste arv,
- 4) säilitada kala peast keeleluu (asub keeles) ja sahkluu (asub suulaes), samuti lõpuskaane luud ja esimene lõpuskaar. Kahte esimest luud saab paremini kätte pärast kala pea keetmist, teised kaks luud aga säilitada toorelt.

Aasta jooksul kogutud andmed palume saata autorile Tallinna Kalakaitse Valitsusse, Kreutzwaldi tn. 1.

Need andmed aitavad täiendada meie teadmisi vabariigi vääriskalade ja nende leviku kohta. Ühtlasi lubab see paremini reguleerida hinnaliste kalade varude täiendamist ja kaitset.

TALVISE ÖNGEMEHE RÕÕM

J. LUHT

Vaevalt me kõike seda poest osta saame, mis meile kalavetel võib rõõmu teha. Ja kui ehk saaksimegi, siis vaevalt me ostmisest nii suurt rõõmu tunneme kui mõnest iseenda väikesest näputööst.

Üha enam lööb läbi talvine õngitsemine sääsetõuguga. Kuid katsuge sääsetõuk õnge otsa saada, kui tuult tõstab või peent ja teravat lund sadama hakkab! Isegi mitu korda priskema ussiga on siis tükk pusimist.

Aga käte kohmetamine ja kala võtmine käivad käskäes: kui kala ei näkka, saab käed kergesti soojaks; tuleb aga kalapary augu alla, siis on kähku tarvis kalad konksust vabastada ning õng uuesti sõõta, kuid just siis ei taha sõrmed igakord sõna kuulata. Katsuge harilikku labakinast vinget tuulega siuhti paarkümmend korda käest ära ja kätte tagasi tõmmata ja sellest tegevusest sõrmedele ka sooja saada!

Talvisel õngitsemisel ei ole midagi paremat lühikese labaga laiavõitu lambanahksest kindast. Aga millegipärast näeb neid kalasportlaste käes õige harva. Olen neid soovitanud meestel teha, kuid peaaegu alati on kõlanud üks ja seesama vastus: «Jah, kinda teeks veel kuidagi valmis, aga see neetud põial...»

Tõepoolest! Põidla külgesaamine on omaette kunsttükk, kui kinnas ja põial

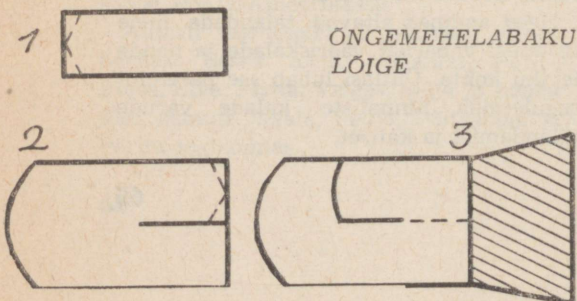
eraldi valmis teha. Aga pilt muutub järevalt, kui kasutada kavalamat lõiget, mille puhul on tegemist enamasti üksnes sirgjooneliste lõikamiste ja õmblustega. Sellisel viisil võib kindad hõlpsasti valmis teha isegi kalaleminekueelsel õhtul.

Kinnaste valmistamine ise käib nii. Ottime mõne vana kasukahõlma, peetud läkiläki või kantud vesti ning lõikame kõigepealt välja neli ühesuurust kinda labaosat. Kahele neist teeme täpselt keskohta veidi üle kolmandiku kindalaba pikkusest sisselõike (vt. joonis 2). Siis lõikame veel kaks lappi, mis on täpselt kaks korda pikemad kui sisselõige ja õmblusejagu laiemad kui pool kinda labast (joonis 1). Piirame need kohad, mis joonisel 1 ja 2 punktiriigiga näidatud, ning pärast väikest passitamist ja traageldamist alustame põidla siseäärte kinniõmblemist — loomulikult on siledam pool sees, karvane väljas!

Kui siseäärtega ollakse valmis, siis pole välisäärtega enam mingit muret!

Kinda sääre või varre (joonisel 3 viirutatud osa) võib teha kas siledamast või lühikese karvkattega nahast või hoopiski presendist.

Jääb veel teha ümberpööramine ning kindad ongi valmis! Kui need kaelariputamiseks varustada pereemalt laenatud toreda nõõri või paelaga, siis on ükskõik, kui vinget tuulet või pakasega järgmisel päeval kalavõtt algab, oma kätetööga jääb jääaugu ääres iga mees rahule. Peaasi, kui kinnas ikka nõnda lahe sai, et sinna kätte saab vabalt, teist appi võtmata, kiiresti tuule- ja pakasevarju torgata.

VEEKOGULE MINNES ÄRA UNUSTA VARITSEVAID OHTE

H. LUTVEI

Viimaste aastate andmed näitavad, et uppumiste arv ei vähene, vaid, vastupidi, kahjuks isegi suureneb.

1971. a. uppus vabariigis 178 inimest (156 meest ja 22 naist) väga mitmesugustel põhjustel: 28 neist olid kuni 16 aastased lapsed, 44 olid nõrga ujumisoskusega suplejad (neist 35 olid tarvitanud alkoholi), 35 uppus paadisõidul (neist 29 purjus), alkoholiuimas kukkus kraavidesse, tiikidesse jm. 26 inimest, 15 inimest kukkus läbi jää jne. On väga kurb, et hukuvad just noored, energilised, töö- ja loomisvõimelised inimesed. 178 uppunut olid 79 16—35-aastased ja 42 35—50-aastased inimesed.

*

Kuumad suvepäevad meelitavad inimesi looduse rüppe, eemale linna mürast-kärast, igapäevasest signast-saginast. Otsitakse vaikseid jõekäärusid või järvesoppe. Ja enamik uppumisjuhtumitest leiabki aset just neis paigus, väljaspool üldkasutatavaid ujumiskohti. Tihti on kalastajad õnnetusjuhtumite ainsad pealtnägijad ning nende oskuslikust tegutsemisest oleb inimese elu. Aga sageli on kalasportlane ise see, keda varitseb oht. Tarvitseb teha vaid üks ettevaatamatu samm, kui kukute või libisete kaldalt sügavasse vette. (1971. a. uppus analoogilisel põhjusel 4 õngemeest. Tõsi küll, kõik nad olid tarvitanud alkoholi.)

Mõni armastab püüda kala põhjaõngedega (keelatud viisil). Õngede vetteviimiseks ja nende kontrollimiseks sukeldu-

takse sügavasse vette. Kui seda tehakse purjuspäi või tundmatu kohas, ongi õnnetus käes. On hea, kui kaaslased oskavad abistada.

1971. a. 23. mai varahommikul püüdis tallinlane N. Peršin kaaslastega Piritajões põhjaõngedega kala. Et ilm oli külm, samuti vesi, otsiti sooja alkoholist. Õnged viis vette Peršin, kes oli suhteliselt hea ujuja. Mõne aja pärast otsustas ta minna kontrollima, kas õngede otsas on juba kala. Ent tagasi ta enam ei tulnud — külma vette sukeldudes oli ta sattunud veekeerisesse ning uppunud.

Et traagilisi veeõnnetusi vältida, peaks iga inimene teadma, kuidas toimida uppumisohtu sattumisel või kaaslaste abistamisel. Sattunud uppumisohtu, ei tohi hakata rabelema (asjatu jõukulu). Tuleb püüda end käte ja jalgade rütmiliste liigutuste abil vee peal hoida ja appi hüüda. Ei tohi võtta püstiasendit. Kõige tähtsam on säilitada rahu ja meelekindlus. Et püsida veepinnal, tuleb tugevalt sisse hingata (kopsud õhuga täita) ning hetkelise puhkuse järel püüda aeglaselt kaldale ujuda.

Uppuja abistamisel on oluline kiirus. Iga kaotatud hetk võib maksta inimelu. Alusetu on arvamine, et uppuja tõuseb enne täielikku vajumist 3 korda veepinnale. Kui uppujal õnnestub veepinnale tõustes kopsudesse õhku tõmmata, siis võib ta tõusta pinnale ka enam kui 3 korda. Aga küllalt sagedased on juhtumid, et pinnale ei tõusta kordagi. Meeles tuleb

pidada ka seda — kui oled nõrk ujuja, ära mine päästma ujudes, vaid leia kaldalt esemeid, mida abivajajale ulatada. Päästevahenditeks sobivad kõik esemed, millel on küllaldane ujuvus ning mida jaksate uppujale ulatada või heita, nagu näiteks ridvad, latid, lauad, pallid, täispuhutud kummirõngad jms. Päästevahendeid heites tuleb aga jälgida, et ei vigastataks päästetavat. Kui uppuja on kalda lähedal, võib talle ulatada käe, hoides samal ajal teise käega kinni mingist kaldal olevast esemest või paluda teisi kaldalolijaid end kinni hoida. Kui käega ei küüni, võib sirutada jala ja haarata ise mõlema käega kindlast tugipunktist.

Kõige parem on uppujat päästa paadist. Päästetavale tuleb sõuda hästi lähedale ja ulatada talle aer, nõõriots, püksirihm või haarata teda juustest ning tõmmata paati kas ahtrist või vööri.

Ujudes võib päästma minna vaid väga hea ujuja, kes tunneb vetelpäästevõtteid. Seejuures tuleb arvestada kahte eriti olulist momenti. Esiteks. Kui päästja on sattunud uppuja haardepiirkonda, tuleb vältida, et uppuja ei haaraks teda ümber rindkere (sellest haardest on raske vabaneda). Selleks sirutab päästja käe uppuja poole, asetades peopesa kannatanu rindkere ülemisele osale või kaelale. Nüüd on uppujal võimalik haarata päästjat ainult käest.

Teiseks. Et ujudes mitte otsesesse kontakti sattuda uppujaga, võib viimasele ulatada käterätiku, ujumistrikoo vms. eseme ning niimoodi uppuja kaldale vedada.

Vetelpäästes kehtib kuldne reegel — lähene uppujale ettevaatlikult, võimalust mööda selja tagant. Kui see aga pole võimalik, tuleb 3—4 m kaugusel sukelduda ja läheneda vee alt, haarata sirgete kä-

tega kinni uppuja reitest, pöörata ta seljaga enda poole ja libistada käed uppuja külgi mööda üles. Üks käsi haarab lõuast, teine tõstab selja alt uppuja horisontaalasendisse. Päästetav tuleb toimetada kaldale nii, et ta nagu oleks vee peal.

Põhjas kägeras lamavale uppujale tuleb samuti läheneda selja tagant. Kui uppuja lamab põhjas selili või kõhuli, liginetakse pea poolt. Uppuja haaratakse kaenlaalustest. Päästja tõukab end põhjast lahti ning tõuseb koos päästetavaga veepinnale. Teadvusetu uppuja võib kaldale transportida kas juustest või riiete kaelusest hoides (jälgida tuleb aga, et kaelus ei takistaks hingamist), sest sellisel on mugavam päästetava suud ja nina vee peal hoida.

UPPUJA HAARDEST VABANEMINE. Uppumisohus olijat valdab hirmusööst. Ta rabeleb ning püüab abistajast kinni haarata, asetades ohtu ka päästja elu. Kui inimene, kes ei tunne vetelpäästevõtteid, satub uppuja haardesse, peab ta haardest vabanemiseks sukelduma vee alla. Enne sukeldumist hingake sügavalt sisse ja sukelduge vee alla koos uppujaga. Viimane tajub, et teda viiakse vee alla, lõdvestab (sageli isegi vabastab) haarde ning püüab pinnale jääda.

VABANEMINE KÄEHAARDEST. Kui uppuja haarab päästja kätest, on neid võimalik vabastada järsu liigutusega uppuja põialde poole. Kui uppuja haarab kahe käega päästja ühest käest, on haardest võimalik vabaneda nii, et päästja haarab vaba käega uppuja ühest käest, surudes jalaga talle õlale ja tõugates uppuja endast eemale. Päästja teine käsi vabaneb. Vabanenud käega pöörab ta uppuja seljaga enda poole, haarab lõuast või juustest ning toob kaldale.

KAHE UPPUJA LAHUTAMINE. Esi-
neb juhtumeid, kus kaks (või rohkem)
inimest satuvad uppumisohtu. Sellisel
juhul püüavad nad teineteist vee alla
surudes ise pinnal püsida. Päästja peab
nad lahutama ja ükskaaval kaldale
transportima. Alustada tuleb nõrgemast
ja enam väsinust. Päästja ujub selja ta-
ha, haarab kätega lõuast ja tõmbab enda
poole. Samal ajal asetab kõverdatud
jala üle päästetava õla teise uppuja rin-
nale, teda niimoodi emale surudes. La-
hutanud uppujad, toob päästja nõrgema
kaldale, tõtates seejärel päästma teist.

*

VEEÕNNETUSTE PÕHJUSTEST TAL-
VEL. Muutlik temperatuur ja sulailmad
põhjjustavad talvekuudel sageli mitu kor-
da veekogude kinnikülmumise ja jääkat-
test vabanemise. Seepärast on raske arva-
ta, millal veekogu kattub kindla jääga.
Seega on sügistalvine ohtlik periood kül-
laltki pikk ja võib endaga kaasa tuua
palju õnnetusi. Selliseid õnnetusi nõrga
jääga on olnud igal talvel, eriti Peipsil,
sest selle järve jää on väga salalik.

Karmidel talvedel moodustub seal tu-
gev kinnisjää tavaliselt detsembrikuu
lõpul, pehmematel talvedel aga jaanuaris.
Erandlikult pehmetel talvedel, nagu oli
1971. a. talv, ei kujunegi püsivat jääkatet.
On olnud juhtumeid, millal tugeva tuule-
ga purunes järvel isegi ligi 30 sm paksune
jääkaas.

... 1971. a. 6. veebruar. Peipsi järve jää
oli kalamehi täis. Lubatud 3 km asemel
läksid paljud kaldast 5—6 km kaugusele.
Puhus vali tuul. Kala näkkas hästi. Ent
ilmataat polnud meestega ühel nõul.
Keskhommiku paiku paisus tuul tormiks.
Nõrk jää ei pidanud vastu ja pragunes.
Peagi lahutas kalastajaid kaldast umbes
poole kilomeetri laiune vihaseilt lainetav

veeriba. Torm kandis jääpankadele jää-
nud kalamehi üha kaugemale järvele.
Suurivaevu, küll paatide ja helikopteri-
tega, õnnestus siiski kõik jäävangid see-
kord maale toimetada.

Ka 1971. a. lõpus — 1972. a. alguses sai
külmas vees supelda üle kahekümne hull-
julge sikutimehe. Õnneks suutsid vetel-
päästjad, miilitsatöötajad ja kohalikud
kalurid neid päästa. Enamik kalastajast
oli purjus. 1971. a. detsembrikuu alguses,
nädalaid kestnud sulä ajal, kui jää oli
pragusid täis ja veel õhuke, vaid 2—12 sm
paks, läksid kolm tartlast Peipsile kalale.
Enne jääleminekut oli igauks neist tüh-
jendanud ühe pudeli valget viina, 3 pu-
delit võeti jääle kaasa. Videvikuks olid ka
need tühjad ja hakati seadma samme ko-
du poole. Ent ühte meest jalad enam ei
kandnud. Ta jäi jääle magama. Tema
kaks kaaslast alustasid teekonda maale.
Ootamatult tõusis aga tugev tuul ja hak-
kas jääd purustama. Õnneks jõudsid meh-
hed kaelani jäises vees sumades siiski
kaldale ja läksid abi järele. Kui päästjad
paadiga veehädaliseni jõudsid, magas vii-
mane jääpangal rahulikku und...

Mainitud juhtumid lõppesid kõik õnne-
likult. Aga alati nii õnnelikult ei lähe.
1971. a. nõudsid jäätunud veekogud 15
ohvrit. Eranditult kõik uppumisjuhtumid
olid tingitud hoolimatusest, hulljulgusest
ja paljud liigest alkoholiannusest. Näi-
teks 14. veebruaril sõitsid Tallinnast neli
meest Haapsalu rajooni Rumba jõe äärde
kalale. See jõgi on kiirevooluline, seepä-
rast ka väga ebaühtlase jääga kaetud.
Valges, kui ohtlikud ja jäävabad kohad
olid nähtavad, panid mehed õnged vette.
Õõbiti vanas talumajas. Öösel kella 0.30
paiku läks üks meestest, N. Pigarev, õngi
vaatama. Hommikul leidsid kaaslased jõe-
kaldalt ainult tema taskulambi. Kaldast

veidi maad eemal laius jääs 4—5 m suurune auk, mis tähistas mehe uppumiskohta...

OHTLIKUD KOHAD. Esimese jää tekimisel jõgedel ja järvedel ei tohi seda kohe kasutada ülekäiguks ega kalapüügiks. Õhuke jää on nõrk ega kanna inimest. Jää vastupidavus ning paksus on igas veekogus erinev. See sõltub vee temperatuurist ja sügavusest, voolu kiirusest, soolsusest, pinna iseloomust ja jää liigist. Tugeva pakase korral kiiresti tekkiv jää on nõrgem kui aeglaselt kasvanud jää, sest kiiresti tekkivasse jäässe jääb rohkem õhumulle. Selline jää on koormusele vähem vastupidav. Merejää on temas leiduvate soolade tõttu märksa hapram mageveekogu jääst. Samuti on jääkiht nõrgem voolaval veekogul, seisval veel tugevam. Kiirevoolulised jõed ei kattu kogu talve jooksul ühtlase tugeva jääga. Kalda lähedal võib jää olla 15 sm paks, keset jõge aga ainult 2 sm jne. Kalumikate takistab jää paksenemist. Tugevasti ei külmu kinni allikaterohked veekogud (allikakohti katab tavaliselt külmunud lume urbne koorik, jää on kas väga nõrk või puudub üldse), samuti jõgede, ojade ja kraavide suudmealad, kanalite ja jõgede ristumiskohad, lahvandused jne. Sula vähendab jää vastupidavust rohkem kui paksust. Sulaga ei muutu jää mitte õhemaks, vaid hapraks.

Paljudel juhtumitel on inimestele saatuslikuks saanud kalastajate jäässe raiutud augud, mis tuisik on täis ajanud ja märkamatuks muutnud. Seepärast tuleb jääaugud tähistada kas suuremate puukokste või ritvadega, mille külge on kinnitatud riidetükid.

Eriti ettevaatlik tuleb olla kevadel, millal õhutemperatuur tõuseb ja päike jääd sulatab, muutes selle hapraks ja ra-

bedaks. Õised külmakraadid kahutavad küll veidi jää pealmist pinda, muutes selle näiliselt tugevaks, tegelikult aga ta inimest ei kannu.

Täiesti lubamatu on minna säärase veekogu jääle, mille kalda äärde on tekkitud juba jäävabad veeribad. Kahjuks tehakse seda igal jäälagunemise perioodil. On isegi selliseid hulljulgeid kalastajaid, kes liikuval jääpangal seistes kalaõnne proovivad. Kas maksab suure saagi ahnitsemise nimel seada ohtu oma tervis või koguni elu?

KINDEL JA EBAKINDEL JÄÄ. On kindlaks tehtud, et üksikut jalakäijat kannab 5 sm paksune kristalne jää, suu-remat inimeste gruppi aga vähemalt 10 sm paksune jää, kusjuures inimeste kaugus üksteisest peab olema vähemalt 5—6 m. Sõiduautoga võib sõita 19—23 sm paksusele jääle. Toodud arvud kehtivad mageveekogude jääkatte kohta. Et merel on jää nõrgem, siis peab seal jää mageveekogu omast vastavalt 3—5 sm paksem olema.

Sageli korraldatakse järvejäl kalapüügivõistlusi. Jääle koguneb sadu õngesportlasi. On juhtunud sedagi, et kukutakse läbi jää.

Et jääl viibimine oleks ohutu, tuleb jää paksust ja struktuuri kontrollida. Selleks puuritakse jäässe iga 10—15 m järel väikesed augud. Koos mõõtmisega on vaja määrata ka jää vastupidavus. Selleks raiutakse jääst välja proovikuubik (külje pikkus umbes 30 sm). Harilikult koosneb jää kahest (mõnikord enamast) kihist. Ülemine kiht on matt (kollakas või määrdunud-valge), alumine läbipaistev sinaka või roheka varjundiga kristalne jää. Matt jää kujuneb sadava või märja lume külmumisel ning on läbipaistvast jääst nõrgem. Kogupaksus leitakse nii, et

Tirgutajad Tamulal.

A. IVASKI foto

matt jää arvestatakse mõõdetust poole õhemaks.

Jää paksuse mõõtmiseks puuritud augud tuleb tähistada.

Tundmatu veekogu jääll liikudes kasutage jää tugevuse kontrollimiseks terava otsaga tuura.

AITAME ENNAST JA KAASLAST. Iga kalasportlane peab teadma, kuidas abistada uppujat ja kuidas toimida, kui ise läbi jää kukub. Läbi jää kukkunu peab püüdma end rahulikult jää pinnale lükata. Selleks tuleb ennast kas rinnuli või selili ettevaatlikult libistada terveksjäänud jääle ja käed laiali sirutada. Jalgedega vastasolevale jääservale toetudes või ujumisliigutusi tehes püütagu end

jääle nihutada. Peab jälgima, et vool ei viiks jalgu jää alla. See põhjustab uue jäätüki murdumise ning vool võib uppumishohus viibija jää alla tõmmata. Mingil juhul ei tohi hakata rabelema. Kui on õnnestunud end jääle tõugata, tuleb õnnetuspaigast eemalduda roomates või rulludes. Kui jää on nõrk ja õnnetuspaik asub kalda läheduses, võib enda ees kätega jääd murdes kalda poole ujuda.

Uppujat nähes tuleb viivitamata talle appi rutata. Kuid abistamisel tuleb olla hästi ettevaatlik ja toimida arukalt. Kui õnnetuskoht asub kalda lähedal, võib ulatada jääauku kukkunule kas suusa, salli. ridva vms., ilma et endal pruugiks jääle minna. Kui õnnetuskoht on aga kaldast

kaugemal, tuleb päästetavale läheneda roomates. Et päästja saaks nõrgal jääll oma keharaskust jaotada suuremale pinnale, võetagu kaasa laud, redel või suusad. On hea, kui käepärast on köis, mida saab päästetavale visata. Köie teine ots jääb päästja kätte. Kui hädasolija on vajunud vee alla, võib talle järele sukelduda ainult siis, kui päästjal on keha ümber seotud köis, mille teine ots jääb julgestaja kätte. Kuid jäisesse vette võib sukelduda ainult hea ujuja, terve ja karastatud inimene. Tuleb arvestada, et ka karastatud inimene ei suuda külma vett üle 1 minuti taluda. Seepärast peab õnnetuse vältimiseks minuti möödudes päästja jääle tõmbama. Julgestajal ja päästjal tuleb enne sukeldumist märguannete suhtes kokku leppida.

Külmas vees jaheneb organism kiiresti. Nahk ja limaskestad muutuvad sinakaks. Vähe karastunud inimest võib juba mõni minut pärast külmas vees viibimist tabada šokk koos teadvuse kadumisega. Keha jahenemist saab pidurdada, kui käte ja jalgadega ujumisliigutusi teha sellises tempos, et lihased kiiresti ei väsiks. Eriti tähtis on kaitsta külma vee eest kaela ja kukalt.

Esmaabi andmisel tuleb kõigepealt soojendada kannatanu keha. Päästetu mässitakse kiiresti tekkidesse ja viiakse sooja ruumi. Märjad riided võetakse seljast, keha hõõrutakse rätikuga punetama. Seejuures kannatanul külmatunne ja väri nad suurenevad. Võivad tekkida krambid. Kui kannatanu suudab end liigutada, on soovitatav teha 10—15 minuti paigaljooksu ja võimelda. Hästi mõjuvad kuum dušš või vann (vee temperatuur peab algul olema 35—36°, hiljem tõstetakse see kuni 40 kraadini), samuti magus tee, kohv või kakao.

Kui puudub võimalus keha üldiseks soojendamiseks, tehakse kuumaveepude-lite ja -kottidega kohalikku soojendust. Soojendust alustatakse kaelast ja kuklast.

Hingamise ja südametegevuse puudumisel võetakse tarvitusele samad abinõud mis uppunu juures.

PÄÄSTEVAHENDID. Tundmatule vee-kogule on soovitatav minna suuskadel. Ohtlikule kohale sattudes võimaldavad suusad keharaskust suuremale pinnale jaotada. Ühtlasi on nad sobiv päästevahend hädaohus viibijale ulatamiseks. Suusad võivad tavalistest suuskadest olla mõni sentimeeter laiemad. Soovi korral võib suusaninadele kinnitada nõõri, mille otsad jäävad suusataja kätte. Sel puhul ei tarvitse keppe kaasas kanda. Suusad kinnitatakse jalga nii, et neid on hõlpus jää murdumise korral jalast ära heita.

Igal kalastajal peaks kaasas olema 15—20 m pikkune tugev peenike nõõr. Nõõri ühes otsas olgu suur 60 sm pikkune silmus, penoplastist või korgist ujuk ja 300—350-grammine raskus. Väike silmus nõõri teises otsas jääb viskamisel päästja kätte, suurema asetab päästetav endale keha ümber. Sellist nõõri (päästeliini) on hea kasutada siis, kui jää ei võimalda uppujale läheneda.

Jäänaaskel võimaldab päästjal lumikattest vabal ja libedal jääll hõlpsasti roomata. Suureks abiks on naaskel ka jääaugust väljaronimisel ja ohtlikust kohast eemaldumisel. Jäänaaskel sarnaneb harilikku kingsepanaaskliga, kuid käepide on tal suurem ja teravik valmistatud jämedamast terasvarvast. Käepideme küljes on nõõrist aasad, mis kinnitatakse käerandmele.

Need oleksid kõige lihtsamad päästevahendid, mida igaüks ise võib valmistada ja neid on mugav kaasas kanda.

ESMAABIVÕTETE ABC UPPUNUTE ABISTAMISEL

B. LEHEPUU

Inimestel ei ole suuri hapnikuvarusid ja nad on kohanenud eluks atmosfääriõhu tingimustes. Üleni vette sukeldumisel areneb organismis peatselt hapnikunälg, vesi satub hingamisteedesse, kiiresti tekivad olulised vereringehäired ja kogu elutegevus lakkab. Inimene upub.

Olenevalt organismi seisundist, vee temperatuurist ja soolasuse astmest, kulgeb uppumine eri olukordades erinevalt. Suur hirm, külm vesi või mõnede teiste tegurite kombinatsioon võivad põhjustada inimese vettesattumisel äkksurma. Sel juhul võib inimese vere ringvool lakata reflektorselt tugeva ärrituse momendil südamevatsakeste fibrillatsiooni ehk virvenduse tõttu, ilma et vesi hingamisteedesse satukski. Sisuliselt lakkab kõige enne vere ringvool, hiljem hingamine. Niiviisi sureb umbes 10% kõikidest uppunutest. Väliselt on sellised uppunud kahvatud, sageli nad triivivad veepinnal nii, et selg ulatub veest välja. Enamikul juhtumel aga järgneb uppumissurm pärast pikaajalist võitlust elu eest. Vee all olles väldib inimene hingamist seni, kuni veres kogunes süsihappegaas põhjustab tahtmatuid hingamisliigutusi ning sisse hingatakse vett. Edaspidine oleneb vee soolasusest. Mage vesi imendub kopsudest kiiresti vereringesse ja suurendab ringleva vere hulka, põhjustab punaste vereliblede kiire lagunemise ja südamelihase virvenduse teel vere ringvoolu lakkamise ning surma. Soolane merevesi aga imeb kopsudest vereleeme hingamisteedesse.

Valkusid sisaldav vereleem, segunedes vee ja õhuga, tekitab palju vahtu ja tingib lämbumissurma.

Uppunute abistamisel on vaja kannatanu võimalikult kiiresti veest välja tuua. Kui uppunul puuduvad elu tunnused, s. t. kui ta on teadvuseta ega tee hingamisliigutusi ning tal ei ole tunda pulsuiteikeid, siis on vaja aega viitmata hakata tegema elustamiskatseid, sest hingamise ja südametegevuse lakkamise korral surevad peaajurakud 5—6 minuti jooksul. Vilunud vetelpäästja hakkab tegema kunstlikku hingamist uppunule juba vees viibides niipea, kui ta suudab uppunu pea veepinnale tõsta. Üheaegselt kunstliku hingamise tegemisega transporditakse uppunu lähemat teed mööda kuivale, kus elustamiskatsed jätkuvad. Eriolukorras võib abistamine toimuda veesõiduki pardal. Abistamise kiire tempo säilitamise huvides on viimasel ajal loobutud nn, vee väljaraputamisest uppunu kopsudest, seda enam, et kopsudest on võimalik vett välja raputada vaid tühistes kogustes, uppumisel reflektorselt makku neelatud vesi ei vaja aga kiiret eemaldamist. Pealegi eeldab vee väljaraputamise katse abistaja suurt füüsilist jõudu ja kulutab väärtuslikke sekundeid. Igal juhul ületab ajakaotusest tingitud kahju vee väljaraputamisest saadava kasu. Erandina võiks seda teha lühikest aega väikeste laste abistamisel, tõstes neid jalgupidi üles ja luues niiviisi dre-naažasendi suu puhastamise ajaks.

Kuival pannakse uppunu kõvale alu-

sele (maapind, laudadest alus, põrand) selili lamama ja jätkatakse, kui hingamine on lakanud, kunstlikku hingamist. Vereringe kontrollimiseks katsutakse pulsi-
tuikuid kaela unearterite piirkonnas. Pulsi puudumisel on vaja kõrvuti kunstliku hingamisega teha ka rindkerevälist südamemassaazi.

Viimasel ajal on loobutud kunstliku hingamise passiivsetest meetoditest ja eelistatakse kunstliku hingamise aktiivseid mooduseid, mille puhul õhk puhutakse kannatanu kopsudesse. Esmaabivõttena sobib aktiivse kunstliku hingamise suu suule või suu ninale meetod. Nende meetodite kohta on öeldud väga ilmekalt: ükski inimene ei tohi iialgi unustada, et igaüks meist on varustatud võimsa ja alati käepärast oleva kunstliku hingamise aparaadiga, see on oma kopsud.

Kunstliku hingamise suu suule või suu ninale meetodi kasutamise eeldusteks on:

1) uppunu pea maksimaalne kuklasirutus hingamisteede vabastamiseks tagasilangevast keelest, mida tehakse kahe käega (joonis 1);

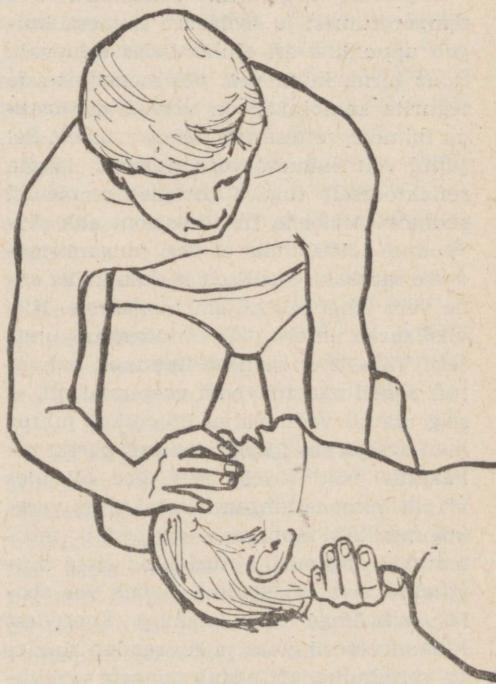
2) hermeetilisuse saavutamine. Selleks peab abistaja avama laialt oma suu ja sellega tihedalt ümbritsema uppunu suu, sulgedes sõrmedega tema nina (suu suule meetod), või ümbritsema oma suuga uppunu nina ja suruma kokku tema suu (suu ninale meetod). Puhudes väljahingatavat õhku uppunu hingamisteedesse 12 korda minutis, saame küllaldase efektiivsusega kunstliku hingamise. Meetodi hügieenilisemaks ja esteetilisemaks muutmiseks võib uppunu hingamisteed katta taskurätiku või marliga ja puhuda läbi selle.

Õnnetuse raskemate vormide korral, kui südametegevus on lakanud, tuleb kunstliku hingamise kõrval teha ka vere

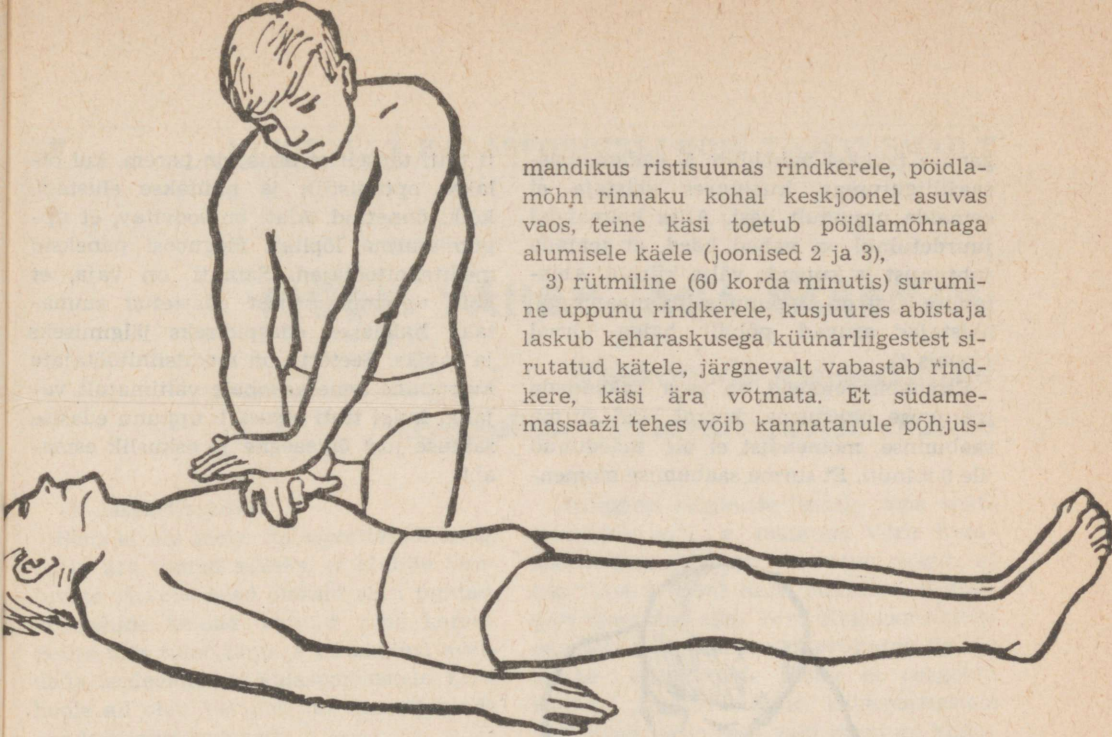
ringvoolu säilitavat südamemassaazi. Rindkereväline südamemassaaž põhineb asjaoludel, et rindkere on elastne ja süda ning suured veresooned asuvad rinnaku ja lülisamba vahel. Surudes rindkere kokku suunaga eest taha, surume südamest verd välja, rindkere vabastamisel survest laieneb rindkere elastsuse toimele ja toimub vere juurdevool südamesse. Südamemassaazi edu eeldusteks on:

1) uppunu seliliasend kõval alusel,

2) abistaja käte õige asend — need peavad olema uppunu rindkerel nii, et alumine käsi toetub rindkere alumises kol-

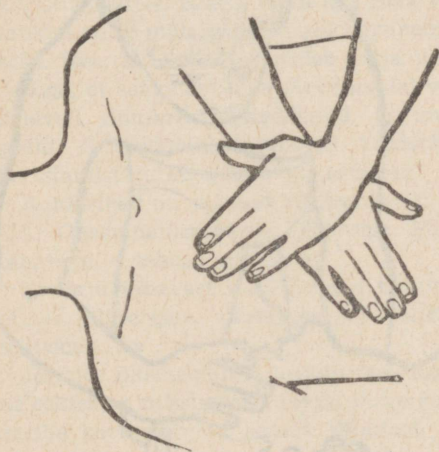
Joon. 1. Abistaja käte paigutus abistatava hingamisteede vabastamisel pea sirutamiseks.

mandikus ristisuunas rindkerele, põidlamõhņ rinnaku kohal keskjoonel asuvas vaos, teine käsi toetub põidlamõhņnaga alumisele käele (joonised 2 ja 3),

3) rütmiline (60 korda minutis) surumine uppunu rindkerele, kusjuures abistaja laskub keharaskusega küünarliigestest sirutatud kätele, järgnevalt vabastab rindkere, käsi ära võtmata. Et südamemassaaži tehes võib kannatanule põhjus-

Joon. 2. Surumise koha määramine kannatanu rindkerel kaudse südamemassaaži tegemisel.

Joon. 3. Käte paigutus kaudse südamemassaaži ajal.

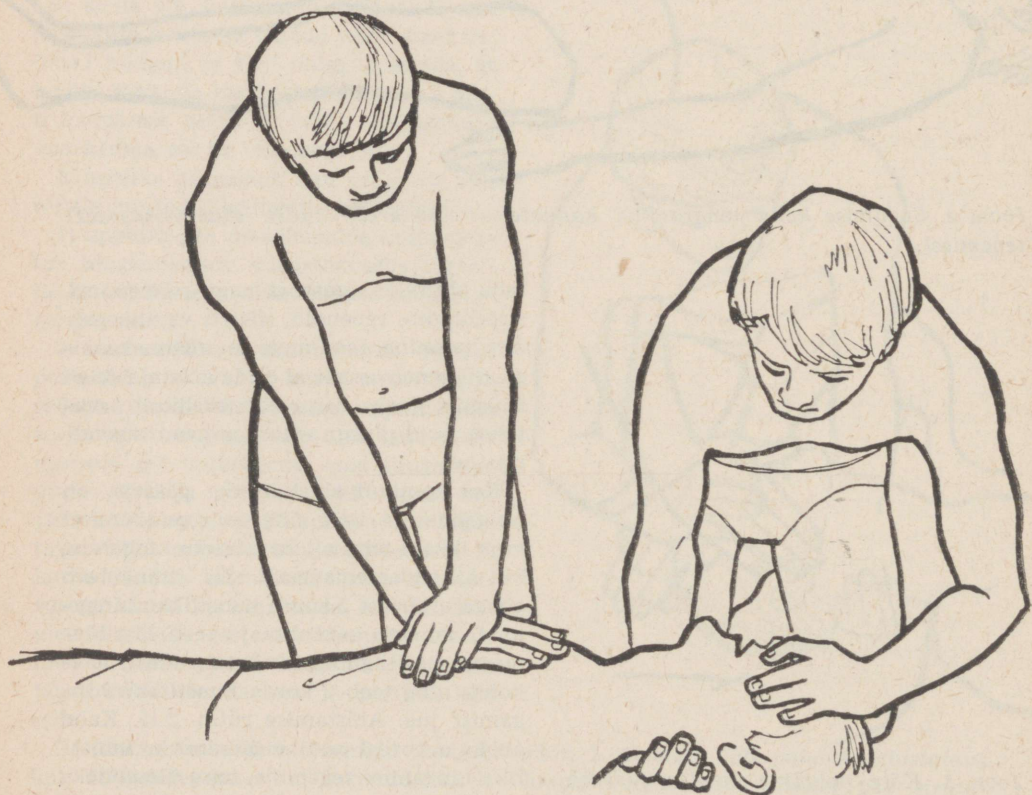
tada ohtlikke vigastusi, nagu roietemurd, siseelundite rebendid, siis on vajalik eelnev treening reanimatsioonianannekeeni-ga. Südamemassaaž ei eelda abistaja suurt füüsilist jõudu, nagu tihti ekslikult arvatakse, vaid pigem oskusi ja head ettevalmistust.

Kui uppunut abistab üks päästja, on hingamise ja vere ringvoolu puudumisel vaja ikkagi teha nii kunstlikku hingamist kui ka südamemassaaži. Sel juhul teeb abistaja järjest 2 korda kunstlikku hingamist, vahetab asukohta ja teeb 15 südamemassaažiliigutust, vahetab uuesti asukohta ning teeb 2 korda kunstlikku hingamist jne. Abistamise rütm 2:15. Kahe abistaja korral on ühe ülesandeks kunstliku hingamise tegemine, teise ülesandeks aga südamemassaaž. Üks kunstliku hin-

gamise tsükkel vaheldub 5 südamesaaziliigutusega, kusjuures abistaja ei eemalda uppunult käsi. Alles kolmandal juurdetulnul on vabad käed, et teatada juhtunust ja kutsuda välja kiirabi. Abistamise ajal on uppunu selili maapinnal, abistajad asuvad põlvili haige kõrval (joonis 4).

Esmaabimeetodeid on vaja rakendada igasuguse äkksurma korral, kui surma saabumise momendist ei ole möödunud üle 6 minuti. Et surma saabumise momen-

ti tihti täpselt ei teata, on parem, kui olakse optimistlik ja püütakse elustada kõiki õnnetuid. Alati on soovitav, et uppumissurma lõpliku diagnoosi paneksid meditsiinitöötajad. Samuti on vaja, et kõik uppumissurmast päästetud suunataks haiglasse edaspidiseks jälgimiseks ja raviks. Seetõttu on meditsiinitöötajate kutsumine õnnetuskohale vältimatult vajalik, kuigi tihti otsustab uppunu edasise saatuse just õigeaegne ja oskuslik esmaabi.

Joon. 4. Taaselustamine kahe abistaja osavõtul.

PIGEM VÄHEM, AGA PAREMINI

Veekogude majandamine kompleksse perspektiivplaani alusele

«Kalasportlastele!

Seni ei ole meie, kalasportlased, kuigi palju ära teinud selleks, et klubile kuuluvate järvede veed oleksid alati puhtad, veekogude kaldad kaunid ning korras. Selles töös tuleb tänu ja tunnustust avaldada teedevalitsuse kalasportlastele, kelle hoole all olev Verijärv on saanud tunda nende hoolitsevat kätt.

Kalasportlaste tegevuses oleva lünga täitmiseks tuleb iga kalasportlane reedel, 4. juunil kell 18.00 Tamula järve kaldale koristustöödele. Kaasa võtta kas reha või labidas ning midagi prahi kokkupanemiseks. Hea, kui seksioon tuleb välja veoautoga, et saaks ära viia järve kaldal vedelevad numbrita paadilodud ja muu prahi. Seksioonile määratud kaldariba koristamist juhib seksiooni esimees.

Kaldaribad on jagatud alljärgnevalt:

1. Gaasianalüsaatorite Tehasest Paju tänavani — tehase seksioon.

2. Paju tänavast kuni Petseri tänavani — «Energia», «Tamula» ja MEK-i seksioon...

Järgnes üksikasjaline loetelu, missugune seksioon missugust Tamula järve kaldariba korrastab ja samas rõhutati, et kõnesolevad kaldaribad jäävad pidevalt nendesamade seksioonide hoole alla.

Niisuguse üleskutse saatis oma seksioonidele 1971. a. maikuu Võru Kalasportiklubi juhatus. Rahvasuu räägib, et uus luud pidavat hästi pühkima. Kõnesolev üleskutse oligi Võru Kalasportiklubi uue juhatuse esimene ettevõtmine. Ja tänuväärt ettevõtmine. Selles ei peegeldu üksnes peremehetunne kalasportlastele usaldatud järve eest, vaid ka mure kodulinna ilu ja heakorra pärast. Linna kommunaalmajanduse asjamehed ei jõudnud aastaid Tamula järve kaldaäärte korrastamisel surnud punktist kaugemale. Nüüd võtsid kalasportlased oma initsiatiivil, ilma käskudeta kõrgemalt poolt, asja käesile ja tegid seda hästi. Võru Kalasportiklubi juhatuse uus esimees, suurte kogemustega tubli energeetik Aleksander Voolaid aitas praeguse juhatuse seisukohti lahti mõtestada.

«Nagu igal pool, tuleb ka kalasportlaste tegevus juhtida plaani rööbastele. Kõigepealt võtsime käsile selle, mida saame ära teha oma jõududega ja ilma suuremate kulutusteta. Tamula järv on võrulastele nagu silmatera, mida peab eriti hoidma ja kaitsma. Tema kaldad on meile puhke- ja vaba aja veetmise paigaks, tema vees võrulane supleb, veesportlane treenib ning kalasportlastele on ta peamine püügi-

Kui Tamula kivi kippus kuivale jääma.

K. JAKOBI foto

baas ja treeninguväli. Järv ja tema kaldad on linna uhkus. Ning see pääseb mõjule, kui järve vesi on puhas ja kaldad silmale ilu pakuvad. Seepärast otsustasimegi algust teha järve kallaste heakor-rastamisega.

Klubil on 23 sektsiooni üle tuhande liikmega. Esimesel hoogtööpäevakul oli järve kaldaid korrastamas rohkem kui poolteistsada kalasportlast. Tehti ära suur töö. Vanad paadid veeti rannast prügi-mäele. Buldooser tasandas maad ja neli veoautot olid ametis ülearuse äravedamisega. Päeva lõpul võisime tehtud tööst heameelt tunda.»

Üleskutses oli juttu järve puhtusest. Mis on kavas selles osas teha?

«Tamula vesi on mõnevõrra puhtamaks muutunud, kuid ei saa veel kaugelki öelda, et asi oleks sel alal lõplikult korras. On lootust saada Tamulale puhas vett Vagula järvest. Ent väga tähtis on samuti, et õngesportlased ise järve heaperemehelikult hooldaksid. Nad peavad eeskujuga näitama järve vee puhtana hoid-misel. Võtame näiteks latikaõngitsejad. Nemad olgu kalade söötmisega mõõdukad ja ettevaatlikud, sest liigne peibutussoot,

mida kalad ei suuda kohe ära tarbida, läheb järve põhjas rikkema ja saastab vett.

Järve ääres on keelatud ka mehhaniseeritud liiklemisvahendite ja pesu pesemine. Iga õngesportlane, kes seda märkab, peab keelust üleastuja korraks kutsuma.»

Kui rongiga Võrru jõuad, avaneb üle Tamula järve linnale suurepärase vaade. Kuid seda vaadet, linna ilu, on aastaid kahandanud paatide meelevaldne, inetu vaiatamine järve linnapoolse kalda lähedal.

«Nii see tööpoolest on, aga edaspidi enam ei ole,» rõhutas Aleksander Voolaid. «Et vaade linnale oleks parem, on klubi juhatusel kavas siia rajada kaks paadisadamat, esialgu üks Petseri tänava alguse kohale ning feine Rimmi ja Pioneeri tänava alguse vahelisele järveosale. Edaspidi tahame rajada veel kaks paadisadamat. Kui need valmis saavad, suudame kõigi kalasportlaste paadid sadamatesse koondada. Kasu sellest on mitmetahkne. Järv muutub märksa ilusamaks, aga ka paatide kor-rashoidmist ja nõuetekohast kasutamist on parem kontrollida. Viimane on eriti oluline nüüd, kui on kehtestatud paatide

kasutamise ja korrashoidmise ranged eeskirjad.»

Kui on juttu Tamula järvest, siis pakub eriti huvi Teie vihje selle kohta, et on lootust saada Tamulale puhast vett Vagulast.

«Jah, lootust on. Kui see vaid lootuseks ei jääks. Nimelt on Võru Metsamajandi Kalamajandil, kes majandab Vagula järve, kavas selle järve pinda tõsta. See on muidugi mõista kalanduse arendamise seisukohast väga teretulnud ettevõtmine ja seda tuleb igati toetada. Kalamajandil on kavas teha tamm Vöhandu jõe väljajooksu ette. Meie kalasportklubi pakub kõigi võrulaste-puhkajate, vee- ja kalasportlaste huvidest lähtudes välja hoopis teise variandi. Tamulasse, mis praegu praktiliselt kujutab endast umbjärve, on hädapärast juurde tarvis puhast vett. Selleks on otstarbekas kaevata Tamula ja Vagula järve vahel oleva Roosisaare kõige kitsamast kohast läbi kanal, mille kaudu saab juhtida Vagula veed läbi Tamula Vöhandu jõkke. Kanali pikkus tuleks umbes 800 m, kuid Vagula puhas vesi teeks läbi Tamula umbes 4 km pikkuse teekonna ja muudaks Tamula võrulastele väga meelepäraseks, kõigiti tänuväärseks veekoguks. Sellest on kahtlemata huvitatud ka Võru rajooni ja linna täitevkomitee kui võrulaste huvide esmased kaitsjad.»

Muidugi päritakse kohe, mis see maksma läheb.

«Maa, kuhu kanal tuleks kaevata, on pehme ja igati soodne. Kaevamistöodega tuleksid Võru linna ja rajooni ettevõtted ise toime, kui vaid keegi projekti teeks.

Niisiis on kõigepealt vaja, et Võru Metsamajandi Kalamajandi juhtkond, aga ka vabariigi Metsamajanduse ja Looduskaitse Ministeerium meie seisukohti

põhjalikult kaaluksid ja kanali kaevamise positiivseid tagajärgi arvestades meie ettepanekuga nõustuksid. Kanali projekti tellijaks võiks olla Võru Kalasportklubi, kuid klubi rahasummadest üksi jääb väheseks. Võib-olla oleks õigem, kui projekti tellijaks oleks Võru Metsamajand, kellele on tammi jaoks projekti nagunii vaja. Projekti tegemise aga võiks enda peale võtta Maaparanduse ja Vee- ja metsamajanduse Komitee. Jääb loota, et kõige selle lähematel aastatel teokssaamise heaks ei keela vajaduse korral oma moraalset ja materiaalset abi ka Võru rajooni ja linna täitevkomitee.»

Võru Kalasportklubi uus juhatus on hakanud energiliselt tegelema põhiprobleemidega, on hakanud tööle perspektiivitundega. Missuguseid eesmärke on seatud teiste veekogude majandamisel?

«Nagu ma juba ütlesin, on järvede majandamise planeerimisel käsil alles esimesed sammud. Kõigepealt tuleb energiat kulutada, et selgeks teha klubi materiaalsed võimalused, sest vanalt juhatusele jäid pärandiks ebaselged rahasjad ja klubi varade ebatäpne arvestus. Isegi 1971. aasta tööplaan oli jäljetult kadunud. Üks kesksemaid lahendamist ootavaid probleeme on järvede majandamise kompleksse perspektiivplaani koostamine, milles loodame Võrtsjärve Limnoloogiajaama spetsialistide abile eesotsas järveveekogude ühe juhtiva teadlase N. Mikelsaarega. Järvi ei ole aga meie kalasportklubi majandada vähe. Peale Tamula on meie hoole all veel Verijärv, Valgjärv, Kalijärv, Hansujärv jt., kokku 11 järve ja 4 jõge.

Tõsi, Tamula kohta on mingisugune majandamisplaan olemas, kuid sellest ei ole viimasel ajal kahjuks üldse kinni peetud. Kalade järelkasvu eest peaaegu

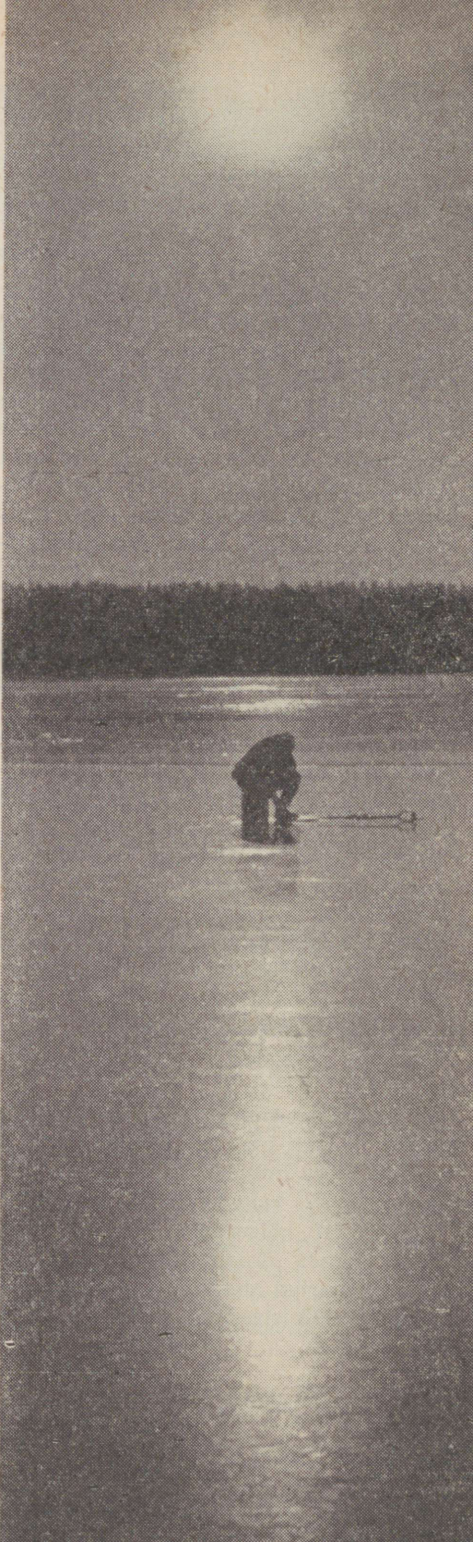
üidse hoolitsetud ei ole. Omal algatusel sai 1971. a. kevadel Haaslava Kalamajandist Tamulasse toodud pool miljonit haugimaimu. See ongi kõik, mida Tamula kohta võiks nimetada.

Esile tuleb tõsta Võru Teedevalitsuse kalasportlasi, kelle innustajaks ja õhustajaks on töökodade juhataja Paul Kalda. Tänu tema initsiatiivile hooldavad sealsed kalasportlased Verijärve, Pappjärve ja Valgjärve juba aastaid plaanipäraselt. Rajati tamm, mille abil tõsteti Verijärve pinda paari meetri võrra. Verijärve ja Valgjärve vahele tehti 1970. aastal kanal, mille tõttu tõusis veetase ka Valgjärves. Teedevalitsuse kalaspordisektsioon hooldab hästi ka järvede ümbrust, koristab, raiub võsa ja teeb muid vajalikke töid. Kõik, mis plaanis on, tehakse igal aastal ära.

Vastavalt kavandatule loodi 1971. aasta mais Võru Kalaspordiklubi juurde ka forellisektsioon, millel on 40 liiget. Sellel sektsioonil on tihedad sidemed Lõuna-Eesti Forellijõgede Komisjoni ja Tartu Kalaspordiklubiga, et Lõuna-Eesti forellijõgesid paremini majandada ning forellide arvu suurendada, eriti Pühä- ja Pärlijões. Lõuna-Eesti forellijõgede hooldamine ja kaitsmine on nüüd ära jagatud Tartu, Põlva ja Võru kalaspordiklubi vastavate sektsioonide vahel.

Lõpetuseks tahaks veel kord rõhutada, et Võru Kalaspordiklubi on astunud alles esimesi samme oma veekogude plaanipäraseks majandamiseks. Uue juhatuse kavas on seda suunda jätkata, koostada reaalsed plaanid ja need tingimata ellu viia põhimõttel — pigem vähem, aga paremini.

Esimese jääga Tamulal. K. JAKOBI foto

PÜÜGIPÄEVIKUD JA KOOSTÖÖ TEADLASTEGA

Oli ilus maihommik, kui esmakordselt avanes võimalus tutvust teha looduslikult kauni Kaiu järvega. Seda ajendas pigem kalamehekirg kui kutsealane uudishimu. Pettuda ei tulnud. Vaevalt paarsada meetrit kaldast eemal sai kätt proovitud ja poolteisekilone haugipurakas oligi paadis.

Kalarikas järv.

Kaiult saab mõnekümne meetri pikkuse kanali kaudu Papijärvele. Nende meetrite sõudmiseks kulus aga oma pool tundi. Tõsi küll, esialgu ei tulnud sõudmisest midagi välja, sest tähelepanu köitsid kanali alguses asuvad nn. haugihälid, kus vaevalt paari sentimeetri pikkused haugimaimud neelasid vops ja vops kunstlikes koelmutes arenenud särjemaime. Tartu Kalaspordiklubi aktivistid olid paigutanud need kunstlikud koelmud sinna juba kevadise särjekudu ajal.

Ka Papijärv polnud haugide poolest kitsi. Ning selle järve jätkuna asetsevast Jõejärvest hakkas landi otsa isegi priske ahven.

Kui olin veetnud kalamehele huvitavad tunnikesed kolmel üksteisega ühenduses oleval järvel, ootasid mind kaldal klubi saunsuvila ja paatide valvur, kes hommikul enne paadi väljaandmist oli ühte kontoriraamatusse sisse märkinud mu nime, millisesse kalaspordiklubisse kuulun, minu kalasportlasepileti numbri, paadi numbri ja aja, millal järvele sõitsin.

Nüüd löi ta sellesama kontoriraamatu lahti ja palus mul kalakoti suu samuti lahti teha. Kõigepealt pandi raamatusse

kirja, millal tagasi jõudsin, seejärel tuli kaaluda haugid. Oli tarvis täpselt öelda, missugusest järvest millise haugi püüdsin, ning eraldi lahtritesse märgiti ahvena raskus ja järv, kust see välja võeti.

Täpne arvepidamine. Mis eesmärgil kõnesolev püügipäevik on sisse seatud ja missuguseid järeldusi selle sissekannete põhjal tehakse? Need küsimused hakkasid mind pärast Kaiul käimist järjest rohkem huvitama. Mõni aeg hiljem oligi Tartu Kalaspordiklubi juhataja Laine Ese heameelega nõus seda huvi rahuldama.

«Ma kohe selgitan, miks meie arvates peaksid püügipäevikud olema kõigil kalaspordiklubidel iga majandatava veekogu kohta.

Kõigepealt seadsime kõnesoleva päeviku 1966. aastal sisse Kaiu—Jõe—Papi kolmikjärve püügibaasis, mis alates 1971. aastast on meie kultuurkalamajand. Kokkuvõttes püügipäevikust näitavad, et kalasportlased saavad nendest järvedest iga aasta 2 kuni 2,5 tonni kala. Näiteks püüti kolmikjärvest (kilogrammides)

	1968. a.	1969. a.	1970. a.
roosärgi	392	319	291
särgi	394	528	606
ahvenaid	228	473	444
linaskeid	21	61	79
latikaid	143	273	243
haug	783	738	696
Kokku	1961	2392	2359

Kolmikjärve külastatavuse kohta ütleb päevik, et kui 1966. aastal käis seal 969

Papijärv Võru lähistel.

A. IVASKI foto

kalasportlast, neist erinimelisi 256, siis 1970. aastal olid need arvud vastavalt 2167 ja 672.

Muide, me registreerime iga järvelkäija, vaatamata sellele, kas ta püüab kala või mitte. Eesmärk on teada saada, kui populaarne on kõnesolev kolmikjärv nii kalasportlaste kui ka nende perekonnaliikmete ja tuttavate hulgas.

Vasula järve kohta on meil niisama-sugune püügipäevik, kuid seal täidab selle iga kalasportlane ise.

Siinkohal tuleks rõhutada, et Kaiu—Jõe—Papi kolmikjärve kohta peab val-

vur veel ühte päevikut, kuhu märgib iga päev õhu ja vee temperatuuri, tuule suuna ja baromeetri seisu.

Mõlemat päevikut vajame selleks, et klubi valduses olevaid veekogusid majandada teaduse alusel.»

Millised sidemed on teadlastega ja millist abi neilt saadakse?

«Meie päevikute andmetega on hästi kursis Tartu Riikliku Ülikooli zooloogia kateedri dotsent ihtüoloog-hüdrobioloog Jüri Ristkok, kes on ka üliõpilasi rakan-danud Kaiu—Jõe—Papi kultuurkalamajandi arenguperspektiivide väljaselgi-

Elu esimene angerjas, pealegi püütud tavalise käsiõngega! (Emajõest.)

H. KARRO foto

tasulisi püügilubasid. Kalamajanduse arendamiseks võime nüüd teha oma äranägemise, täpsemini — teadlaste soovitude alusel melioratsioonitöid, võib veepinda tõsta jne.

Kõnesoleva kultuurkalamajandi spetsialiseerime haugide kasvatamisele. Töid ja ettevõtmisi kolmikjärvel juhivad nüüd seitsemeliikmeline järvede komisjon eesotsas meie tubli aktivisti Arnold Vasega. Komisjoni peaülesanne on hoolitseda kalavarude täiendamise ja kasvatamise eest ning ta korraldab ka püügilubade väljandmist.

1970. aastal toodi Tartu Metsamajandi Haaslava kalamajandist Kaiu—Jõe—Papi kolmikjärve miljon haugimaimu, 1971. aastal kaks miljonit. Need kasvatati Kaiu ja Papi järve vahelises kanalises haugihällides 3—4 sm pikkusteks ja lasti siis vabaks. Tööd ja muret nende kasvatamisega oli rohkem kui küllalt. Iga päev näiteks veeti Tartust Botaanikaaiast autode ja piimanõudega haugihällidesse söödaplanktonit. Edaspidi hakkab see töö üle jõu käima. Kavas on kohapeal välja arendada planktonikasvatus. Eeldusi selleks on, sest vajaduse korral teadlased ja meie kalasportlased abi ei keela.»

Forellipüügist olete seni vaikinud. Võru kalasportlased forellisektsioonist räägivad, et neil on Teie klubiga tihedad sidemed Lõuna-Eesti forellijõgede paremaks majandamiseks.

«Tõsi see on. Neid forellijõgesid majandame koos Põlva, Võru ja Elva kalasportklubiga. Tartu on forellisektsiooni esimeheks advokaat Evald Koost, kelle initsiatiivil töötati välja Lõuna-Eesti Forellijõgede Komisjoni põhimäärus, kus on ära toodud kõigi forellisektsioonide õigused ja kohustused. Põhimääruses on rõhutatud, et forellisektsioonide peamine ülesanne on forellivarude kaitsmine ja suurendamine. Jääb loota, et kõik kõnesolevad forellisektsioonid seda ka teevad, ja nad on kohustatud seda tegema, sest forellijõgede põhimääruse kiitis heaks kõigi asjaosaliste kalasportklubide forellisektsioonide esindajate üldkoosolek.

Tartu kalasportlaste kalasaakide suurus edaspidi oleneb suurel määral neist endist. Mida aktiivsemalt nad kultuurkalamajandi väljaarendamisele ja üldse kalavarude suurendamisele kaasa löövad, seda tagajärjekam on ka nende aktiivne puhkus kalavetel.»

NII NEED OSKUSED, KOGEMUSED JA SAAVUTUSED TULEVADKI

Kolleeg Olev Piibeman kutsus kord kalasportlaste võistluspäevikuid lehitsema. Seda, et ta kange kalapüüdja on, ma teadsin. Et ta aga ka kroonikakirjutaja on ja kalameeste hulgas spordikasvatustööd teeb, seda mitte.

Mainitud ameteid peab Olev Piibeman Loksa Kalasportklubi juhatusel liikmena juba palju aastaid. Võistluspäevikuid, mida ta lehitsema kutsus, ei saagi õigupoolest päevikuteks pidada. Ta seadis minu ette igati hästi kujundatud fotoalbumid. Iga foto juures äärmiselt napid kirjaread, parajasti niipalju, et selguks, millal, miks ja mis objektiivi ette jäi. Kõik pildid kokku annavadki ülevaate Loksa kalasportlaste läbikäidud tee ühest kindlast lõigust — oskuste, kogemuste ja saavutuste kasvust. Olév Piibeman jutustas:

«Kui klubi 1958. aastal tegevust alustas, võis liikmed kahe käe sõrmedel kokku lugeda. Praegu on organiseeritud kalasportlaste arv kasvanud juba veerand tuhandeni. Noored ja naised löövad agarasti kaasa nelja sektsiooni töös. Juttu on Loksa Laevaremonditehase, alevi, Kuuusalu kolhoosi ja Joaveski kalasportdisektsioonist, kelle liikmed ruttavad tavaliselt oma vaba aega veetma kas merele, Lohja või Rummu järvele, Valgejõe või Loobu jõe äärde.

Mõned armastavad olla hoopis savikarjäärade kaldal kas Loksal, Kolgakülas või Turboneemel. Nimelt saadi need tiigid-

Fotoalbumites kajastub klubi kogu tegevus.

veekogud klubi majandatavate veekogude kirja küll alles 1971. aastal, kuid kalavarude suurenemise eest on seal hoolitsetud juba aastaid.

Kolgaküla ja Turboneeme karjäärides

Klubi juhatuse esimehe Karl Lennupi selle päeva saak on olnud väga hea.

oli algul vaid haugi ja ahvenat. Klubi energilise esimehe Karl Lennupi initsiatiivil hakati karjääridesse ka teisi kalu viima. Praegu on juba kõikides tiikides karpkalu, kes kohanesid hästi, sedasama tuleb öelda ka hõbe- ja kuldkokrede kohta. Juba neljandal kasvuaastal püüti ilusaid suuri hõbekokri. Öngemehed on endistest karjääridest kätte saanud ka üle 3 kg raskusi karpkalu. Ühiskondlikus korras tehtud töö on kandnud head vilja.»

Eriti tõstab Olev Piibeman esile Kuu-salu sektiiooni kalasportlaste ettevõtmisi Rummu järvel, mida nad hooldavad. «Ainuüksi 1970. aastal lasksid nad sellesse järve 2500 karpkalaimu, 630 hõbe- ja 450 kuldkokre, korrastasid järve ümbrust ja tegid teisigi töid ühiskondlikus korras rohkem kui 200 tundi.

Kiitust väärivad ka Loksa Laevaremonditehase sektiiooni kalaspordiaktivistid eesotsas esimehe, klubi juhatuse liikme Valentin Nurmisega. See oli peamiselt tema teene, et klubile hakati Eru lahe äärde Turboneemele rajama uut paadisadamat.»

Paadisadama ehitusele kaldus jutt, kui «kroonikaraamatu» ühelt leheküljelt vaatas vastu Valentin Nurmine. Ja selles raamatus ei ole vähe tema fotosid, teda on jätkunud igale poole. «Pole olnud klubil võistlust, millest Valentin Nurmine poleks osa võtnud kas esindaja, kohtuniku või võistlejana. Veelgi enam — võistluste organiseerijana. Organiseerimismured, kaasa arvatud transpodivahendite hankimine, ongi tulnud peamiselt Valentin Nurmisel jagada klubi juhatuse esimehe Karl Lennupiga.»

Olev Piibeman täpsustas, et neid muresid pole vähe olnud. Näiteks 1969.—1970. aasta talvekuudel käisid ainuüksi

Loksa Kalaspordiklubi spinningistide võistkonna põhituumik.

Loksa kalaspordisektsiooni liikmed 14 korral Peipsil ja neist väljasõitudest võttis osa ligi 400 kalasportlast, peamiselt laevaremonditehasest. Peipsil käisid ka Joaveski ja Kuusalu sektsiooni mehed. Need sõidud poleks teoks saanud, kui oma töötajate sisuka ja kõigiti kasuliku puhkuse eest poleks hea seisnud töökoha administratsioon ja ametiühinguorganisatsioon. Tänu selle eest ütles Olev Piibeman Loksa Laevaremonditehase direktori sm. Voronini, keskkooli direktori sm. Adamsoni, tellisetehase direktori sm. Võgona ja Kuusalu kolhoosi esimehe sm. Vungi aadressil.

Rohkem kui ühistele väljasõitudele on

Loksa Kalaspordiklubi liikmed oma vabu nädalavahetusi kasutanud nende ürituste kordaminekuks, mis kajastuvad kroonikaraamatutes ehk võistluspäevikutes. Ainuüksi 1970. aastal võeti osa 44 võistlusest. Tuletame meelde, kui palju nädalavahetusi aastas üldse on! Nendest võistlustest organiseeris 37 Loksa Kalaspordiklubi ise. Meestel jäi puhke- ja treeninguaega üpris vähe. Seepärast 1971. aastal võistluste arvu mõnevõrra vähendati, kuid endiselt kehtib nõue, et iga kalasportlane peab aasta jooksul võtma osa vähemalt kolmest võistlusest, kas siis võistlejana või kohtunikuna.

Kohtunikuna?

«Täpselt nii, ka kohtunikuna,» kinnitas Karl Lennup, kes meiega koos kroonikaraamatuid sirvib. «Meie klubi liikmetest on praegu Kalju Kivil kalaspordikohtuniku vabariiklik kategooria, neli liiget on I kategooria kohtunikud. Üldse on meil 30 kalaspordikohtunikku ja 6 kandidaati — hea eeldus mitmesuguste võistluste korraldamiseks.»

Kuidas nii kaugele jõuti?

Asja selgitamiseks tuli Karl Lennupil heita pilk tagasi tollesse aega, kui ta Tallinna tarbekeemia tootmiskoondise «Flora» kalasportlastel külas käis ja üleliidulise kategooriaga kalaspordikohtunikku Roman Salukivi palus Loksale kogemusi ja näpunäiteid jagama tulla. «Kutse võeti heameelega vastu ja Loksal panimegi käima kohtunike kursused. Just Roman Salukivilt saadi ka teada, kuidas näeb välja see õige spinninguheitetehnika. «Flora» aktivistide-kalasportlaste kaasabil kasvasid Loksal esimesed instruktorid, kes teistele spinninguheitehnikat õpetama hakkasid.

Hakati harjutama ja praegugi proovitakse kätt regulaarselt, kaks korda nädalas. Treeningud on suviti, peamiselt jõgede ääres. Vanad ja noored koos. Et klubil on praegu juba kümme ühiskondlikku kalaspordiinstruktorit, siis on alati kohal mõni, kes treeningutest osavõtjale kasulikke õpetussõnu oskab jagada.

Treeningute organiseerimine ja juhendamise on peamiselt olnud klubi juhatuse liikme, tellisetehase lukksepa Lembit Orlovski õlgadel, kes oma ülesannetega hästi toime tuleb. Eks sellest räägi ka järgusportlaste arvu kasv. Neid tuli 1970. aastal juurde 25 ja praegu on järgusportlasi kokku 54, esimene järk kuuel mehel.»

Karl Lennup täpsustab sedagi, et tubli

Vabariigi 1971. a. noortemeister talipüügis, loksalane Ants Aiaotsa.

O. PIIBEMANI fotod

Kala on pikem kui väikemees.

M. MÄGERI foto

annuse võistluspisikuid külvasid Loksa Kalasportklubi liikmete hulka «Flora» mehed. Nimelt sellega, et flooralaste esimestest Loksal käimistest kasvas välja mõte hakata sõprusvõistlusi pidama. Nüüd on need sõpruskohtumised kujunenud iga-aastasteks. Kord on organiseerijaks Loksa, kord «Flora» kalasportklubi. Ja nagu kroonikaraamatute lehekülgedelt kajastub, organiseeritakse need võistlused-kohtumised hästi — igal aas-

tal jagatakse välja isegi spetsiaalsed kaunilt kujundatud käiseemblemid. Võistlusi peetakse nii suvel kui ka talvel. Kui alguses olid võitja osas «Flora» kalasportlased, siis viimastel aastatel on jämedama otsa kindlalt enda kätte haaranud loksalased.

«Igal aastal võistleme ka Paide ja Otepää ning veel Tallinna Kunstiinstituudi ja TPI kalasportlastega. Teinekord võtavad neist võistlustest osa veel Tartu ja Viljandi õngemehed. Paide ja Otepääga suudame võistelda kui võrdne võrdsega, kuid Tartu ja Viljandi meeste vastu me veel ei saa, sest nad on praegu ikkagi vaieldamatult vabariigi parimad kalasportlased,» kinnitab Karl Lennup.

Ent sellega ei tahtnud Loksa Kalasportklubi juhatause esimees kaugeltki mitte öelda, et Loksa paremad vabariigi ulatuses konkurentsi pakkuda ei suuda. Võistluspäevikud-kroonikaraamatud kinnitavad, et 1970. aastal saavutati «Kalevi» kalasportlaste vabariiklikul kokkutulekul Haapsalus kompleksvõistlustel üldkokkuvõttes Tartu klubi järel teine koht, talvel aga võideti talipüügil meistritiitel. Vabariigi meistri nimetuse sai loksalane Väino Linhein, Enn Aiaots tuli teiseks ning tema poeg Ants tunnistati vabariigi noortemeistriks. Varem on loksalastest vabariigi meistriks tulnud Jüri Esna ning vabariigi meistrivõistlustel spinninguspordis kolmanda koha välja võidelnud Helga Piikmann.

Auhinnalisi kohti on Loksa Kalasportklubi liikmed saavutanud igal suvel. Noored õpivad vanematelt klubikaaslastelt. Kogemuste kasvuga paranevad võistlustulemused. Kindlasti kuuleme ka edaspidi Loksa kalasportlaste järjekordsetest võitudest vabariiklikel kalasportlaste mõõduvõtmistel.

ÕIGE KALASPORTLANE ON ENNEKÕIKE LOODUSESÕBER

J. LUHT

Kalakaitsealane tegevus meie klubis areneb kahes suunas: kõigepealt hoolitsemine klubi majandada olevate veekogude eest ja kontrollretkede korraldamine nendele veekogudele, kus meie kalasportlased kalastamas käivad.

Kõigepealt panime korra majja Valgjärvel. Et järv on riikliku looduskaitse all, piirasime siia paigutatavate paatide arvu. Esimesel aastal lubasime siia vaid 12 paati. Paatide limiidi määrab klubi juhatus koos rajooni looduskaitsekomisjoniga igal aastal uuesti. Klubi juhatus on arvamisel, et Valgjärvel hoitakse ainult minimaalne arv paate, et mitte rikkuda järve ilu silmatorkavate rajatistega, sealhulgas paadisadamate ja -sildadega. Kavas on püüda järjest rohkem röövkalu ning kujundada järv peamiselt õngkala kasvatamiseks.

Õige kalasportlane on ennekõike loodusesõber, kes hoiab ja kaitseb loodust ning väldib liigset müra. Valga loodusesõprade ja kalasportlaste initsiatiivil ongi Valgjärvele ja selle ümbrusse loomisel vaikusetsoon. See on ka põhjuseks, miks kehtestati Valgjärvel kasutatavate paatide limiit.

Tundub, et niiviisi tuleks talitada ka mõningatel kaunitel jõgedel või jõelõikudel. Arusaamatuks jääb näiteks, miks Viljandi kalasportlased ehtasid ühe suure paadikuuri Suisleppa, kust neil tuleb tervelt kaheksa kilomeetrit sõita, enne kui jõutakse Võrtsjärvele ahvenat lantima. Seejuures on nende paadid va-

rustatud tugevajõuliste mootoritega, mis tekitavad sõitmisel suuri laineid. Viimased aga õnnestavad Ohne jõe kaldaaluseid, uhtudes vette viimaseid kaldal vii-
luvarjuks ja silmailuks kasvavaid puid. Vara manalasse varisenud kalasportlane dotsent Elmar Raal tõstas mõtte taastada vaikus Ohne jõel Suislepa sillast allpool. Kahjuks pole Viljandi kalasportlased seda ettepanekut kuulda võtnud, kuigi Elmar Raali toetasid ja toetavad paljud loodusesõbrad.

Väike-Emajõe alamjooksule on tulevikus ette nähtud mitu suvilakooperatiivi ning keskjooksule asutuste, ettevõtete ja ametiühingute puhkemajad ning -tsoonid. Meie klubi juhatus võttis seepärast vastu otsuse registreerida Väike-Emajõel Roobe sillast ülespoole üksnes ametiühingute, asutuste ja ettevõtete mootorpaate, kelle puhkekohad asuvad Väike-Emajõe vahetus läheduses, samuti nende isikute mootorpaate, kelle alaline elukoht on jõe ligiduses. Oleme seisukohal, et Pikasilla sillast allavoolu asuvas kalapüügi alalises keelupiirkonnas tuleks igal aastal piirata mootorpaatide sõitu lindude pesitsemise ja kalade kudemise ajal (15. juunini), et vältida kalakudu paiskamist kaldale ning linnunade väljauhtumist pesadest, mis on tehtud roogu või vee piirialale. Kui tahame olla tõelised loodusesõbrad, siis peab meil jätkuma silmi-kõrvu looduse jaoks ja tahet teda kaitsta!

Viimastel aastatel on hakatud rajama

sadamaid ja paadikuure. Selles tegevuses tuleks aga mõistlikult kaaluda, mida lubada, mida mitte, sest hiljem on vigu palju raskem parandada. Väike-Emajõel paiknevad kõik suuremad sadamad alamjooksul. Viimane mootorpaatide koondamine on lubatud Jõeveestele ja sealtki sõit peamiselt üksnes allavoolu.

1971. aasta suveks oli Pikasilla keeluala saanud selliseks, milleks ta mõeldud on — suvitus- ja puhkekohaks. Sellega oleks vahest ka varem toime tulnud, kui meie ulatuslikus ettevõtmises oleks enam abi olnud Valga riiklikelt looduskaitseinspektoritelt ja Tõrva kalandusklubilt. 1970. a. näiteks ei teinud VSÜ «Jõu» Tõrva Kalandusklubi ühiskondlikud kalakaitseinspektorid ainsatki kontrollretke ning olid passiivsed ka 1971. aastal. Valga riiklike looduskaitseinspektorite tegevuses omakorda aga tundub olevat palju juhuslikkust. Kuigi nad näiteks 1971. aasta kevadel teadsid, et Rautina järve kalad on lämbumisohus, ei võetud midagi nimetamisväärset ette selle ohu likvideerimiseks: süüdlane (veekogu hooldaja on Kaagjärve sovhoos) jäi õigel ajal korrale kutsumata ning kalad hukkusid.

Hea kontakt on meil Viljandi riiklike looduskaitseinspektorite, Valga rajooni Kalinini-nimelise ja Võru rajooni «Linda» kolhoosi kalakasvatajatega. Nendelt saame kõigepealt asustusmaterjali. Märkimata ei saa jätta ka seda, et Kalinini-nimeline kolhoos pani 1971. aastal välja Valga rajooni kalandusklubidevahelise (Valga ja Otepää «Kalevi» ning Tõrva «Jõu») rändkarika õngitsemises. Omalt poolt oleme majandeid abistanud kalavete kaitsmisel: kõrvaldanud veekogudest peremeheta ja numbrita paate ning omavoliliselt ehitatud putkasid.

Meie klubi juhatus on seisukohal, et

eelkõige tuleb piir panna röövpüügile. Sest mis mõtet on mõne tuhande larvi vettelaskmist, kui samal ajal västramehed raiuvad ja võrgu- ning mõrramehed püüavad kudemata emakalu, kes võiksid anda miljoneid järeltulijaid! Seepärast tegimegi 1971. a. mitu korda suuremaid kulutusi kalavete kaitseks kui hooldusvete rikastamiseks maimude ja sugukaladega. (Väikese klubi vahendeist ju mõlemaks ürituseks korraga ei piisa.)

Kalakaitse organiseerimise eest vastutab meil juhatusel liige Vello Taimur. Tema juhib ka ühiskondlike kalakaitseinspektorite tegevust sektsioonides. Kui käesolevate ridade autor paar aastat tagasi Valga kalandusklubi juhtimise üle võttis, ei olnud meil ühtki paati ega inspektorit välja saata. Nüüd on Vello Taimuri käsutusse antud pämootoriga varustatud «Progress». Niisamasugused alused on ka ühiskondlikel kalakaitseinspektoritel K. Närskal ja E. Tserelil. See on juba jõud, mida peavad arvestama kalapüügieeskirjade rikkumist harrastajad mitte üksnes Väike-Emajõel, vaid ka Võrtsjärvel.

Ühiskondlike inspektorite õpetamise ja neile soodsate kontrollitingimuste loomise kõrval peab neil olema ka koht, kus varandust hoida. Head arusaamist ja vastutulelikkust näitasid selles suhtes üles Valgamaa Metsamajandi direktor V. Kokk ja rajooni arhitekt K. Närska. Esimene neist andis riiklikele looduskaitseinspektoritele ehitatud paadikuurist ka boksi Valga kalandusklubi ühiskondlike kalakaitsejate kasutada, teine aga tegi tasuta projekti ja sidus selle looduses.

Meie pole oma kalakaitsealasest tegevusest mingit saladust teinud. Pigem oleme kordasaadetust püüdnud rääkida võimalikult rohkem ning kasutanud selleks

ka Valga rajooni ajalehte «Kommunist». Arvame, et selline tegevus on õige, sest näidates kordasaadetut, loome ühiskondlikes kalakaitsjates usku nende ettevõtmete edusse.

Esialgsed tähelepanekud kõnelevad sellest, et Väike-Emajõe kallastel on kujunenamas kord, millest seal paar aastat tagasi vaid unistada võis. On aga tekkinud selline arvamine, et kalaspordiklubide ja klubi õigustes sektiioonide vahelise sotsialistliku võistluse praegune juhend on vananenud. Selles loetletakse kalakaitsese-

alase tegevusena peamiselt eeskirjade rikkumiste avastamisi ning rikkujate tabamiseks kulutatud tunde, jättes kõrvale organisatsioonilise töö, selle järjekindluse. Viimast tuleks siiski kokkuvõtete tegemisel arvestada.

Vastavalt klubi juhatuse otsusele oleme valmistanud ette ka amatöörlaevajuhte ning ühiskondlikke looduskaitseinspektoreid ning seda tegevust jätkame edaspidi. Tahame jõuda niikaugemale, et meil ei oleks ainsatki sektiiooni, kes seisab kõrvale kalakaitsesest.

Kui pole neelu ...

J. LUHA foto

Paunkülas võib ka suusamatka teha.

B. KAGANI foto

SPINNINGUGA SÄINAJAHIL

F. FEODOROV

Päike oli lõpetamas pealelõunast ringkäiku, ent meie asjad ei paranenud. Lootus, et küllap Fortuna näitab ka oma sõbralikumat palet, oli tilkhaaval haihtunud. Ja mis jäigi üle: meri lausa kubises kiuslikult kukerpallitavatest ja hullavatest kaladest, aga oodatud tõmmet ei järgnenud.

Kõik see algas varahommikul ja päris tavaliselt. Tuuleke oli vaibunud ja meri klaassiledaks muutunud. Niisuguse ilmaga võid põhja peal rohtuusti või kivi varjus varitsevat haugi lausa oma silmaga uudistada, samuti ahvenapoiste sibamist imetleda, kuid neid landi otsa meelitada on peaaegu tulutu ettevõtmine. Meilgi tuli «sissetöötatud marjamaalt» lahkuda. Võtsime kursi kalda poole, lahte, mille liivast põhja katsid rohusaarekesed.

«Mis sealgi targemat... Näe, kajakad mõnulevad kivide otsas. Pruugib siis meil jahtida,» kommenteeris otsust üks kaastelastest. See oli paha enne. Niisugused ebakõlad sellistel ebaklapihetkedel otse demoraliseerivad muidu tasakaalukaid õngemehi. Nad lähevad sapiseks ja isekaks. Ning ütlemata targaks. Igäühe ettepanekut peab siis võtma kui ainuõiget ja loogilist. Proovi niimoodi paatkonna ühtsust hoida!

Õnneks suutis meie ridu koondada üks stuvaidlematu tõik: kala tuleb otsida. Jõudsime lahesoppi. Piitsutasime vett

küll rohututtide vahel, küll madalamas ja sügavamas, ent tulemusteta.

Ja ühtsus hakkas taas mõranema. «Ma ju ütlesin...» nentisid ülimalt targad. Ülimalt solvunud vaikisid. Paat seisis peaaegu paigal.

Siis meenus kaval nõuanne võtta kurss mütsinoka järgi. Tähendab — peakate tuleb visata õhku, ära oodata selle lagemine paadi põhjale ja kindlaks teha, kuhu mütsinokk näitab. Midagi tõenäosusteooria sarnast. Niisuguse väite peale võidakse ju muiata, ent üldiselt etendab juhuslikkus meie elus küllaltki suurt osa. Loterii-piletiga võib võita «Žiguli» või hoopis võidust ilma jääda. Ja puult juhuslikult mahavarisenud õun viinud Newtoni Maa külgetõmbejõu avastamisele. Meilegi näitas mütsinokk suuna kätte. Tuli võtta veel rohkem kalda poole, kagusse.

Uus jahimaa osutus sama kitsiks kui eelminegi. Istusime nukralt keha kinnitama. Keegi riivas juhuslikult möla, mis veeres juhuslikult vastu paadi äärt — kolksti! Merel läks põrguks lahti. Paarisaja meetri kaugusel paadist lõi vesi otsekui keema. Sellest ehmatasid teised kalaparved ja hetke pärast levis üle lahe reaktiivlennuki müra meenutav heli.

Veepinna rahunedes nägime kummalist pilti. Ees, kalda pool, paadist vasakul ja paremal kerkis veest kümneid selja- ja sabauimi. Need sõelusid edasi-tagasi,

koondusid ja hargnesid, tegid ringe, kadusid veepeegli alla ja kerkisid taas...

Säinaparved! Oo, Fortuna, sa oled õilis!

Sõudsi me ettevaatlikult lähemale. Esi-mese kalaparveni jäi 150, 100, 50, 40 meetrit... Äkitselt hakkasid kõik sabad sibama ja eemalduma. Sadakond meetrit eemal need aga peatusid ja alustasid ah-takesel ringikujulisel platsil uitamist. Mis vägi säinaid koos hoidis? Miks nad mulis-tasid ja sõelusid, uimed veepinnal? Ja miks me neid varem ei märganud?

Juurdlemiseks polnud mahti. Tuli te-gutseda. Leivakotid ja termospuudelid ka-dusid kähku pingi alla ja algas sõjaplaani koostamine, kuidas säinaid üle trumbata. Valik langes spinningule. Hiilisime ühele parvele lähemale ja juba vuhisesidki läbi õhu «kõige paremad» landid. Ei mingit katsumist. Lantide sulpsatused hoopis eh-matasid kalu ja nad võtsid suuna kutsu-mata külalistest eemale. Teine säinaparv näitas üles samasugust «külalislahkust». Kui landiga katsetamine jäi tulutuks, läk-sid mängu ujukõnged. Kulus aega mis kul-us, aga lõpuks suutsime spinningurullide pealt uue «püümise» kalaparve sokutada. Ootusärevalt jälgisime ujukeid. Ei saa-nud ju olla, et mahlakas uss poleks mõn-da säinast ahvatlenud. Säinad aga ei pöö-ranud magusale suutäiele vähimatki tähelepanu, vaid hakkasid uudistama... ujukit. Sellele lähenes ilmselt kõige jul-gem ja löi ujukit sabaga. Nüüd tõusis ka teiste mängulust ja varsti oli meie uju-kitel säärane sõit sees, et vesi vahutas. Vahetasime usse ja muutsime sügavust. Ei midagi. Paar meest otsustasid katse-tada tonkaga. Vähemalt toda tobedat uju-kit enam polnud. Söötki lamas täitsa põh-ja peal. Võtmist ei järgnenud.

Nüüd ajas üks paatkonnaliige selga kummiülkonna ja läks proovima õnne

taas spinninguga. Ta pääses küll parvele lähemale, kuid säinad jäid landi suhtes külmaks.

Nõnda lõppeski alanud püügipäev kur-valt. Olime nullipoisid.

Säina kohta teatakse kõnelda igasugu-seid jutte. Mäletan poisikesepõlvest vana kaluri õpetussõnu säinapüügist põhja-õngedega. See rüblik, nagu ta ütles, ei hooli suurt ei sõnnikuussist ega rammu-sast laisabast. Temale anna aga herneid. Muidugi vees leotatud ja parajalt peh-meks keedetuid. Kui veel õige koha peale satud, siis... Suvekuudel armastavat säi-nad roostikus sulistada ja õhtu eel seal-samas igasuguste putukatega maiustada. Tuleb vaikselt roostikus luurata. Kui lup-sud käivad, siis herved konksu otsa ja põhjaõnged pilliroo äärde lasta. Niisu-guse, pealegi ausõna peale antud sala-duse omanikena asusime aegaviitmata te-gutsema. Sadakond põhjaõnge oli vaikselt vette lastud. Päikesehakul olime taas plat-sis, süda suure säinasaagi ootuses ärevalt põksumas. Saime... ühe konnakarbi. Vana kalamees kuulas osavõtlikult meie kurtmist ja küsis: «Milles herneid leota-site?» Kaevuvees. «Oh teid, taipamatuid, herneid tuleb leotada järvevees ja tingi-mata suhkrut lisada.» Nii tegimegi. Ei aidanud. Taat arvas, et küllap on säinad vahepeal kavalamaks läinud, tema poisi-kesepõlves olla neid herneste peale tulnud lausa robinall.

Vigureid on nad täis küll, see on tõsi. Olete näinud, kuidas säinad üle noodalina kukerpallitada ja noodalina alt läbi pu-geda oskavad? Ja kui enamik teisi kalu tormab esimese ehmatus peale otse noo-dapärasse, siis säinad küll mitte: ikka otsivad nad pääseteed. Ja ettevaatlikud ning arad on teised. Selle süüks kandsime ka tagajärjetud ettevõtmised säinast ku-

bisevas meres. Kuid esimene ebaõnnestumine ei tähendanud allavandumist. Oli kange tahtmine nende kavalate rübliku- tega veel kord vägikaigast vedada.

Möödusid nädalapäevad. Meri oli endiselt peegelsile ja säinad sõelused, saba- uimed veest väljas. Ainult kajaka või pardi madal ülelend häiris seda mõnule- mist. Proovisime läbi kõik eelmisel korral kasutatud võtted. Ehk veab? Võta näpust: säinad polnud põrmugi rumalamaks läinud.

Lõuna paiku otsustasime ennastki säi- neparvede keskel märjaks kasta. Olgu kas või niipaljukestki mõnu! Kui merest ka- rastust saadud, haaras üks meist spinnin- gu: «Võib-olla meeldivad sindrinahkadele aadamaülikonnas kalamehed.» Ja läks. Teised kobisid paati päevitama.

Mõnusa tukastuse katkestasid aadama- ülikonnas kalamehe valjud hüüded: «Äratus!» ja «Vaadake, mis mina sain.»

Ja tõepoolest, nõori otsas rabeles tal paksuseljaline, poolteisekilone säinas!

«Tragisid?»

«Rabas suhu. Kolm tõmmet oli veel...»

«Vilista aga vilista!»

«Ausalt.»

Veel mõned pärimised landi kohta ja kogu meeskond pudenes nabast saati vette. Paari tunni jooksul oli igühel käsi «valge» ja üle sellegi. Siis algas midagi arusaamatut. Nagu käsu peale võtsid säi- neparved suuna avamere poole ja varsti polnud neist jälgegi. Mida see võis küll tähendada? Äkki ehmatasime säinaid?

Säärasele käitumisele heitis valgust järgmine päev, 5. august 1967, mil vaba- riiki tabas ränk torm. Juba 24 tundi va- rem tajusid kalad ohu lähenemist ja otsi- sid varju avamerelt, paksult veevaibalt.

Tormile järgnenud päevadel kandis iga- üks meist lootust kohtuda taas ettevaat-

like ja kavalate rüblikutega, ent loodus tahtis teisiti; sel aastal me säinaparvi enam ei kohanud. Kahju. Jäi selgitamata, kas lõpuks kordaläinud katse kandis ju- huslikkuse pitserit või tuli asja võtta meeldiva kogemusena?

Vahepeal on õnnestunud säinastega mitmel korral kohtuda ja võib öelda, et nad lanti ei põlga. Eriti juulis ja augustis. Neile «maitsevad» väiksemat sorti võnku- vad ja pöörlevad punasest yasest ja nik- list landid. Vahel aga on hakanud isegi «Dnepri» otsa. Kuid paati nad kardavad. Seda enam, mida selgem vesi ja vaiksem ilm. Tuuletu ilma püsimisel suudavad need kavalpead märgata isegi kummiüli- konnas meest. Meie esimestel kokkupuu- tumistel säinastega olid nädalate kaupa püsinud palavad tuuletud ilmad, mis aitas kaasa, et meie paljud katsed säinast üle kavaldada ei läinud korda.

Kust ja kuidas säinast otsida?

Seda tuleb vist säinaste endi käest kü- sida. Nende kombed ja suvitusranna valiku kriteeriumid jäävad ikka veel seitsme luku taha. Üks on aga kindel: kalavetel tuleb alati silmad lahti hoida, ehk märkate ka säinapoisse kukerpallita- mas. Kord kogunevad nad liivase põhjaga lahtedesse ja tiirutavad seal soojas vees, selja- ja sabauimed signaaliks paistmas. Siis jälle märkad neid ujuvat sügava ja madala piirimail ning parve reedab vir- vendus, mis tekib kalade liikumisest pin- nakihtides. Mõnikord, kui nad hoiduvad põhja lähedale, satud neile juhuslikult.

Kala tuleb otsida ja tema kombeid mõistatada. Tutvumine ammendamatu looduseraamatu lehekülgedega teebki ka- lasportlase olemise meeldivaks ja mõnu- saks. Ja kui spinningu või õnge otsas tun- ned veel kala rapsimas, siis tuleb lõdves- tust täiesti kordaläinuks pidada.

VIIENDAT SÜGIST NARVA VEEHOIDLAL

A. IVASK

Narva veehoidla on paljudele õnge-meestele kindlasti täiesti tundmata maa. Ometi on sellel tehisveekogul võrreldamatud võlud. Aga et veehoidlast minimaalsetki ettekujutust saada, peab seal pisutki nii-öelda sisse elama.

Olen üks nende õnnelike hulgast, kes Narva veehoidlat on jõudnud mõnevõrra tundma õppida ja seda armastama hakata.

Üks esimesi kohtumisi Narva veehoidlaga paljude aastate eest lõppes mul kurb-õnnelikult, kui seal pidid toimuma VSÜ «Kalevi» kalaspordiklubide võistlused. Otsides öömaja Võru kalasportlastele, kel telke kaasas polnud, ristlesime vastutulelike Gorodenko-Permisküla elanike mootorpaadil paljude kalasportlaste peatusbaasides, et ähvardava halva ilma puhul mitte lausa lageda taeva alla jääda. Järsku aga tuvastati, et olime samal ajal spinningut loopinud, ja meil ei lubatudki võistlustest osa võtta, sest juhendi kohaselt oli kalapüük võistluseelsetel päeval keelatud. See võistluskeeld osutus meile aga lausa õnneks. Veetnud öö ühes kalasportlaste baasis, otsustasime järgmise päeva hommikul kohe koju tagasi sõita. Algas rajuilum ja meie Permisküla sugulased osutasid meile unustamatu teene — tõid meie võistkonna Narva tagasi. Teel Narva poole tõusid lained mootorpaadist kõrgemaks ja meilt küsiti juba, kas kõik oskavad ujuda. Aga vaevalt et ujumis- oskusest suuremat kasu oleks olnud — tormist möllama hakanud lained matnuksid enda alla igäühe, kes lainete mee-

valda oleks sattunud. Ometi pääsesime õnnelikult Narva tänu asjatundlikule mootorpaadijuhile. Olime läbimärjad. Sai tõeks kunagi kuulnud huumorikild: «Särk märg, aga mitte üks särj!»

Ülejäänud võistlejail oli nii mõnelgi kulunud tervelt paar päeva, et veehoidla saarekeselt kindlale maale tagasi pääseda. Pärast seda ebaõnnestumist pole Narva veehoidlal enam ühtegi vabariiklikku võistlust püütud korraldada.

Jah, Narva veehoidla pole naljaasi! Aga ometi on inimesi, kes ohte trotsides ja riski otsides leiavad siit täit rahuldust. Ja ega meiegi sõbraga 1970. aasta septembris oma kümnet kuldset puhkepäeva asjata veehoidlal veetnud. Mis sellest, et otsustasime omal käel mootorpaadiga kärestiku ületada ja suurele Peipsile välja jõuda, kus suured ahvenad end nagu magnetiga tirgu otsa löid; mis sellest, et kärestikku ületades «Vihri» tiiviku puruks sõitsime ja kaks korda uue tihvti sisse panime, — aga elu ja elamustega naasime siiski baasi. Ometi oli see viies sügisjärjest, millal Narva veehoidla meid taas võlus.

Kui telefoni teel palusime baasist meile uut paadivinti saata, lubas abivalmis näitsik edasi öelda, et saaksime vaadi tinti. Alles siis, kui palusime «Vihri» uue propelleri, taipas näitsik, et me tinti ei vaja.

Jah, too kärestik on tõesti nii kohutav, et esmakordselt üles sõites sunnib vägisi silmad kinni pigistama ja heale õnnele ning osavale paadijuhile lootma jääma.

Ja ega allasõitki parem ole. Ohutut teed on vaid paar-kolm meetrit, ülejäänud aina kaljurahnud ja vahus veekeerised.

Laeva sõidutee märgidki vahelduvad nii kiiresti, et vaevalt jõuad mootorpaadi ühtedega rihti ajada, kui uued märgid nõuavad juba järsku pööret vasakule või paremale. Juhtud aga mõne neist silmapaari vahele jätma, oled kas kaljurahnu otsas või madalikul kinni. Eriti ohtlik on sõit uduse ilmaga ja hämaruses. Ometi oskavad vilunud sõitjad leida õige tee ka kaldamärkide juhendamiseta.

Vähegi sobiva ilmaga palistavad Narva jõe kaldaid õngemehed, kes kummiäärikutes põlvini, kes kummiülikondades rinnuni vees seistes ussikest leotavad.

Kogenumad aga ujutavad «kelku», mida veevool keset jõge kisub. Niinimetatud kelgu küljest kulgeb peanöör kaldal olijani ja peanööri küljes tolknevad lipsud

Ridvad-kahvad kottidest välja ja püügi-koha valik võib alata. H. KARRO foto

peibutisega, puudutades vaevalt veepinda. Niiviisi püütakse peamiselt säinast ja tõugjat. Kuigi harjusepüük on Narva jões keelatud, satub neidki konksu otsa.

Erilises aupaistes on nõndanimetatud «silмага» püüdjad, kes oma paadi on ankurdanud kärestiku äärde ja kes kahe teibaga sõudeliigutusi tehes teivastele kinnitatud peanööril asetsevaid lipsukesi sedamoodi liigutavad. Et peanöör pinnale ei tõuseks, on selle otstesse umbes kilosed raskused kinnitatud. Et vältida kalapüügieeskirjade rikkumist, on kasutusele võetud vastav püügiviis. Teatavasti haarab harjus (keda püüda ei tohi) vaid pisi-putukaid, kes veepinnal ujuvad või selle kohal lendavad. Püügikeeldu arvestades söödastatakse õnged suuremate kunstputukatega, mis on jõukohased vaid tõugjale ja säinale, ning minnakse püüdma kahe mehega. Kui jõgi on kitsas, asub üks mees ühel, teine teisel kaldal ja kummagi püügiriistaks on spinning, kaks kunstsõõta lipsude küljes. Peanöörid on ühendatud nii, et püüdjate lipsud on nõõride liitekohast võrdsel kaugusel. Nüüd marsitakse kas päri- või vastuvoolu ja hoitakse ridvad sellisel kõrgusel, et lipsud vaid õrnalt veepinda puudutavad. Kumma mehe lipsu külge tõugjas või säinas hakkab, see veab saagi omapoolsele kaldale, aga kui norm on täis, laseb kerida naabril. Selline püük on muide väga efektiivne. Nöörid ühendatakse kas sõudepaadi abil või lennutatakse lisaraskust kasutades üle jõe. Kui jõgi on liiga lai, püütakse nii, et üks mees on paadiga kärestikus ankrus ja vaid teine marsib kallast mööda üles-alla.

Paati kärestikus ankurdades olevat nii mõnigi mees saanud märja haua või sundkümbuse. On ankrunöör liiga lühike, kisub veevool paadi nina vee alla ja õn-

netus ongi käes. Ankrut aga kärestikust kätte saada on omaette kunsttükk. Vahel aitab mootori käivitamine ja aeglane sõit vastuvoolu, alati aga mitte. Siis tuleb appi võtta nuga ja ankrunöör lihtsalt katki lõigata.

Kohe pärast kärestike lõppu Permisküla lähistel algab tõeline Narva meri — veehoidla, kus vana jõesängi võid vaid laevamärkide järgi kindlaks määrata. Laialdased rohtunud alad, saared ja saarekesed, pinnale kerkinud maakamara lahmakad, rootihnikud ning uppunud võsa üksikute väljaulatuvate puulatvadega iseloomustavad seda laialdast tehisveekogu, mis ulatub kuni Narva hüdroelektrijaama paisuni välja, laiudes paiguti mitmekümne kilomeetrini ida ja lääne suunas.

Igal veehoidlal on oma needus ja oht — mudastumine ja kinnikasvamine. Kui tormakad suurveed enam jõesängi ei puhasta, settib sinna kõike, mida erosioon kaasa toob. Juba ongi kunagised selged lammid sedavõrd rohtu ja muda täis, et vaid väiksema sõudepaadiga juurde pääseb. Vastu ootusi pole seal ka kalapöögagi. Küllap hakkavad uputatud metsad, eriti okaspuude kändud, alles nüüd oma õiget nägu näitama. Seni kõdunesid vaid koor ja pehme puitosa, nüüd on järg jõudnud vaiguste-tõrvaste südamike kätte. Selline leovesi, teadagi, kaladele peibutiseks pole.

Et kalasportlased oleksid veehoidla tühjaks püüdnud, on muidugi tühi jutt, kuid kalavarud vähenevad seal tõepoolest iga aastaga, välja arvatud kärestikud veehoidla alguses, kus võib märgata isegi kalade juurdekasvu, nagu väidavad kalaspordiveteranid. Vahest tasuks selles omapärasel kärestike kaskaadis mingeid täpsemaid uurimisi ette võtta? Näib, et

kalasportlased asjata sinna raskesti ligipääsetavatele aladele ei rühi...

Polnud päevagi, mil Permisküla lähistel õngitsejaid ei näinud. Ikka ühed ja samad mehed ühes ja samas kohas — küllap vist pensionäridest õngemehed. Aga kõige põnevam oli latikapüük tirguga. Jällegi omapärane ja vist vaid veehoidlal sobiv püügiviis. Mujal ju latikas tirku ei raba. Proovisin ka paaril korral, kuid küllap jäi puudu oskusest. Kord koos kohaliku metsavahiga ühest paadist tirgutades sain siiski poolteisekilose, kaaslane aga tiris välja kolme ja poolse.

Ja et latikas hoidub voolu peale, ka see oli uudiseks. Voolu seest püüdmisel on paat ankrus pika nööri otsas, mida siis üles ja päri voolu keritakse või libistatakse. Sageli viib haug tirgu minema, teinekord jääb konksu otsa imepisike ahvenapoeg. Latikas haarab tirku sügise poole, augustis-septembris.

Tirgutamiseks on seal oma kindlad kohad, kust saadakse peamiselt latikaid ja ahvenaid. Haug võtab igal pool, kus on vett üle nelja-viie meetri.

Kui tuul ja torm Suurele Peipsile ei võimaldanud sõita, kasutasimegi kohalike kalastajate kogemusi, mõnikord ka nende «inventari», kuid tulemustega ei saanud ma kunagi hoobelda. Suurel Peipsil aga on teine asi: seal suured võimalused ja suured ahvenad, kes tirguvarre ropsti! peost ära löövad. Südasuve päiku saab neid suurest sügavusest suure öö-ussiga, augusti lõpupoole, eriti aga septembris, peamiselt tirguga.

Veehoidlal tehakse ka töönduslikku võrgupüüki, muidugi allpool, seal, kus vool juba raugeb ja sügavus süveneb. Kui meie püügiretk mõnikord nurjus, päästsid meie «au» võrgumehed, kes varustasid meid priske latika või haugiga.

HAMSARA KÄRESTIKEL

R. HOMAN

Kaugel meie väikesest vabariigist, võimsate Sajaani mägede taga asub omapärase ja huvitava loodusega maa — Tuva. Sinna sõiduks kogunesidki ühel 1970. a. ilusal juunikuupäeval Tartu raudteejaama kolm tartlasest kalasportlast — Valter Ulst, Jüri Aland ning käesoleva kirjutise autor —, kaasas spinnigud, kummipaadid ja seljakottidesse pakituna vähemalt paar kilo lante igaühel. Hüvastijätt saatjatega ning algaski reis, milleks olime valmistunud ligi aasta aega.

Moskvas istusime Moskva-Abakani reisirongi ning paar päeva hiljem olime lõpp-peatuses, kust meie reis jätkus juhuslike autodega mööda 443 km pikust Ussinski magistraali üle Sajaanide Tuva pealinna Kõzõli poole. Et mainitud magistraal on ainuke ühendustee Tuva pealinnaga, siis liigub seal veoautosid ööpäev läbi.

Juba mõnetunnise sõidu järel muutub maastik omapäraselt huvitavaks ning algavad Sajaanid. Pead pöörutama panevad teetõusud vahelduvad langustega, lumised mäetipud ja metsik taiga ümbritsevad maanteed. Sõidame kogu öö ning hommikul varavalges jõuame metsikilusa Ussi jõe orgu, mille nägemine paneb iga kalasportlase südame kiiremini põksuma. Ent meie ei peatu. Jätkame sõitu üle uute mägede. Lõpuks muutuvad mäed lamedamaks ning algavad rohumaad.

Kõzõli jõuame 13. juunil. Kohe rutame linna külje all asuvalle lennuväljale ning võtame piletid järgmisel päeval

Kõzõlist Hamsara asulasse väljuvale lennukile. Seejärel tutvume linnaga, kus asub obelisk «Aasia tsentrum». Käime ka saunas ja täiendame toidutagavarsid. Ööbime lennuvälja lähedal telgis.

Hommikul, mitmetunnise ootamise järel, antakse meile lõpuks korraldus asuda lennukisse. Ronime mingisuguste vankriosade vahele ja sõit jätkub. Varsti hakkab all paistma Tuva kõige huvitavam ala — Todža. Todžaks nimetatakse Tuva idaosa, mis on igast ilmakaarest piiratud kõrgete mägedega. Todža on keskmiselt 900 meetrit üle merepinna ning seal, puutumatu taiga keskel, kahe idast läände voolava suurema jõe Hamsara ja Bi-Hemi vahelisel maa-alal asub lugematu hulk järvi. Peaaegu kõik need järved on omavahel ühendatud Ii-Hemi ja Azasi jõe kaudu. Kliima on Todžas teravalt kontinentaalne: päeval kõrvetab päike, öösel võib aga esineda halla. Sademeid tuleb vähe.

Todža on kaetud suurepäraste seedri-, männi- ja lehisemetsadega. Mägede kõrgemad alad ning nende lõunapoolsed nõlvad on enamasti metsata. Lennukilt hakkab silma ka soiseid paiku, kus kasvab rohkesti kaski ja põõsaid. Järved tunduvad olevat sügavad, nende kallastel on kohati näha pilliroogu. Jõed on kiirevoolulised, enamasti kõvade kruusaste ja kiviste kallastega. Ohust vaadatud tundub Todža tõelise kalasportlaste Mekana.

Pooleteisetunnise lennu järel paistab metsade vahel lookleva jõe kaldal majaanikeste rida, mis piirab legendikku. See

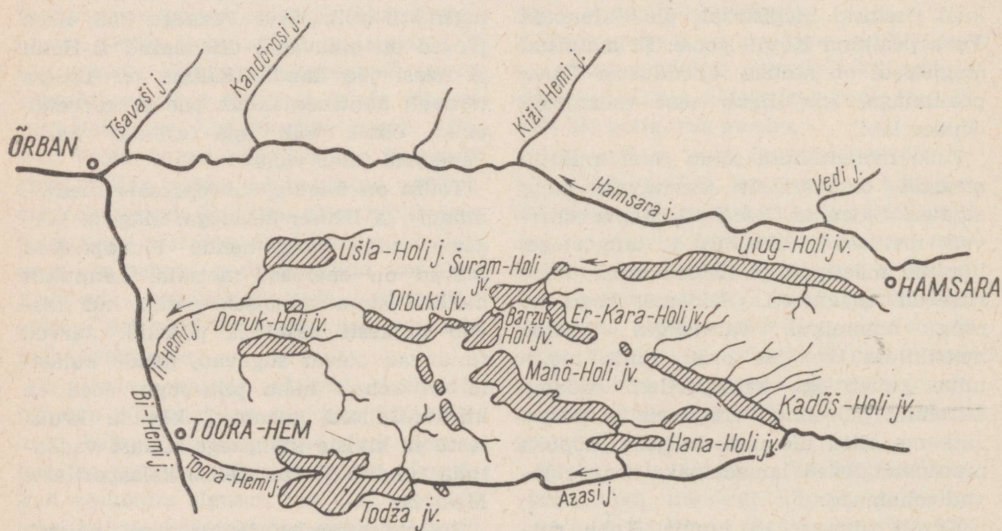
ongi meie sõidu sihtpunkt — Hamsara asula. Maandume. Pärast mõneminutist jutuajamist kohaliku külanõukogu täitevkomitee esimehega, kes hoiatab meid ettevaatamatu tuletegemise eest metsas ning ohtudest kärestikel, seame sammud lennväljast mitte eriti kaugel oleva Hamsara jõe äärde. Kohe hakkame oma kummipaate täis pumpama. Teeme seda tüütavate sääskede ja uudishimulike poisikeste sumina saatel. Veel viimased ettevalmistused ja peagi tõukame paadid kaldast eemale — meid ootab ees salapärane jõgi tundmatus asustamata taigas.

Hamsarast on esimese inimasula Ōrbani, kus Hamsara jõgi ühineb kagust voolava Bi-Hemiga, umbkaudu 160-170 km.

Aerutame jõekäärust välja ja laseme jõevoolul oma kummipaadid kaasa viia. Hamsara võib meid juba alguses oma

kristallselge vee ning suurte põliste lehispuudega kaetud kallastega. Jõgi on umbes 50—60 m lai. Kohalike elanike jutu järgi on kevadine soojuslaine pannud mägedes lume sulama ning jõe üles paisutanud. Seepärast ulatubki vesi kõigjal põosaste piirini. Kaldapealsete märkide järgi otsustades on meie liikumiskiirus umbes 10 km tunnis. Jõepõhja jälgides näeme seal suuri kive ja meil on tunne, nagu lendaksime õhus.

Umbes paaritunnise sõidu järel, mille jooksul jõudsime juba kohaneda sõidutingimustega sellel jõel, kuulsime äkki eestpoolt kostvat tumedat mühinat ning järjekordse käänaku tagant välja sõites paistsid kaugelt jõelainete valged vahuharjad. Liginesime esimesele kärestikule, mis kannab nime Kruglõi. Randusime paremal kaldal ning silmitsesime kärestikku. See oli haruldaselt ilus koht. Jõgi kitsenes veidi teda kahelt poolt piiravate

Todža-ala järvede ja jõgede skeem.

Selline see Hamsara ongi.

suurte kivilahmakate tõttu, moodustades umbes 100 meetri pikkuse, kohati meetrikõrguste lainetega kärestiku, mis oli paatidel läbitav sõidusuunas paremast küljest. Kallas oli umbes 4—5 meetri kõrgune. Juba hämarduva metsa all heitsid kaldal tontlikke varje tohutu suured graniitkivid. Otsustasime allpool kärestikku laagrisse jääda ja sõitsime kohisevasse vetemõllu. Pärast kividevahelise languse ületamist aerutasime jõuliselt paremale, suurde tagasivoolavasse kaldaäärsesse keerisesse, ning ran-

dusime uuesti. Umbes poole tunni pärast oli telk püsti ja laagrilõke leegitsemas. Kütuse varumisel metsast kulus marjaks ära sääsetõrjevedelik «Deta», millega olime end ettenägelikult varustanud. Peagi podises katlas riisipuder, seljakottidest ilmusid lagedale leib ja kodust kaasavõetud suitsupekk. Selle nägemisel kiskus Valtri nägu laiale naerule ning ta otsis ainult temale teadaolevast kohast välja plasku «elueliksiiriga», millega meid tohterdada kavatses. Valter oli elukutselt arst ning ta kandis moraalset

vastutust meie tervisliku seisundi eest. Varsti pärast õhtust kehakinnitust magas kolm väsinud meest, igapäev matkakirves pea all, ja ainult telgist kostev kõva norin kuulutas ringihulkuvatele karudele meie asukohta taigas.

Hommikul äratasid meid mingi salapärase mulksumine ja pasunahäält meenutav heli, mis kostis vahetevahel jõe suunast. Ronisime telgist välja. Selgus, et mulksumist põhjustas edasine veetõus jões, mis pani vee kärestiku kivide vahel loksuma. Pasunahäält aga tegi Valtri paat, mis oli jäänud päikese kätte ning nüüd õhu paisudes laskis seda ühe sektsiooni vahelt läbi.

Mõõtsime vee temperatuuri — see oli +12°C. Suplesime, einetasime ning parandasime paati. Välja saime sõita alles kella 14 paiku.

Esimesed spinninguheitel kärestiku all kala ei toonud. Valter arvas, et ühenduses veetõusuga on kalad kivide tagant kallaste äärde soppidesse laiali läinud. Hiljem selgus, et tema oletus vastas tõele.

Tegime värvifotosid kärestikust ning sõitsime edasi. Umbes tunnise sõidu järel hakkas eestpoolt taas kostma tumedat kohinat ja peagi nägime jões valgeid vahuharju. Sõitsime lähemale ja randusime paremal kaldal Kutsõi kärestiku juures. Ilmnes, et kärestikust saab alla sõita ainult vasaku kalda äärest, parempoolisel jõeosal jooksid kolmnurgana kokku kaks suurt kärestikku ning moodustasid 1,5—2 m kõrgusi püsivaid laineid. Suurte pingutustega aerutasime vastuvoolu tagasi umbes 100—150 meetrit, tugeva voolu tõttu rohkem ei suutnud. Riskisime siit jõge ületada ja laskuda seejärel vasakpoolse kalda lähedalt kärestikust alla.

Sõitsin esimesena. Aerutasin kõigest jõust ning, jõudnud juba jõe keskele, tundsin, kuidas vool tugevale sõudmisele vaatamata veab paati kärestiku kõige hullemini vahutava põrgukatla poole. Surusin meeletult aerudele. Veel viimased tõmbed ning siis möödusingi õnnelikult kõige suurematest lainetest, kuigi need pritsisid paadi peaaegu ääreni vett täis ja oli tükk tegemist, et paat ümber ei paiskuks. Mõne sekundi pärast sattusin vasakkalda tagasivoolu keerisesse. Siin tõmbasin paadi liivasele kaldale.

Jüri ja Valter tulevad sedasama teed. Teen neist mõned fotod ajal, kui nad kärestikuvahus tugeva vooluga võitlevad. Peagi on ka nemad minu juures kaldal.

Kuivatame asju ning jätkame seejärel sõitu. Nüüd hakkame juba tõsisemalt kätt proovima, sest Valter märkab möödalibisevas vees kalu — «suuri põrakaid», nagu ta meile hüüab. Pillume paatidest võnkuvaid lante kalda suunas. On üksikuid võtmisi, kuid ükski meist kala kätte ei saa. Vahetame võnkuvad landid pöörlevate vastu. Panen otsa musta-valgetäpilise südamikuga ja hõbeda värvi lehekesega pöörleva landi, raskus 12 grammi. Tamiil 0,35 mm. Peagi rabab Valtril lanti ilus paarikilone lõheline — lenokk, ja seejärel tumedavärviline umbes kilone harjus. Ka mina saan ootamatult umbes 1,5 kilose ja Jüri ligi 2 kilose lenoki. Oleme kõik rahul, sest mõnus õhtusöök on kindlustatud.

On ka aeg randuda, sest jõe vool kiireneb, algab niinimetatud šiver, ning järgmise käänaku taga tervitavad meid juba Rjabõi kärestiku vahused harjad. Vaidleme omavahel, mida tähendab eesti keeles venekeelne väljend «šiver». Jüri

arvab: «See on ilma järskude langusteta karestik.» Jääme temaga nõusse ja läheme mööda ühtlaselt tõusvat kõrget jõekallast uurima Rjabõi karestikku. Landiloopimise tuhinas pole me märganudki, et jõekaldad on läinud eriti kenaks, ilusate lehistega kaetud mäed vahelduvad pruunikasillade kaljudega. Jõekallastel kasvab muru ja õitsevad suurte roosakasillade õitega lilled, mida Valter nimetab pujengideks.

Rjabõi karestiku juures tõuseb parempoolne kallas umbes 50 meetri kõrguseni. Karestik koosneb kahest järsumast püsivate lainetega langusest, mis on teineteisest eraldatud umbes kilomeetrise vahemaaga ning S-kujulise käänakuga. Otsustame, et Valter läheb piki jõekallast ette luuresse. Meie Jüriga aga kanna paadid parempoolset kallast pidi umbes 50 meetri pikkuselt karestiku esimesest langusest mööda ning laskume seejärel piki «šiverit» Valtrile järele.

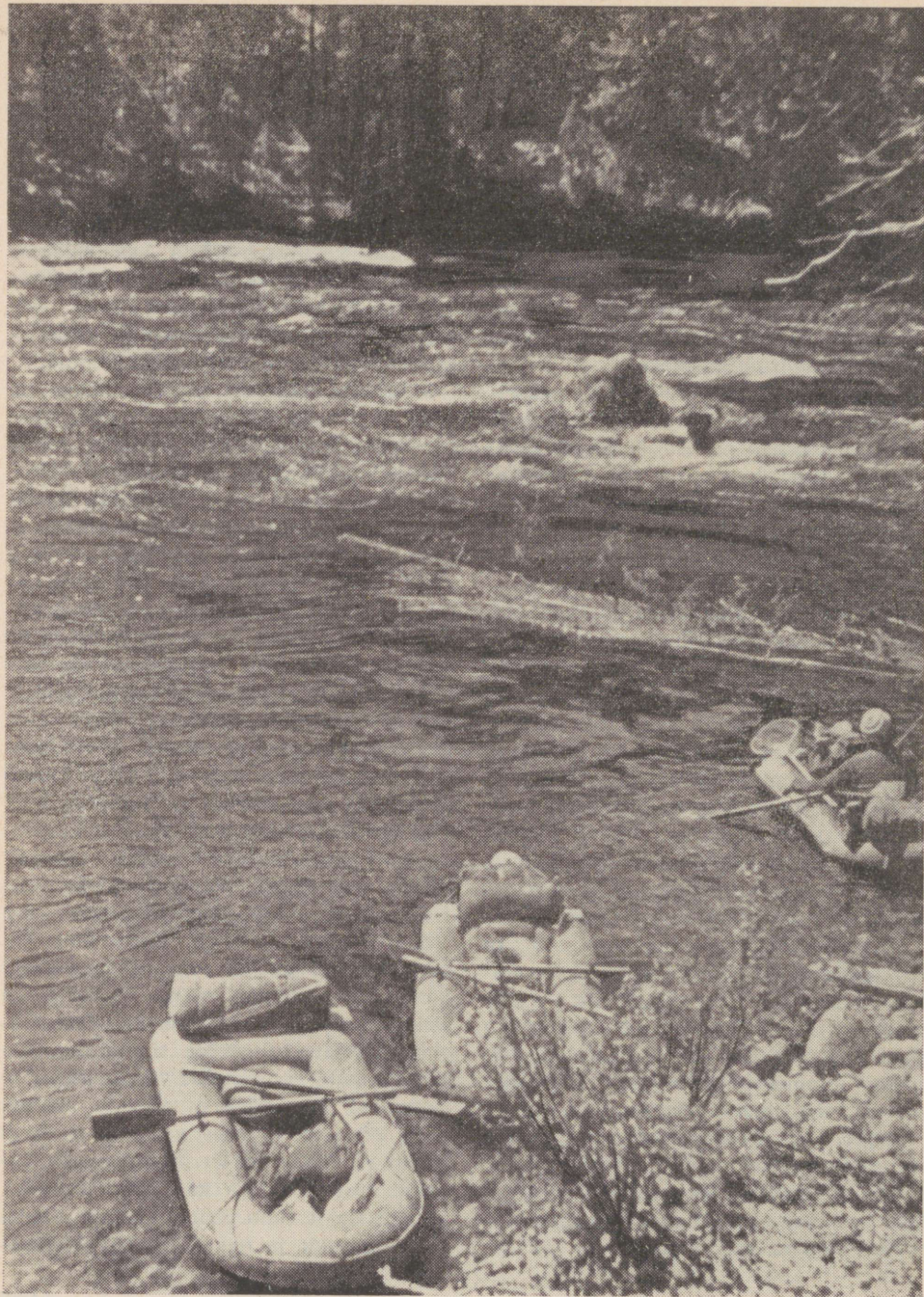
Paatide kivisest karestikust möödakandmine läheb kergesti, sest jõekallas veepiiril on mitme meetri laiuselt madal ja liivane. Karestikus näeme vastuvoolu ujuvaid kalu. Jätkame sõitu. Satun «šiveris» suure kivi otsa ja pääsen sealt õnnelikult, sest kummipaad on karestikus ideaalne sõiduriist, ta ei karda kive.

Rjabõi järgmisest langusest laskume alla parema kalda lähedalt, tehes paadiga paraja hüppe, nii umbes meetri kõrguselt. Kõik läheb hästi. Karestiku lõpul kohtume meid ootava Valtriga ja umbes kilomeeter edasi asume parempoolsel kaldal metsa alla laagrisse.

Oleme puruväsinud ning meie doktor tohterdab meid jälle «elueliksiiriga». Sööme lõkketule valgel lenoki- ja harjuselihast valmistatud maitsvat uhaad ja poeme magamiskottidesse.

Järgmisel hommikul hakkame kohe sõites lante loopima, kuid võtmisi ei järgne. Jõevool on endiselt rahutu ja kiire, jõgi hargneb tihti mitmesse harusse, moodustades ilusaid suuri saari. Need oleksid ideaalsed laagrikohad puhkuse veetmisel. Meie aga sõidame edasi, sest kardame, et pärast karestikke võib jõgi laiemaks minna ning vool aeglustuda. Seega aeglustub ka edasilikumine. Meie aeg on aga limiteeritud.

Möödume mägedest, mille nõlvadel on mets tulekahju tagajärjel põlenud. Need on sünged paigad. Mõnes kohas märkame põlenud metsa all lund. Ootamatult läheb jõgi väga laiaks ning kaugemal kaldal näeme metsas paari inimest töötamas. Peatust me ei tee, vaid liigume edasi. Äkki saab Valter ühest jõekäärust suure 3-kilose lenoki. Siis silmame, et keegi sõidab pika ja kitsa mootorpaadiga meile järele. Paadis istub keskealine mees abikaasa ja umbes 13—14 aastase pojaga. Rahvuselt on nad venelased. Meie vahel hargneb jutuajamine. Selgub, et too mees elab oma perekonnaga veidi allpool ühes majakeses jõe kaldal ja tegeleb suvel seedripähklite korjamise ja lehisest parvede valmistamisega, millel seejärel mööda jõe Kõzõli parvetab. Tema jutu järgi on ta ainuke, kes Hamsara ning Örbani asula vahel jõe ääres elab. Ta tähendab, et pärast viimase Kiži-Hemi karestiku ületamist võime kohata jõe ääres hobuseid karjatavaid tuvalasi. Pärime temalt kalapüügi tingimuste üle jõel. Selgub, et sportlik kalapüük võib Hamsaral olla väga huvitav ja paeluv, kuid nõuab kannatust, järjekindlust ja õigeid võtteid. Jões on palju harjust, lenokki, taimenit, aga ka haugi, ahvenat, siiga, lutsu jt. kalu. Eriti hästi pidid lanti võtma lenokk ja harjus Rjabõi ja Kiži-

Kruglõi kärestiku juures.

Hemi karestike vahelisel alal ning allpool seda, kuni Kiži-Hemi jõe suudmeni välja. Tähendab, me viibisime just kõige paremal jõesosal. Kurtsime, et meie ländipildumisel on tulemused seni olnud tagasihoidlikud. Mees selgitas: tingituna veetõusust on püük raskendatud, tuleb püüda kalda lähedalt jõekäärudest, jõeke ulatuvate maaninade ja käänude tagant, kus on vaiksem vool. Soovitas lenoki püüdmiseks kollakaspunast võnkuvat lanti «Zeneva», harjuste püüdmiseks pruunikaid kunstputukaid ning taimenite püüdmiseks õhtuti ja öösel sabaga kunsthiirt, mida vedada üle sügavate kohtade ja tagasivoolukeeriste. Soodsaim aeg kalapüügiks olevat Hamsaral august ja september. Praegu olevat taimenid peamiselt Hamsara harujõgede ülmjooksudel, kuhu ligipääs on raske. Normaalse veeseisu korral jões on õige püüda karestike alt, kivide ja mahalangenud puude ning saarte tagant ja harujõgede suudmetes — tähendab kõikide jõgede suhtes kehtivate üldtuntud reeglite kohaselt. Lenokki ja harjust saavat püüda kogu suve, kuid taimenite asukohti, kes armastavad parvedena rännata, tuleb alati otsida. Mees imestas meie spinningute peenikest, 0,3- ja 0,4-millimeetrist tamiili ning soovitas kasutada 0,6—0,7-millimeetrist. Samuti suhtus ta halvaksnuga meie haspelrullidesse. Ta soovitas püüda kala päeva teisel poolel, võtmine pidi siis aktiivsem olema.

Panime kõik head nõuanded kõrvataha, välja arvatud soovitused püügivarustuse kohta, ning sõitsime edasi. Ja tõepoolest, meie edasised landiheimised olid tulemusrikkamad: juba sellesama päeva pärastlõunal saime ilusaid musta-punasetäpilisi 2—3-kiloseid lenokke ja ligi kiloseid mustjassinkjaid harjuseid. Lenoki

võtmine oli järsk ja haakimisevajadust õieti polnudki. Võtmisele järgnes alati seeria järske rebimisi, kuid kala väsis kiiresti. Varsti oli igahel meist paadis kümme-kond kilogrammi lenokke ja harjuseid. Lõpetasime püügi ja tegime kaldal peatuse. Puhastasime kalad ja soolasime kergelt ning pakkisime plastikaati. Korrastasime ja sidusime tugevamini kinni ka oma varustuse — tahtsime veel enne õhtut jõuda Kiži-Hemi karestikule. See pidi algama umbes 10 km pikkuse «šiveriga». Seejärel kaldad mõlemal pool jõe tõusvat, moodustades omapärase, pruunidest kaljudest kanjoni, mis järsku ühes kohas kitsaks muutub. Seal olevatki Kiži-Hemi karestiku kõige hädaohtlikum koht. Seda kõike rääkis meile too seedripähkleid korjav mees.

Meil oli aeg edasi sõita. Umbes 20 minuti möödudes hakkasid järjekordse kääna-ku tagant tõesti paistma pruunikad kaljud. Vasakkalda kaljunukk ulatus jõe keskele ning veevood tormasid mühinal selle vastu, tekitades kõrgeid vahuseid laineid.

Sõitsin teistest veidi ees ning hoidusin vasaku kalda lähedale. Tahtsin karestikule võimalikult lähemale jõuda ja see üle vaadata, et võiksime veel enne pimeduse tulekut karestikust alla sõita ning laagrisse asuda. Kuid kõik läks teisiti, sest Hamsara ruttamist ei salli. Umbes 200 meetrit enne karestikku märkasin äkki paadi ees jões põigiti vette kukkunud suurt puud, mille teravad oksatüükad veest peaaegu välja ulatusid. Randuda enam ei jõudnud. Haarasin kätega vee kohal rippuvatest puuokstest, et maksku mis maksab paadi edasisõitu peatada. Polnud ju mingit tahtmist koos paadiga vastu kaljut lennata. Kuid ma ei osanud arvestada voolu tugevust — see rebis

paadi mu alt. Reageerisin välkkiirelt ja laskin okstest lahti, kuid paadi asemel kukkusin rinnuni raudkülma Hamsarasse. Õnneks sain siiski veel käega paadirihmast kinni haarata ning nüüd viis veevool mind koos paadiga vastu vee all lamavat puud. Suurte pingutuste hinnaga läks mul korda piki puutüve kalda poole rabelda ja ka paat endaga kaasa tõmata. Seejuures paiskas vool paadi küljeli ning Kiži-Hemi lained said järjekordse kingituse — minu spinningu, mis üle paadi ääre jõe põhja vajus. Hea, et ise koos paadiga kaldale jõudsin! Ühest jalast oli tennisking koos sokiga kadunud, samuti peast müts. Kaaslased olid mu äpardust märganud ja randusid aegsasti kaldal ning ruttasid mulle appi.

Vahetasin kohe märjad riided kuiva spordidressi vastu ning läksime kärestikku vaatama. Ronisime mööda kive kõrge kalju otsa. Milline suurepärane vaatepilt siit avanes!

Pool jõge tormas vastu vasakkalda kaljut ja tekitas suuri vahuseid laineid. Jõe parema kalda äärest oli võimatu alla sõita, seal olid kivid ning üle 2 m kõrgused püsivad laineid, mis oleksid meie paadid ümber paisanud. Vasaku kalda ääres tekitas kalju küll alguses suuri, 2—2,5 meetri kõrgusi laineid, kuid edasi olid lained vahuste harjadeta ning lainjalt pikad. Nende järel tulid uued, umbes 1—1,5 meetri kõrgused püsivad laineid, kuid kive nende lähedal ei paistnud olevat. Otustasime nende lainete ja kalda vahelt läbi lipsata.

Tegime mõned värvifotod ja läksime tagasi paatide juurde. Valter ja Jüri tahtsid veel enne pimeduse tulekut kärestikust alla sõita, kuid mina arvasin, et parem oleks hommikuni oodata. Pealegi tuli meil paadid enne laskumist umbes

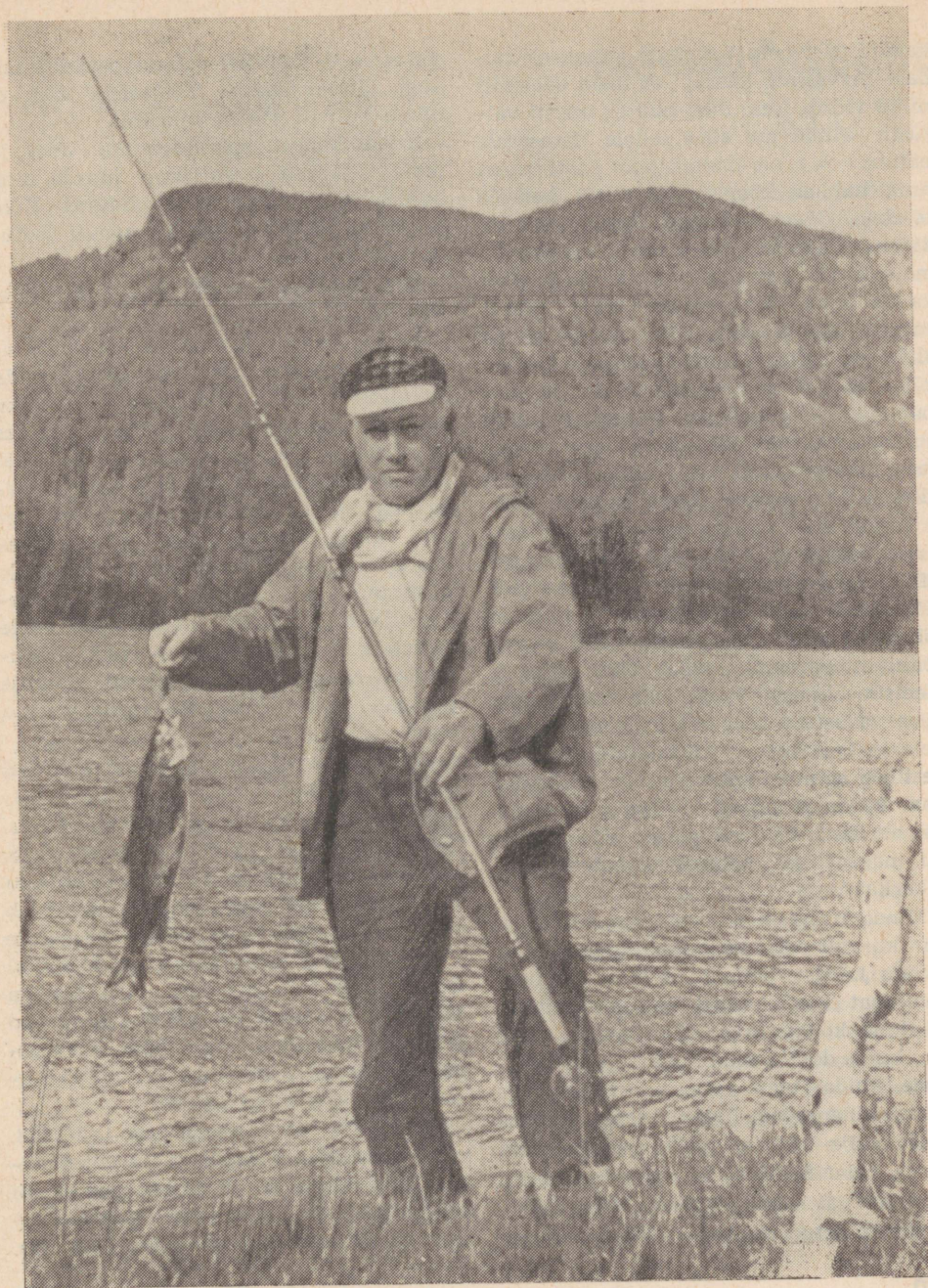
100 meetrit vastuvoolu üles tirida. Et hakkas juba pimenema, nõustusid kaaslased minuga ning hakkasime paate vastuvoolu tagasi kandma. See oli meile heaks õppetunniks, et kärestikele ei tohi nii lähedale sõita, vaid tuleb alati juba kaugemal peatuda.

Keetsime kalaleent ja einetasime. Magamiskotti ronides hoidsin põialt, et öösel oleks kuiv ilm ja mu märjad riided ära taheneksid. Enne magamajäämist rääkis Jüri meile põneva loo, kuidas eskimod kaugel põhjas oma süstadega ümber süsta telje läbi vee täisringi nii kiiresti peale teevad, et nad isegi märjaks ei saa. Naersime seepeale ega osanud aimatagi, et järgmisel hommikul ühel meist seda oma kummipaadil praktiliselt demonstreerida tuleb.

Hommikul tundus, et vesi on jões veelgi tõusnud ning kärestikulained kõrgemad. Tõusev päike kaldas meie ees seisvaid kaljusid ja need paistsid metsaga kaetud kõrgete kallaste taustal veel kaunimad.

Sõime hommikueineks lenokitaretit à la Hamsara. Ülejäänud puhastatud ja soolatud kalatagavara pani Jüri plastikaati pakituna oma paadi ninasse ning pärast paatide sõiduvalmistamist teatas, et sõidab esimesena kärestikust alla.

Ootasime ärevusega Jüri ärasõitu. Ta viipas meile käega ja hüüdis, et paat tuleb kaldast hooga lahti tõugata. Otsekohe demonstreeris ta seda praktiliselt. Kuid tõuge tuli ilmselt liiga järsk, sest paat lendas prauhti kummuli ja Jüri hakkas, pea alapidi, kärestiku poole liikuma. Nähtavasti oli see asend edasisõiduks siiski ebasobiv ning tal tuli paat õigesse asendisse keerata. Viibisin selle triki tegemise kohast mõned meetrid allavoolu ja märkasin äkki, et meie puhastatud ja soolatud kala ujub ilusas rohelises plasti-

R. Homan Hamsara lenokiga.

AUTORI fotod

kaadis päriivoolu 5 meetri kaugusel kaldast. Arvasime kaldal, et meie edasisõit nüüd viibib, kuid Jüri hüüdis uuesti valjusti: «Nüüd ma alles sellele Hamsarale näitan!» ja ronis läbimärjana paati tagasi ning hakkas kõigest jõust jõe keskele sõudma. Olime Valtriga asjade sellisest käigust üllatunud. Otsustasime aega viitmata Jürile järgneda. Nägime, kuidas Jüri kadus oma paadikesega kalju juures suurte lainete taha. Mõne hetke pärast olime ka meie veemõllus kõrgete lainete kõigutada. Paati paiskus paar parajat sahmakat vett, aga siis olimegi ka kõige hullemast kohast läbi, ise rõõmsad, et hing sees. Laskuda tuli veel umbes 8 km ja alles siis lõppes Kiži-Hemi kärestik.

Varsti möodusime paremalt Hamsarasse voolavast Kiži-Hemi jõe suudmest. Siit tuli Hamsarasse sogast kollakat vett. Nähtavasti oli Kiži-Hemi ülemjooksul vihma sadanud. Randusime veidi allpool jõesuuet paremal kaldal ühel liivikul. Keetsime kakaod ja kuivatasime päikese käes varustust ning riideid. Panime tähele, et igal keskpäeval kogunesid mägedest jõe kohale rünkpilved. Siis müristas paar korda ja pilved vajusid jälle laiali. Nii oli ka nüüd ning pärast müristamist jäi mägede ja metsade kohale sirama vikerkaar.

Mina, nüüd juba spinninguta mees, jäin kurvalt pealt vaatama, kuidas Valter mööda kallast vastuoolu liikudes suurt võnkuvat pronksi värvi lanti vette pildus. Jõudnud kohale, kus jõkke voolas väike oja, laskis doktor äkki valla sõjakisa. Nägime, kuidas tema spinninguritv tõmbus looka ning mõne hetke pärast hüppas veest välja väikese mehe pikkune laia peaga kala. Seejärel käis hele plaksatus ning taas jäi kõik rahulikuks. Valter hoidis käes murtud otsaga spinningut, 0,4 mm

jämedusest tamiilist polnud peaaegu midagi järele jäänud. Taipasime kõik, et olime näinud tõelist taimenit.

Nüüd haaras spinningu ka Jüri ja jooksis samuti ojasuudme juurde ning hakkas energiliselt lanti pilduma. Kuid liigse ruttamisega läks tal tamiil lootusetult sassi.

Parata polnud midagi. Püük tuli lõpetada ja sõit läks edasi.

Pärast Kadõr-Osi jõesuudmest möödumist algas terve «šiverite» ahelik, mida kohalikud elanikud nimetavad katuškaks. Maastik muutus: mäed jäid madalamaks ja metsa vähemaks, nende asemel tulid ilusad puisniidud. Ühe järjekordse jõekäänaku tagant hakkas paistma hobusekari ning sellest veidi allpool salk mustajuukselisi tuvalasi, kes olid jõekaldale püstitanud mitu jurtat ja meid uudishimulikult silmitsesid. Varem oli meile räägitud, et tuvalased on sõbralik ja heatahtlik rahvas. Tegime meiega lühikeses peatuses, et tuvalastega pisut juttu ajada...

Õõbimiseks lõime laagri üles ilusal puisniidul.

Järgmisel päeval meie teekond jätkus. Jõgi laienes, kuid vool oli endiselt kiire. Õhtuks jõudsime kohta, kus Hamsara ühines Bi-Hemi jõega («hem» tähendab tuva keeles jõge). Mõni kilomeeter jõgede ühinemiskohast allpool oli paremal kaldal Örbani küla, kus asub lennuväli. See aga tähendas, et meie reis mööda Hamsarad jõudis lõpule. Randusime, panime varustuse kokku ning õõbisime lennuvälja serval metsas lõkketule paistel.

Hommikul viis lennuk meid Kõžõli, sealt edasi Krasnojarskisse ja õhtul olime juba Moskvast. Järgmisel päeval tõi lennuk meid Tallinna, sealt sõitsime autobussiga Tartusse. Ja olimegi taas kodus.

TAIGAJÕGEDEL

N. B A T U R I N

Taiga... Ürgse looduse maa. Siia autor meid toobki. Ja ehkki kõik see, mida karmi loodusega silmitsi jäänud taigärändurid korda saadavad, pole järgimist vääriv ega selleks mõeldudki, teada võime ikka.

I

Helikopter eemaldus jõesirgetpidi, kerides end järjest kõrgemale nagu teras-
hiillas ämblik nähtamatut niiti mööda. Jõe keskele uhtesaarele jäi maha kolm meest, meestesalk, kes kõrgusest, helikopteri tasandilt vaadatuna, paistis nagu sipelgad veepinnal õõtsuva puukoore tükil. Helijälg, mis võimsast mootorist jäi, hajus ja laius jõe kõrgete kallaste vahel. Jõe kaljukoridori taga laius avar org kääbuskaskede ja seedrimaadjatega, mis põimasid vähemaid puid nagu nõiajuuksed. Org saatis jõge, või jõgi orgu, paljude sadade kilomeetrite ulatuses.

Nüüd, jäänud loodusega silmitsi, tundsid mehed end nende hiiglakaljude ees, nagu võinuksid tunda end putukad hiigellindude ees. Nad istusid kuidagi vaikselt helikopteri kiiruga välja heidetud esemete — laagrivarustuse, kummipaadi, proviandikastide hulgas ja ootasid seda õndsat ja õdusat aega, kunas kõrvus kummitav mürin lakkab. Ajaviiteks silmitsesid nad ümbritsevat loodust ja tegid suitsu. Need olid rahulikud mehed, kellele taiga oli koduks, ja nagu kõik avarilma inimesed, ei kiirustanud nad kunagi, olles ammugi avastanud lihtsa tõe, et aega edestada ei suuda nemand ega keegi. Nad istusid magamiskottidel ja mõtlesid oma järgneva tegevuse üle järele. Tuli palju ära teha, enne kui õhtuhall jõuab kal-

jude vahele, — kummipaati täis pumbata, kõik laagrivarustus ja aparatuur kokku korjata ja ühtlaselt paadi põhja laduda ning jõuda veel parkümmend kilomeetrit allavoolu laskuda, väiksema harujõe suudmesse, kuhu oli plaanitud püstitada laager. Pikem neist, veidi vimmakas ja suurekämblaline, rääkis midagi vaikselt ja lühidalt; mehed tõusid ja asusid tegevusse, püüdes oma kiirete ja täpsete liigutustega nagu ennestist jõudeolekut korvata. Kaks neist pumpasid kordamööda kummipaati õhku, pikem mees korjas ja tassis uhtesaare tippu kokku laialipillatud esemeid: telki, magamiskotte, malmpada, proviandikotte ja -kaste ning haavlipüsse ja ühte jahikarabiini. Uhtesaarel kalpsasid ringi kaks laikakoera, jõudmata ära oodata peatseid rännu- ja jahilõbusid.

Mehed olid paadiga valmis; see oli nõörparrastega kuuekohaline, kuhu kõik lähedasti ära mahtus. Koertel oli kummilgi oma kaasaskantav kummipaati.

Mehed asusid igaüks oma kohale paadis — pikem tüüriaeruga pärasse, kõhnem pootshaagiga paadi ninasse ja rässakas, samuti pootshaagiga, paadi keskele. Oli parajasti jääminekujärgne aeg, jõgi täis salakavalaid triivrampasid ja üksikuid voolust teritatud jäälaamu.

Päike oli tõusnud kaldakaljude kohale, pannes jõepinna noaterana kilgendama.

Meeste vattkuued kadusid seljast istmiku alla; kaks meest panid ette päikeseprillid, mõlamees armastas ehedaid värve. Ettejäävaid rampasid ja jäälaamu pootshaagiga eemale tõugates, jõuti päri voolu tiidsasti edasi. Siit-sealt abajatelt lendus pardiparvi ja kruusakehvlielt tõusid matumustad metsised, kes käisid seal oma jahvakivisid ära toomas.

Oli kevadise kalarände aeg — harjus, lenokk ja taimen tõusid suurtest jõgedest vastuvoolu üles väiksematesse ja madalamatesse koelmuvettesse.

Et keskpäev oli kätte jõudmas ja meeste keskpäigad korisesid, otsustati teha lõuna-peatus. Selleks valisid nad jõelaiendi kõrge kalju all, kus vesi oli must ja läbi-paistmatu nagu malmplaat. Vool oli siin seiskumiseni aeglane, nagu ikka taigajõgedede haudvetel. Mõlamees juhtis paadi kaldasse ja üheskoos veeti see rudisevale liivale. Kusagilt kaugemalt, soopuisniidu kandist, tõi tuuleuhk meesteni laika-koerte klähvimise. Üks meestest võttis karabiini ja kadus kaljude vahele.

«Siin,» ütles pikem mees, kes paistis olevat vanem aastatelt ja ka sõnalt, «võiks ju ka võrku pista, koht paistab olevat sobilik.»

«Eks ole,» nõustus rässakas, «sügavust paras jagu ja vool vaikne.»

«Aga risu ja jääsulpi triivib veel pinnal,» muretses Vanem, kes oli harjunud oma mõtteid lõpuni mõtlema. Ta vaatas üle jõe metsaharviku suunas ja näis leidvat, mis otsis.

«Langetame paar puud võrgujoome taha. Risutõkkeks.»

Nad läksid veidi maad ülesvoolu ja langetasid seal mootorsaega kaks nooljat lehist selle arvestusega, et need veevooluga veidi luipu kukuksid.

«Kogu risu nad ikkagi kinni ei pea,»

arvas Vanem, jälgides veepinnal libisevaid lehiseokkaid ning jääsulpi, mis palgi taga moodustasid tiheda õõtspinnasetaolise kihi.

«Jah,» nõustus Rässakas, «noppimist tuleb ja ega võrke märjalt kokku või panna... Aega võtab.» Ta vaatas Vanemast mööda, ent too juba teadis, mis see möödavaatamine tähendas. Nad olid kõik omamoodi «vaiksed hullud» kalapüügi ja jahipidamise järele — kõik need laanemehed, geoloogid ja muu rändrahvas.

«Hästi,» ütles Vanem. «Jäame hommikuni laagrisse... Ma võtan siit mõned maakevee- ja pinnaseproovid ning vaatan seda ojasängi, millest me ennest möödusime... Ühesõnaga kaeme ka, mida kalavärvidega joonistada annab.»

Rässaka nägu valgus pilgeni lõbusust täis:

«Eks ole, kalavärvidega annab kõike joonistada... ühte väikest värvilist mee-leolu kindlasti.»

Mehed astusid tuldud teed tagasi. Rässakas võttis kummipaadist võrgupuntra. See oli taigajõgedele kohandatud lehisekoorest käbadega kolmeseinaline kapronvõrk.

Vanem heitis pilgu üle jõe:

«Kardan, et võrk on pikem, kui on jõe laius.»

«Laseme ta poolpõiki sisse, tollest kaljunukist kuni kaldapajuni,» nuputas Rässakas.

«Mis sa siin geoloogiaga jändad, sihu-keste konkudega kõlbad sa hästi Angaraale kinniskaluriks,» kiitis Vanem teist.

«Ega tea,» väitles Rässakas, «arvan, et kui kalapüük muutub elukutseks, kaotab see tegevus oma pidupäevalikkuse.»

«Nii on see iga teisegei tegevuse puhul,» nõustus Vanem.

Harutanud võrgu sasikohad lahti ja

kinnitanud veerisnööri le uusi käbasid, lükkasid mehed kummipaadi vette ja lasksid võrgu poolluipu jõelaiendi kohale sisse. Vool oli siin üsna aeglane, nii et käbad jooksid õgujones kaldast kaldasse, ainult üsna pisut keskelt voolu suunas välja kaardudes.

«Tunni aja pärast peaks vaatama,» arvas Rässakas.

«Miks mitte kohe?» küsis Vanem.

«Vara,» tähendas lihtsameelne Rässakas.

«Kalaränne, ma mõtlen just rasvaharjust, algab alles päevaveerul, videvikus,» seletas Vanem tõsinedes. «Kuigi lenokk ja valgeharjus saalivad ka päeval ringi.»

Samal ajal kostis soopuisniidu poolt kaks teravat kuulipüssi lasku, mille kaja kaljutahkedelt tagasi põrgates mitmekordistus. Lasujärgne vaikus näis endisest suurem.

«Tea, kas sai põdrale pihta või?» küsis Rässakas. «Paugud kostsid kohe üksteise järel.»

«Metsised,» vastas Vanem, kes oma koerte haukumise «viha» järgi eksimata looma või linnu kindlaks tegi. Varsti nägidki mehed jooksujalu lähenevaid penisid, kelle suud olid sulised, silmis kustuv jahikirg. Varsti ilmus kaljude vahelt ka nende kolmas kaaslane, kandes kahte suurt öömusta lindu.

«Vanad kukekõbid,» krimpsutas Rässakas nägu, kes kalapüügist rohkem lugu pidas.

«Eks ole, sinu kalad on nooremad, nii noored, et pole veel sündinudki,» pilas Noorem vastu.

Ent varsti jõudsid mehed vaikselt kokkuleppele ja hakkasid laagrit püstitama. Nad löid üles neljamehetelgi, katsid aknad ja telgiava sääsevõrguga. Seejärel võttis Vanem veeproovipudelid ja

pinnasepuuri, pani need seljakoti külgtaskutesse ja asus minekule. Ta pidi seda ettenähtamatut peatust millegagi õigustama. Kuigi temagi alateadvuses uimles suur priske siig, kala, keda ta kõikidest kaladest kõige paremaks hindas. Ta jättis kaaslastele täitmiseks mõned tööd-korraldused ning, seljakotti ja püssi selga visates, hakkas jõe kallastpidi ülesvoolu minema. Jõeäärsete sõstrapõõsaste kohal haljendas roheline lendumatu vine. Ta mõtles kahetsusega kaugetele inimvendadele, kes enamiku oma elust nägid vaid lauapaberite rohelust, tundsid laualampide päikeste ja ventilaatorite tuult. Jaa — mõtles ta, nii see on: igale oma.

Vanem läks oma pool tundi, enne kui jõudis ojasuudmeni. Siin libistas ta seljakoti seljast, pani püssi kivi najale ning võttis talle vajaminevad maakevee-, pinnase- ja kivimiproovid. Seejärel istus ta ojasuudme lähedasele päikesesoojale uhterambale puhkama. Äkki nägi ta oja setteliiva kollasel taustal tumedaid kalaselgi. Kalad ujusid laisalt kord vastuvoolu, kord lastes end voolust kaasa viia. Viimaks kadusid nad silmist. Ja juba pakkis Vanem lahti oma püügivahendid, mis olid tal alati kaasas, ja otsis kaldapajudest parajat ritva. Seejärel avas ta mahuka plekk-karbi: konksude, lantide, «kärbeste», «liblikate» ja muu selletaolise varamu.

Ta valis sealt kaks parajat konksu, mõõtis rullilt tüki vikerjat tamiili, leidis paraja hanesule ujukiks ja sobitas kõik ühte. Nii. Valmis. Raskem lugu oli söödaga. Varakevadel, kui veepinnal ujus tihedalt lehiseokkaid ja muud tõusu- prahti, oli peibutusõnnega, see tähendab «kärbsesega», kasutu proovida.

Vanem hakkas usinasti kive ja uhterampasid pöörama. Ent kivialused olid

tühjad. Ta oli juba valmis käega lööma, kui üht mullakamakast pöörates leidis korraga mitu kahvatut vihmaussi. Neist «kahvanägudest» pidas siig eriti lugu.

Ta tõstis tikud toosist ja majutas sinna vihmaussid. Seejärel ruttas ojasuudmele, keeras kummisaapad kõrgeks ja liikus väikese abaja suunas, mille roostikku nägi ennest kalu kaduvat.

Päev oli kaldumas õhtusse; lehiste varjud sildusid üle oja ja umisev kevadõhk raskus vee kohal. Vanem märkas veepinnal toitu otsivate siigade sabalöökide keeriseid. Ühe sellise keerise keskele ta esimese heite tegigi. Kala haakus enne, kui sötuss jõudis tamiili sirgeks vedada. Tuttav võngatus, mis ridva kaudu ta närvilõpmetesse jooksis, ning juba laperdas raske kala õhus, iga soomusega õhtupäikest peegeldades. Osavasti võttis ta kala pöidla ja nimetissõrme vahele haardesse ning kukutas õlal rippuvasse seljakotti. Järgmise heite tegi ta noorte roogude vahele, kus oli märganud liikumist. Ta nägi suurt siiga sötussi kukkumisest tekkinud veevõngete suunas sötstmas ja tundis varsti ka tõmmet. Ta haakis ning vedas kala läbi vee aeglaselt enda poole. See oli võrdlemisi suur isend, ent ta oli suuremaidki püüdnud.

Vanem kinnitas õnge otsa uue sööda, sülitas sellele ning tegi järgmise heite — tumeda nagu kilpkonna selg kivi juurde. Ent tõmmet ei järgnenud. Ujuk lengerdas vabalt oru tõmbetuules ning Vanem mõtles juba õnge ümber heita; tegi vastava eelliigutusegi, ent jäi äkki liikumatuks. Ojakalda all uurdes nägi ta, — mida õigupoolest oli näinud kogu püügi kestel, kuid oli pidanud veealuseks lehiseram-

Jägala jõe ülemjooksul.

G. LOSSI foto.

baks — rohekastumedat kala, kes ilmselt oli valinud kaldaaluse oma ööseisangupaigaks. Kala silmas pidades taganes Vanem aeglaselt kalda poole; seal läks tal äkki kiireks. Ta haaras kivi najalt karabiini ning jooksis ojakallastpidi ülesvoolu, jättes uhteliiva sügavad jäljekraatrid. Tuulemurru kohal ületas ta oja ning hiielis mööda õtsket kallast tagasi, võttes koosi kaldamärgile, kus teadis olevat kala. Lähenedes tasakesi pajupõõsale, vabastas ta teel püssi kaitseriivist. Nähes nüüd kala selgesti, sosistas lõpuks selle nimegi: «Taimenike.»

Vett oli taimeni kohal paras kiht ja vanem kartis, et kuul hälbib või ei jõuagi kala kolbani. Ta küünitab tasakesi pajuoksa järele ja tõmbas sellest nii, et veealune juurestik õõtsuma löi ning kala külge puudutas. Taimeni liigutas end häirituna ning ujus aeglaselt nagu allveelaev madalasse sõusvette. Vanem järgnes kalale kallast mööda, ning oli juba mitu korda kala pea sihikusälku püüdnud, ent ikka ei näinud talle kaugus või kala asend küllalt sobiv. Viimaks ujus taimen päris veepinna lähedale. Vanem vajutas päästikule. Kõlas lasu lühike plaksatus, ning seejärel kala võimas sumatus nagu halvasti sooritatud vettehüpe. Vanem jooksis kallast mööda kala kõrval, kes esialgu ujus aeglaselt ojasuudme poole, nagu polekski midagi juhtunud. Siis aga nägi Vanem, kuidas taimen end vaevu loodis hoidis, ikka ja jälle lapiti vajus. Vanem harutas juba kapronnööri ning kahlas tükk maad allpool kalale vastu. Ta oli hästi tabanud — silmast pisut kõrgemale; kala kõht valendas juba veepinnal. Vanem küünitab sügavale kõrvetav-külma vette ning tõmbas kapronnööri silmuse kala lõpuste taha kinni. See tehtud, lohistas ta taimeni enda järele kalda uhte-

liivale. Siis võttis ta vattkuue alt tupest ihutud teraga noa, et kala puhtaks rappid ja balõkiks lahti lõigata. Ent samas loobus sellest seni, kuni ta kaas-lased polnud kala ühestükis imetlenud. Ta hakkas usinasti laagripaika tagasi astuma, et enne pimenemist veel ka kala sinna toimetada.

Laagrisse jõudnud, vältis ta meelega teistele lausumast kala tõelisi mõõtmeid. Mehed kuulasid teda ilmega, nagu oleks neil endil midagi tähtsamat ja märksa suuremat teatada. Kuni Rässakas lau-suski:

«Sa oleks võinud ju kala tükeldada ja seljakotis ära tuua.»

«Tükeldada?» küsis Vanem. «Ma mõtle-sin, et rõõmu ei maksa tükeldada.»

Rässakas kehtitas õlgu. Noorem vaatas Vanemast mööda jõele. «Vaata sinna,» osutas ta veelagamikule.

Vanem vaatas, ent ei näinud midagi sel-list, mis tema kala mõõtmeid oleks vä-hendanud.

«Tead sa,» ütles Vanem mornilt, «ma olen vett ennegi näinud.»

«Sa ei näegi seda... Vaata, kas silmad veel kuskil mõnda võrgukäba?» küsis Rässakas.

Vanem pidi nüüd tunnistama seda-sama.

«Pool tundi tagasi veel paistsid kõik, nüüd pole näha ühtegi,» lisas Rässakas.

«Vooluvesi viis nad vee alla kaasa; võrk settis umbe, takistus suurenes ja vool vedas käbad vee alla,» seletas Vanem tead-jatoonil, kuigi arvas isegi, et võrk on kaladest raske. Vaatas siis meeste poole ja tähendas: «Nüüd aga lähme ja toome minu kalamaimu ära.»

Mehed lükkasid kummipaadi vette; kolmekesi tõugates jõudis paat jõudsalt edasi. Ojasuudme juures randuti ja me-

hed läksid Vanema jälgedes, kes mõne sammu astumise järel äkki peatus.

«Noh, kus ta siis on?» päris lühinägelik Rässakas.

Kala jäi pruunvalgeroheliste sammal-dunud kivide taustal peaaegu märkama-tuks, kuigi nad seisis üpris tema lähedal. Viimaks Rässakas peaaegu et komistas kala otsa. Vanem jälgis teraselt Rässaka nägu, sest lootis näha sellel peegeldumas vaimustust. Ent Vanem nägi sõbra näol üksnes kergest imestust, seejärel rumala-võitu naeratust.

«Kalake,» ütles siis Rässakas toonil, et Vanemal hakkas mehest tõsiselt kahju. «Kalake,» kordas Rässakas, «ma olen si-nust und näinud, ma olen sind püüdnud unenäojõgedest. Ma olen sind püüdnud ilmsi taigajõgedest, ja nüüd tuled sa me-hele, kellele sa oled ükskõik.»

«Ära lora,» sai Vanem kurjaks. «Kas ma siis paistan sedamoodi, nagu oleks mul ükskõik.» Ent nägi samas, et Rässakas ainult vigurdab.

«Maakeproovid on sinu võtta?» küsis Vanem äkki teise tahu pealt.

«Jah-ah!» ei saanud Rässakas aru.

«No vaat! Siis olid see sina, kellele see taimen täna õnneks tuli,» lubas Vanem äkki kala ära, jättes endale püüdja-rõõmu.

«Kui nii võtta... siis jah,» jäi Rässakas nõusse ning asus kähku kala kallale.

«Kaks meetrit ja kümme,» teatas ta võidurõõmsalt.

«Häh!» tegi Noorem. «Elas juba sisse.»

Rässakas ei teinud teist kuulmagi. Vir-tuoosselt avas ta kala kõhu, eraldas sisi-konna ja sellest maksa.

«Isakala... Kahju, et marja ei ole.»

«Sa otsi paremini,» irvitas Noorem.

«Otsi ise,» kähvas Rässakas vastu.

Vanem vaatas pealt, kuidas Rässakas

osavalt kõrvaldas kala selgroo ning tüeldas küljed balõki jaoks parajateks tükkideks...

Lõhnas värske kala ja kevade järele. Kuulates meeste heatahtlikku sõnapiist, mõttes Vanem, et kõige mehisemad on need, kellel jätkub mehisust igavesti poisikeseks jääda.

II

Kevad on lõpul, juba mõne päevaga suvessegi küündinud. Oli sääskede hari-aeg — hommikuti parvedena, lõunapaiku pilvedena, õhtul müriaadidena umisesid nad kõikjal, kuhu iganes läks elusolend. Kevadine haljus oli asendunud suvise rohelusega. Metsapalangute harjumatu suits vinetas taiga kohal. Kõrge suvepäike paistis läbi selle hämu nagu haige kükloobi silm. Valitses põhjalaane kohta ebariilik kuumus.

Kolm tuttavlikku meest istusid taas oma kokkupandud laagrivarustusel ja näisid olevat millegi ootel. Vanem oli kummargil planšeti kohal; tõmbas kaardile punase pliiatsiga uusi marsruute ja arvestas vahemaid. Vahetevahel vaatas ta üles, lääne suunas, kust madalate äikesevilvede tagant kuuldus nõrka mootorimürinat.

«Lendab!» ütles Rässakas.

«Tea, kas jõuame enne äikest või jõuab äike enne meid,» tähendas Noorem, mõeldes uude laagripaika asumist.

«Ongi hea, et saab siit ükskord minema... Ela nagu saunaleilis,» arvas Rässakas.

«Varsti sa igatsed siia tagasi,» ütles Vanem mõistu.

«Ega ei igatse küll,» väitles Rässakas ja küsis juba toonike ebakindlamalt: «Miks sa seda arvad?»

«Vaata siia,» nihutas Vanem meeste ette avatud planšeti. «Seal pole ühtegi jõge, ojasoonikutki mitte. Lähim jõgi asub meie laagripaigast päevateekonna kaugusel,» rääkis Vanem kaardimärke lugedes. Meeste nägudesse sigines mõtlikkus.

Äkki sukeldus kaugest hõbejast pilvest esile helikopter. See lendas piki jõge ja maandus meestest mõnikümmend sammu eemal. Lennumasina uks avanes, pardamehaanik viipas käega, et tehku mehed rutem, ja näitas ise pöidlaga üles taevasse.

«Selge, et vihm,» porises Vanem. «Võiks ka ise appi tulla.»

Mehed loopisid kiiruga kogu oma krõmpli ukseaugust sisse, sidusid koerad lahti ja ronisid nende järel vibreerivas lennumasinasse. Veidi paigal mõrisesenud, tõusis helikopter nagu vastu tahtmist loogjalt üles, vastu sinisele äikesepilvele. Vaevalt saavutas helikopter lennulae, kui teda põimasisid vihmaväädid. Vanem näitas lendurile maandumispunkti kätte; lendur vangutas pead ja karjus talle kõrva: «Maanduda ei saa — pehme!» Vanem noogutas, et on arusaadav, et pole esimene kord neil soodesse ja rabadesse maanduda.

Helikopter tegi raba kohal poolkaare ning jäi ühe kõrgema kühmu kohale ripuma.

Vanem hüppas alla, tema järel Rässakas. Noorem hakkas neile aparatuuri ja muud kraami kätte ulatama. Kõige viimasena võeti alla koerad. Helikopter lisis gaasi, mehed viipasid talle hüvasti-jätuks ning ütlesid hetke pärast taas tere tundud tundmatule, rohelisesilmsele laanele.

Leidmata läheduses vett, läks Vanem loodesse, kus tihe kuusepeenar märgistas tema arvates oja suudmeala. Ta leidis

kuuskede alt kitsa, ent küllalt sügava veenire, mis siuges läbi raba nagu hele tikandniit läbi pruuni riide.

Mehed löid telgi üles kuuskede alla ülesraiatud palkraandile. Siitpeale lahkes nende tegevus igaihe jaoks kindlaks-määratud kohustuseks.

Nädala möödudes olid neil plaanipäraseid marsruutrännud tehtud. Nad olid kuumast ja toidu üksluisusest kõhnunud ning väsinud. Ent passiivsele puhkusele — lamasklemisele sääsevarju all — ei mõelnud neist keegi.

«Kui õige läheks tolle jõe veerde,» oli Rässakas esimene, kes vastu ei pidanud.

«Kalavärvidega joonistama,» kasutas Noorem ütlemiseks juhust. Vanem aga tegi juba plaane ja vaagis, kuidas kõige otsemat teed jõe le jõuda.

«Üle nende sopkaharjade, läbi selle oru, mööda seda seljandikku,» rändas Vanem ilma suurema vaevata mööda kaarti, «siis peaks öö hakuks jõe äärde välja jõudma.»

Ja mehed seadsidki end magama...

Paljude aastate harjumus oli Vanema sisse nagu äratuskella monteerinud — nüüdki ärkas ta õhtul otsustatud kella-ajal. Ta nägi telgi katusel puhtevalgust, kollakat sõõrlevat valgusehelendit. Noorem tema kõrval alles magas, sääsepuretud nina magamiskotist väljas. Ta tahtis poisi juba äratada, ent märkas siis Rässaka segipööratud tühja magamiskotti ning teadis, et seljakotid on juba valmis seatud.

«Kui jätaks õige selle filosoofi magama,» pidas Rässakas kurja nõu.

«Ei maksa,» arvas Vanem, «hakkab veel üksi tulema ja teeb jälle mitmepäevase haagi, nagu tookord.» Ta mõtles Noorem, kes oli hiljuti taigasse eksinud.

«Ma lähen siis palun teda ärgata,» ütles

Rässakas, mingit äkkmõtet järgides. Astus siis joogipange juurde, jõi janutäie külma vett, ammutas seejärel uue kruusitäie ja läigatas selle Nooremale näkku.

«Kuidas on?» küsis Vanem.

«Lubas tõusta,» ütles Rässakas haigutades.

«Peame kärmesti astuma, kui enne piimedat kohal tahame olla,» ütles Vanem.

Varsti olid mehed minekuvalmis. Nad läksid läbi palumänniku, keerasid sealt itta. Vanem kontrollis aeg-ajalt kaardi järgi suunda ja määras asimuudi. Nende välipluusid olid varsti soolalaukudes, välipudelid ammu tilgatumaks joodud.

Ühelt jäärijalt sopkanõlvalt nägid mehed põõsaskaski täis kasvanud orgu.

«Ei või olla,» pomises Vanem kaardi kohalt. «Siia pole seda igatahes märgitud.»

«Mida,» päris Rässakas, samuti kaardi kohale kummardudes. «Seda jõge siin pole... Kui me nüüd...?»

«Ei,» ütles Vanem teise küsimust ennetades. «Meie jõeni on veel kuue tunni tee.»

«Igavesed hõrekäed need kaarditegijad, sihukese jõe läbi sõrmede lasknud,» kirus Noorem lootvalt, neelates juba jäist karedat vett, mis veel ei paistnud, ent oru kuju ja tumedama roheluse järgi oli kindlalt oletatav.

Mehed laskusid sopkanõlvalt alla ja hakkasid roheliste põõsaskaskede vahelt jõe suunas teed rajama. Siin-seal sattusid nad värsketele karulebatsitele, mille ümber kõrgusid suured mustusehunnikud.

«Kõht on vaesekesel kinni olnud,» tähendas Noorem.

«Sul on ju seljakotis lahtistit, mine vii talle,» soovitas Rässakas ja imetles ise: «On ikka püramiide püstitanud, ei ulatu ülegi astuma.»

«Jah,» ütles Vanem, «paistab olevat suur loom.»

«Siia, siia...! Oeh... Kk-kala!» kostis äkki Rässaka karjatus, kes juba jõeale välja oli jõudnud.

«Seda siis!» ütles Vanem, mõeldes hoo- pis karule. See pidi väga kalarikas jõgi olema, kui loom siin pikemalt elutses.

Jõudnud jõe äärde, nägi Vanem õhk- selget sügavat vett. Jõe põhja sillutas imepeen valge setteliiv. Vesi oli kõrveta- valt külm, terashallika värviga, hauakoh- tadel väga sügav.

«Ärni jaoks lausa paradisi,» pomises Vanem.

«Psst!» tegi Rässakas, kes põlvitas juba seljakoti kõrval ning pakkis lahti oma kalamajandust.

Vanem märkas, et vaikimiseks pole põhjust, hauakoht on küllalt sügav, pol- nud karta, et kalad pelguvad. Vanem püüdis kalu loendada, ent varsti läksid tal silmad kirjuks ja ta ajas kalad segi nende varjudega. Need olid kõik erandi- tult suured tumedaselgsed rasvaharjused. Vanem nukerdas põõsaskase oksa küljest mõned lehed ja viskas vette — otsemaid sööstsid neli-viis harjust üles, ent, pettu- muse avastanud, laskusid taas sügavasse, kus vesi oli külmem ja voolus püsimine kergem.

«See on minu auk,» susises Rässakas Noorema peale, kes ka oma õngenööri lahti harutama hakkas.

«Sinu, sinu...!» rahustas Noorem. «Sa anna mulle ainult paar «kärbest» ja ma jätan sind su kaladega amelema.»

«Kell üheksa, selle seedrijõssi juures,» näitas Vanem kohta, kus nad õhtul pidid kogunema.

Vanem läks allavoolu. Ent enne kui püüki alata, kandis ta jõe visuaalselt kaardile. Temale kui esmaavastajale kuu-

lus ka jõeale nimepaneku õigus. Kuid praegu ta sellega aega viitma ei hakanud. Tema ja Rässaka vahel käis ammune var- jatud võistlus, ilma et nad sellest oleksid rääkinud, kalu mõõtnud või üle lugenud. Kui nii võtta, oli Rässakal praegu teatud edumaa; sellest august sikutab ta kindla peale oma paarkümmend harjust välja.

Vanem läks veel veidi maad, kuni leidis ridvaks paraja pika pihlaka. Õngeritv kooritud, otsis ta plekk-karbist välja kolm erisugust «kärbest» — ühe sini- punase rähni sulgedest ja kaks pruuni ondatra karvatippudest, mis ei märgu- nud. Kõik kolm «kärbest» sidus ta jäme- dama tamiili külge ning kinnitas selle omakorda ridva otsa. Nüüd võiski alus- tada püüki.

Jõe kallas oli tuulemurrupuhas. Käimist tõkestasid vaid suurvee ajast kuhjunud sammaldunud uhterambad.

Vanem tegi esimese heite ja läks ujuv- õngedega päri voolu kaasa, sest hauakohta ta seni polnud veel kohanud. Saanud vaid mõne sammu astuda, järgnes kaks tõm- met peaaegu samaaegselt. Ta haakis ja tõmbas välja kaks rasvaharjust. Need olid ilusad suured kalad, kelle selgmistel soomustel oli tumelillakas helk ja nende roosavarjundilised uimed olid hõlmakad nagu mänsaku tiivad.

Jõe kallast mööda allavoolu minnes tõmbas Vanem peaaegu iga sammu järel kala veest välja. Kott vanema kaelas muutus üha raskemaks ning ta valas ka- lad ühte jõe veeres olevasse auku ja kan- dis seljakotiga jõest vett peale. Nii sai valmis looduslik sump.

Jõudnud välja väikese langusega, ent pikale sillerdavale kärestikule, tundis Va- nem juba ette, et sellest saab ta vood- saim püügikoht. Sellepärast ta ei kiirus- tanudki eriti. Ta istus üksiku soomänni

alla, õiendas jalad pikaks, pani suitsu põ-
lema ja puhkas nii veidi aega, selg vastu
männi tüve. Tihe männivõra varjas teda
päikese eest ja oru tõmbetuul jahutas üle-
kuumenenud keha. Eemalt vaadates näis
ta mehena, kellel on aega küll. Lõpuks
vaatas ta kella, sedagi rohkem vormitai-
teks, sest laanemehena arvutas ta aega
päikese ja tähtede järgi. Kui ta viivu pä-
rast pilgu kellalt tõstis, nägi ta jõe vas-
taskaldal liikumist; keegi sahkas seal põõ-
saskaski, nagu oleks tal ilmatu kiire.
Küllap see oli Rässakas, kes püügiga oli
kärestikule jõudnud. Mis seal ikka, Va-
nem juba ütleva ei hakka, et see on minu
kärestik. Ta tahtis juba tõusta ja oma
asukohast hõikega märku anda, kui äkki
märkas põõsaskaskede vahelt väljauider-
davat karu. See oli suviselt pulstunud ja
ebatavaliselt kõhn grisli. Loom hoidis
teist esikäppa, ilmselt oli see vigastatud;
sellest tulenevalt ei võinud ta söögiretked
pikad olla, ning ajapikku loom kõhnus.

Karu läks pisut allpool kärestikku
vette, sopras seal veidi ringi nagu märje-
mat kohta otsides, heitis siis haige käpa
poolsele küljele ja lamas niiviisi tükk
aega liikumatult.

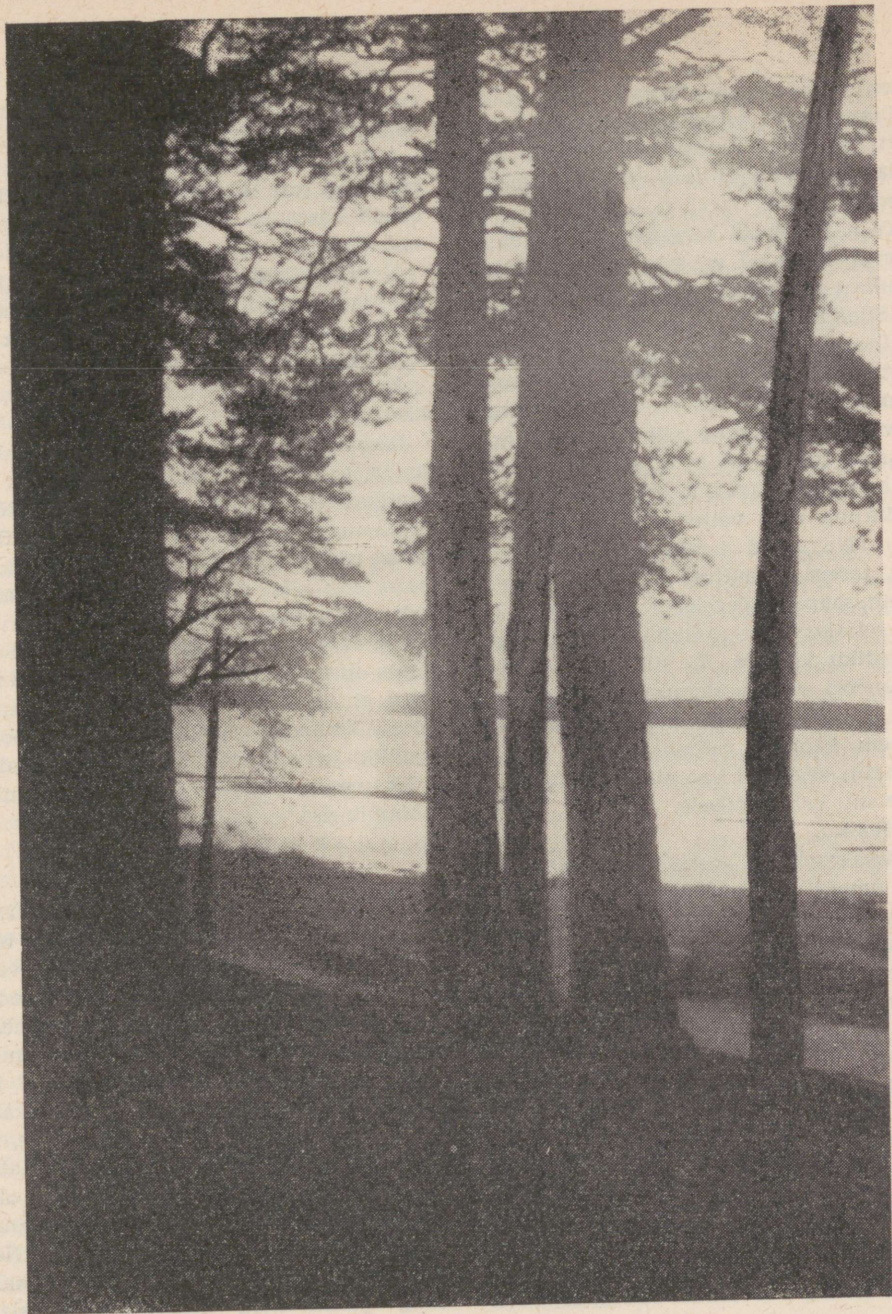
Vanem mõtles üsna asjalikult, et juhul
kui looma on haavanud inimene, on ta
kadunud hing samal hetkel, kui orus ringi
luukav tuul tema poolt puhub. Ent varsti
lahendas karu ise kõik mõistatused...
Mõne minuti pärast grisli tõusis, sopras
läbi vee kärestiku veerele, kaldast mõne
sammu kaugusele ning jäi sinna liikuma-
tult istuma. Haiget käppa hoidis ta inime-
selikult selja taga. Oodanud ära, kuni
kalaparyv ta käpaulatusse laskub, tegi karu
jälgimatult kiire liigutuse läbi vee — ja
priske kala rüpleski kaldarohus. Jälle
ootas loom ära paraja hetke ning kordas
sama liigutust.

Karu kalastas umbes paar tundi. Selle
aja sees püüdis ta üksteist suuremat kala.
Ja kui mõni harjus oli end lausikult kal-
dalt vette tagasi rübelnud, katkes looma
kannatus. Ta ütles paari lühikese sünge
urinaga, mis ta neist arvas, lengerdas kal-
dale ning lõi ülejäänud rüplevad kalad
vastu kaldakive surnuks. Seejärel kaevas
ta esi- ja tagakäppa kordamööda kasuta-
des rannarüsesse paraja augu ja mattis
kõik kalad peale ühe maha. Seejärel vee-
retas ta kaevetahale suurema rändrahnu
sahvriulukuks. Söönud ühe kala kehakin-
nituseks, karu enam vette tagasi ei läi-
nud. Ta raputas karvastikust vee välja,
mõrises midagi laulvat ning sörkis tuldud
teed tagasi põõsaskaskede vahele.

Vanem istus veel tubli pooltunni, enne
kui söandas tõusta. Õigemini ootas ta
ära Rässaka, kes siis just päralt jõudis.
Rässakas kuulas põnevusega Vanema
juttu, kuid pidas kuuldot huumoriks. Et
öeldut kinnitada, viis Vanem Rässaka
rümpade kohalt üle jõe ja näitas talle
kahe peo laiuseid verivärseid grislijälgi.
Rässakas vaatas neid uudistavalt, ent te-
ma kalamehekõrv tabas ka kärestiku vu-
lina. Unustades põhjuse, miks Vanem
polnud siin veel kalastanud, Rässakas
lausa hüüdis:

«Mihuke kärestik!»

Samas silmas ta Vanema muigel nägu,
talle meenus korraga kõik ning ta punas-
tas üle kogu oma laia näo. Vanem tegi,
nagu ei märkaks seda, võttis oma õnge-
ridva ja valis heiteks paraja koha. Esi-
mene heide läks tühja. Ta võttis hoogu
järgmiseks heiteks ja kukutas «kärbsed»
täpselt ühe veest väljaküündiva kalju-
nuki kõrvale pöörisesse. Veel enne kui
«kärbsed» veepinda puudutasid, sähvatas
tumedast veest neile vastu korraga terve
sülem kalahõbedat. See oli nagu tähesadu

Võsu rannal.

V. PETERSONI foto

kummulipööratud taevast. «Lenokid!» hõikas Vanem, vikerjaid kalu õnge otsast lahti päästes. «Korraga kolm tükki!» Need kalad polnud küll suured, kuid kiirgasid eredaid värve.

Ta nägi allpool kärestikku, kus vool oli kiirem, Rässakat vaba käega vehkimas ja kuulis tema hüüdu:

«Siia! Kähku! ... Ära läheb!»

«Las ta veidi ootab,» hõikas Vanem vastu. Ent nähes Rässaka käes looka-paendunud õngelatti, viskas ta oma õngeridva kaldale ning silkas teisele appi. Rässaka juures taipas ta, et peibutusööta on haaranud tugev ja kaval kala.

«Vajuta ritv vette ja hoi a tamiil vee all... Nii, nüüd haala kaldasse... Tasem, tasem,» manitses Vanem, ise keeras kummisaapad kõrgeks, raputas oma kalad seljakotist kruusaklibule ning sopras kärestiku keskele. Ta liikus piki pingul õngenööri rahnukidamuse suunas, mille alla kiiljasse lõhesse kala oli varjunud. Vanem kooldus rahnu kohale, vajutas seljakoti aeglaselt vee alla ning lähendas selle suu kalapeidikule.

«Haala!»

Rässakas vedas aeglaselt, õngenööri rusika ümber kerides. Kui harjus juba kotisuukohal oli, surus Vanem ta põlvede kaasabil seljakotti ning vedas lukunööri kiire tõmbega kinni. Seljakotti vett mööda lohistades tõstsid mehed selle kaldale ja valasid kala tükis veega välja.

«See on haudvetel talvituv isakala, ainult need kasvavad selliste mõõtmeteni,» arvas Vanem.

«Tõsi,» täpsustas Rässakas.

Mehed kalastasid veel mõnda aega, enne kui end tagasitseele seadsid.

«Homme tuleme siia varakult. Ja kõik kolmekesi,» tähendas Vanem.

«Kahekesi,» ei olnud Rässakas Vane-

maga nõus. «See kolmas teab kaladest vaid niipalju, et oskab neid süüa.»

Mehed läksid, pungil seljakotid turjal. «Sumba» juures tegid nad peatuse, kust võtsid kaasa ka Vanema hommikul püütud harjused.

Kokkulepitud paika, jämeda seedrijõssi juurde jõudnud, nägid nad turbasamblamättal puhkavat meest: seljakott pea all, okstega kõrgeks tõstetud sääsevõrk näo kohal, magas Noorem oma nääpsjast kehest päevast väsimust välja.

Rässakas viskas märja ja raske seljakoti maha, astus magajale ligi ja tõmbas tal sääsevõrgu näo eest. Nähes selle all Noorema unemagusat naeratust, lõi ka Rässaka nägu helgemaks. Talle tundus, et poiss ehk nägi und oma viimasesest, alles tolmumata lemmiklelust...

Jõe ääres keset taigat loitles lõke. Selle ääres oli kolm külitavat meest — üks vanem, elu ja selle katsumusi tunda saanud mees; keskmine, rässakas, sellest pooliti teadlik, ja kolmas, kellele elu oli alles pikk unenägudeta uni ja värsket ärkamine hommikusse.

III

Sügis. Puudealuseid lehekujhe paitasid sügispäikese jahtunud kiired. Viltune hall vihm pesi laanelt viimsedki suvised värvid. Möödas olid sõstravaring ja seene-tõus. Möödas oli ka esimene kaläränne.

Mehed olid suvel hästi kalastanud. Ootamatult avastatud Harjusejõgi jäi nende laagrist vaid poole päeva tee kaugusele. Ja nad kasutasid kalavärve, et oma üksluisel tööle järgnevaid nädalalõppe värvikamaks muuta. Pealegi olid meeste ja nende kahe laikakoera peamised söögimured Harjusejõe kanda. Nad kuivatasid, suitsutasid ja närvutasid kalu ning panid neid helikopterimeestelegi

ühes, kes posti töid ja pinnaseproove ära viisid. Ent nüüd oli oktoober; vihm edestas lund ja vahel nad tulid koos. Õngepüük oli seks suveks läbi, samuti võrgupüük, sest lehiseokkad ja jäärüsa ummistasid võrgu otsekohe. Linnu- ja loomalihagi ei õnnestunud meestel enam hankida, sest haavlid olid otsas ja karabiini luku lööknõel õnnetult murdunud. Kannatamatult ootasid nad nüüd teist kalärännet, mis pidi just-just algama.

Mehed olid kõik välitööd lõpetanud, osa aruandeidki oli tehtud. Nad ootasid iga päev helikopterit, mis pidi tulema, ent viibis halva lennuilma tõttu. Toiduai- ned — suhkur, tee ja muu — olid ammu otsas; oli karta igasügisest pikka paastu. Vanem kuulas, kõrv vastu raadiot, murelikult ilmateadet. Limiit oli piiramatult, lubati kõike — pilvitust, vihma, lund, ent mitte lennuilma. Vanem otsustas siis lenduritele maandumisplatvormile kirja jätta ja ise kalavetele minna. Ta kirjutas, kus nad on ja kunas neid oodata võib. Pistnud kirja presentkotti, sidus Vanem selle signaallipuvarda külge.

«Nüüd läki,» ütles Vanem. «Ja võtame kaasa suuremad kotid.»

«Rässakas võtab magamiskoti,» pistis Noorem.

«Sina võtad, kus sa muidu magada saad,» õrritas Rässakas vastu.

Nad panid soojemalt riidesse, sidusid püksid kummisaabaste peale kõvasti kinni; kirved kiiluti terakaitseks ja pisteti seljakotti, samuti paar maandumisplatvormi ehitamisest ülejäänud haardehaaki. See oli kõik, mis neil seekordseks kalastusretkeks vaja läks.

«Saagi me ei võta?» küsis Vanem.

«Ei,» arvas Rässakas, «meil ju kutsu- musega puulangetaja olemas,» patsutas ta Noorema turjale.

«Igatahes,» ütles Noorem, ja tal oli õigus — kirve käsitsemises oli ta Rässakast osavam.

«Noh, läki,» ütles Vanem ja hakkas ise ees minema mööda tuttavat sissetallatud rada. Sellel sügisel rajal tulid pähe suvised mõtted. Nende näod selginesid sedamööda, kuidas lähenes Harjusejõgi. Põõsaskased olid kolletunud ja varisesid põgusalgi puudutusel; okstel piiskles vesi ja mehed said vööni märjaks juba enne jõe jõudmist.

«Pangem suitsu,» ütles Vanem jõe äärde jõudes, «saab külmatundest lahti.» Ise otsis mõttes sobivat kohta kalatammi ülesraiumiseks.

Jõeveeres leidsid nad kõrgemate kallastega koha, kus kasvas kaks nooljat lehisemändi. Siia otsustatigi kalatamm teha. Kirved pandi tööle. Vaikse ohkega kukkusid lehised turbasamblasse. Mõlemad puud laasiti ja raiuti läbi nii, et tüvepoolne osa parajasti üle jõe küündis. Rässaka ja Noorema ülesandeks jäi nüüd tamm tegemine. Vanem hakkas küna valmistama...

...Küna õlal, astus Vanem meeste juurde, kes tammiga peaaegu valmis olid. Keset tammia jäetud avausest pahises vesi alla kärestikku — see oli ainuke koht, kustkaudu kala läbi pääses. Tammi- vahesse asetati künasuu, küna teise otsa alla laoti kivid. Tamm oligi valmis. Jäi üle vaid siit-sealt tihendada ning veeseisu parajaks reguleerida.

Mehed olid tehtuga rahul. Ainult Vanem ei tundnud sellest püügiviisist suu- remat lõbu. Selline moodus oli sätetes keelatud; ainult erandjuhtudel, kui ähvardas nälg ja muid püügi viise polnud võimalik kasutada, võis see kõne alla tulla. Ent Vanem oma mõtteid häälega ei väljendanud.

Lemmetas märga lund. Mehed tõmbasid üles kaasavõetud varikatuse, tegid selle ette lõkke ja käisid selle alt kordamööda kalatammil. Tükk aega polnud näha ühtegi kalaparve.

«Võib-olla on juba kõik alla laskunud,» kahtles Rässakas.

«Vaevalt,» arvas Vanem, «külma pole veel olnud... Viimane, kõige suurem harjus läheb koos kihtjääga.»

«Tulevad!» karjus Noorem jõe äärest.

Nad nägid väiksemat kalaparve, mis koosnes mõnest süstjast valgeharjusest ja mõnest toekamast rasvaharjusest. Kalad kogunesid tõkke ette ja hakkasid tagurpidi, sabaga tõket kompides, vabavett otsima. Mingi aim, mingi instinkt, milles kalade puhul ühitus pääs ja hukk, nagu inimolendite puhul ühituvad arus pääs ja hukk, hoiatab kalu künasuudmele lähenemast.

«Kui üks läheb, lähevad kõik,» sosistas Rässakas.

«Massipsühhoos,» täiendas Noorem.

«Tasa! Ärge palki õõtsutage,» manitses Vanem.

Üks suur vimmakas harjus ujus äkki parvest esile. Just nagu põhjapõtrade juures — karjajuht läbib ohtliku koha esimesena. Sabaga ettevaatlikult kombates, voolust haaratuna kukutas harjus ennast künasse.

«Läks! Üks läks!»

«Lähevad... Nüüd lähevad kõik!»

Üksteise kannul paiskus kogu parv künasse. Vesi ja väiksemad kalad kukkusid roovikute vahelt alla jõkke, jättes suuremad künasse rübelema.

«...Kolmkümmend kuus, kolmkümmend seitse...» luges Rässakas.

«Jäta,» ütles Vanem.

«Näe, veel!» hüüatas Noorem. «Veel üks parv, endisest suurem.»

Nüüd tuli kalu järjest, parv parve järel. Et kõhklus igaviku ukstel võttis palju aega, ühe parve kalad jäid järgmisele «jalgu» ning segunesid üheks rahulikult allavett noidlevaks kalasülemiks.

«Tea, kas nad kõik jõest minema söuvad?» küsis Noorem.

«Ei, mitte,» seletas Vanem, «kõige suuremad, kroonilised erakud jäävad haudvetele talvituma. Neid võib ka talvel püüda.»

«Eks ole, Rässakas jääb siia talveks,» arvas Noorem ja irvitas.

Rässakas jäi hetkeks kõhklema, nagu kaaludes sedagi võimalust.

Uue kalaparve ootel rappisid nad eelmised puhtaks ja ladusid kiht-kihilt seljakotti. Üks kott sai täis, varsti ka teine. Nad istusid lõkke ümber ja tulid kalade puhastamisega osavasti toime.

«Ilus kalake, kiiskab nagu vihmakild,» ütles Noorem lenokki hellalt pihku võttes.

«Ojaa, oleks neid ainult rohkem!» tähendas Rässakas.

«Oleks Rässakaid vähem, oleks neid rohkem,» narris Noorem.

Vanem tegi oma tööd vaikides. Ta leidis, et mõlemal on õigus. Selles tasakaalutus maailmas valitseb kõikjal tasakaal. Vähemalt neis kahes kategoorias.

Kui mehed olid kolmandagi seljakoti kalu täis ladunud, lammutasid nad tammil. Mehed istusid veel veidi aega varikatuse all, sõid toorest ärni soolaga ning jõid teevett kujutletava tee ja suhkruga. Siis rullisid nad varikatuse kokku ja hakkasid tuldud teed tagasi minema. Kaks alatasa vaidlevat meest ja kolmas sageli vaikiv. Ning otsekui vastukaaluks tema vaikimisele kostis tuulepaginate puhudes meeste kõrvu kauaoodatud lennumasina umin.

HÄDAS LÕHEDEGA

V. R Ü N T

ÄRA LÄKS!

Sänna maanteesilla alla kogunes vanasti igal sügisel lõhesid. Need olid üksikud hulkurid või, nagu Võru tirgumehed armastavad ütelda, — poissmehehulgused. Nad tulid Koivast Mustjõe kaudu Pärlijõkke. Veel mõni aasta tagasi võis Mustjõe ja Sänna silla vahelisel alal nende kudemispesigi näha. Nüüd aga satub see kala üsna harva Pärlijõkke.

Ega me tookord lõhet püüdma läinudki. Proovisime forelli landi otsa meelitada. Mõni sai ikka käe valgeks kah. Tagasiteel katsusime Sänna lõheauku.

Oli novembrikuu lõpp. Tammialune võrendik mustas, kohisedes sööstis vahused veed allapoole ja rahunesid alles suure põikmadaliku ees. Osa vett keeras sealt uuesti tammi suunas, jättes vee peale lugematuid keeriseid.

Proovisin alguses allpool, madaliku juures. Albert Ivask loopis sillalt, autojuht Eino Valper aga püüdis meie vahel. Ivask jändas juba hulk aega ühe haugiga, kes iga kord kui lant jõudis veepinna lähedale, tormas seda haarama, kuid millegipärast ei võtnud.

Oot-oot! Seda asja peab uurima, arvasin, ja läksin silla alla vabale heitekohale. Minu ees olid mõned meetrid küllalt madalat vett, nii et põhi näha. Silla esimese tugiposti taga, kõige suurema voolu peal, võis ulatuda sügavus viie meetrini.

Esimese heite tegin lähedale, teine aga läks peaaegu üle võrendiku, voolu piirile. Kohe hakkasin aeglaselt kerima. Kui lant oli umbes silla keskmise kandeposti kohal, käis äkki väga tugev tõmme ja lant jäi nagu hetkeks kinni. Siis aga hakati väga visalt, kuid jõuliselt nõõri vastuvoolu vedama.

«Otsas!» hõikasin. Seda nähti juba niigi. Käis veel üks äkiline tõmme nagu vedrust ning nüüd sööstis kala allavett sellise hooga, et ridva pits oli kõveras nagu pingul vibu. Rullijooksu ei jõudnud enam teisiti pidurdada, kui haarasin rulli pihku. Lõhe! tuksatas peas. Nüüd kõitis kõigi tähelepanu vaid üksainus detail — minu ridva pits, mida äkiliste võngetega kord siia-, kord sinnapoole kisti.

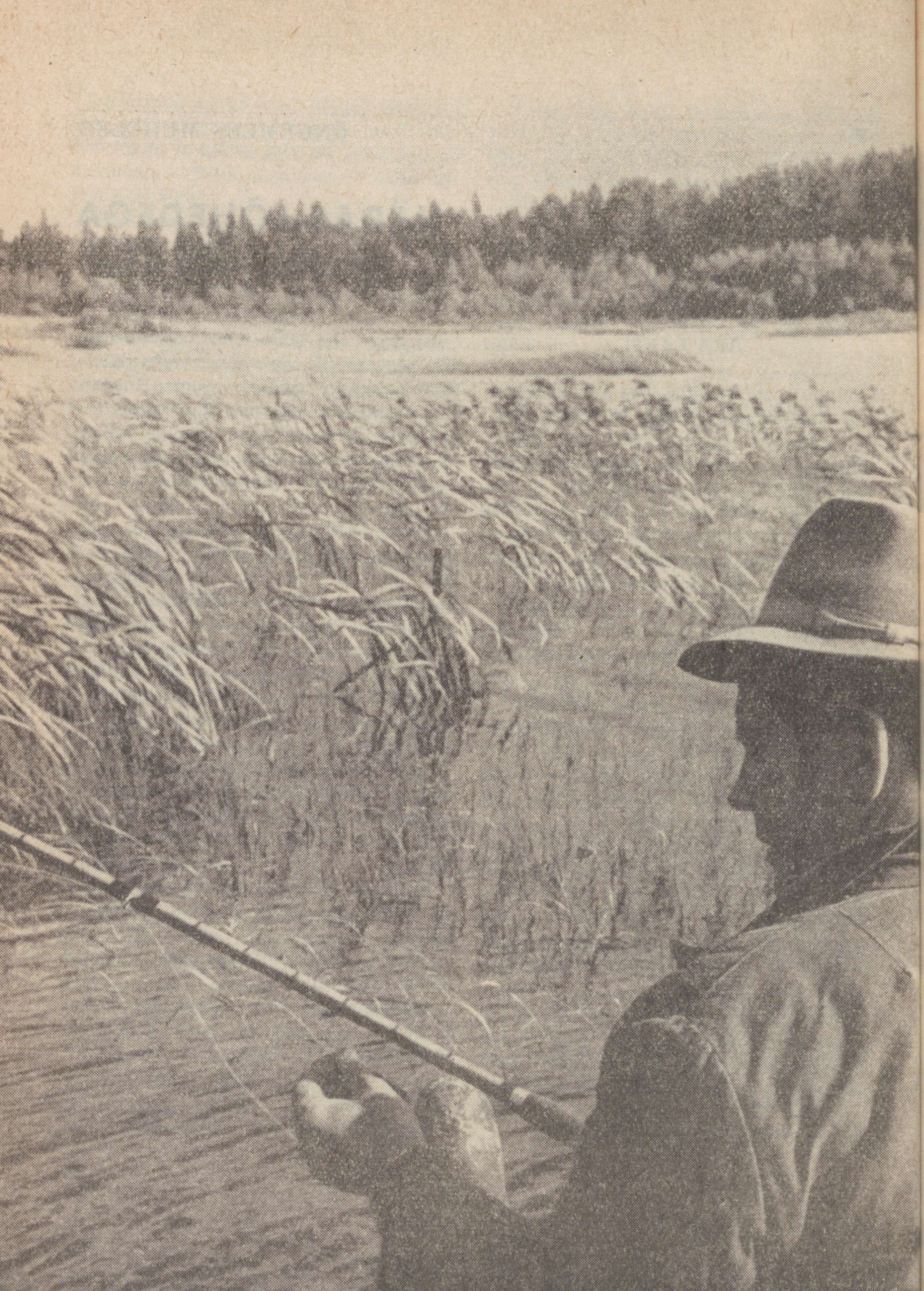
Kala edasi-tagasi-sõidutamine kestis umbes minutit viis-kuus. Siis hakkas ta võrendiku teise otsa kippuma. Hoidsin rulli nii, et sõrmed olid valged ja silmist löi tuld.

«Anna veidi järele, las veab üle augu,» ütles Ivask ja seadis sammud vastaskaldale.

«Ära sa nõõri lödvaks lase!» õpetas omakorda autojuht.

Soojaks võttis. Närvid olid pingul, vahetevahel tundsin, et jalad värisevad. Märkamatuult hakkas pimenema. Kuid kala oli ikka veel otsas, täis jõudu ja võitlusvõimet.

Nüüd oli publikutki rohkem. Kõik oota-

sid hinge kinni pidades võitluse lõppu, ihaldasid kalasportlase võitu ja vetehiiglast oma silmaga näha. Kuid nagu kiuste ei ilmunud hiiglasliku kala musta selga kordagi veepinnale. Kuid veel polnud kala lõplikult väsinud, rullikeeraja ei olnud veel teinud saatuslikku viga.

Autojuht arvas, et varsti peab kala näha saama, ja ronis sillale. Veel ühe korra keeras kala vastuvoolu minema, kuid see polnud enam endine jõuline sööst. Haakisin jälle. See peatas kala edasimineku. Nüüd juhtus, mida ei oodanud: kala sööstis täie hooga minu suunas ja ma ei jõudnud enam vabaks jäänud tamiili rullile kerida! See jäi lõdvaks, kuigi kerisin meeleheitliku kiirusega. Kui nöör jälle pingule sai, käis äkiline nõksatus ja siis jäi kõik vaikseks...

Kõik oli läbi, võitlus lõppenud. Ära läks!

Kui landi üle madala kerisin, siis nägin, et selle konksu otsas tolkneb pikk jäme traat, kangesti diivanivedru moodi. Et sõprade kahtlusi hajutada, raputasin ta enne landi veest väljavõtmist otsast ära. Oli ju videvik ja mu veealused manöövririd kõrvaltvaatajale nähtamatud.

«Kaks konksu on katki murtud,» teatsin nõrdinult. Tuldi juurde ja takseeriti.

«No mis sa ütled! Vähemalt puudane lõhe oli juba peaaegu et käes,» tähendas Ivask. Autojuht ei lausunud aga midagi, ainult muigas. Päev hiljem ütles: «See lavastus oli à la Panso.»

Vaat millise elamuse võib tühipaljas traatvedru sulle tugeva voolu sees pakuda!

Endla järvel.

G. LOSSI foto

KUI EI OLEKS...

Kord- sügisel leidnud Vastse-Roosa mölder Vaidva jõe tammilt, otse hobuse-teelt suure elusa lõhe. Puudase! Arutanud teine siis endamisi, et kui nad juba tee peale ronivad, küllap neid siis ka turbiinikastis peaks olema.

Mehele turgataski mõte pähe. Kuid nii suurt ettevõtmist ei saa ju üksipäini korda saata! Leidiski siis abimehe. Koos peeti sõjanõu: veeretati kohale mitu suurt kivimürakat ja kaks tündrit kustutamata lupja. Kividele tehti tuli alla, lubjatünnidelt võeti kaaned ja need seati n.-ö. laskevalmis. Turbiinikasti ette paigutati võrk.

Õhtuhämaras algas see päris lahing. Kivid lükati kangide abil alla ja mõlemad tunnid kustutamata lupja neile otsa. Mis nüüd turbiinikastis kostis, on sõnulseletamatu. Käisid kõvad kärakad, visinatvusinat ja põrguauru olnud kogu küla täis.

Kui siis võrku kaema mindi, olnud sellest järel ainult räbalad.

«Oleks ikka pidanud tolle traadist aia-võrgu panema,» arvas mölder.

«Oleks pidanud mitte nii, vaid... turbiinikasti tühjaks pumpama ja kalad kuivalt üles korjama...» kostis abiline.

See viimane mõte lõi möldrile pea segi. «No kus sa, kurat, varem olid!» hurjutas ta. Ja visa kalamees haaras uuest mõttest kinni. Peeti uus nõupidamine. Õhtuks sai turbiinikast jälle korda.

«Hommiuks on uued lõhed platsis,» arvas mölder. «Selleks ajaks toome kohale tuletõrjepritsi, paneme jõepoolse luugi kinni ning ülevalt pumpame imivoolikuga kasti poole tunniga tühjaks.»

Hommiikul oli tuletõrjeauto veski juures. Töö hakkas käima. See käiks veel praegugi, kui ei oleks...

KALAMEHEJUTT

Õngeveteran Tuha Juhan olnud, nagu alati, Vagulal õngitsemas. Polevat saanud teine veel õieti õngegi sisse lasta, kui märkamatult ilmunud tüürpoordi kellegi võõras paat kahe pudelist kuraasi võtnud mehega, kes ennast kalakaitseinspektoreiks tituleerinud.

Mehed roninud luba küsimata Juhani paati. Alanud läbiotsimine! Kalad, mida Juhanil ju veel polnudki, loetud üle ja pandud kirja.

Juhanit ma tean. Ta ei oska võrkugi sisse lasta, aga näe — röövpüüdjaks tembeldati. Õnged ja kalakard pandi aresti

alla... Hea, et ta vastu ei hakanud ja sõnakestki ei lausunud, muidu oleks veel täbaramalt võinud minna.

Kui Järverre jõutud ja sõnasõda maha peetud, akt koostatud ja Juhani kohta alla andmisega ähvardatud, lastud ta lõpuks vabaks. Õnged, kalakard ja kahv aga jäanudki aresti alla. Need konfiskeeritud muidugi röövmeetodil püütud kalade pähe.

Kaks kuud hiljem, kui ekspertiis kindlaks oli teinud, et konfiskeeritud asjad ikka tööpoolest õnged on, aga mitte kalad, toodud need Juhanile tagasi.

Vaat mis viin võib seesuguste meestega teha!

Dubori alla!

K. JAKOBI foto

KALASPORTLASE KUUKALENDER

tululike tarkuste ja õpetlike peatükkidega,
millest selgub, et suur tahtmine ja visa töö
viivad alati sihile

1. jaanuar — arvete klaarimise kuu. Kalaspordiklubid ja -seksioonid teevad kokkuvõtteid, panevad kirja eelmise aasta töid ja tegemisi. Kõige pikemad aruanded tulevad nendel, kes kaugetel kalavetel käisid, kõige segasemad neil, kes harrastavad laestvõtmist. Sauna- ja kaminaõhtutel puhutakse fantastilisi plaane uueks püügihooajaks.

Ka aktiivne õngemees Volli Linask tõmbab mullusele püügiaastale joone alla. Bilanss näitab halastamatu selgusega, et särje omahinnaks kujunes 3 rubla ja 20 kopikat kilogramm. Volli heidab bilansi kärmesti küdevasse ahju, et see juhuslikult perekonna teiste liikmete kätte ei satuks. Otsustanud uuel hooajal püügiviljakust tõsta, laenab Volli naiselt küünevilli ja hakkab jääpuuri teritama. Naabrimees Kogre Antsuga on neil kavatsus minna järgmisel hommikul uue aasta avapüügile.

2. jaanuar. Hommikul avastab Volli, et rotid on sügisel tagavaraks kogutud vihmaussid keldris viimseni nahka pannud. Sellele vaatamata astub ta reipalt uksest välja, sest mees teab, mis mees teeb, ega lase end juhuslikest ebaõnnesumistest mõjutada.

3. jaanuar. Varahommikul jõuab Volli kalalt koju ja paneb lauale pooliku suitsutursa. Esimest aastat kooliskäiv Ville tahab teada, millisest jõest või järvest isa sellise loomuse tõmbas. Seepeale

arvab pereema Selma, et küllap isa neid kalu öö läbi suitsutas kas kusagil baaris või koguni tädirannas. Kuigi Ville uurib, kus selline rand asub, ei saa ta isalt ega emalt vastust, sest iga tarkus tulgu omal ajal. Volli Linask nohiseb, avab päeva- raamatus uue lehekülje ja kirjutab: «Eelarve läks lõhki, kalahinnad näitavad tõusutendentsi.» Jaanuaris Volli enam kalaõnne ei proovi. Selle asemel viilib ta õngekonkse, konstrueerib spinninguketale suruõhupidurit, millest muidugi midagi välja ei tule, ja teeb muid vaimseid ning füüsilisi ettevalmistusi uueks püügihooajaks.

Veebruar algab suure sulaga. Kalameeeste meeli hoiab ärevil kuuludus, et Peipsil on saadud lutsu ja ahvenat. Koos tehase teiste kalasportlastega sõidab Volli Linask Peipsile ja jõuab koju alles kolmandal päeval. Vahepeal on ta suures püügituhinas hakanud individuaalitsema, ületanud lubatud kolme kilomeetri piiri ning triivinud jääpangal Piirisaares. Kohalikud kalurid avastavad ta rannajääl, annavad esmaabi ning saadavad koduteele. Külakostiks suruvad seljakotti värske lutsu, mille Volli kodus uhke liigutusega lauale paneb. Päeva- raamatu järgmisele leheküljele kirjutab ta: «Luts — 3 kilo, püügiviis — kombineeritud.»

Veebruari ülejäänud päevad mööduvad Vollil nohu ja angiini põdedes. Selgema-

tel silmapilkudel loeb ta kalapüügi alast kirjandust, et algavaks hooajaks teoreetilisel kõigiti valmis olla.

Märts. Ettevalmistused kevadiseks suurpüügiks võtavad hoogu. Kalatarvete poes ei pääse müügile ligi, läbimüük tõuseb ja käiku läheb ka aegunud kaup. Ostjateks on peamiselt algajad õngemehed, edasijõudnud tunnistavad enamasti importpüügiriistu.

21. märts. Öösel näeb Volli unes, et kevad on saabunud ja et ta tõmbab tavaliise särjeõngega merest välja meetripikkuse haugi. Hommikul ärgates vaatab Volli kalendrit ja märkab üllatusega, et kevad on tõesti käes. Ta võtab jääpuuri ja taliõnged ning teeb kaasa talvise hooaja viimase püügiretke. Seekord on Vollil kalaõnne, ta toob koju vaksapikkuse ahvena, mis on lõpuseidpidi konksu otsa jäänud. Poeg Ville otsustab sel puhul isast ilusa pildi teha. Et poiss õpib fotoringis ja tunneb mõningaid pildistamise saladusi, siis on isa ja kala pildil täpselt ühepikkused. Seepeale ütleb Volli, et õigel ajal nähtud unenäod lähevad ikka täide. Ta otsustab kala prepareerida, kuid naabri kirju kass saab enne jaole ja laseb ahvenal hea maitsta. Volli töötab kassist teha vähisööda, kui vähid kunagi keelu alt lahti lastakse. Istub siis laua taha ja kirjutab kohalikule ajalehele uurimuse «Mõningaid üldistusi varakevadisest jääalusest kalapüügist.»

Aprill. Tuntud nalja- ja vembukuuna, pakub ka kalameestele eriskummalisi viperusi. Levivad tõepärastena tunduvad kuuldused, et Audru jõest on saadud säinast, Kasarilt särge ja Tiskre ojast ahvenat. See viib tuhandeid õnge-

mehi rännuteedele, kuid enamik neist saab pika nina.

Ka. Volli seob õngeriistad kimpu ja lubab Kasarilt kotitäie kevadist mere-särge koju tuua. Enne väljasõitu märkab ta kohkudes, et kalasportlase liikmepileti kehtivuse tähtaeg on 31. märtsil möödunud. Et tegemist ei ole aprillinaljaga, peab Volli eksamitele minema. Paraku kukub ta läbi, sest ei suuda anda ammendavat vastust küsimusele, mitmed sportliku kalapüügi eeskirjad meie vabariigis kehtivad. Kaheteistkümnendal katsel antakse talle siiski load kätte — visaduse eest. Selliste sekelduste tõttu jääb Vollil aprillikuus kalal käimata, välja arvatud mõned korrad Tiskre ojal, kus ta aga üleasustatuse tõttu lõõgile ei pääse.

Mai. Särge, vimba ja mitmeid teisi merekalu tabab rännulust, mis kihutab neid jõgesid mööda ülespoole. Kalasportlased ruttavad neile vastu. Täheldatakse kahepoolset aktiivsust. Tekivad hooaja esimesed legendid suurest kalast. Kalaspordimuuseumi eksponaadid täienevad veekogudest väljavõetud mõrdade, võrkude ja muude keelatud püügivahenditega. Kasvavad riigitulud röövpuudjalt kinnipeetud trahvide arvel.

Volli Linaskil on kehtiv kalasportlase pilett jällegi taskus ja ta sõidab Kasarile suurpüügile. Tõenäoliselt oleks ta sel päeval kala kätte saanud, kuid Kirbla sillal märkab Volli, et ta on õngeriistad koju unustanud. Suurest kurvastusest läheb ta sinitult hulkuma ja peetakse kinni allpool silda oleval keelualal. Trahvist ta seekord siiski pääseb, sest tema juures ei leita püügivahendeid. Seepeale ütleb Volli sügavmõtteliselt, et igal halval asjal on ka hea külg. Volli asub maanteeserval «hääletama», teades, et meie kommunaaltranspordil on veel aju-

Peipsi kaldal.

V. PETERSONI foto

tisi raskusi ühenduse pidamisel linna lähedaste väljasõidukohtadega, kaugest Kasarist rääkimata. Keskööks jõuab Volli koju. Siin ootab teda poeräimest valmistatud hüva praad, mille on teinud pereema Selma, sest ta tunneb oma meest ja tema püügiõnne. Sellega jõuab õnnelikult finišisse ka Volli maikuu kalalkäik.

Juuni. Tuhanded kalasportlased kombineerivad endale puhkuse. Sagenevad perekondlikud arusaamatused. Kalavetele viivatel teedel tekivad liiklusummikud. Kalu ähvardab kohutav hädaoht: kui kõigi kalasportlaste plaanid täide läheksid, siis teoreetiliselt võttes ei leiduks varsti meie sisevetes ja rannikualadel enam särjepoegagi. Õnneks jäävad plaanid plaanideks, sest meil on Volli Linask ja suur hulk teisigi temataolisi kalamehi.

Kalaspordiseksioon, kuhu Volli kuulub, saab naaberseksioonilt väljakutse sõprusvõistluseks spinninguspordis. Võistkonna komplekteerimisel selgub üllatav tõsiasi, et suures püügihinas pole kellegi mahti olnud kuivamaatreeninguks, mistõttu täpsus- ja kaugusheide ning skiš on enamikule tundmatud mõisted. Kuna teatakse, et Volli Linask on saatuse tahtel kõige rohkem tegelnud tühjade heidetega, arvatakse ta võistkonda. Naabritelt tuleb kaotus vastu võtta, kuid julge ülesastumise eest saab Volli Linask diplomid ja lohutusauhinna. See on Vollile seni suurimaks saavutuseks kuulsusrikkal kalasportlase teel ja innustab teda uutele katsumustele.

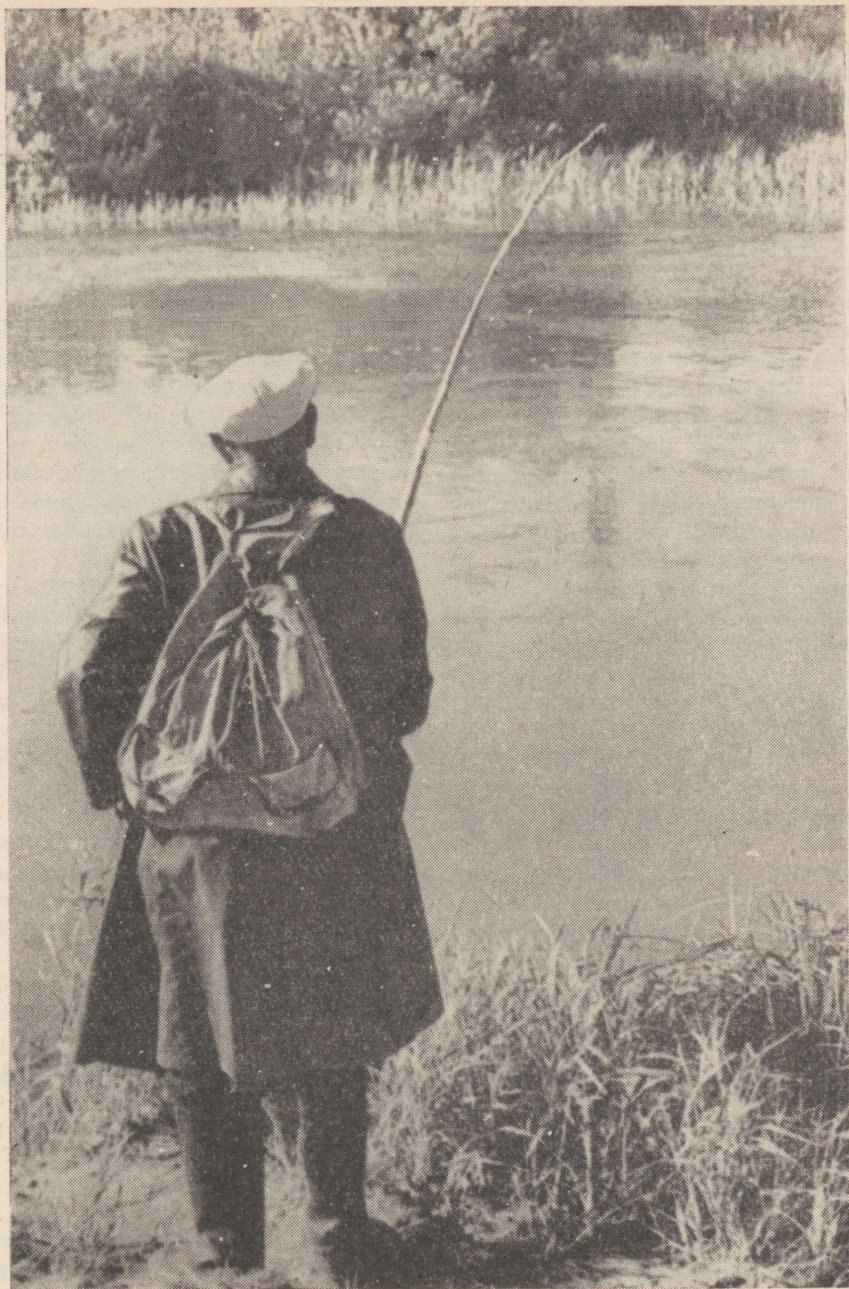
Juuli. Ainult parandamatud optimistid käivad kalavetel. On südasuvi. Kaladel on puhkeperiood ja kalamehedki tõmbavad duina. Algab teine poolaasta. Tehakse ettevalmistusi sügispüügiks.

11. juuli. Kutselised kalurid peavad

oma pidupäeva. Nendega liituvad kalasportlased, kellel esimesel poolaastal õnnestus kala veest välja tõmmata. Et Volli Linaski arvel pole midagi muud kui juhuslikult konksu otsa jäänud ahven ja Piirissaarel kingitud luts, siis suurest tagasihoidlikkusest ta kaluritepäeva pidustustest osa ei võta, vaid organiseerib kalata jäänud kalasportlaste kokkutuleku saunsuvilas Reiu jõe ääres. Sissejuhatavas sõnavõtus jagab ta saatusekaaslastele oma püügikogemusi ja teeb ettepaneku tõsta sügishooajal püügiviljakust. Ettepanek võetakse valjul häälel vastu. Kokkutulekust osavõtjad hakkavad taotlema, et juulikuu kolmas pühapäev kuulutataks ametlikult kalata jäänud kalasportlaste päevaks.

Esimese poolaasta kokkuvõtteid tehakse ka tehase kalaspordiseksioonis. Sektsiooni üritustest aktiivse osavõtu eest antakse Vollile aukiri. Ühtlasi tehakse ettepanek, et ta võtaks endale kalaspordiinstruktori kohustused ja hakkaks tegelema noorte väljaõpetamisega. Volli tänab usalduse eest ja lubab kohustused aega täita.

August. Taas asuvad kalasportlased ratastele. Haug on südasuvisest paastumisest näljane ja teeb nii mõnegi mehe käe valgeks. Volli Linask võtab tõsiselt oma instruktorkohustusi ja otsustab treeningu mõttes kõigepealt välja õpetada oma poja Ville. Ta nõutab kuu aega palgata puhkust ja sõidab pojaga Karjalasse. Tänu instruktori asjalikule teoreetilisele juhendamisele saab Ville paraja uhhaa osa särgi ja ahvenaid. Mehed jäävad sõiduga kõigiti rahule ja toovad pereema Selmale kingiks kaasa kolmeliitri purgitaie soolatud forelle. Selma teeb kohe kindlaks, et tegemist on alamõduliste kaladega ja ähvardab sel-

Õngekork kiigub, liigub lainetes ...

H. KARRO foto

lest kalakaitset informeerida. Seepeale tunnistavad mehed üles, et ostsid forellid Tallinna eluskalade kauplusest, kus just alamõdulisi müüaksegi. Ville kui algaja kalamees tahab teada, kas kalade alamõõt kehtib ainult sportlaste jaoks? Volli jääb vastuse võlgu ja lubab seda asja uurida.

September. Täheldatakse head näkkamist nii sisevetes kui ka lahtedes. Esimesed sügistormid teevad aga merelemineku küsitavaks. Ent leidub surmapõlgajaid, kes tormi ei karda ja arvavad, et julgus on pool võitu ning pool kala on ka rohkem kui mitte midagi. Volli Linask koos naabrimees Kogre Antsuga võtab tehase mootorpaadi ja nad alustavad Tõstamaalt teekonda Kihnu poole. Et kumbki pole kipparite kursustel käinud, on neil mõningaid puudusi sõiduuskuses ja raskusi meremärkide tundmisega. Õnneks ei jõua nad sadamasüvendist kaugemale. Kala omahinnale lisandub uue vindi ja paadipõhja paikamise maksumus. Volli Linask võtab individuaalkohustuseks saada veel sel sügisel paadijuhupaberid, sest tulevik kuulub kaugpükidele.

Oktoober. Kalapüügihooaeg hakkab lõpule jõudma. Paadid tõmmatakse kaldale, kalameeste majakeste ukсед suletakse tabalukuga. Volli Linask teeb veel ühe retke Konovere jõe, kuid kala asemel saab kerge palaviku ja nohu. Koju jõudnud, mõtleb Volli mõõduva hooaja üle sügavalt järele ja jõuab kindlale veendumusele, et kalapüük on üks keeruline kunst, mis tuleb kuival maal selgeks õppida. Oma sektsioonis organiseerib ta eesrindlike kogemuste kooli, kuhu kutsub esinema tuntud kalamehi ja esineb ka ise sisukate loengute ning vestlustega. Aktiivse tegevuse eest saab Volli

Linask spordiühingu aukirja ja ta valitakse sektsiooni esimeheks.

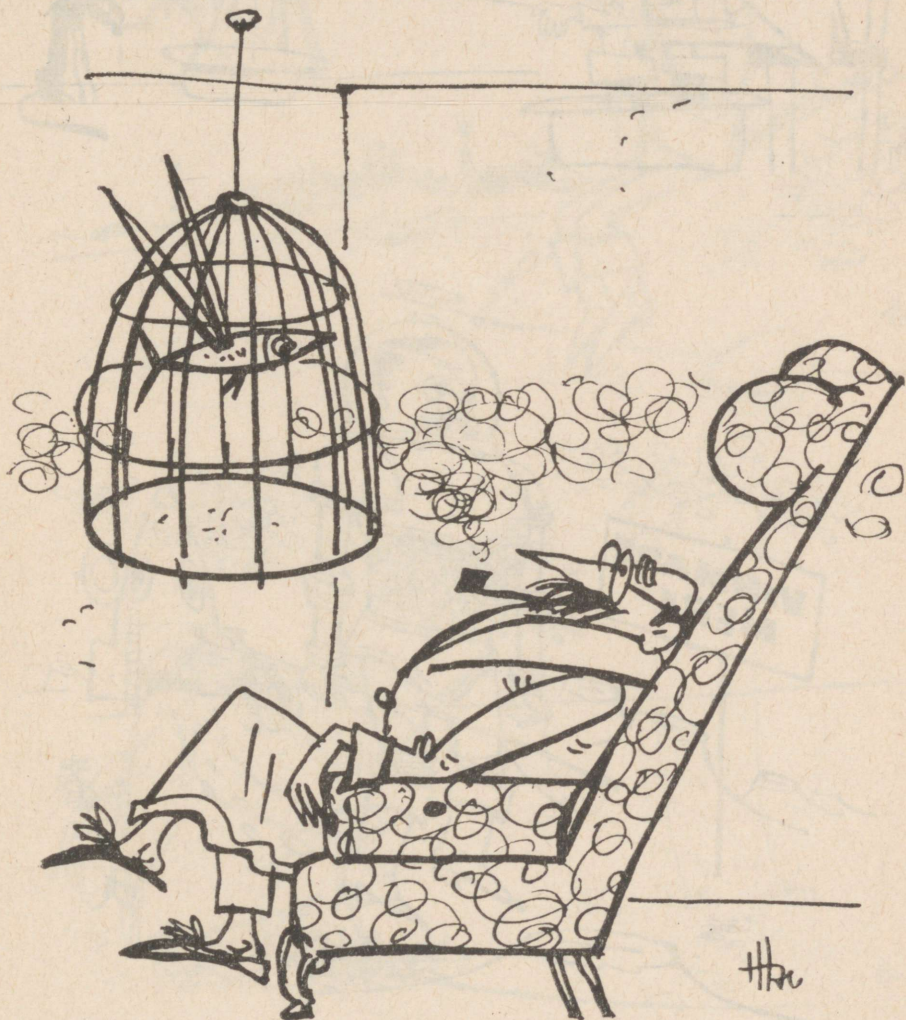
November. Ametikõrgendus innustab Vollit uutele tegudele. Üks üritus järgneb teisele. Muuhulgas avatakse tehase klubis kodusel teel valmistatud püügivahendite näitus, kus esialgu on küll ainult kolm eksponaati — kaks lanti ja veinipudeli korgist voolitud ujuk, Volli enda kätetöö. Volli loeb erialast kirjandust ja pühendab iga vaba minuti iseenda ja sektsiooni liikmete teadmiste täiendamisele. Kodune õhkkond on tuline. Talvepuud on saagimata ja lõhkumata ning kartulid muretsemata. Pereema Selma otsustab sisse anda lahutuse, kui mees peale kalapüügi millegi tõsisemaga tegelema ei hakka.

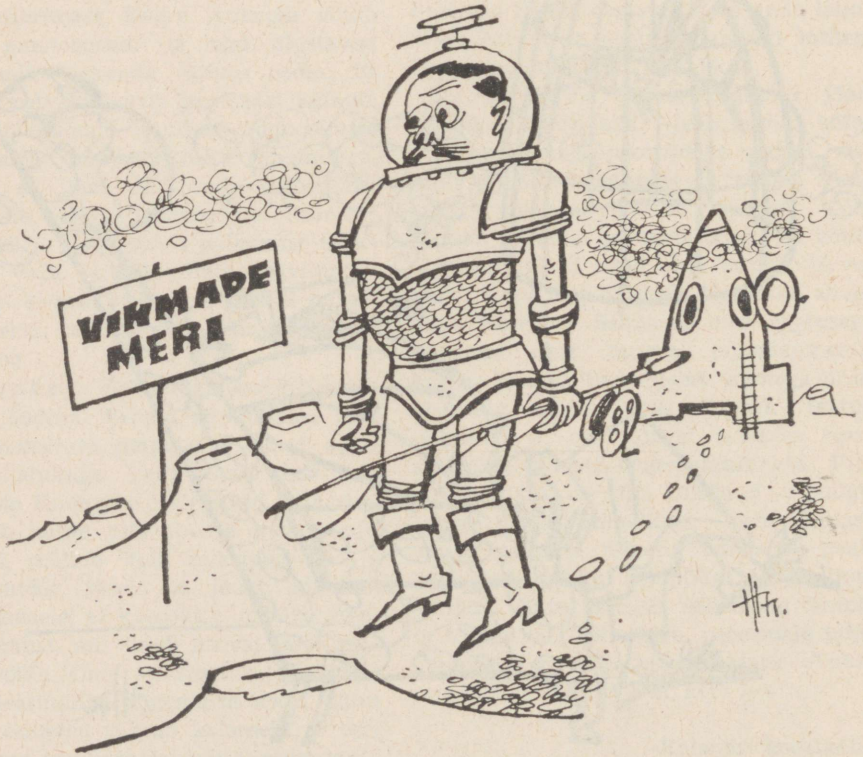
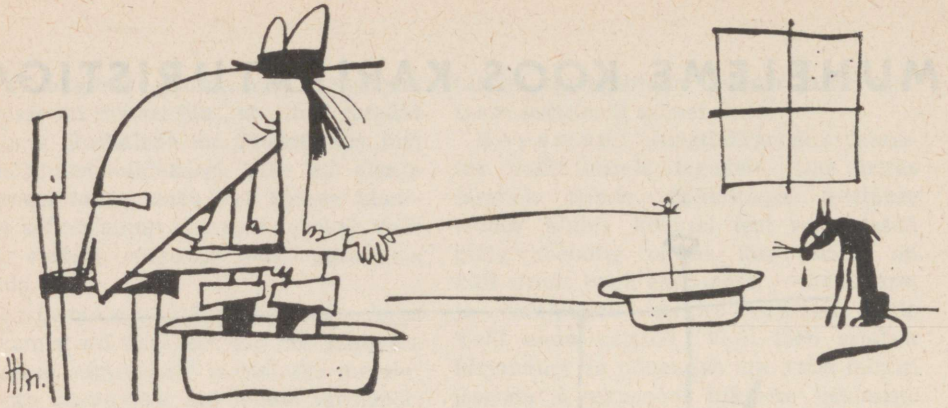
Detsember. Külma kaanetas jõed, järved ja merelahed. Algab talvine kalapüügihooaeg. Seljakottidega mehed valutavad jälle autobusse ja ronge. Vana aasta viimasel päeval tunneb Volli Linask, et täna on tema päev. Ta võtab jääpuuri ja taliõnged ning ruttab järvejääle. Koju toob ta sealt pannitäie ahvenaid. Pereema Selma on oma saatusega leppinud ning muude pühaderoogade hulgas teinud tursafileest maitsva prae. Seepeale ütleb Volli Linask teatud uhkusega, et edaspidi ei maksaks tema kalapüügivõimeid enam alahinnata. Visa ettevalmistus on vilja kandnud ja püügi-aasta lõpeb õnnelikult. Volli Linask paneb paberile pikema uurimuse pealkirja «Sportliku kalapüügi teaduslikud alused». Õhtul kingib näärivana Vollile ja Villele uue spinningu, pereemale puulõhkumise kirve ja kokaraamatu «Tuhat toitu kalast». Lõpp hea, kõik hea!

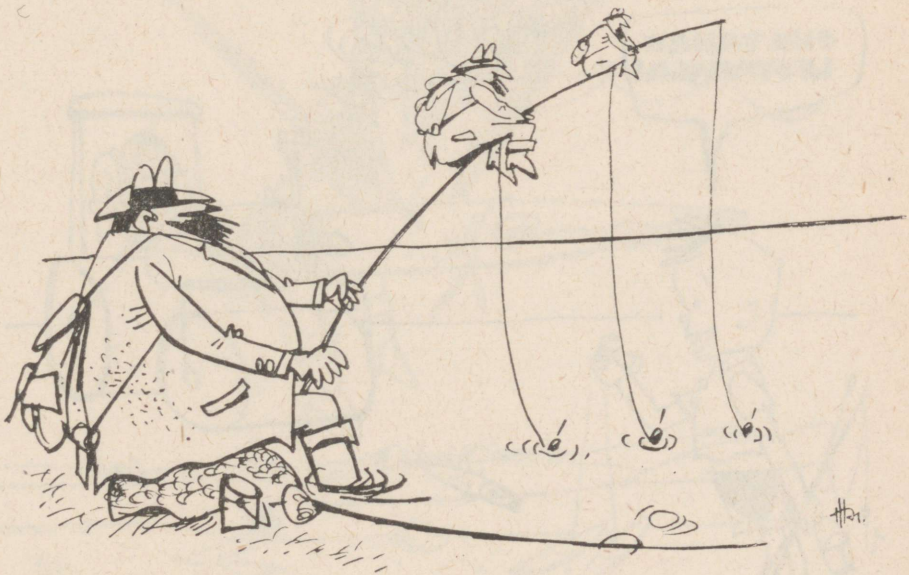
Kalendri koostanud

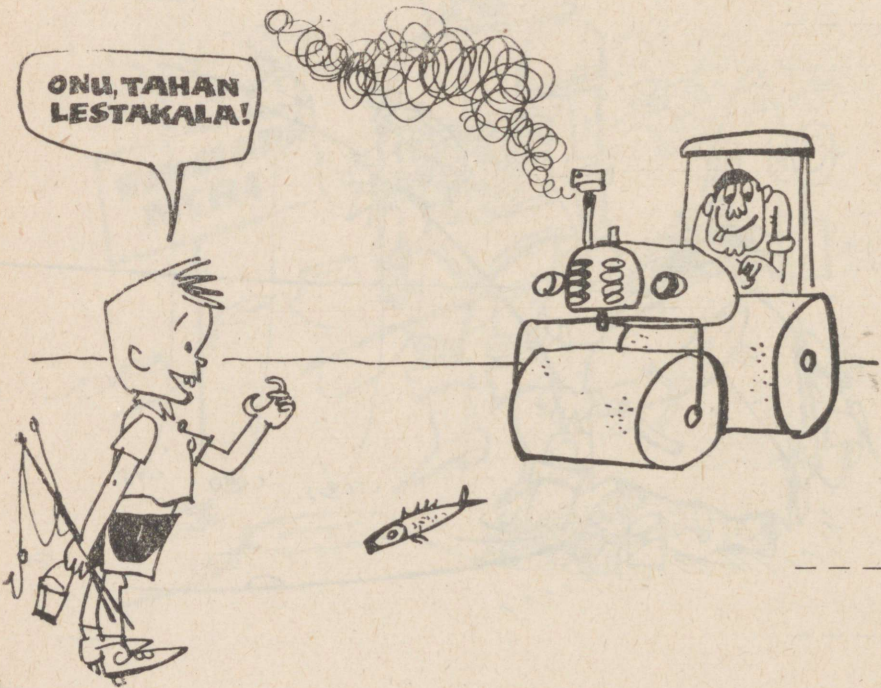
A. Korp

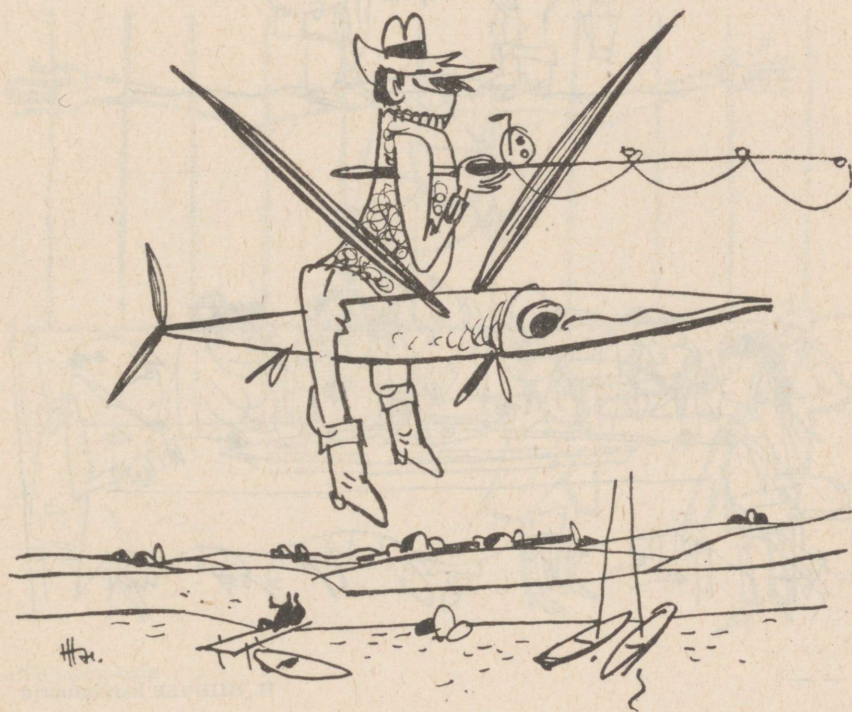
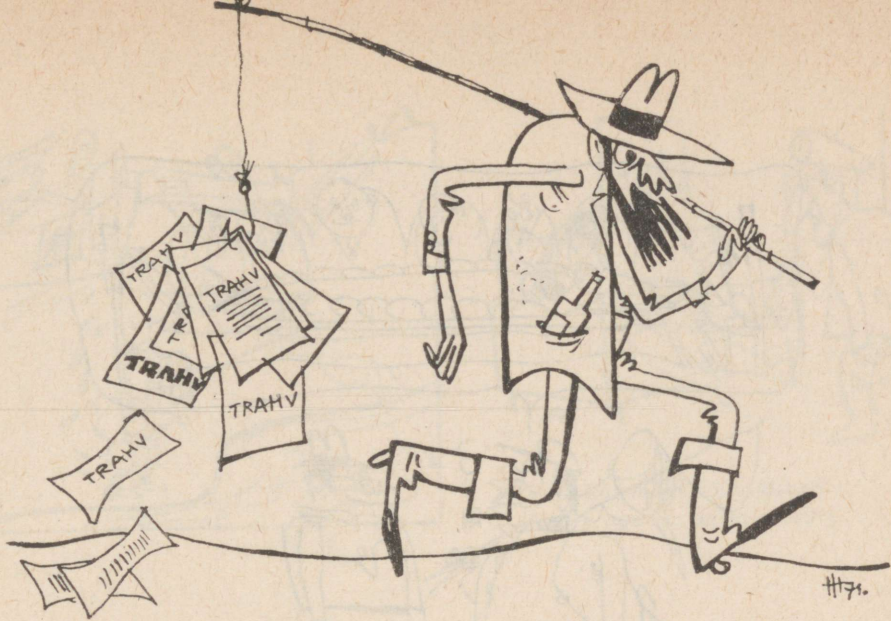
MUHELEME KOOS KARIKATURISTIGA

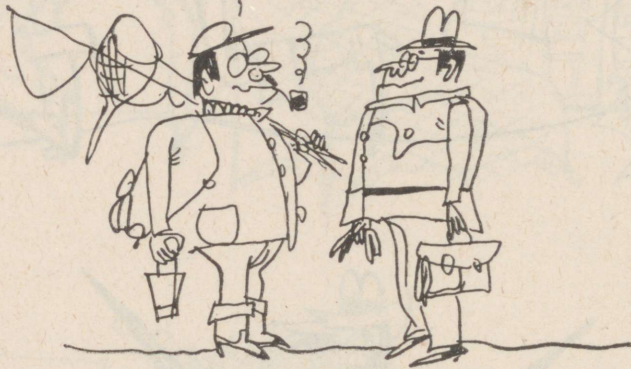
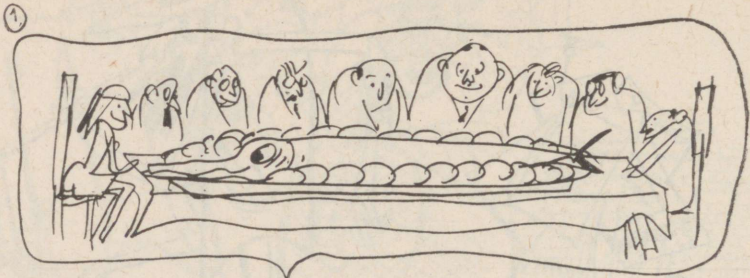

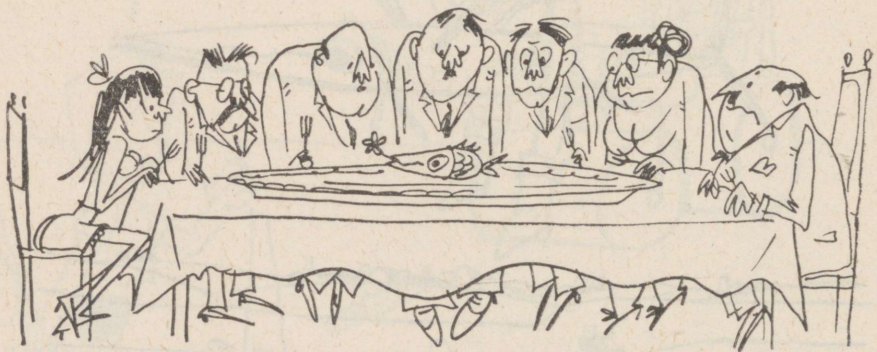

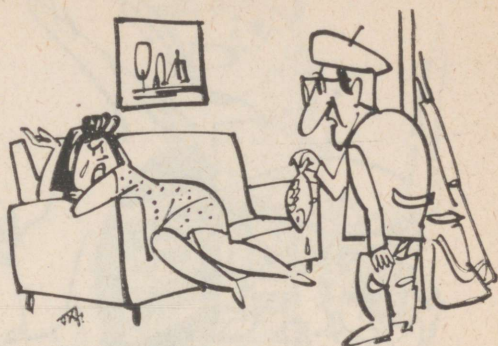
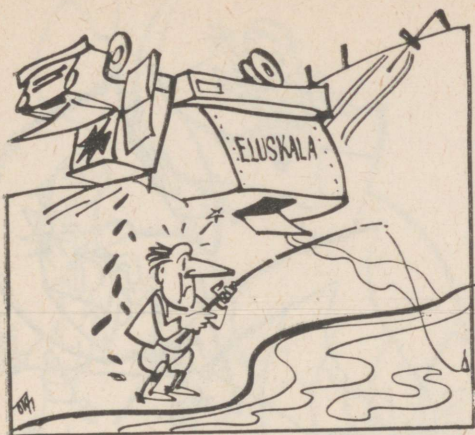

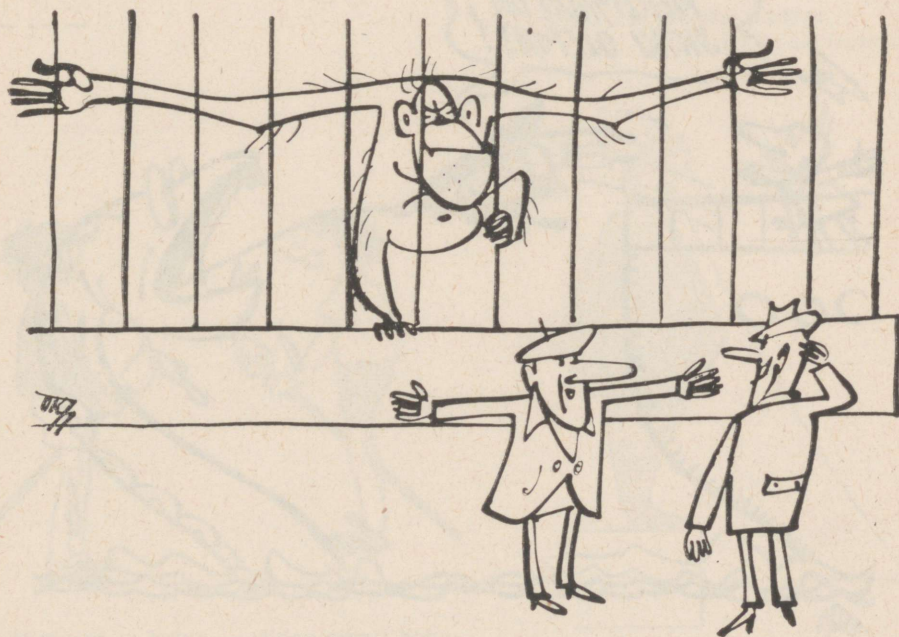
2

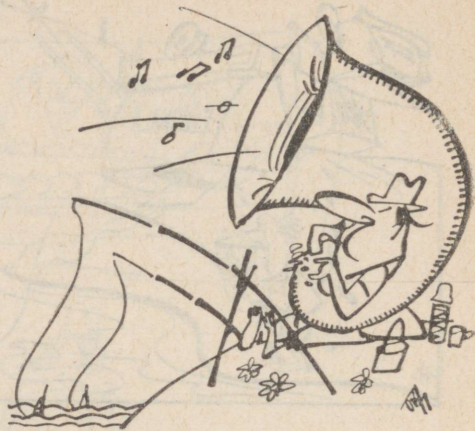
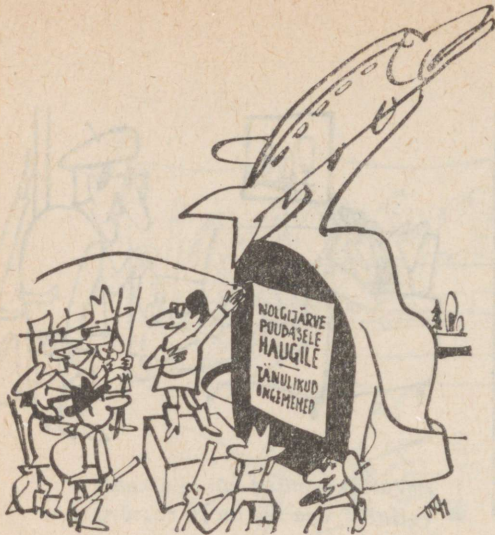
H. HIIBUSE karikatuurid

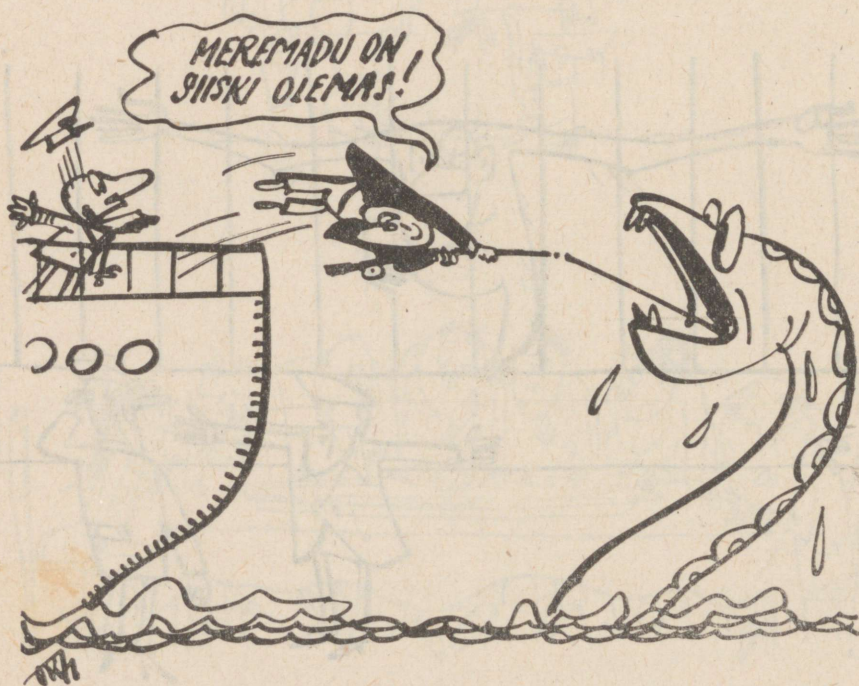
«Vali: kas mina või viidikad!»
«Kallis, aga see on ju roosärg...»

«Nii suur kala...»

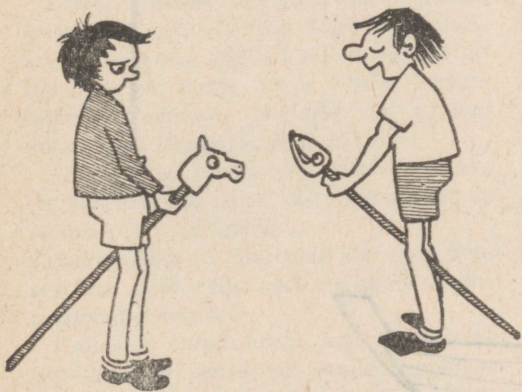
«Kalamees mängib, kaugele kajab...»

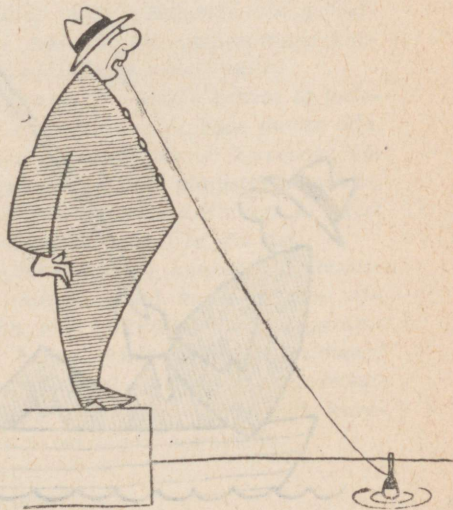

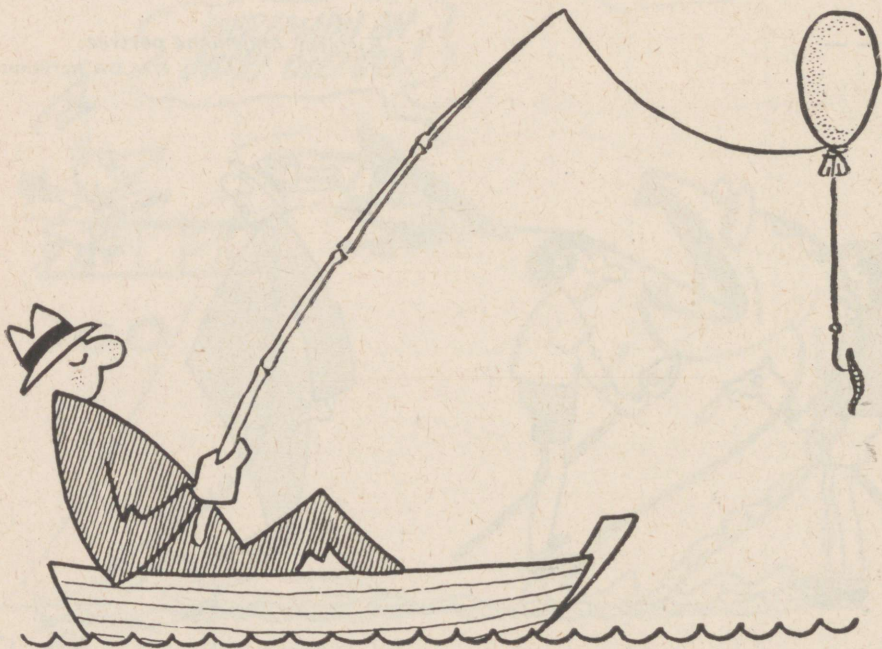
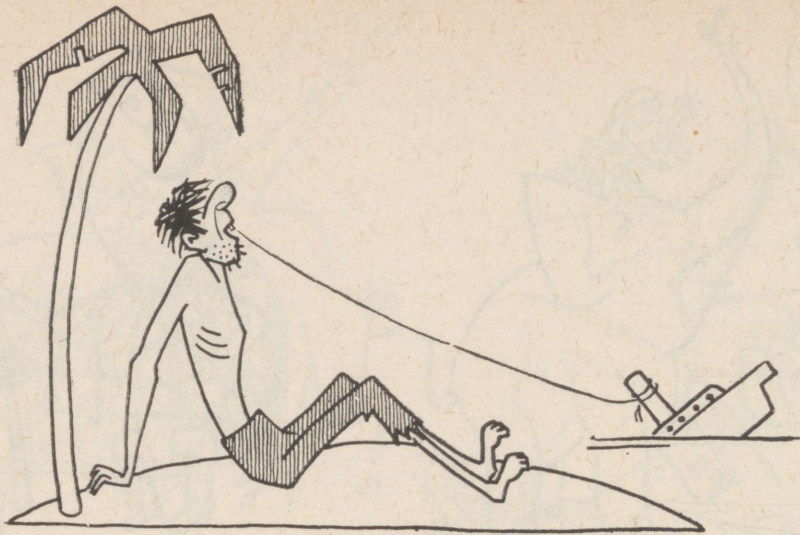
Kirgliku õngemehe portree.

O. KALDA karikatuurid

«Minu isa on kalur — sõidan ainult hobu-
makrelliga!»

Kuidas püüda lendkalu.

P. VASSARI karikatuurid

KOIVA KALDAL

V. KAPP

«Kes ei ole Siguldas käinud, see pole elus midagi näinud,» väidavad lätlased.

Tõsi. Haruldaset kaunis maakoht. Isegi nood, kes näevad elu ainult läbi paralleelide rajatagusega, kinnitavad: «Põhjamaa Sveits.»

Olen käinud Siguldas. Esimene kord pärast suure sõja lõppu, kui olime Kuramaa lahingutandrikt koduteel. Teine kord aastaid hiljem, kui sõjavermed Siguldas olid juba tasandunud.

Veelgi aastaid edasi kohtusin taas imeilusa siguldaliku loodusega. Seekord Valgamaa lõunaserval. Ikka tollesama jõe kaldal, mis sügleb ka läbi Sigulda.

Tol suvel viibisime sealkandis tutvavate juures. Jõeni tuli maad vaid mõni kilomeeter.

Lätlased nimetavad seda ligi neljasaja kilomeetri pikkust jõge Gaujaks, eestlased — Koivaks. Saanud alguse Põhja-Lätist, teeb ta suure looke Lõuna-Eestini, kändub viimaks edelasse ja suubub põhja pool Daugavat Riia lahte.

Meie kohal voolas jõgi parajasti kahe naabervabariigi vahel. Nii et pool jõge on Koiva, pool aga Gauja.

Suursugune ja kalarikas jõgi oma ürgses ilus. Pole teda veel riivanud tsivilisatsiooni pahupool.

Kallas on kohati kõrge, kohati läheb üle liivikuks või põõsa- ja puudegruppidega tükeldatud niiduks. Kõikjal sõelusid tilukeste reaktiivlennukitena kaldapääsukesed. Nende pesaagud mustendasid

kõrgel kaldaseinas nagu muistse kindlusevalli pisikesed laskeavad. Missugune tohutu visadus peab küll neil toredatel lindudel olema, et peamiselt noka abil rajada tihkesse liiva, kohati liivakivvi, pikk pesakäik!

Mägisibulate jada juhtis iidse tamme-saluni. Iga hüglane neist tõi silme ette Viiraldi tuntud gravüüri. Ühe tamme latv oli mürsust maha niidetud — sinna tüüka otsa olid toonekured leidnud sobiva pesapaiga. Kaks kurehakatist piilus meid uudishimulikult üle pesaraagude.

Vanad ise häälitsesid ärevalt kuski puujändrike taga. Märkasid vist meid kui kutsumata külalisi.

Ei, küllap seda põhjustas väike tüdrukutirts, kes hüppas nondesamade korbaliste tüvehiiglaste vahelt välja.

«Onu, õnnetus, aidake!» haaras ta jook-sult mu käest kinni. Ja vedas puude alla.

Õnnetus oli tõesti tõsine. Kurepoeg või -tütar on maas. Vanad plagistavad nokka, püüavad oma pesamuna hingest ja väest üles varjupaika viia. Üle jõu asi.

Tüdrukuke vaatab anuvalt ja lootusrikkalt minule. Kuid mida suudan minagi teha: tüvi on liialt jäme, kätega ümber ei haara, kummatigi on esimesed oksad üpris kõrgel... Kui oleks teleskoop-tõstuk või helikopter, saaks küll kurehakatise pesa tagasi toimetada.

Oleks...

Mida teha?

Oot — kui siia poole kõmpisime, trehva-

sime nägema posti otsas traate sättivat meest. Vilistas teine võidu lindudega ja juhatas meile kenasti teed. Ega ta ära ütle!

Tüdrukutirts lippas need paar kilomeetrit nobedasti maha. Tagasi tuldi kahekesi.

Nü see siis sündis: kurehakatis nõõbiti

pintsakupõue, tõi — koivad jäid välja tolkema, ning krauhh! krauhh! kõndisid jalarauad ülespoole. Kurepaar tiirles küll nurisevalt ümberringi, aga lõpuks oli maailmarändur pesakorvi tagasi upitatud.

Küllap need tammed on üle elanud mitmeid-mitmeid inimpõlvkondi ja olnud tunnistajaiks sajandite sündmustele. Mõndagi kuulsin mehelt, kui maha istusime ja suitsu tegime.

Siinsamas, teisel pool harva kasutatavat maanteed, lõmitavad telliskivivaremed. Julm sõda rullus Koiva-Gaujamaalt eriti lõõskavalt üle... Kuid see on lähem minevik, mis on kaasaegsele hästi teada. Tammed teaksid aga vesta, missugust siivutut elu pidi nägema see kaunis maa-koht aastakümneid tagasi. Nendesamade varemete asemel püstus siis uhke restoran — ümbruskonna talumehed hüüdnud seda Piirikõrtsiks. Lähemalt ja kaugemalt, koguni Tallinnast ja Tartust, käisid rahatuusad oma hetäridega seal pummeldamas. Samuti rahajõmmid üle jõe Lätimaalt. Kilomeeter maad eemal, et ei hääriks härraste lõbutsemist, asusid aga piirikordonid, ning häda sellele lihtsurelikule, kes riskis jõge ületada! Kahes naabervabariigis polnud kaupade hinnad ühesugused, mis tõukas tagant, ahvatles salakaupa vedama. Mõnigi riskija jättis eluga huvasti kuulidest läbipuuritud paa-dis või jõevoogudes...

...Piirikõrtsi varemete otseses läheduses avastasime suurepärase jõekääru saarekesega. Pikk kitsas liivaneem lõikas kääru ära peavoolust. Selles vaiksas ümaras sopis oli vesi peegelsile ning koos puhtalt-vasksete liivakallastega jättis laguuni mulje. Vesi oli puhtamast puhtam ja meeldivald soe.

Päikesekiirtes kümblev liiv kutsus pikali heitma. Taamal kordas jõepael ruta-

tes ainsat monofooniat: sol-sol-sol! Kuulmatult liuglesid üle vee kurgede nooljad kehad. Läti-poolne kaldalaam tõusis otse veepiirilt laugjalt üles — võib-olla leidus seal toidupoolist rikkalikult ja see oli hõlpsamini kättesaadav.

Pärisjõe ääres püüdsid mu mõlemad poisid selle laiust mõõta. Nad olid vastastikku hoobelnud, et suudavad paraja lutsukivi üle jõe lennutada. Aga nägid imestusega, et kõigile ponnistustele vaatamata ei jõudnud see pooldegi jõkke. Muidugi — vee ääres ei oska ju õiget kaugust arvestada.

Mõnus soojus ja leedripõõsaste uimastav hõng kippusid rammestama. Saarekesese puuderägastikust kostis aeg-ajalt sügavtõsine rinnahäl: grongk-grongk-grongk. Kas õpetas rongaeema oma jõnglastele elutarkusi või siunas inimesi, kes tema valdustesse olid tunginud — mine sa tea. Tituleerime endid küll uhkelt looduse kuningaks, aga oleme ajapikku oma ürghällist niivõrd kaugenenu, et pidime hakkama tegema uuesti tita-samme — bioonika kaudu... Küllap kuulleksime rongagi käest mõndagi mõistlikku ja kasulikku.

Hüplev-rabisevad sammud selja taga sundisid istukile tõusma ja pead pöörama. Suured imestav-kõhkunud silmad. Närviliselt tõmblev ninake. Vaatasime tükk aega tõtt. Tema tagajalgadel püsti. Liikumatu. Mina istukil. Liikumatu.

Sis tegi jänes kentsaka pöörde ja kalpasas liiva rabisedes lähedal oleva mägi-mändide tihniku poole, sabatupsu nõrdinult väärutades. Nähtavasti olime tema armsaks saanud joogikoha hõivanud.

Vees laksatas miski. Järgmisel hetkel prantsatas mu jalgadele midagi libedat. Vaistlikult hargitasin jüsemeid ja pöörasin kähku pilgu sinna.

Mis sa, hing, kostad: mu jalgade vahel liival vopsles kala!

Päris kopsakas kala. Aga hoopis tundmatu. Üleni roheline. Täiesti heleroheline.

Nihutasin ennast isegi eemale.

Einoh, pea on tal päris haugi moodi, näitas põhjalikum vaatlus. Ka kõik muu annab purika plaani välja. Aga... kes enne on näinud või kuulnud helerohelise haugist!

Näe, siinsamas liival ahmib õhku ka senini märkamatuks jäänud särjepoeg. Ahah — nii nad siis mõlemad kaldale sattusidki — üks surmahirmus pagedes, teine tagaajamishasardi hoost väljapaisatuna.

Heitsin särjekese tagasi tema elukeskkonda. Vupsas pärast vähest laperdamist noolsirgelt põhja.

Mida teha selle imepärase, otsekui muinasjutust väljakaranud haugiga? Maigutas küll oma päratut suud, aga ei svat-senud lausuda, et kui lasen ta vette tagasi, annab mulle võlusõnad «Havi küsull!».

Hüva küll, pole mulle tarvis sinu võlujõudu. Mine pealegi oma kuningriiki tagasi!

Küllap hiljem, kui spinning on püügi-korda seatud, jõuame rinnad kokku pista ka sinusuguste vetekiskjatega.

Nagu igal puul on oma juured, nii on ka igal nähtusel oma põhjused. Pärast-poole kui luusisin laguuni kaldal, selgus nii mõndagi. Juba väheke maad peesitamiskohast eemal märkasin vees tuttavat helerohelist värvi. Rohevetikad. Nende sümmeetrilised kuplid laotusid kord kolooniatena, kord üksikult vasksel liivapõhjal. Paaril korral, kui heitsin sinna kivikese, volksatas välja haug, keda võis vetikakogumikest eristada vaid pikliku kuju ja liikumise järgi.

Tähendab — tegemist oli haruldase kohanemisvõimega. Muidugi, rohevetikate värvusega maskeerituna võis ablas haug hõlpsamini tabada seal luusivaid väikekalu.

Meenus, et selletaolist metamorfoosi, püüdu ennast ümbritsevas keskkonnas märkamatuks muuta, olin tähendanud varemgi. Kord, kui kalastas pikemat aega ühe jõe ääres, hakati ülemjooksul parajasti süvendustöid tegema. Mõne päeva pärast muutus esialgne mudasegune vesi helesiniseks. Ekskavaator koppas sinisavis. Ja näe — hakkasin saama helesinise seljaga viidikaid! Siis tuli päevi punase saviga värvitud vett. Viidika selg, isegi silmad ka punakad! Lõpuks jõudis järg kollase vee kätte — uue värvingu võttis ka viidikas.

Ei tea, mida ihtüoloogid kostavad, ise küll arvan, et tookordne metamorfoos toimus eelkõige ohu vastu õhust. On ju teravsilmsed jõgitiirud ja kaurid viidikate kardetavamad vaenlased.

Kõige vapustavamalt on sellist võimet täheldatud meie lesta, eriti kammelja juures: kui ta lamab põhjas ajalehepaberil, kattub ta külg trükitähtede jäljenditega.

Elav ajaleht!

...Hele naiselaul tõmbas tähelepanu endale. Läti-poolselt kaldalt lähenes paat. Peagi hüppas nägus noorik sellest välja ja tõmbas paadinina liivale. Hüüdis meile lätikeelse tervituse ning lehvitas käega. Ruttas siis lauldes ja kandekotti vibutades kaldanõlvakust üles. Siinne kooperatiivkauplus on lähemal kui omapoolsel kaldal.

Paadi najale jäi kepike. Kepike panakse siinkandis ka majaukse juurde — märgiks, et pererahvas on kuhugi kaugemale läinud.

VUDI JA PUGI

V. KAPP

Kutsikanäss hakkas nii ärevalt klähvima, et tõstsin õngekorgilt pilgu vaatama, mis seal heinamaalapid lahti on. Kutsikas kargles nagu katapuldist hüpitatuna, kisa oli mitme eest. Selle ragina sees märkasid hallikat poolkera. Rahu-likult tüüris too tohutu murumuna kartulivagude poole — meeletult karglev ja kisav koerahakatis ei paistnud teda häirivat.

See oli siil. Suurim, keda eales olen trehvanud nägema. Kuid mitte see asjaolu ei sundinud mind unustama õngekorki vees. Siil oli tulnud üpris lähedale ning õhtuse päikese längus kiired tõid selgesti esile tema seljal oleva hõbedase triibu.

Jah, polnud kahtlust: see edasiliikuv Kalevipoja kasukatükk oli Vudi! Minu vana sõber möödunud aastast!

Meelde kerkisid mulluste päevade mälestused, mil Vudi ja seejärel ka Pugi astusid mu ellu ja sõlmus sõprus nendega.

*
...Keegi aevastas tagasihoidlikult mu selja taga. Mõtlesin, et küllap on mõni õngemees hiljakesi lähemale tulnud, ning ei vaevunud vaatama. Tuju oli kõike muud kui hea: tibutas peent seenevihma — piinavalt järjekindlalt ja monotoonselt nagu tüütavat igavust. Ei haug ega ahven teinud õnge otsas pakutavast väljagi. Küllap tukkusid rammestunult kuskil kupulehtede all.

Aevastus kordus.

Võtsin suitsupaki välja ja pöördusin ringi, et küllalisele jutualguseks paberrossi pakkuda.

Tohoh — ei lähedal ega kaugel olnud ühtegi hingelist näha!

Tõmbasin väljaküünitatud käe suitsupakiga tagasi ega märganud endalegi paberrossi võta, sest kostis uus turtsatus.

See tuli hoopis jõekaldal losutava lepa-põõsa alt.

Põõsas polnud kuigi suur ja kui tõstsin alumised oksad kõrgemale, vahtisid mulle vastu kaks musta nööpi tumeda ninakese kohal.

See oli väike siiliäbarik. Tema ees helkis paar viidikat.

Nojah, seal siis olidki need viidikad, kelle asemele olin ennist õngekonksule elavamad pannud. Tõsi mis tõsi! Seljatagune mätas, kuhu olin nad heitnud, paistis lage.

Panin lõpuks paberossi ette. Rõskus oli imbunud juba tubakasegi. Ega jäägi muud üle, kui tuleb jõekaldalt ära minna, olgugi kesise saagiga.

Siil turtsatas jälle. Ju ta, vaeseke, oli selles tüütus vihmas ära vindunud. Ja siis, kui mõtlesin ees ootavale soojale kambrile, küpses mõte: võtaks õige siilirübliku kah kaasa. Las kuivatab kasuka ära ja kosub raasike...

Algul oli ta pelglik ja loid. Puges pimedasse nurka. Vahetevahel aevastas piinatult. Gripp mis gripp! Mõne aja pärast aga, kui oli ära lakkunud alustassitäie leiget piima, kuhu olin kraapinud ka natuke kaltseksit (kui aitab inimest, vahest aitab ka siili), hakkas ta kambris ringi vudima ja kõiki ettejuhtuvaid asju uudistavalt nuuskima.

Paningi talle nimeks Vudi. Käbedasti vudis ta üle põrandale, peatus hetkeks mõnd prügiraasukest nuusutama, ja jälle vilkalt edasi.

Saime headeks sõpradeks. Kui lausvihm ei lubanud õngitsema minna, samuti õhtuti, oli Vudi täie kaaslane eest. Mitte ainult seda — ta oli ka kassi eest. Seejuures kassist hoopis energilisem. Hiired, kes kippusid öösiti põrandal luusima, tõrjuti kategooriliselt majast välja. Kord trehvasin nägema omapärast duelli. Vudi nokitses mu jalgade juures pann-

koogitükikese kallal, kui järsku tõstis pea ja vaatas teraselt nurka. Vaatasin minagi. Hiir. Hakkas ettevaatlikult seina ääres ukse poole liikuma. Vudi tardus hetkeks — oli selgesti märgata, kuidas ta üleni pingule tõmbus. Siis sööstis — halt nagu vibust lastud nool. Otse diagonaalselt üle toa uksepoolsesse nurka. Ka hiir pani nüüd kõik välja, tal ei olnud enam kuigipalju maad päästva ukseavani, kuid see osutus asjatuks, ta elu lõppes lühikesega agoonilise piuksatusega...

Sellest peale hakkasin muinasjutule jänese ja siili võidujooksust vaatama hoopis teise pilguga: kui vaja, on siil ise niisugune sprinter, et hoia alt!

Hämmastama pani tema käppade tugevus. Kord viskasin ta ette kala, see aga libises hiirte näritud prakku põrandalauade vahel. Vudi pani tööle esikäpad. Nagu raudkonksust kistuna lendas lauätükikesi. Peagi oli ta niikaugel, et võis kala kätte saada... Minul aga tuli hiljem otsida tükk plekki ja see augule naelutada, muidu murra pimedas või jalg.

Muide, värske kala peale oli siil väga maias. Kui õngevetelt tulin ja ukse avasin, vudis ta varmalt vastu. Viis-kuus viidikat nahka panna oli talle paras sööma-aeg. Ei põlanud siil ka haugipäid. Kui ta oma muidu nii pisikesena ja süütuna näiva suu pärani ajas, kujutas see endast metssea võimsaid lõugu miniatuuris. Soliidse haugi pea kadus raginaga Vudi kurku, nii et luukildugi ei jäänud põrandale.

Kord askeldas Vudi mu kõrval voodil, kui ma parajasti haugipüügile mineku eel konnade kotti niisket sammalt panin. Üks konn kalpsas kotist välja ning patsatas põrandale. Ja oh imet! — Vudi, jättes otsemaid senise askelduse sinnapaika, patsatas samuti põrandale — oma okas-

tele justkui vetruvale padjale. Konn tegi nüüd vist oma elu pikima hüppe. Vudi hüpe ei olnud viletsam! Konnale jäi see igatahes viimseks ...

*

Vudi sai endale kaaslase. Korjasin ta tare lähedalt üles niisamasugusel tusa-sel-vesisel päeval ja niisamasuguse viletsa külmetava rüblükuna nagu varem Vudi.

Kui sisse astusin, nosis Vudi parajasti hommikul keedetud makarone. Asetasin uustulnuka põrandale. Oli kohe näha, et selles okaskasukas peitub hoopis teist-sugune indiviid. Võis ka olla, et ta tajus otsekohe suguvenna lähedalolu, sest siilidel on pagana hea haistmine ja kuulmine, ainult et nägemine pole küll just kiita (kaugele sa mõne sentimeetri kõrguselt ikka näed!). Igatahes pelgamata ja hübenemata alustas ta oma tutvumis-retke. Lõpuks jõudis sööginõu juurde, takseeris pisku aega Vudit ja kukkus siis ülbelt turtsuma.

Vudi vastas samaga. Ajasid lõpuks ninad vastamisi ja ähvardasid nii puhkides ja pobisedes teineteist. Uustulnuk, nähes, et asi ei lahene talle soodsalt, valis teise taktika. Surus oma külje vastu Vudi külge ja katsus teda sööginõu juurest eemale trügida. Vudi oli selle paari nädalaga, mil ta minuga kambrit jagas, priskeks paisunud, aga kleenuke uustulnuk muudkui pugis ja pugis küljega, kuni viimaks tõepoolest Vudi sööginõu juurest ära pugiski.

Mis muud nime talle saigi panna kui — Pugi.

Ta muutus peagi nii agressiivseks, et minu vahelesegamiseta oleks Vudi nalga jäänud. Lõpuks kolis Vudi ära teise tare-nurka, kuhu panin talle eraldi sööginõu.

Ei armasta siilid kollektiivsust, nende deviisiks on: «Igaüks enda eest!» Siili-papa hülgab isegi perekonna. Ema aga ... Ma pole loodusteadlane ega julge kinnitada, kas vastab tõele, et ainult siil teab oma sugu. Olgu sellega kuidas on, igatahes siiliemand saab hakkama tähelepandava iibega — kuni kaheksa järglasega. Need lapsesõrmepikkused nääpsukesed, kes juba sündimisel on kaetud pehmete okastega, kasvavad üpris varmalt, mis räägib ema tublist hoolitsusest.

... Olin juba harjunud jõelt tulles või hommikul tõustes mõne üllatusega — siilid olid suured võrukaelad. Ent üks hommik varjutas kõik eelnenu.

Õhtul kalalt tulles olin nii väsinud, et jätsin haugi puhastamata. Panin ta aknalauale, kus oli jahedam. Hommikul polnud seal enam midagi. Aknalaud oli tühi mis tühi.

Tundsin ennast nagu kala mõrras — mõte ei leidnud ühtki auku, kust pääseda mõistatuse jälile. Kord oli küll säarane juhtum, et harakas näppas varahommikul kala aknalaualt, kuid siis oli aken avatud.

Istusin voodiservale aru pidama. Mingi seletus ju peab olema! Surnud haug ei saa ometi kuhugi kaduda, oleks veel, et visa hingega angerjas ...

Tuletasin tasapisi meelde isegi loetud detektiivjutte. Alles siis, kui juhuslikult heitsin pilgu seinale akna kõrval, sain niidiotsa kätte.

Seinal olid jäljed. Nagu oleks orav pärast poris paterdamist mööda seina üles kribinud. Küllap üks siilidest oli jalgupidi piimanõus käinud ja siis põrandalt mullaraasuke si taldade alla korjanud. Jah, nüüd märkasin jälgi ka portfellil, mis seisis tabureti kõrval. Jäljerodu jätkus aknaesisel söögikapil.

Asi oli selge. Sellega sai muidugi hakkama Pugi.

Tõmbasin kapi eemale. Seal taga ta magaski õiglast vägimeheund. Oli end viimseni täis puukinud — vaevalt pool priskest haugist oli veel järel...

Isu oli tal tõepoolest aukartustäratav ning ta paisus päev-päevalt, peagi hakkas võtma juba Vudi mõõtmeid. Siis tõmbasingi Vudile hõbedase alumiiniumvärviga triibu okastele, et teha vahet, kes on kes.

Isu puuduse üle siilid kurta ei saa. Vabas looduses sööb siil päevas tigusid, rohutirtse, põrnikaid, vaklu, hiiri ja muid väiksemaid närilisi niisama palju, kui ta ise kaalub. Võib siis ette kujutada, missuguse tohtu kuhja kahjureid ta kevadest sügiseni hävitab!

Ka rästikuga saab siil hakkama, veelgi enam — see olevat tema maiuspala. Pere rahvas rääkis: «Varem pidi siinkandis ettevaatlikult liikuma — vahel roomas rästikuid heinamaalt ka õue. Sellest peale aga, kui ümbruskonda tekkisid siilid, võivad lapsed muretult ringi karata.»

Minul pole senini juhust olnud näha siili ja rästiku duelli. Kujukalt kirjutab sellest Maurice Cayne: «Kui siil rästikut silmab, ei hakka ta ise roomajale peale tungima. Ta ainult provotseerib ussi. Taktika on järgmine: «Lase käia, hakka aga peale! Küll me siis vaatame!» Siil läheb üsna ussi lähedale, see sisiseb tigidusest, kõigub siia-sinna ja on valmis hammustama. Kui rästik ei nõela, hammustab siil sündmuste kiirendamiseks ussi ise. Töö tormab valgukiirusel rünnakule. Siil aga jõudis juba passiivse kaitse poosi võtta: nina maas, selg turris. Uss lööb end vastu okkaid ära ning, valu pärast aru kaotanud, muudkui taob ja taob... Iga uue löögiga lähendab rästik oma lõppu, kuni nõrkenult kokku vajub. Siil laseb kera

lõdvaks ja nuusutab ettevaatlikult saaki, enne kui teda uuesti hammustab. Roomaja väikseimagi liigutuse puhul kargab siil eemale ja tõmbub taas kerra. Kui ta lõpuks on täieliku nokaudi fikseerinud, loeb ta igaks juhuks veel kord kümneni, enne kui pidutsema hakkab...»

Nii et siil, kes esimesel põgusal kohtumisel näib aeglase tossikesena, on tegelikult tubli võitleja, kibe jooksja, samuti ronija ja hüppaja. Ka ujaja. Kord, kui jõgi oli üle ujutanud kaldaäärse heinamaa, juhtusin nägema üht siili vapralt seda vesitõket ületamas.

Ideaalne mitmevõistleja!

*

Maapind tõmbas endale üha paksema lehevaiba peale. Värvirikas sügis astus laial rindel oma õigustesse. Taevakan-gale joonistusid kurgede teravnurgad.

Noil lehtede langemise päevil hakkasid mu ajalehed kummalisel kombel kaduma. Tulen jõelt tagasi, panen siilidele suupoolise valmis ning kavatsen siis natuke puhata ja lugeda. Aga ei voodil ega taburetil, kuhu ajalehed olin jätnud, pole neist jälgegi.

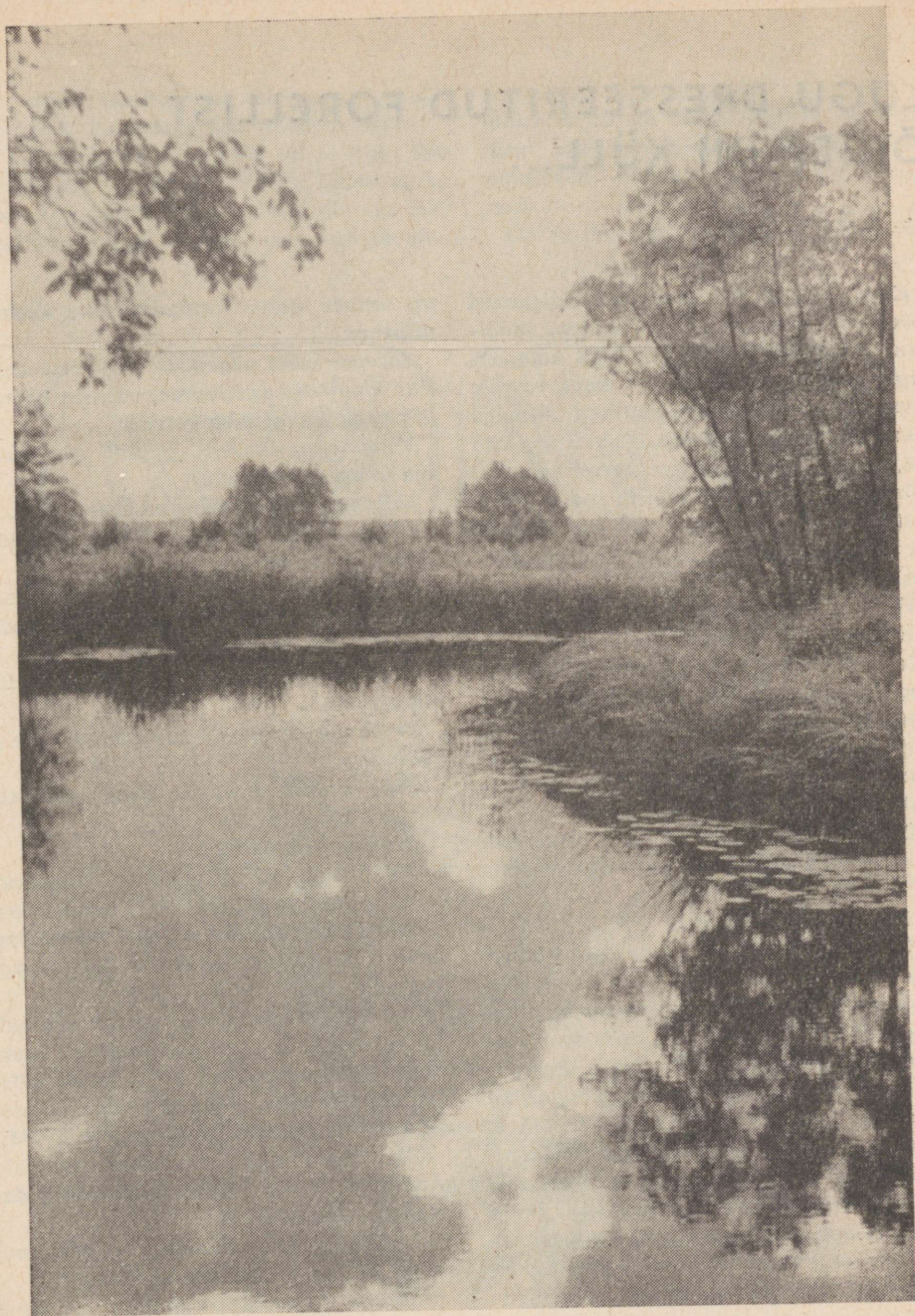
Ega muud kui tuli jälle uurida siilide magamiskohti.

Nii see oligi. Puruks rebitud ajalehed olid mütsakaks kuhjatud ning sealt alt paistis välja vaid siili hõredate vuntsidega ninaots.

Mõistsin: oli saabunud aeg siilidega hüvasti jätta. Ürgne instinkt sundis neid valmistuma talviseks unakuks.

Pärast kuninglikku söömaega viisinnad küüni juurde, mille läheduses meie tutvus oli alanud.

Tyli minulgi lahkuda õngevetelt ja pageda linna soojemasse pessa.

Lõiguke Konovere jõest.

E. TAMME foto

LUGU DRESSEERITUD FORELLIST, ÕIGEMINI KÜLL...

P. VASSAR

Käisin Ahja jõe Saesaare paisjärvel spinningut pildumas. Oli haruldane saagiõnn. Terve päev ei näinud küll kalapoe-gagi, kuid vastu õhtut, just enne rongile minekut, sain kätte haugipõraka. Silmaga hinnates võis ta kaaluda kõvasti üle kilo või, kui pisut alla, siis mitte rohkem kui mõnisada grammi. Toppisin kala selja-kotti matkavarustuse peale, nii et saba jäi kotisuust paistma, ning ruttasin Tae-vaskoja jaama.

Vagunis panin saagi enda kõrvale pin-gile. Kahju, et äripäeva tõttu sõitjaid oli kole vähe. Nii oli ainult ühel kikkhabe-mega vanamehel, kes istus minu vastas, õnn saaki näha. Ometi tegi ta näo, ilm-selt kadedusest, nagu paistaks kotisuust saunaviht, mitte aga haug, ja hakkas üks-kõikselt aknast välja vahtima.

Kaua ta siiski teeselda ei suutnud. Kuulsin selgesti, kuidas ta omaette pomi-ses:

«Missugune tore loom!»

«On ikka elukas küll,» vastasin haugi saba silitades. Et aga kikkhabe endiselt üksisilmi aknasse piilus, järgisin ta pilku ning kohe sai selgeks, et «tore loom» ei käinud üldse minu haugi kohta. Perroon-il seisis umbes kümne aastane poisike ja näitas kellelegi vagunis forelli. Ma ei ole elus nii suurt forelli näinud. Poisil oli aetud kala suhu, lõpuste taha, lepahark, mida ta hoidis ettesirutatud käes, kala sabauim aga puudutas maad. Kõik inimesed perroonil imetlesid samuti veteiludust ning isegi üks buldogi moodi koer tiiru-

tas ümber poisi, kippudes kala keelega nilpsima.

Säärase saagi nägemine mõjus rusuvalt. Kui rong hakkas liikuma, vajusin istmele ja peitsin haugi saba kotti.

Vanamees, ilmselt kirklik õngemees, aga ümises ühtesoodu:

«Missugune suurepärase eksemplar...»

«Ei mina ole ka säärast veel näinud,» nõustusin imetlejaga.

«Mina küll olen,» ütles vanamees. «Palju-palju aastaid tagasi oli mul endal peaaegu täpselt samasugune.»

«Kust te ta püüdsite?» pärisin uudis-himulikult.

Kikkhabe kergitas põlastavalt kulme ja nähvas:

«Kas arvate, et alati peab püüdma? Lihtsalt kingiti.»

«Kuidas — kingiti?»

«Noh, sain ühelt sõbralt, kirklikult kala- ja jahimehelt,» seletati minu taipam-ataste tõttu pahaselt. «Mehel oli väikese korteri tõttu suure eluka pidamisega raskusi.»

Tean, et akvaariumis peetakse ainult tillukesi kalu. Ei ole siiani kuulnud suure forelli pidamisest. Pealegi on forell üldse üks väga õrn ja nõudlik kala. Ütlesin vanamehele oma kahtluse selgesti välja:

«Aga kas teile ei teinud peavalu hapnikurikas vesi? Ilma selleta on pida-mine ju võimatu.»

«Lori!» purskas vanamees. «Vaata mul saksa, kellele kraanivesi ei kõlba!»

Säärane hoolimatu võhiklus lõi mind

tummaks. Loos paistis rohkem praalimist kui tõtt. Vanamees aga jutustas edasi:

«Õigupoolest suur saks oli ta küll. Ega teda asjata hüütud Lordiks. Laisk oli ta ka nagu aadlik kunagi. Tundide viisi suikus mõne kivi varjus ning vahetevahel

maigutas hirmuäratavate hammastega lõugu. Et looma mitte raisku lasta, otsustasin teda dresseerima hakata. Esimese numbrina võtsin kavva tagurpidiujumise.»

On ju õige, et veetasukaist on delfiine

Võru Paganamaal. Vaade Kikajärvele Krabil.

K. JAKOBI foto

dresseeritud mitmesuguseid trikke te-
gema, aga forellide kohta ei ole ma mi-
dagi selletaolist lugenud ega kuulnud.

Jutustaja ei lasknud end minu kahtle-
vast näost segada ja vestis edasi:

«Võttis aega mis võttis, kuid kuu aja
pärast ujus Lordike tagurpidi niisama
hästi nagu edaspidi. Nüüd võtsin käsile
üle kepi kargamise. Kepiks kasutasin
õngelatti.»

Oli selge, et forellidresseerija luiskas

nii et suu suitses, kuid ta ei häbenenud
jätkamast:

«Kõige raskem oli õpetada kukerpalli-
tamist. Ometi sai kätte sellegi kunsti.
Üldse oskas ta aasta pärast üle paari-
kümne viguri, nende hulgas tagurpidi-
salto ja hüpe läbi kalatünni.»

Vanamees vaikis veidi, ohkas siis ja
jätkas:

«Kõige hea kõrval oli Lordi karakteril
suur viga — ta muutus järjest kurjemaks.
Juba oli ta paljusid minu tuttavaid, kes
pahaaimamatult näpu talle liiga lähedale
ajasid, valusalt hammustanud. Kord pi-
din ühe puretud põidlaga sõbra toime-
tama traumapunkti. Sõber oli väga pa-
hane, süüdistas mind hiljem tagaselja,
nagu oleksin Lordi meelega tema kallale
ässitanud.»

Soovides luiskajat pidurdada, pärisin
pilkamisi:

«Kas ta teil kanu murdma ei haka-
nud?»

«Hakkas küll,» vastas vanamees pisut
kõheldes ja veidi üllatunult. «Kuidas te
seda teate? Teil on õigus — ühel päeval
murdis ta maha naabri kõik kaksküm-
mend kana. Varem oli ta ümbruskonna
lagedaks teinud kassidest. Lõpuks rebis
puruks mu enese püksid, head ja kallid
pühapäevapüksid, kõnelemata lihahaa-
vast. See oli juba liig. Et vältida hullemat,
lasksin Lordi — nii kahju kui mul ka
oli — hukata.»

Ka mulle oli see juba liig. Ütlesin ava-
meelselt:

«Teie forellilugu on kõige tõelisem
kalamehejutt, mis mul on tulnud eales
kuulda!»

«Mis forell?» imestas vanamees. «Ma
räägin bulldogist.»

Vaat kus lops! Polnudki õngemees, oli
hoopis koerasõber.

ALGAS SEE KODUJÕEL IIRASILLAL...

K. PÖLDMAA

Mu mälestused esimestest kalapüügi-
retkedest viivad mind Iirasilla jõe äärde,
mis kulges läbi kauni kasemetsaga aasa-
heinamaa. Toremaid hetki meenub mulle
sealt, kus ma koos vanaisa, isa ja ven-
naga esmakordselt kalal käisin. Jõgi oli
kääruline ning kaldaääred paju- ja
lepavõsa täis. Vanaisa sumas liiviga vees
ja isa tupras mütaga kalu liivi ajada.
Mina olin vennaga kaldal. Vend oli kala-
koti kandja. Kui hiljem Oskar Lutsu
«Kevadest» Arno ja vanaisa kalalkäimi-
sist lugesin, tundsin, nagu oleksin mina
oma vanaisaga seal kalastamas olnud.
Sellest ajast on nüüd ligi 70 aastat möö-
dunud. Olin siis alles viieaastane. Nüüd
on tollest jõest järele jäänud süvendatud
kanal ja kunagise kohiseva kaasiku kohal
laiub kolhoosi avar karjakoppel. Ja tol-

lane püügiviiski on nüüd ajast ning arust,
seadusega koguni keelatud.

Kaugele üle kallaste ajas kodujõgi oma
veed kevadel. Kevad otsekui päästis jõe
rinna valla, tegi ta uhkeks, tormavaks ja
vahutavaks suurjõeks. Nagu lai hõbedane
pael ulatus ta kaugele Aasa talu heina-
maale, sealt läbi Uustalu heinamaa Jõ-
geva kõrtsi taha, kus ühines Kolovere
mõisa alt tuleva Maidla jõega uhkeks
Kullamaa-Liivi jõeks, et suubuda Kasa-
risse ja selle kaudu Matsalu lahte.

Ja nüüdki veel, kevaditi, kui voolavad
veed, kerkivad kodujõgi ning vanaisa ja
venna kuju mu silme ette. Mulle meenub
nende kõnelus mõrratõkete juures, mee-
nuvad jõekaldal siplevad hõbedased sär-
jed ja vonkleval suured haugid. Tund on
kuldne: päike õnnistab maapinda, tema

kiired tungivad läbi puhta kevadhü; noor rohi lõhnab ja kanakoole avab põõsa all oma kuldsed õiesilmad.

Ning teisel kohiseb Maidla veskipais. See on varakevadise jõe kutse, mis kostab õhtuvaikuses koduõue ja tuppagi. Ja see ei anna rahu enne, kui oled ta kaldal ning jooksed seal võidu allapoole ruttavate voogudega.

Kuid veskipais pole kodujõel. See on mõisa jõel, mu lapseõlvekodu lähedal Salumetsas. Alguses on see väike vaikse voolu ja põõsastunud kallaste ning saladusi peitvate käärudega rabajõeke. Pilvise ilmaga on vesi jões must nagu tõkat, päikese käes sädeleb aga otsekui peegel ja sealt vaatavad vastu kaldal kasvavad rabamännid, edasi juba valgetüvelised kased, lepad. Jõgi saab alguse Venemäe rabast, seepärast ongi vesi alguses tume. Loogeldes läheb ta Haama jõena läbi küla karjamaa, upub siis kurve ja koolmeid tehes mõisa heinamaa pajupõõsastesse, poeb läbi Maidla mõisa alt, paisudes siin suureks veskijärveks ja pannes liikuma veski vesiratta. Edasi ruttab jõgi läbi Maidla haaviku, saab Koonusmäe allikatest juurde kristallpuhast vett ning voolab seejärel läbi Kolovere mõisa Kullamaa-Liivi jõena Kasari poole. Enne Jõgeva kõrtsi võtab ta endaga kaasa ka mu kodujõe Iirasilla veed.

Mõisa jõest tuli särgi ja ahvenaid õngitsemas ning hauge püüdmis käia vargsi. Samuti vähipüügil. Väike oli siin aga tohtu palju. Püüda sai peamiselt käega urkaist, aga ka nattade ja pirrust mõrdadega, söödaks nülitud konn.

Toredaim oli ikkagi haugipüük, eriti tugeva tuule ja vihmaga. Unnakonks oli primitiivne. Omatehtud, tavalisest traadist. Viiliga ots teravaks ihutud ja tugevaks karastatud, jupike traati pikendu-

seks ning niidist keerutatud nõör taga. Söödaks ahven või särk.

Ritv sai tehtud saledast sarapuuvemblast või kadakast. Kui sellega ujutasid sööta üle hauakoha, kõrkja või pilliroo ääri mööda, oli varsti käes kolm-neli toredat purikat, mõni neist nüisama pikk kui püüdjaja ise. Siis võisid uhkelt koju minna ja näidata isale-emale ning teistele poistele, et vaadake, mis ma sain!

Agasügise poole, juba augustis, tulid robinad õnge otsa ahvenad. Toredad poisid, pruunivöödilised nagu vasksoomustes rüütlid. Kuidas neid mõnes hauakohas nii palju oli, ei oska tänini aru saada. Teinekord sai neid sealt tosin ja hulga rohkemgi välja tiritud. Alguses tulid suuremad, hiljem ikka väiksemad.

Vaba aega jõe ääres käimiseks oli karjapoisipõlves vähe. Ainult keskpäeval, kui kari palavaga laudas oli. Aga südapäeval ei olnud õngitsemisest suurt asja. Püüdsin siis väike, urgastest, ja kivide alt lutsu. Kui aga pühapäeviti vahel karjaskäimisest vabastati, siis oli muidugi üks ilus päev hommikust hilisõhtuni.

Mäletan üht jaanipäeva, millal mind jaanipühale kaasa ei võetud ja pidin karja jääma. Keskpäeval, kui kari laudas oli, ruttasin Maidla mõisa taha jõe äärde. Sain kätte paar ahvenapoega. Panin ühe neist unnakonksu otsa ja hakkasin seda vees ujutama nagu lanti. Oli äärmiselt kuum ilm, parrud ja kiilid saalisid vesikuppude ning kõrkjate kohal, õhk oli raske ja ilm äikese ootel.

Vaevalt sain paar-kolm viset teha, kui kõrkjatuka ääres haaras sööta maailmatu pirakas haug. Sain selle ka kaldale. Ta ulatus maast mulle rinnuni. Mu nukrus oli paugupealt kadunud. Läksin koju toredas tujus ning sama rõõmsalt ka pärast lõunat karja. Haug kaalus 15 naela, s. o.

6 kilo. Selline haug oli meie väikese jõe kohta hästi suur kala.

Lõppes karjapoisipõlv. Tulid tööpoisi-aastad: suvel tööl, talvel linnas koolis. Suviti sain siis jõe äärde ainult pühapäeviti, peamiselt vähile. Ning seejärel tekkis mu kalastajabiograafiasse suur tühi-mik, kuni leidsin end Trelli jõel (Keila jõe keskjooks) ahvenaid õngitsemas (aas-tail 1929—1934) ning Pühajärvelt latikaid püüdmes (1939. a. suvel). Järgmistel aas-tatel said minu kalavetekts Vissi ja Viis-jaagu järv, Elva jõgi Vapramäest kuni Keeri järveni ning Emajõgi Kvissentali ja Jänese silla kandis. Viimati mainitud pai-gas olid toredad latikakohad.

Nüüd on neis paigus kala üpris vähe. Emajõel üürgavad alatasa päramootorid ning laevad keeravad üles põhjapori ma-dalaks jäänud jõevees. Harva saad siit varajastel hommikutundidel mõne nuru, särjepoja või õnnekombel säina. Veelgi harvemini tabad latika. Ka haugipüük spinninguga ei tasu enam vaeva.

Aastail 1945—1946 saavad mu kalasta-mispaikadeks Kiidjärv ja Ahja jõgi Valgemetsa ning Taevaskoja kandis, samuti Tilleoja, kus tutvusin forellipüügiga. Siitpeale algabki minu elus forellipüügi periood. Teeme seda koos Ülo Torpatsiga. Käime ka Elva jõel Oldi ja Antoni veski piirkonnas, kuni Hellenurmeni välja.

Meresärg tuli Liivi jõkke!

B. KAGANI foto

Eriti rohke oli mul forellisaak Saesaare elektrijaama tegevuse algul, kui jõgi tam-miga paisutati. Forellid koondusid siis Kiidjärve kanti, kus oli veel kärestikuvett. 16. juunil 1952. a. püüdsin Kassikalju ja Sõnajala kalju alt mõne tunni jooksul 16 forelli. Vaevalt sain ussipuntra vette lasta, kui spinningurull kõrisema hakkas.

Neil aastail (1947—1958) oli mu kala-püügipaigaks ka Saadjärv. Käisime siin koos mu sõbra, kirgliku vedelivedaja Emil Lepikuga, kes nüüd on juba aastaid manalas.

Viimastel aastatel on minu lemmikhar-rastuseks saanud ärnipüük lendõngega. Kahjuks on ärn jäänud meie vetes üliharuldaseks kalaks. Ahja jõe ülemjook-sult (Tilleojas), kus teda aastate eest pä-ris rohkesti oli, on ärn peaaegu täiesti kadunud.

Ärn armastab samuti kui forellgi kä-restikke ning jahedat ja selget vett. Ta eelistab elada kiires voolus kivide ja vee-taimede vahel. Seal on ta tavaliselt üksikult, eriti suur ärn, või siis väiksemate parvedena. Meil kasvab ärn kuni 1,5 kg raskuseks. Standardvormid on tavaliselt 500-grammised ja veidi suuremad. Kuid varematal aegadel on Taevaskojast püü-tud ka kolme- ja neljakiloseid ärne.

Tavaliselt sööb ärn jõe põhjas elutse-vaid pisiloomi ja vetikaid. Eriti maias on ta veepinna läheduses liuglevate putu-kate peale, püüdes neid osavasti veest välja hüpatas. Sellepärast saab ärni hästi püüda ka kunstputukatega. Meie kandi õngemeeste seas on selle ala kompetentsem ja osavam püügimeister Juhan Kal-las, kellelt ma ärnipüüki õppisin, kuid tema osavust pole suutnud saavutada. Ka on Juhan Kallas hea kunstputukate val-mistaja. Andke talle kätte vaid kuke- või

põldpüüsulgi, ta teeb nendega lausa imet. Sellel mehel on kuldsed käed nii kunst-putukate kui ka spinningute, lantide ja muu sellise valmistamise peale.

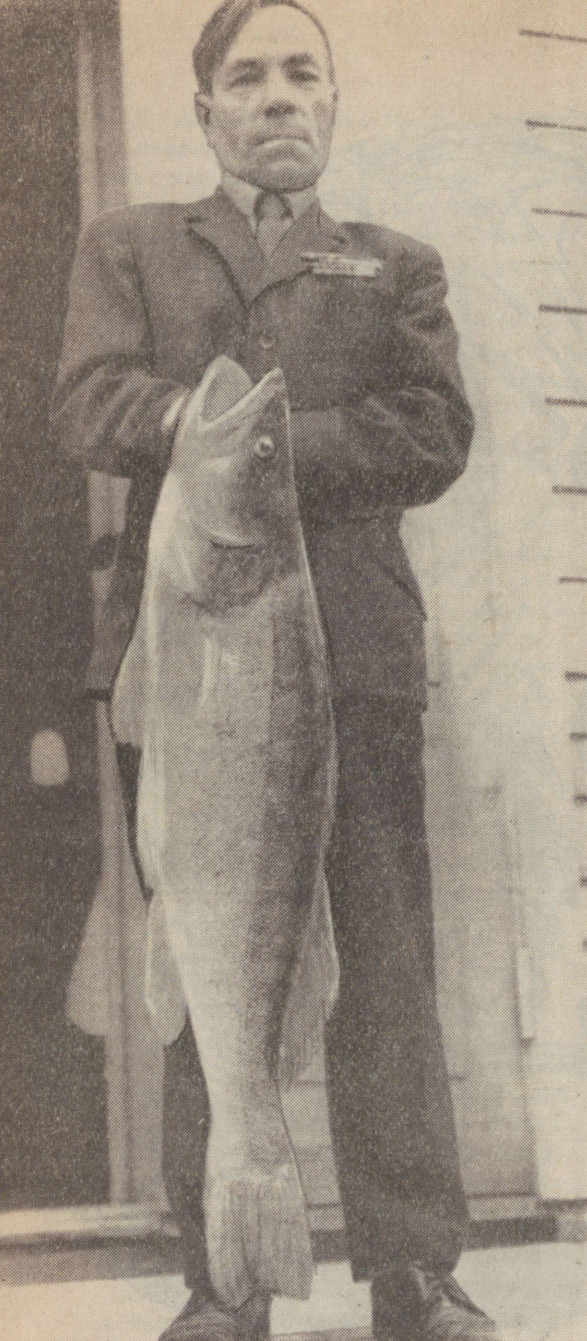
Suurepäraselt meeldivad ärnile prussa-kad. Varajasematel aegadel, kui Taevas-koja jões oli neid kalu palju, said kohali-kud õngemehed prussakaga püüdmisel suuri ärnisaake. Nägin kord ise pealt, kuidas üks Kiidjärve mees Valgemetsa kärestikus kümnekond ärni prussakaga kaldale tõmbas. Prussakad olid mehel karbiga taskus. Kinnitas prussaka õnge-konksu külge ja laskis tamiiliga alla-voolu ujuda. Varsti haaras kala sööta ja mees keris saagi enda juurde.

Ärnipüüdmine lendõngega nõuab suurt sportlikku vilumust ja kergeid püügi-riistu. Ärn on üliterane ja märkab õnge-meest kohe. Seepärast peab õngitseja olema hästi varjatud. Kui ärn märkab kalameest kaldal, ei haara ta kunagi sööta. Mida leidlikumalt õngesportlane ennast varjab, seda edukam on püük.

Ärni- ja forellipüük lendõngega on nü-öelda õngespordi kõrgem aste, kaunis ning suuri elamusi pakkuv, ja see on levinud peaaegu kõigi maade õngesport-laste seas. Ent ei maksa sellepärast veel halvustada meile kõigile pisikesest peale armsaksaanud ahvena-, särje-, säina-või latikapüüki. Unustamatud, otse hun-nitult kaunid on kalalemineku hommi-kud...

...On alles südaöö ja kogu maja ma-gab. Aga õngemees on juba üleval ning tõttab jõe äärde. Ta asub kuhugi tutta-vasse paika, kus kasvab kõrkjapuhmas või ootab lahtine veeaken kupulehtede vahel. Siin seab mees kokku õngelati, söödastab konksu, tehes seda sisemise naudinguga ja kõditava pingega. Ning juba lendabki õng vette.

Siitpeale ei näe kalastaja midagi muud maailmas peale oma õngekorgi, mis liikumatult veepinnal seisab. Mööda kõrkjaid jalutab kerge tuuleil ja koidukiired valgustavad veepinda. Nüüd tundub, et keegi nagu puudutaks õngekorki, millelt õngitseja pilk hetkekski ei eemaldu. Aga ei! See oli vaid tuuleõõtses tingitud kerge värin. Veealusest rügist pole veel vähemutki märku antud.

Ent näe, keegi puudutab süiski! Kisub korgi kõrvale, veab, veab ja uputab selle siis kiiresti vette. Haakimine! Tõmme! Ja juba siputabki kaldal pruunivöödiline ahven.

Ahvenaid püüda on selge lust — nad haaravad aplalt sööta, veavad korgi veidi kõrvale ja siis uputavad selle. Pole muud, kui haagi ja sikuta pruunrüütled veest välja. Muidugi siis, kui neid seal on.

Hoopis teine lugu on särjega. Teda püüda polegi nii lihtne. Särj on sööda suhtes ettevaatlik, tujukas ja kapriisne nagu mõni tütarlaps. Ta nuusutab kaua ussi, proovib seda peenutsevalt mokkadega ning püüab ussi konksu otsast ära venitada. Samasuguste kalduvustega peen daam on ka latikas, eriti kapriisne ja pirtsakas on aga turvas, keda mul pole korda läinud kuigi palju õnge otsa meelitada.

Haugi võtmised on teada, tema läheb ahnelt sööda kallale, olgu see hõbedane särj, vöödiline ahven või koguni okkaline kiisk, peasi, kui on eluskala. Isegi oma väikest suguvenda ei häbene ta alla neelata. Haugi saab muidugi püüda ka spinninguga, loopides plekist lanti. Kuid neid

Võrulane Ivan Morozov püüdis 1971. a. suurima kõha (8,9 kg) Tamulast.

K. JAKOBI foto.

ta valib hoolega, eelistades kord üht, kord teist marki.

Suurt lõbu pakub õngitsejale säina-püük. Säinad võtavad mitmesugust sööta: vihmaussi, herneid, tainast ja leiba. Et viimased vees ei laguneks ja tugevamini õngekonksu otsas seisaksid, sõtkub õngitseja neile sisse veidi vatti. Veeretab siis tainast või leivast väikese kuulikese ja seab konksu otsa. Sellist sööta ei õnnestu kalal õnge otsast ära näpata. On võtmise hoogne, tõuseb kalastaja tuju. Viskad õnge vee kohal rippuvatest lepaokstest varjatud kohale ja jälgid korki. Õngekork pole jõudnud veel allavett õieti liikuma hakatagi, kui ta juba kiiresti vee alla kaob. Haakimine! Ning venitadki välja priske säina, kes nüüd sopotab kasteses rohus su jalgade ees. Toredad on need suurte soomustega hõbekalad.

Naudingut pakub ka latikapüük. Latikas võtab suurepäraselt sööta öösel ja varahommikul. Päeval ta sellest suurt ei hooli. Püük on edukas ainult sissesöödetud kohtades. Püügi ajal tuleb istuda vaikselt, loobuda isegi sõbraga jutuajamisest. Latikat püütakse peamiselt ujuk-õngega põhja pealt, samuti ka tonkaga. Söödaks ööuss, sääsetõugud, hernerid... Haakida tuleb momendil, kui ujuk hakkab vee alla kaduma.

Niiviisi mälestustesalves sorides taban end mõttelt — mis kisub õngemehi kalavetele? Kas ainult saak? Kindlasti ka saak. Kuid saak pole siiski peamine. Need mõned kilod ahvenaid või latikaid, mis õngemehel õnnestub püüda, võib osta ka kalapoest.

Milles peitub siis see võim, mis paneb mehi ööd lõksetule ääres või heinaküünis mööda saatma, tihti külma käes võbisedes ootama aovalgust, et seletada õngekorki

või vees libisevat lanti? Või võtame sikutimehed, kes pakasest ja tuisust hoolimata istuvad kannatlikult jääaugu ääres ning tirutavad, tirutavad...

Leian, et selliseks tõuke- ja tõmbejõuks on kontakt loodusega, sellest tingitud tore sisetunne ning kaunid elamused. Kui inimene on harjunud neid nautinguid looduselt saama juba noorusest peale, kujuneb looduse rüpes viibimine otseseks vajaduseks, mis õilistab hinge ning tervistab füüsiliselt.

Kuninglik päikesetõus ja kuldsed kūrtevihud, mis taevast ja puude latvu kuldavad, hõbedaselt sädelev veepind, alles unest ärkav loodus — see on õngitseja õnn ja rõõm. Paks udu teeb ümbüruse salapäraseks, poeetiliseks. Siis linnuhääled su ümber, otsekui annaks kontserti tuhandeliikmeline orkester. Seal, kupulehtede vahel, lööb juba lummu haug, ja näe, vetesügavuses tirib keegi su õngenööri: kork lõi korraga lupp-lupp-lupp! Ja kaduski vee alla... Hetk hiljem sipleb su ees rohus priske ahven või säinas.

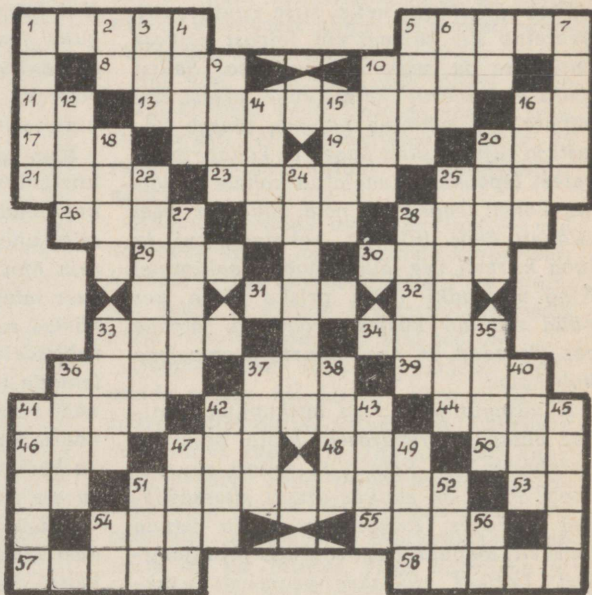
Püüda spinninguga purikat pole iseenestast kuigi suur kunst. Kuid matkata vabadel tundidel uljalt mööda jõekaldaid, spinning käes, või sõuda paadiga järvel, pildudes sealjuures osavalt lanti või loopides lendõnge, see tähendab olla juba spordimees sõna otseses mõttes. Kuid oled veel ka mõnevõrra zooloog, ihtüoloog ja botaanik, oled looduseuurija ning ühtlasi loodusesõber. Sa leiad õngespordist vaimustust ja inspiratsiooni loovaks tööks ning hangid tervisevarusid organismitile. See on igale kalasportlasele tähtsam saagist. See, mis sunnib meid niipea, kui kevadveed kohisema hakkavad, haarama spinningu ja õngeridva järele, on looduse ürgne kutse — kutsuvad vesi, õhk ja päike.

RISTSÕNA- MÕISTATUS

Paremale: 1. Meie est-
raadiansambleid. 5. Poolsaar
Aasovi ja Musta mere vahel.
8. Ukse- või aknapiit. 10. Doo-
nau lisajõgi. 11. Piirits. 13.
Mereloom. 16. Lennukimark.
17. Lenini autojuht. 19. Eesliide
Lõuna-Ameerika kohanimedel.
20. Tangens. 21. Vabariigi fil-
minäitlejaid. 23. Kasari lisa-
jõgi. 25. Nõukogude Liidu kang-
elane. 26. Doonau lisajõgi. 28.
Asundus Pärnu lähedal. 29.
Asula Pärnu-Jaagupi kandis.
30. Kala. 31. Ilmakaar. 32.
Mahumõõtühik (lüh.). 33. Kor-
teri osa. 34. Pühvelhobu. 36.

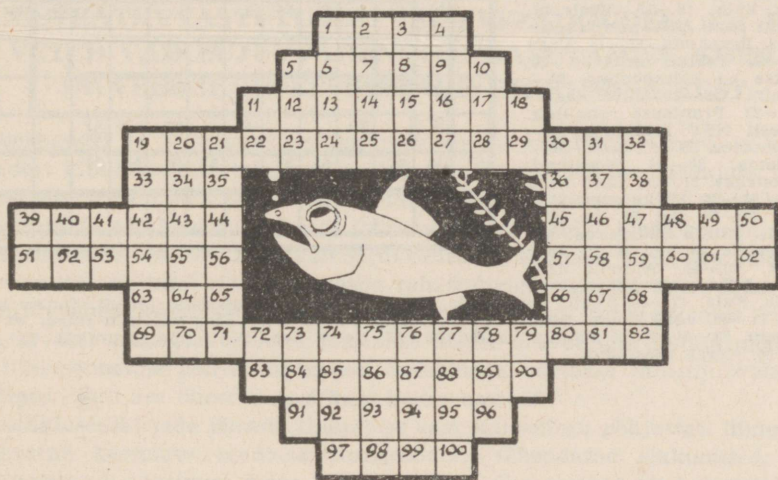
Eesti NSV rahvakirjanik. 37. Naiskoor vabariigis. 39. Meie paremaid maletajaid. 42.
Jõgi Lõuna-Eestis. 44. Soolaräim. 46. Puhas, täisväärtuslik. 47. Meie heliloojaid. 48.
Igatsus. 50. Kaigas. 51. Siseveekogude juhtivaid teadlasi. 53. Noot. 54. Kalapüügi-
vahend. 55. Eesti NSV kirjanik. 57. Kirjanik, kauaaegne Eesti NSV Kalaspordi Föder-
ratsiooni Presiidiumi esimees. 58. Kitsas lauakate.

Alla: 1. Soome lahte suubuv jõgi. 2. Lennukimark. 3. Meie olümpiamedalivõit-
jaid. 4. Päärdu lisajõgi. 5. Helitöö kolmele mänguriistale. 6. Avaus. 7. Järv Kesk-Eestis.
9. Pahk. 10. Seatina. 12. Saareriiik. 14. Kala. 15. Grimass. 16. Mesipuu. 18. Kala. 20. Kala.
22. Pärnu jõe lisajõgi. 24. Laht vabariigi põhjarannikul. 25. Atlandi kala. 27. Aedvili.
28. Saar Riia lahes. 33. Eksmaailmameister males. 35. Virk, hoolas. 36. Eesti NSV luu-
letaja. 37. Juurdekasv. 38. Koostisosa. 40. Eesti NSV kirjanik. 41. Võrgulina ääristav
nöör. 42. Leping. 43. Kitsas. 45. «Tallinnfilmi» režissöör. 47. Mäed Abja kandis. 49.
Vabariigi kalamajanduse juhtivaid töötajaid. 52. Kala. 56. Radoon.

VÕTMEMÕISTATUS

1.—11. G. Ernesaksa ooper. 12.—32. G. Ernesaksa laulude tsükkel. 33.—49. Sarjast «Maailm ja mõnda» ilmunud B. Bazunovi ja V. Gantmani raamat. 50.—68. Varem ilmunud kalaspordi juhendmaterjalide kogumik. 69.—82. Vabariikliku tähtsusega kalamajanduslik veekogu. 83.—90. Atlandi kala. 91.—100. Talvepüügivõistluste korraldamise kohti.

I. 73 5 30 78 12 86 65 1 82 — 42 96 28 93 3 70 83 34 7 52 — 69 61 23 10 66 91 25
— 49 80 50 11 77 19

II. 48 21 46 87 97 27 51 68 75 44 17 100 — 20 98 64 45 83 9 8 58 62 43 67 100 — 35
16 13 39 18 88 15 13 71 92 31 57 1

III. 72 55 8 14 12 41 79 74 42 76 91 — 29 90 64 24 5 97 89 — 73 47 4 54 59 45 37 38
91 — 6 53 26 82 65 17 56 7 8 5 22 98

IV. 32 84 36 8 38 — 40 2 94 81 — 91 13 60 83 — 85 21 95 31 73 47 17 — 20 80 99 7
58 80 42 7

I. Öeldakse kalavetele siirduvale kalamehele — V. Läcise teos — Kasari lisa-
jõgi — Järv Võru rajoonis.

II. V. I. Lenini 100. sünni-aastapäevale pühendatud J. Koha kantaatide triloogia.

III. Kalakull — Landimark — Kala — Pühendama.

IV. Keelpill — Löökpill — Pandur — Tuletõrn — Püügivahend.

**EESTI NSV ÜLEMNÖUKOGU PRESIDIUMI SEADLUS
ADMINISTRATIIVVASTUTUSEST SISEVEEKOGUDEL JA RANNA-
VETEL VÄIKEUJUVVAHENDITE KASUTAMISE KORRA
JA VEELIIKLUSEESKIRJADE RIKKUMISE EEST**

Siseveekogudel ja rannavetel väikeujuvvahendite kasutamise korra ja veeliiklus-eeskirjadest kinnipidamise tagamiseks ning väikeujuvvahendite valdajate ja juhtide vastutuse suurendamiseks Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidium otsustab:

1. Kehtestada, et väikeujuvvahendi (päramootoriga paadid, mootorpaadid jne.) ebakainena juhtimise eest võetakse väikeujuvvahendi juhtimise õigus ära juhilt kuuest kuust kuni ühe aastani või karistatakse rahatrahviga kuni kümne rublani.

Väikeujuvvahendi teistkordse ebakainena juhtimise eest, kui see toimus kolme aasta jooksul, arvates väikeujuvvahendi juhtimise õiguse äravõtmise, tähtaja möödumisest, samuti liiklusõnnetuse põhjustamise eest ebakainena, võetakse väikeujuvvahendi juhtimise õigus juhilt ära ühest aastast kuni kolme aastani.

2. Veeliikluseeskirjade jämeda rikkumise eest, kui sellega põhjustati liiklusõnnetus, välja arvatud käesoleva seadluse paragrahvis 1 tähendatud rikkumised, võetakse väikeujuvvahendi juhtimise õigus juhilt ära kuni ühe aastani või karistatakse rahatrahviga kuni kolmekümne rublani.

Numbrimärgita või tehnilise talongita väikeujuvvahendi kasutamise või väikeujuvvahendi juhiloata juhtimise eest karistatakse süüdlast rahatrahviga kuni kümne rublani.

3. Väikeujuvvahendi ebakainena juhiloata juhtimise eest karistatakse süüdlast rahatrahviga kuni kolmekümne rublani.

4. Sõudepaadi ebakainena juhtimise eest karistatakse süüdlast rahatrahviga kuni kümne rublani.

5. Ebakainele või juhiloata isikule väikeujuvvahendi kasutada andmise eest võetakse väikeujuvvahendi omanikult väikeujuvvahendi juhtimise õigus ära ühest aastast kuni kolme aastani või karistatakse rahatrahviga kuni kolmekümne rublani.

6. Väikeujuvvahendi tahtliku mittepeatamise eest miilitsatöötaja või veeliiklusinspektori nõudel, arstlikust järelevaatusest kõrvalehoidmise või liiklusõnnetuse kohalt omavolilise lahkumise eest võetakse väikeujuvvahendi juhtimise õigus ära juhilt kuni ühe aastani.

7. Käesolevas seadluses ettenähtud administratiivkaristusi määravad rajoonide ja linnade töörahva saadikute nõukogude täitevkomiteede juures asuvad administratiivkomisjonid veeliiklusinspektorite poolt koostatud aktide alusel.

8. Käesolevas seadluses ettenähtud administratiivseid mõjutamise vahendeid ei kohaldata juhtudel, kui rikkumine, vastavalt selle iseloomule või tagajärgedele, toob kaasa seadusega ettenähtud kriminaalvastutuse.

*Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimees A. VADER
Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi sekretär B. TOLBAST*

Tallinn, 3. detsembril 1971.

KINNITAN:

17. aprillil 1970. a.

Eesti NSV Metsamajanduse ja Looduskaitse Ministeeriumi
Looduskaitse Valitsuse juhataja
(H. LUIK)

KALAPÜÜGIEESKIRJAD LÕUNA-EESTI FORELLIJÕGEDE KOMISJONI MAJANDATAVATEL JÕGEDEL:

- 1) Ahja jõgi — Erastvere järvest Koorvere paisuni, kaasa arvatud Hilba oja,
- 2) Vöhandu jõgi — Jõgaaru paisust kuni Osula asulani,
- 3) Pärlijõgi — Saarlase veskist suubumiseni Mustjõkke,
- 4) Piusa jõgi — Vastseliina lossivaremetest Piusa raudteejaamani,
- 5) Elva jõgi — Hellenurme paisust Illi ojani, kaasa arvatud ka Illi ja Laguja oja.

1. Ülalloetletud jõed ja jõelõigud kuulutab Eesti NSV Metsamajanduse ja Looduskaitse Ministeerium kaitsealadeks, arvestades, et nendes on 1959. a. alates mitmel korral sisse lastud jõeforelli maime ja noorvorme ja nende kohta on kinnitatud majandamisplaanid.

2. Kalapüügieeskirjade aluseks on 1968. a. Eesti NSV Ministrite Nõukogu kehtestatud «Kalapüügieeskirjad Eesti NSV siseveekogude kohta».

3. Täiendavalt ülalnimetatud eeskirjadele kehtestatakse Lõuna-Eesti Forellijõgede Komisjoni majandatavatel jõgedel kui kaitsealadel järgmised piiramised:

a) sportlik kalapüük on lubatud ainult püügilubadega, mida annavad välja Võru, Põlva, Elva ja Tartu kalaspordiklubi vastavalt komisjoni poolt kehtestatud püügilubade väljaandmise eeskirjadele;

b) püügil võib kasutada ainult kunstlikku sööta, s. o. lanti või kunstputukat;

c) lugeda haug kaitsealustes jõgedes allasurutavaks liigiks ning lubada tema püüki limiidivabalt ja pikkusele vaatamata;

d) paisude valdajatel tuleb paisude allalaskmisest teatada 10 päeva ette veekogu majandajale (Tartu, Riia tn. 49) ja leppida kokku paisude allalaskmise tingimuste ja kestuse suhtes.

4. Järelevalvet käesolevate eeskirjade täitmise üle teostavad riiklikud ja ühiskondlikud looduskaitseinspektorid, metsavalve- ja miilitsatöötajad.

5. Käesolevate eeskirjade rikkujaid trahvitakse kehtivate seaduste alusel.

Lisaks. Vastavalt seadusele karistatakse kalapüügieeskirjade rikkumise korral kodanikke administratiivkorras rahatrahviga kuni 50 rbl., ametiisikuid kuni 100 rbl. ulatuses, kui see rikkumine oma iseloomult ei too kaasa kriminaalvastutust. Lisaks sellele kuuluvad äravõtmisele kõik ebaseaduslikult püütud kalad, kaasasolnud püügiriistad, ujuv- ja teised transpordivahendid ning süüdlaselt nõutakse sisse iga püütud kala eest kahju tsiviilkohtupidamise korras järgmiselt: igalt meriforellilt 20 rbl., jõeforellilt 3 rbl., harjuselt 2 rbl.

Alus: Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrus 10. veebruarist 1966. a. nr. 75 ja Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrus 20. veebruarist 1970. a. nr. 66.

VÄLJAVÕTE

EESTI NSV MINISTRITE NÕUKOGU MÄÄRUSEST

14. JUUNIST 1972. A. NR. 283

«EESTI NSV VETELPÄÄSTEÜHINGU MATERIAAL-TEHNILISE BAASI VÄLJAARENDAMISE JA MAJANDUSLIKU TEGEVUSE KOHTA»

7. Kehtestada, et supelrandu, paadilaenuusjaamu, välisujulaid, kalaspordisadamaid ja veekogude ääres paiknevaid pioneerilaagreid, puhkekodusid, turismibaase ja teisi puhkepaiku võib avada pärast küsimuse kooskõlastamist Eesti NSV Vetelpäästeühingu territoriaal-, linna- või rajoonikomiteega, kusjuures need objektid kuuluvad igaaastasele ülevaatusele Eesti NSV Vetelpäästeühingu territoriaal-, linna- või rajoonikomiteede poolt määratud tähtaegadel.

9. Sõnastada Eesti NSV Ministrite Nõukogu 19. veebruari 1970. a. määrusega nr. 63 (ENSV Teataja 1970, nr. 11, art. 90) kinnitatud «Eesti NSV siseveekogudel ja rannavetel kasutatavate väikeujuvvahendite registreerimise ja hoidmise eeskirjade» punktid 1, 10, 13 ja 17 järgmiselt:

«1. Kõik ettevõtete, asutuste, organisatsioonide, kolhooside (välja arvatud kalurikolhoosid) ja kodanike väikeujuvvahendid (välja arvatud riiklikku laevaregistrisse, merekauba- ja kalasadamate laevaraamatutesse ja Eesti NSV Kommunaalmajanduse Ministeeriumi Siselaevateede Inspeksiooni laevaraamatutesse kandmisele kuuluvad laevad, sõjaväe- ja spordiorganisatsioonide laevad ja täispuhutavad kummipaadid) kuuluvad kohustuslikule registreerimisele Eesti NSV Vetelpäästeühingu territoriaal-, linna- või rajoonikomiteede laevaraamatutes.

10. Iseliikuvate väikeujuvvahendite valdajad on kohustatud need üks kord aastas esitama tehniliseks ülevaatuseks Eesti NSV Vetelpäästeühingu territoriaal-, linna- või rajoonikomiteede poolt teatatud tähtaegadel.

13. Eesti NSV Vetelpäästeühingule väikeujuvvahendite registreerimise ja tehnilise ülevaatuse eest laekunud summad kasutab ühing paadisildade ehitamiseks ja heakorramistamiseks ning päästevahendite soetamiseks.

Siselaevateede Inspeksioonile, kala- ja looduskaitseorganitele kuuluvate väikeujuvvahendite registreerimise ja tehnilise ülevaatuse eest tasu ei võeta.

17. Paadisildade või veekogude ääres asuvad registreerimata ja numbrimärgita ujuvahendid (välja arvatud remondis ja ehitamisel olevad) võetakse ära ja neid hoitakse Eesti NSV Vetelpäästeühingu, kala- või looduskaitseorganite baasides või mujal nende organite äranägemisel kuni valdajate administratiiv- või kohtu korras vastutusele võtmise otsustamiseni.

Valdajate puudumisel kuuluvad ujuvahendid ja nende seadmed realiseerimisele seadusega kehtestatud korras kui peremeheta vara.

Kohtuotsuse alusel konfiskeeritud ujuvahendite ja nende seadmete realiseerimisest laekuvaid summasid kasutatakse seadusega kehtestatud korras.»

VÄLJAVÕTE

ÜHISKONDLIKE VEELIKLUSINSPEKTORITE PÕHIMÄÄRUSEST

1. Ühiskondlike veeliiklusinspektorite organisatsioon abistab siseasjade organeid, vetelpääste ja veetranspordi organisatsioone ohutu liikluse tagamisel Eesti NSV siseveekogudel ja rannavetel, veeliiklusõnnetusi ärahoidvate ürituste korraldamisel, väikeujuvvahendite tehnilise seisukorra kontrollimisel ja veeliikluseeskirjade propageerimisel väikeujuvvahendite juhtide ja elanikkonna hulgas, arendades tihedat koostööd teiste ühiskondlike organisatsioonidega.

6. Ühiskondlikul veeliiklusinspektoril on õigus:

- 1) nõuda väikeujuvvahendi juhtidelt veeliikluseeskirjade täitmist;
- 2) peatada väikeujuvvahendeid, kontrollida nende tehnilist seisukorda ja registreerimise õigsust, juhtidel juhtimise õigust tõendavate dokumentide olemasolu;
- 3) koostada veeliikluseeskirjade rikkumise kohta akt rikkujate ja tunnistajate äranäitamisega, nõudes neilt seejuures isikut tõendava dokumendi esitamist ning anda koostatud materjalid edasi kohaliku töörahva saadikute nõukogu täitevkomiteede juures asuvale administratiivkomisjonile;
- 4) erandjuhtudel, veeliikluseeskirjade jämeda rikkumise korral, mille eest võidakse juhtidelt ära võtta väikeujuvvahendi juhtimise õigus, ära võtta rikkujatelt väikeujuvvahendi juhtimise õigust tõendavad tunnistused nende viivitamatuks edasiandmiseks kohaliku töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee juures asuvale administratiivkomisjonile;

5) kõrvaldada väikejuvvahendi juhtimiselt isikud, kes juhtisid väikejuvvahendeid ebakainena, tehnilise talongita või vastava juhitunnistusega;

6) kasutada kohustuste täitmisel kõikide ettevõtete, asutuste ja organisatsioonide telefone;

7) vajalikel juhtudel kinni pidada mööduvaid väikejuvvahendeid teate saatmiseks lähimale vetelpäästejaamale või siseasjade osakonnale asetleidnud õnnetusjuhtumist või kannatadasaanute toimetamiseks lähimasse raviasutusse;

8) erilise vajaduse korral kasutada tasuta ettevõtetele, asutustele, organisatsioonidele ja kodanikele kuuluvaid väikejuvvahendeid oma tööülesannete täitmisel.

EESTI NSV SISEVEEKOGUDEL JA RANNAVETEL KASUTATAVATE VÄIKEJUUVVAHENDITE TEHNILISE ÜLEVAATUSE EESKIRJAD

Ohutu ja avariideta laevasõidu tagamiseks Eesti NSV siseveekogudel ja rannavetel ning Eesti NSV Ministrite Nõukogu 19. veebruari 1970. a. määruse nr. 63 «Eesti NSV siseveekogudel ja rannavetel kasutatavate väikejuvvahendite registreerimise ja hoidmise eeskirjade» ja Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi seadluse 3. detsembrist 1971. a. «Administratiivvastutusest siseveekogudel ja rannavetel väikejuvvahendite kasutamise korra ja veeliikluseeskirjade rikkumise eest» täitmiseks kehtestada Eesti NSV siseveekogudel ja rannavetel kasutatavate väikejuvvahendite tehnilise ülevaatus eeskirjad.

Eesti NSV siseveekogudel ja rannavetel kasutatavate asutuste, organisatsioonide, kolhooside (välja arvatud kalurikolhoosid) ja kodanike väikejuvvahendite, mis ei kuulu Jõeregistri järelevalve alla ja kandmisele Riiklikku Laevaregistrisse, tehnilist ülevaatus teevad Eesti NSV Vetelpäästeühingu vetelpäästejaamad ja vetelpäästepostid.

Sõudepaatide, täispuhutavate kummipaatide, sõjaväe- ja spordiorganisatsioonide ujuvvahendite (süstad, kanuud, akadeemilised sõudepaadid, skutrid, glisserid, mootorpaadid, kaatrid, purjepaadid ja mere-mitmevõistluse paadid) tehnilise korrasoleku eest vastutavad paatide valdajad ja organisatsioonid.

TEHNILISE ÜLEVAATUSE NÕUDED

1. Ujuvvahend peab olema eksploatatsioonikõlblik, korralikult värvitud ja vastama sanitaarsetele nõuetele.

2. Ujuvvahendil peab olema märgitud sõiduki kandejõud kilogrammides ja lubatud reisijate (sõitjate) arv ning eeskirjadekohased littertähed ja numbrimärgid.

3. Ujuvvahendil peavad olema:

1) heli- ja visuaalsed signaalseadmed:

SISEVEEKOGUDEL

- a) kuni 25 HJ-se mootori võimsusega ujuvvahendil peab olema:
- valge tuli (latern), nähtavusega horisondil 360° ;
 - valge signaallipp, mõõtmetega $0,7 \times 0,7$ m;
 - vile või sireen;
- b) üle 25 HJ-se mootori võimsusega ujuvvahendil peab olema:
- valge topituli, vähemalt 1 m kõrgusel tekist. Nähtavusega horisondil 225° ($112,5^\circ$ paremale ja $112,5^\circ$ vasakule ettesuunas diametraaltasapinna suhtes);
 - kaks poorditud nähtavusega $112,5^\circ$, paremal poordil roheline tuli, vasakul poordil punane tuli;
 - valge ahtrituli, nähtavusega horisondil 135° pikkusel kaarel ($67,5$ mõlemale poole diametraaltasapinda);
 - vile või sireen;
 - valge signaallipp mõõtmetega $0,7 \times 0,7$ m ja laevatatavatel veeteedel sõitval ujuvvahendil tahavaatepeegel.

Märkus. Kajutita pāramootoriga ujuvvahendil lubatakse kasutada punktis «b» märgitud kombineeritud, sektoriteks jaotatud rohelist-punast pardatuld (laternat) nähtavusega \grave{a} $112,5^\circ$.

RANNAVETEL

- a) ujuvvahendeil pikkusega kuni 19,8 m peab olema:
- valge mastituli kõrgusega pardast vähemalt 2,74 m, nähtavus horisondil 225° (ettepoole), nähtavuskaugus 3 miili;
 - kaks poorditud nähtavusega $112,5^\circ$, paremal poordil roheline tuli, vasakul poordil punane tuli, nähtavuskaugus 1 miil (allpool mastituld mitte vähem kui 0,91 m);
 - valge ahtrituli, nähtavus horisondil (tahapoole) 135° , nähtavuskaugus 1 miil;
- b) ujuvvahendil pikkusega kuni 12,19 m peab olema:
- kaks poorditud nähtavusega $112,5^\circ$, paremal poordil roheline tuli, vasakul poordil punane tuli, nähtavuskaugus 1 miil, või kombineeritud, sektoriteks jaotatud roheline-punane latern nähtavusega \grave{a} $112,5^\circ$;
 - valge latern või elektrilamp, mida näidatakse kokkupõrke vältimiseks õigeaegselt ujuvvahendi ahtris (tahapoole);

Märkus. Aerude abil või purjede all liikuvall ujuvvahendil peab olema elektrilamp või latern valge tulega, mida näidatakse kokkupõrke vältimiseks õigeaegselt.

- vile või sireen;
- 2) vetelpääste- ja tulekustutusvahendid:
- päästerõngas (päästerõnga külge on kinnitatud 15 m pikkune nõör) ja päästevest igale paadisolijale;

Märkus. Päästerõngas peab olema värvitud oranžiks. Rõngal peavad olema ujuvvahendi number ja kodusadama nimetus.

- tulekustutusmatt või tulekustutaja OY-2;

3) apteek, kus on sidet, vatti, joodi, leukoplasti, nuuskiiritust ja žgutt;

4) muu varustus:

— aerud, tullid, pootshaak, asker, kinnitusotsad, ankur koos otsa või ketiga.

Märkus. Ankur kajutiga paatidel 10 kg raskune, kajutita paatidel 5 kg raskune.

Kogu eespool toodud inventar ja kõik esemed peavad olema kasutamiskõlblikud ja kättesaadavalt asetatud.

4. Iseliikuvate väikeujuvvahendite tehniline ülevaatus on üks kord aasta jooksul vetelpäästeühingu kohalike komiteede määratud aegadel.

Ujuvvahendi esmakordsel tehnilisel ülevaatusel antakse välja tehniline talong (lisa nr. 1), mis järjekordsel tehnilisel ülevaatusel tuleb esitada koos juhilubade ja ujuvvahendi registreerimise tunnistusega. Tehnilise ülevaatusel tulemused kantakse tehnilise ülevaatusel žurnaali (lisa nr. 2).

Järjekordsel tehnilisel ülevaatusel märgistatakse tehniline talong templi ja kuupäevaga, tehnilise ülevaatusel tulemused kantakse tehnilise ülevaatusel žurnaali ja määratakse ilmnenu defektide kõrvaldamise tähtajad. Olenevalt ujuvvahendi tehnilisest seisukorrast, võib komisjon ka tehnilise ülevaatusel vaheaega lühendada.

Pärast avariid ujuvvahendiga tuleb viimane esitada kohe tehnilise ülevaatusel komisjonile edaspidise kasutamise loa saamiseks.

Tehnilise ülevaatusel tasu maksab ujuvvahendi omanik või asutus ENSV Vetelpäästeühingu kohalikule komiteele.

5. Väikeujuvvahendi juhil peab mootorpaadi kasutamisel kaasas olema registreeerimistunnistus, tehnilise ülevaatusel talong ja mootorpaadi juhtimise luba.

Ujuvvahendite tehnilise ülevaatusel tegemisel juhitudakse «Vene NFSV siseveeteede laevasõidu eeskirjadest» ja «Laevade kokkupõrgete vältimise eeskirjadest».

Märkus. Siselaevateede laevandusinspeksioonile, vetelpäästeteenistusele, kala-, looduskaitsel- ja miilitsaorganitele kuuluvate väikeujuvvahendite tehnilise ülevaatusel eest tasu ei võeta.

6. Käesolevate eeskirjade rikkujate suhtes kohaldatakse ENSV Ministrite Nõukogu 19. veebruari 1970. a. määruses nr. 63 ja ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi seadluses 3. detsembrist 1971. a. kehtestatud karistusmäärasid.

*ENSV Vetelpäästeühingu Vabariikliku Komitee esimees
(E. KALDMA)*

*ENSV Vetelpäästeühingu Veeliiklusinspeksiooni Vabariikliku Nõukogu esimees
(P. ROHTLAAN)*

RISTSÕNADE LAHENDUSED

RISTSÕNAMÕISTATUS

Paremale: 1. «Laine». 5. Taman. 8. Leng. 10. Prut. 11. Ui. 13. Ogasiilik. 16. TU. 17. Gil. 19. Rio. 20. Tan. 21. Aren. 23. Liivi. 25. Meri. 26. Isar. 28. Reiu. 29. Vee. 30. Turb. 31. Ost. 32. Hl. 33. Esik. 34. Gnuu. 36. Luts. 37. «Ilo». 39. Uusi. 42. Piusa. 44. Silk. 46. Ehe. 47. Aav. 48. Ihk. 50. Nui. 51. Mikelsaar. 53. Si. 54. Lant. 55. Saar. 57. Sirge. 58. Linik.

Alla: 1. Luuga. 2. IL. 3. Neo. 4. Enge. 5. Trio. 6. Auk. 7. Nõuni. 9. Gall. 10. Plii. 12. Iiri. 14. Siig. 15. Irve. 16. Taru. 18. Lest. 20. Teib. 22. Navesti. 24. Ihasalu. 25. Merluus. 27. Redis. 28. Ruhnu. 33. Euwe. 35. Usin. 36. Laht. 37. Iive. 38. Osis. 40. Ilus. 41. Selis. 42. Pakt. 43. Ahas. 45. Kiisk. 47. Aine. 49. Kaal. 52. Rai. 56. Rn.

VÖTMEMÕISTATUS

1.—11. «Tormide rand». 12.—32. «Kuidas kalamehed elavad». 33.—49. «Kolm jalga kiilu all». 50.—68. «Õngemeeste meenutusi». 69.—82. Timmkanali jõgi. 83.—90. Pomo-loob. 91.—100. Saunja laht.

I «Kivi kott!» — «Kaluri poeg» — Teenuse — Lõõdla.

II «Laul Leninist» — «Laul Parteist» — «Laul kodumaast».

III Merikajakas — ABU HI-LO — Kammeljas — Deditseerima.

IV Domra — Gong — Sump — Majakas — Lõhetõke.

SPIRAALMÕISTATUS

1.—2. Peipsi. 1.—8. «Peipsi järve mõistatus». 3.—4. Järv. 5.—6. Öis. 7.—9. Uss. 7.—12. Ussuuri. 10.—11. Uur. 11.—15. Riimveekala. 13.—15. Kala. 14.—18. Lahepere. 16.—18. Pere. 17.—18. Ere. 16.—22. Perekonnavalss. 19.—20. Konn. 21.—22. Alss. 22.—25. Suurlaht. 22.—23. Suu. 24.—25. Laht. 24.—26. Lahti. 25.—27. Tint. 26.—32. Interneerima. 28.—29. Neer. 30.—32. Ima. 31.—36. Manilaid. 34.—36. Laid. 35.—39. Idamaa. 35.—37. Ida. 38.—39. Maa. 38.—43. Maastikuauto. 40.—41. Au. 40.—43. Auto. 40.—44. Autool. 42.—46. Toolse. 45.—48. Sevrjuuga. 47.—49. «Ugala». 47a—51. Galadinee. 50.—53. Neeva. 52.—56. Vagula. 54.—56. Ula. 55.—57. Laugas. 55.—59. Laugasjärv. 58.—61. Järvesuu. 60.—63. Suurupi. 62.—65. Piraaja. 64.—66. Jaht.

KASTMÕISTATUS

I—IV Spinningurull. II—III Aleksandrovsk. Ülal alla: Katraan. Aloosa.

1. Saransk. 2. Eputaja. 3. Asimuut. 4. Senior. 5. Palanga. 6. Preemia. 7. Sardiin. 8. Muhumaa. 9. Rentsel. 10. Vnukovo. 11. Gretško. 12. Allikas. 13. Arktika. 14. Katelok. 15. Aktriss. 16. Tulevik. 17. Renomee. 18. Aurikud. 19. Adžaari. 20. Navesti. 21. Agoonia. 22. Laupäev. 23. Okariin. 24. Oistuma. 25. Sirgala. 26. Ajameel.

SISUKORD

E. MARTINSON. Muudame plaanid tegelikkuseks	3
K. KUUSK. Haugimaimude järelkasvatamisest on kasu	12
V. RAJASAAR. Kas olerne võlgu loodusele?	17
Ü. TOOTSEN. Loodus, inimene, fantaasia	22
P. VASSAR. Kastre-Peravalla kalaveed	35
E. KOOST. Lõuna-Eesti forellijõgedest ja nende asukaist	42
Kalaspordi teenekaid aktiviste	47

HÜVA NÕU POLE KURJAST!

M. PAAVER. Uut jääaluses latikapüügis	53
L. SOONPÄÄ. Minu kokkupuuteid turvaga	57
J. ARMAN. Kas oskate eristada lõhi perekonna üksikuid liike?	61
J. LUHT. Talvise õngemehe rõõm	66
H. LUTVEI. Veekogule minnes ära unusta varitsevaid ohte	67
B. LEHEPUU. Esmaabivõtete abc uppunute abistamisel	73

HUVITAVAT KALASPORDIKLUBIDE TEGEVUSMAILT

Pigem vähem, aga paremini	77
Püügipäevikud ja koostöö teadlastega	81
Nii need oskused, kogemused ja saavutused tulevadki	86
J. LUHT. Õige kalasportlane on ennekõike loodusesõber	91

ÕNGEMEES RÄNNUTEEDEL

F. FEODOROV. Spinninguga säinajahil	95
A. IVASK. Viieandat sügist Narva veehoidlal	98
R. HOMAN. Hamsara kärestikel	101
N. BATURIN. Taigajõgedel	111

ÕNGEMEES MUHELEB

V. RÜNT. Hädas lõhedega	125
Kalasportlase kuukalender	129
Muheleme koos karikaturistiga	135

JUTUPAUN

V. KAPP. Koiva kaldal	145
V. KAPP. Vudi ja Pugi	149
P. VASSAR. Lugu dresseeritud forellist, õigemini küll	154
K. PÖLDMAA. Algas see kõik kodujõel Iirasillal	157

PISUT AJAVIIDET PUHKEHETKEKS

Ristsõnad	164
---------------------	-----

SEDA ON KÕIGIL KASULIK TEADA

Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi seadlus «Administratiivvastutusest siseveekogudel ja rannavetel väikeujuvvahendite kasutamise korra ja veeliikluseeskirjade rikkumise eest»	167
Kalapüügieskirjad Lõuna-Eesti Forellijõgede Komisjoni majandatavatel jõgedel	168
Väljavõte ENSV Ministrite Nõukogu määrusest 14. juunist 1972. a. nr. 283 «Eesti NSV Vetelpäästeühingu materiaali-tehnilise baasi väljaarendamise ja majandusliku tegevuse kohta»	169
Väljavõte ühiskondlike veeliiklusinspektorite põhimäärusest	170
Eesti NSV siseveekogudel ja rannavetel kasutatavate väikeujuvvahendite tehnilise ülevaatus eeskirjad	171
Ristsõnade lahendusi	174

НА РЕЧНЫХ ПРОСТОРАХ И ЛЬДУ ОЗЕР.
(Сборник статей для любителей-рыболовов.)
На эстонском языке. Художественное оформление
Х. Хийбусса. Издательство «Валгус».
Таллин, Пярнуское шоссе, 10.

Toimetajad A. Kuusk, A. Mäting.
Kunstiline toimetaja A. Säde
Tehniline toimetaja A. Plaks.
Korrektorid M. Maksing, M. Sepp ja
E. Kask.

Laduda antud 22. VIII 1972. Trükkida antud 17. V 1973.
Kohila Paberivabriku trükipaber nr. 2, 70×90/16. Trükipoognaid 11.
Tingtrükipoognaid 12,87. Arvestuspoognaid 14,08.
Trükiarv 12 000. MB-02179. Tellimise nr. 1895.
Trükikoda «Ühiselu», Tallinn, Pikk 40/42.

Hind 42 kop.

42 kop.

A

33 267

81 776

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00455195 0